CORINT
ISTORIE

MARK MAZZETTI

Câștigător al Premiului Pulitzer

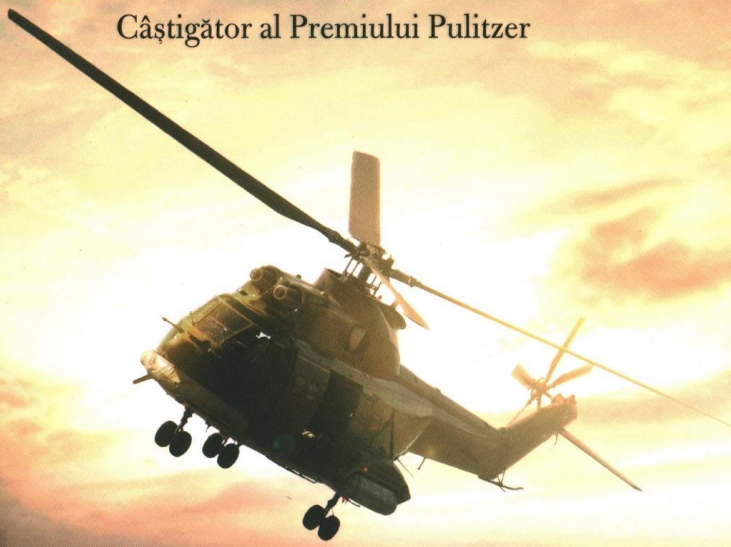

CIA

RĂZBOIUL SECRET ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Prefață de MIHAI RĂZVAN UNGUREANU

BESTSELLER *NEW YORK TIMES*

MARK MAZZETTI
Câștigător al Premiului Pulitzer

CIA

RĂZBOIUL SECRET ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

CORINT
ISTORIE

Colecţie coordonată de
LAVINIA BETEA

MARK MAZZETTI
Câștigător al Premiului Pulitzer

CIA

RĂZBOIUL SECRET ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Traducere din limba engleză de Mihnea Gafița
Prefață de Mihai Răzvan Ungureanu

CORINT BOOKS
2018

MARK MAZZETTI (n. 1974) este corespondent al ziarului New York Times. A absolvit Duke University, fiind licențiat în politică și politici publice. A obținut o diplomă de master la Oxford, după care a început cariera de jurnalist. A colaborat cu *The Economist, US News & World Report, Los Angeles Times*, fiind corespondent pe lângă Pentagon. Volumul *CIA – războiul secret împotriva terorismului* a fost tradus în zece limbi și a devenit bestseller *New York Times*. Autorului i s-a acordat Premiul Pulitzer. Împreună cu Dexter Filkins, a câștigat George Polk Award, pentru modul în care a documentat războiul secret al americanilor în Pakistan și Afganistan. În 2006, a primit Gerald R. Ford Prize pentru articolele sale pe tema securității naționale.

Lectură de specialitate: Florian Banu
Redactare: Flori Bălănescu
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: © Getty Images

THE WAY OF THE KNIFE
Copyright © 2013, Mark Mazzetti
All rights reserved

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
EDITURII CORINT BOOKS.

ISBN: 978-606-793-312-3

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MAZZETTI, MARK

CIA - Războiul secret împotriva terorismului / Mark Mazzetti ; trad. din lb. engleză de Mihnea Gafița ; pref. de Mihai Răzvan Ungureanu. - București : Corint Books, 2018

Conține bibliografie
Index
ISBN 978-606-793-312-3

I. Gafița, Mihnea (trad.)
II. Ungureanu, Mihai-Răzvan (pref.)

351.7

Prefață

Surprinzător de tânăr (e născut în 1974!), Mark Mazzetti are deja o biografie încărcată de experiențe interesante, provenind toate din meseria de jurnalist de investigații. Astăzi, editor special al *New York Times* pe teme de securitate națională, și-a făcut renume prin nenumăratele reportaje despre implicarea agențiilor speciale americane în conflictele recente din Orientul Mijlociu. Deținător al multor premii naționale pentru cercetările sale, în 2009 a câștigat, alături de alții, prestigiosul premiu Pulitzer pentru corespondențele referitoare la răspunsul Administrației Bush la valul crescând de violență din Afganistan și Pakistan. A fost, de asemenea, preocupat de secretele programului de detenție și interogare girat de CIA, pentru care a fost nominalizat iarăși la același premiu, și este deținătorul dublu al premiului „George Polk", care se acordă jurnalismului de investigație încă din 1948. A studiat politici publice și istorie la Duke University și la Oxford. Experiența sa profesională este foarte bogată și nu reflectă deloc vârsta: a fost corespondent de politică internă a SUA pentru *The Economist*, apoi corespondent al U.S. News & World Report la Pentagon pentru teme de securitate națională, înainte de a deveni editor senior la *Los Angeles Times* – ultima angajare înainte de a se alătura celor de la *The New York Times*, unde reprezintă principala semnătură pe articolele referitoare la chestiuni de securitate națională ale SUA. Puține sunt locurile în care să nu fi ajuns în calitate de corespondent de război, în urma implicării armate americane: Afganistan, Irak, Cornul Africii, Pakistan, recunoscând astfel

şi descriind natura modernă a conflictelor locale, acolo unde ele se desfăşurau, căutând subiectele delicate şi reuşind, de cele mai multe ori, să le analizeze în cele mai amănunţite aspecte.

The Way of the Knife. The CIA, A Secret Army, And A War At the Ends of the Earth, apărută în 2013, a fost primită cu maxim interes – pe seama valorii autorului – şi apoi prezentată cu firească risipă de elogii. Este rezultatul unui şir lung de cercetări şi provine din experienţa de teren acumulată în timp. Cum spune însuşi autorul: „este povestea nespusă încă a unui război purtat în umbră, a unei campanii care a şters graniţele dintre soldaţi şi spioni şi care a coborât standardele altădată cerute de confruntările armate clasice". Titlul este inspirat de o formulă folosită de John Brennan, pe când era consilier prezidenţial pe probleme de contraterorism şi securitate internă al preşedintelui Obama, în încercarea de a descrie politica SUA faţă de pericolul reprezentat de Al-Qaida. Brennan spunea, în 2010, că statul trebuie să recurgă cu prudenţă la forţa armată, utilizând mai curând scalpelul chirurgului (*the knife*) şi nu ciocanul, adică forţa brută.

În fapt, este vorba de transformarea activităţii operative însăşi a CIA în ultimul deceniu, care s-a metamorfozat treptat într-o combinaţie de spionaj clasic şi intervenţie armată de proporţii reduse, de durată foarte scurtă şi cu aport tehnic decisiv, menită să elimine într-adevăr chirurgical ţintele suspecte sau dovedite de terorism. Evident, această schimbare de conţinut a filosofiei operaţionale a CIA – şi a Pentagonului – reprezintă efectul consolidat în timp al atacurilor din 11 septembrie 2001. Ea devine din ce în ce mai prezentă şi este tot mai invocată în anii intervenţiilor masive din Irak şi Afganistan, unde, pe măsură ce desfăşurarea de trupe consumă o resursă tot mai mare – îndemnând Washingtonul să încerce reducerea treptată a prezenţei armate în teatrele de conflict –, apare ca variantă acţională optimă, logistic şi tactic. „Eliminarea treptată a ţintelor" capătă curând suport politic, în ciuda faptului că şi Pentagonul, şi Agenţia ajung în situaţii complicate pe teren.

De altfel, cooperarea dintre ele nu a fost niciodată simplă sau lipsită de accidente, fie pentru că la mijloc se găsesc orgolii individuale – din partea politicienilor șefi de instituții –, fie că se împiedică în eternele orgolii instituționale. Trebuie spus că încălcarea competențelor fiecărei instituții nu reprezintă o noutate. Așa cum amintea un critic al cărții: CIA a condus vaste operațiuni paramilitare în timpul războiului din Vietnam și în vremea invaziei sovietice din Afganistan, în timp ce Pentagonul s-a ocupat mai întotdeauna de spionaj. Însă, mai ales după căderea Uniunii Sovietice, CIA nu s-a mai îndeletnicit decât în situații excepționale cu sabotaje, cu lovituri de stat sau cu operațiuni paramilitare, revenind la rolul clasic al agenției de spionaj și ocupându-se de subtilizarea secretelor strategice ale altor state.

Însă ceea ce schimbă fundamental filosofia de acțiune a CIA este apariția dronelor, a vehiculelor aeriene fără pilot, altfel, o armă perfectă pentru un serviciu de spionaj: ucide de la distanță, nu intră în atenția publicului și dizolvă responsabilitatea morală. Continuu perfecționate tehnic, din ce în ce mai eficace și mai rapide, omniprezente și totuși greu de detectat, dronele devin personajul principal al *targeted killing* („eliminarea cu precizie a țintelor"). Utilizarea lor pe scară largă, singure sau în combinații tactice, implicând unități speciale ca suport terestru, obligă cele două instituții la colaborare, ceea ce ajunge să ofere acestui *modus operandi* un grad ridicat de reușită, transformând folosirea dronelor în replică ultimă la actele teroriste. Interesul și susținerea arătate de Administrația Obama programelor de achiziționare și folosire a dronelor mai au o cauză, susține autorul: nevoia de a opri, cu minime efecte politice negative, așa-numitul *RDI Program* (*Rendition, Detention, Interrogation Program*, adică programul de capturare, deținere și interogare a principalilor suspecți de terorism, desfășurat, în principal, la baza Guantanamo din Cuba), inițiat în timpul Administrației Bush. Cu un subtil simț al umorului negru, Mazzetti scrie că „uciderea prin telecomandă este antiteza interogatoriului sec și detaliat. Cumva pare mai curată, mai puțin personală". Rezultatul este, cum se vede, stilul cu totul nou de administrare

a conflictelor armate, în care nu mai este nevoie de declarații de război sau de desfășurare amplă de trupe, fiind suficientă intervenția punctuală asupra țintei. CIA, afirmă autorul, se transformă dintr-o clasică agenție de spionaj într-o mașină de ucis, într-o organizație preocupată de vânătoarea de oameni, iar directorul CIA într-un comandant militar care conduce un război global clandestin fără să fie neapărat supus vreunui control civil, democratic.

Mazzetti adaugă la această concluzie și faptul că utilizarea dronelor a condus la reconfigurarea intervențiilor militare, dând cale liberă angajării mercenarilor și a armatelor private, între care Blackwater face notă distinctă prin dimensiune, implicare și rezultate. Cu alte cuvinte, fața războiului s-a schimbat fundamental. Cumva premonitoriu, în octombrie 2002, pe când era senator de Illinois, Barack Obama se adresa auditoriului său astfel: „Nu mă opun războaielor. Sunt însă împotriva războaielor prosteşti!"; acestei viziuni de *smart war* îi răspunde, peste ani, în timpul Administrației Obama, strategia de luptă împotriva terorismului care a condus la așa-numitele „execuții extra-judiciare" prin intermediul instrumentelor noi, tehnice, descrise mai sus. Iar noi, în ecoul unuia dintre recenzenții ediției americane a cărții de față, ne întrebăm, la rându-ne, dacă nu cumva astfel este garantată creșterea numărului de inamici mult dincolo de ceea ce poate elimina noua filosofie de luptă.

Evident, cititorul român are în fața ochilor o carte curajoasă. În subsidiar, efortul autorului ar trebui înțeles ca răspuns la întrebarea următoare: există vreo limită de acțiune ce ar trebui respectată când securitatea națională este în pericol? Sau, în același sens: cât rău poți face sau crea pentru a evita un rău mai mare? Mazzetti crede că noul mod de a purta războiul – indiferent împotriva cui sau împotriva cărui stat – implică doar susținerea Executivului american, adică, în ultimă instanță, a Președintelui, ceea ce este profund dăunător democrației și drepturilor omului. Rămâne ca și cititorul ediției românești să cugete asupra dilemei.

MIHAI RĂZVAN UNGUREANU

Lista de abrevieri

Afghan Resistance Movement (ARM – Mişcarea Afgană de Rezistenţă)

Ahlu Sunna Waljama (ASWJ – Poporul Tradiţiei şi Înţelegerii)

Alliance for the Restoration of Peace and Counterterrorism (ARPCT – Alianţa pentru Reinstaurarea Păcii şi Contraterorism)

Al-Qaida in the Arabian Peninsula (AQAP – Al-Qaida din Peninsula Arabică)

Army's Intelligence Support Activity (AISA – Activitatea de Sprijin Informativ a Forţelor Armate)

Authorization For Use Of Military Force (AUMF – Autorizare pentru Utilizarea Forţei Militare)

Central Intelligence Agency (CIA – Agenţia Centrală de Informaţii)

Civil Cooperation Bureau (CCB – Biroul de Cooperare Civil)

Combating Terrorism Technical Support Office (CTTSO – Birou de Suport Tehnic pentru Combaterea Terorismului)

Counterterrorist Center (CTC – Centrul pentru Contraterorism)

Federally Administered Tribal Areas (FATA – Zonele Tribale cu Administrare Federală)

Field Operations Group (FOG – Grupul pentru Operaţiuni de Război)

Intelligence Support Activity (ISA – Activitate pentru Sprijin în Spionaj)

Inter-Services Intelligence (ISI – Direcția de Spionaj Inter-Servicii)
Islamic Courts Union (ICU – Uniunea Tribunalelor Islamice)
Joint Special Operations Command (JSOC – Comandamentul Operațiunilor Speciale Comune)
Military Assistance Command, Vietnam Studies And Observation Group (MACV-SOG – Comandamentul de Asistență Militară din Vietnam – Grupul de Studii și Observații)
National Clandestine Service (NCS – Serviciul Clandestin Național)
Science Applications International Corporation (SAIC – Corporația Internațională de Aplicații ale Științei)
Special Operations Command (SOCOM – Comandamentul Operațiunilor Speciale al Statelor Unite)
Special Operations Executive (SOE – Direcția Operațiunilor Speciale)
Tehrik-I-Taliban Pakistan (TTP – Mișcarea Talibanilor din Pakistan)
The International Atomic Energy Agency (IAEA – Agenția Internațională pentru Energie Atomică)
The Office of Strategic Services (OSS – Biroul Serviciilor Strategice)
Transitional Federal Government (TFG – Guvernul Federal de Tranziție)

Notă asupra ediției

Denumirile instituțiilor și organizațiilor străine mai puțin cunoscute publicului român au fost păstrate în limba engleză în *Lista de abrevieri*. Pentru fluidizarea lecturii au fost folosite în textul cărții numai abrevierile. În cazul instituțiilor și organizațiilor cunoscute, am decis să utilizăm denumirile consacrate în limba română. Cititorul poate consulta denumirile originale la începutul cărții, în *Lista de abrevieri*, unde sunt însoțite și de traducerea aproximativă în limba română.

Pentru Lindsay și Max

Personajele principale

Central Intelligence Agency (CIA – Agenţia Centrală de Informaţii)

Charles Allen – director-asistent, Collection (pentru Culegerea informaţiilor), 1998–2005

J. Cofer Black – directorul Counterterrorist Center (CTC – Centrul pentru Contraterorism), 1999–2002

Dennis Blair – director-asociat, Military Support (pentru Sprijin Militar), 1995–1996; directorul National Intelligence (Informaţii Naţionale), 2009–2010

Richard Blee – şeful Centrului Alec (bin Laden Unit of Counterterrorist Center), 1999–2001

William Casey – director, 1981–1987

Duane „Dewey" Clarridge – ofiţer de operaţiuni şi fondator al CTC

Raymond Davis – prestator de servicii pentru CIA, arestat în Pakistan în 2011

Porter Goss – director, 2004–2006

Robert Grenier – şef de centru, Islamabad, 1999–2002; directorul CTC, 2004–2006[1]

Michael Hayden – director, 2006–2009

[1] CTC şi-a schimbat denumirea din Counterterrorist Center în Counterterrorism Center, în 2005.

Stephen Kappes – director-adjunct, 2006–2010

Art Keller – ofițer de operațiuni în Pakistan, 2006

Mike [ofițer acoperit în prezent] – directorul CTC, din 2006

Ross Newland – ofițer de operațiuni în America Latină și Europa de Est; mai târziu, înalt-funcționar la cartierul-general al Agenției

Leon Panetta – director, 2009–2011

James Pavitt – director-adjunct, Operations (pentru Operațiuni), 1999–2004

David Petraeus – director, 2011–2012; comandantul United States Central Command (Centrului de Comandă al Statelor Unite), 2008–2010

Enrique Prado – ofițer de operațiuni în cadrul CTC; ulterior, angajat la Blackwater USA

Jose Rodriguez – directorul CTC, 2002–2004; director-adjunct, Operations, 2004–2007

George Tenet – director, 1997–2004

Departamentul Apărării

Robert Andrews – asistent-interimar al Secretarului Apărării pentru Special Operations and Low-Intensity Conflict, 2001–2002

Stephen Cambone – Sub-secretar al Apărării pentru Informații, 2003–2007

Michael Furlong – funcționar al Departamentului Apărării, implicat în operațiuni de informații, care a supervizat, în cele din urmă, operațiunea de spionaj privat

Robert Gates – Secretar al Apărării, 2006–2011

Stanley McChrystal – general, șeful JSOC, 2003–2008

William McRaven – amiral, șeful JSOC, 2008–2011

Michael Mullen – amiral, președintele Joint Chiefs of Staff (Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore), 2007–2011

Thomas O'Connell – asistent al Secretarului Apărării pentru Special Operations and Low-Intensity Conflict (Operațiuni speciale și Conflicte de mică intensitate), 2003–2006
Leon Panetta – Secretar al Apărării, 2011–2013
Donald Rumsfeld – Secretar al Apărării, 2001–2006

Casa Albă

John Brennan – asistent al Președintelui pentru Securitate Internă și Contraterorism, 2009–2013
Richard Clarke – coordonator al Contraterorismului, 1998–2001

Pakistan

Shakil Afridi – medic pakistanez, angajat să spioneze pentru CIA
Mahmud Ahmed – general-locotenent, director-general al ISI, 1999–2001
Ali Jan Aurakzai – general-locotenent, comandantul militar pakistanez răspunzător de operațiunile din FATA
Raymond Davis – prestator de servicii pentru CIA, arestat în Lahore, în 2011
Ehsan ul-Haq – general-locotenent, director-general al ISI, 2001–2004
Jalaluddin Haqqani – șef al rețelei criminale cu baza în zonele tribale pakistaneze, care a executat atacuri împotriva trupelor americane din Afganistan
Ashfaq Parvez Kayani – general, director-general al ISI, 2004–2007; șef al Statului-Major al Armatei, 2007–2013
Baitullah Mehsud – șef al talibanilor pakistanezi, după moartea lui Nek Muhammad Wazir
Asad Munir – general de brigadă, șef de centru ISI la Peshawar, 2001–2003
Cameron Munter – ambasador al Statelor Unite la Islamabad, 2010–2012

Ahmad Shuja-Paşa – general-locotenent, director-general al ISI, 2008–2012

Hafiz Muhammad Saeed – comandantul grupării Lashkar-e-Taiba („Armata celor puri")

Nek Muhammad Wazir – şef al talibanilor pakistanezi din zonele tribale

Yemen

Ibrahim al-Asiri – specialist în confecţionarea de bombe pentru AQAP

Abdulrahman al-Awlaki – fiul lui Anwar al-Awlaki

Anwar al-Awlaki – predicator radical şi membru al AQAP, cetăţean american

Ali Abdullah Saleh – preşedinte al Yemenului, 1990–2012

Somalia

Aden Hashi Farah Ayro – unul dintre primii şefi ai grupării Al-Shabaab

Hassan Dahir Aweys – şeic, şef al Uniunii Tribunalelor Islamice

Michele „Amira" Ballarin – femeie de afaceri americană şi antreprenoare guvernamentală

Saleh Ali Saleh Nabhan – membru din Kenya al celulei Al-Qaida din Africa de Est, ucis în 2009

Alliance for the Restoration of Peace and Counterterrorism (ARPCT – Alianţa pentru Reinstaurarea Păcii şi Contraterorism)

Al-Shabaab („Tinereţea") – aripă înarmată a Uniunii Tribunalelor Islamice

Prolog

Războiul de dincolo

„O muncă bună de spionaj – predicase dintotdeauna Controlul – era ceva ce se făcea treptat şi care se baza pe un fel de blândeţe.

Vânătorii de scalpuri constituiau excepţia la propria-i regulă.

Nici nu lucrau treptat, nici nu se purtau blând."

John Le Carré – *Cârtiţa*

Escortat de poliţişti pakistanezi, americanul solid, spionul, a fost adus într-o cameră de interogatoriu ticsită. Prin tot vacarmul de telefoane mobile care sunau şi discuţii încrucişate între detectivi, vorbind un talmeş-balmeş de urdu, punjabi şi engleză, anchetatorul încerca să descifreze faptele cazului.

— America... tu din America?

— Da.

— Din America, şi-aparţii de ambasada americană?

— Da – şi vocea lui nervoasă de american a tunat, ca s-acopere vorbăria din jur: Paşaportul meu – i l-am arătat poliţistului de-acolo... A rămas pe undeva. S-a pierdut.

Pe filmarea neclară a interogatoriului, s-a văzut cum îşi băga mâna în bluzonul de flanelă cu model în pătrăţele şi scotea un snop de ecusoane de identificare, înşirate pe un şnur trecut pe după gât. Era unul dintre puţinele lucruri pe care izbutise să le păstreze, după scena haotică de la sensul giratoriu.

— Ăsta-i un ecuson vechi. De la Islamabad.

I-a băgat ecusonul sub nas individului care stătea față-n față cu el, de partea cealaltă a mesei, după care i-a arătat un ecuson mai recent, dovada că funcționa la consulatul american din Lahore.

A sunat un telefon, și unul dintre ofițerii din camera și așa înghesuită a pus capăt convorbirii, cât a putut de repede:

— Am arestat un om al ambasadei. Te sun eu mai târziu.

Interogatoriul a continuat.

— Lucrezi la consulatul general din Lahore?

— Da.

— Ca... ce?

— Ăăă... lucrez doar consultant acolo.

— Consultant?

Omul din spatele mesei și-a luat o mutră sceptică. A făcut o pauză, după care a lătrat o întrebare în urdu către un alt polițist:

— Și cum îl cheamă?

— Raymond Davis, i-a răspuns ofițerul.

— Raymond Davis, a confirmat americanul. Pot să stau jos?

— Chiar te rog. Vrei dăm apă? l-a întrebat polițistul.

— Aveți o sticlă? O sticlă de apă? a vrut să știe Davis.

Un alt ofițer din încăpere a izbucnit în râs:

— Vrei apă?, l-a întrebat. N-ai bani, nu apă.

Prin spatele scaunului pe care s-a trântit Davis, un alt polițist a intrat în cameră și a cerut să fie pus în temă.

— Ăsta înțelege totul? Și doar doi oameni a omorât?[1]

Raymond Allen Davis – fost, la viața lui, vedetă de fotbal american și de wrestling la un liceu din vestul Virginiei, veteran al Beretelor Verzi din armată și, totodată, soldat în regim privat la firma Blackwater USA, iar acum agent clandestin al CIA

[1] Interogatoriul la care a fost supus Raymond Davis de către polițiștii din Lahore este redat după o înregistrare video cu telefonul mobil, făcută în timp ce i se puneau întrebări. Filmarea poate fi găsită la adresa: www.youtube.com/watch?v=o10sPS6QPXk.

în Pakistan – se strecurase, câteva ore mai devreme, prin traficul dens din Lahore, înghesuindu-se pe scaunul şoferului unei maşini Honda Civic albe. Oraş stăpânit cândva de moguli, de adepţi ai religiei *sikh* şi de britanici, Lahore este capitala intelectuală şi culturală a Pakistanului şi, de aproape un deceniu, se găsea la periferia războiului secret, pe care America îl purta în Pakistan.

Dar, până în anul 2011, harta militantismului islamic din interiorul Pakistanului fusese redesenată şi facţiuni care avuseseră până atunci prea puţine contacte unele cu altele încheiaseră noi alianţe, ca să scape cu viaţă din campania dusă de CIA cu dronele, în munţii dinspre apus. Grupări care-şi axaseră cea mai mare parte a energiilor, visând cu ochii deschişi, pe atacuri sângeroase împotriva Indiei acum începuseră să se alinieze mai aproape de Al-Qaida şi de alte organizaţii însetate de jihadul global. Unele dintre aceste grupări aveau rădăcini profunde în Lahore, motiv pentru care, iată, Raymond Davis şi o echipă de la CIA declanşaseră operaţiuni dintr-o casă conspirativă din acel oraş.

Dar acum, Davis ajunsese într-o secţie de poliţie din Lahore, după ce împuşcase doi tineri care se apropiaseră de maşina lui cu armele scoase, călare pe o motocicletă neagră, la un sens giratoriu sufocat de maşini, biciclete şi ricşe. Davis îşi scosese şi el pistolul Glock semiautomat şi trăsese un pumn de gloanţe direct prin parbriz, făcându-l ţăndări şi lovindu-l pe unul dintre cei doi în stomac, în braţ şi-n cine ştie ce altă parte a corpului. Când îl văzuse pe celălalt fugind, se dăduse jos din maşină şi-i trăsese şi lui câteva gloanţe în spate.

Ceruse ajutor prin radio de la consulatul american şi, în decurs de câteva minute, se ivise un vehicul Toyota Land Cruiser, care gonea în direcţia greşită, pe o stradă cu sens unic. Dar maşina izbise şi omorâse un tânăr motociclist pakistanez, după care plecase cu tot cu Davis, care încă mai stătea în mijlocul drumului. La faţa locului, se răspândiseră tot felul de obiecte bizare,

printre care o mască neagră, cam la o sută de cartuşe şi o bucată de stofă cu steagul american. Telefonul celular din maşina lui Davis conţinea fotografii ale unor instalaţii militare pakistaneze, făcute pe şest[1].

La câteva zile după calamitatea de la sensul giratoriu, directorul CIA l-a minţit pe spionul-şef din Pakistan, într-o discuţie telefonică şi o întâlnire privată, şi a negat că Davis ar fi lucrat pentru CIA. Preşedintele Barack Obama s-a exprimat vag, într-o conferinţă de presă, despre ce rol juca Davis în acea ţară, şi a cerut ca „diplomatul nostru din Pakistan"[2] să fie pus în libertate. Şeful centrului CIA de la Islamabad, care sosise în ţară cu doar câteva zile înaintea incidentului cu împuşcături, s-a certat făţiş cu ambasadorul american de acolo, insistând că Statele Unite nu făceau niciun compromis şi nu încheiau niciun fel de înţelegere pentru a obţine eliberarea lui Raymond Davis. Regula jocului se schimbase în Pakistan, a zis el, şi vremea relaţiilor amicale dintre CIA şi serviciul de spionaj pakistanez trecuse.

De atunci înainte, situaţiile aveau să fie tratate după Regulile Moscovei[3] – după metodele nescrise, neiertătoare ale spionajului practicat între adversari, în timpul Războiului Rece[4].

Într-o clipă, toată acea poveste sângeroasă a părut a confirma ipotezele conspiraţioniste amplificate prin bazarurile aglomerate şi pe culoarele puterii din Pakistan: că Statele Unite îşi trimiseseră o ditamai armata secretă în acea ţară, oameni care să semene haos şi violenţă, ca parte a unui război acoperit, pe care-l purtau

---

[1] Mark Mazzetti *et al.*, „American held in Pakistan worked with CIA", *The New York Times*, 21 februarie 2011.

[2] Vezi conferinţa de presă a preşedintelui Barack Obama din 15 februarie 2011.

[3] *The Moscow rules* (în engl., în orig.) – reguli nescrise ale agenţilor secreţi americani care trebuiau respectate cu stricteţe în activitatea de spionaj în Moscova şi, prin extensie, în orice ţară comunistă (n. red.).

[4] Autorul a intervievat doi oficiali americani.

americanii acolo. Soția uneia dintre victimele lui Davis, convinsă că asasinul soțului ei n-ar fi fost adus niciodată în fața justiției, a înghițit o cantitate mortală de otravă de șobolani.

Dar cazul Davis spunea și o poveste mai amplă. Fosta Beretă Verde, angajată de CIA pentru o vânătoare de oameni în Pakistan, era imaginea unei agenții americane de spionaj care se transformase, după un deceniu de conflicte purtate la mare depărtare de zonele de război declarate. Nemaifiind un serviciu de spionaj în sens tradițional, dedicat obținerii de secrete ale guvernelor străine, CIA devenise o mașină de ucis, o structură obsedată de vânătoarea de oameni.

Și, la fel cum ajunsese CIA să preia sarcinile asociate în mod tradițional cu armata, spionii transformându-se în soldați, s-a întâmplat și reversul. Militarii americani s-au dispersat în spațiile sumbre ale politicii externe americane, echipe de comando îndeplinind misiuni de spionaj, pe care Washingtonul nici nu visa c-ar fi putut ajunge vreodată să le aprobe, înainte de 11 septembrie 2001. Anterior atacurilor din acea zi, Pentagonul se ocupa foarte puțin cu spionajul practicat de oameni, iar CIA nu avea permisiunea oficială de a ucide. În anii care au trecut de atunci, fiecare dintre cele două organizații s-a ocupat din plin cu amândouă și un complex militaro-informativ a luat naștere, cu scopul de a purta noul tip de război american.

Liniile general-istorice ale războaielor din Afganistan și Irak sunt bine cunoscute, de-acum. Dar, de mai bine de un deceniu, s-a desfășurat un război separat și paralel, o reflecție sumbră a „marilor războaie" în care s-a lansat America după atacurile de la 11 septembrie 2001. Într-un război din umbră, purtat pe cealaltă parte a globului, America și-a urmărit dușmanii, folosindu-se de roboți-asasini și de trupe de operațiuni speciale. A plătit mercenari să constituie rețele de spionaj clandestine și s-a bazat pe dictatori veroși, pe servicii străine de spionaj nestatornice și pe armate mandatate, formate din scursuri. În locuri unde Statele Unite nu puteau trimite trupe terestre, au apărut personaje dubioase, care au jucat roluri marginale – de pildă, un oficial de-al

Pentagonului, fumător înrăit, care a făcut echipă cu o figură de la CIA, din scandalul Iran-Contra[1], și împreună au pus la cale, neoficial, o operațiune de spionaj în Pakistan; sau o moștenitoare bogată din țara cailor, Virginia, care într-atât de obsedată a devenit de Somalia, încât a convins Pentagonul s-o angajeze chiar pe ea să vâneze agenți ai organizației Al-Qaida din acea țară.

Războiul s-a întins pe mai multe continente – din munții Pakistanului până în deșerturile din Yemen și din Africa de Nord, și de la războaiele interclanuri, mocnite, din Somalia până la cele din junglele de nepătruns din Filipine. Bazele războiului secret au fost puse de un președinte republican conservator și preluate de unul democrat-liberal, care a devenit fermecat de ceea ce moștenise. Președintele Barack Obama l-a considerat o soluție alternativă potrivită la războaiele păguboase, costisitoare, care dărâmă guverne și necesită ani întregi de ocupație americană. Pentru a-l cita pe John Brennan, unul dintre cei mai apropiați consilieri ai lui Obama, pe care președintele democrat a sfârșit prin a-l numi șef la CIA, în locul „ciocanului", America s-a reorientat către „bisturiu".

Analogia sugera că tipul acesta nou de război ar fi fără costuri și fără greșeli – o chirurgie fără complicații. Nu e chiar așa. Calea cuțitului a creat dușmani, în aceeași măsură în care i-a obliterat. A generat resentimente printre foști aliați și, câteodată, a contribuit la instabilitate, chiar în timp ce se străduia să instaureze ordinea în locul haosului. A scurtcircuitat mecanismele prin care Statele Unite, ca națiune, se angajează într-un război și l-a transformat pe președintele american în arbitrul suprem, care stabilește anume ce oameni din țări îndepărtate mor sau rămân în viață. Această cale a războiului a generat și multe succese, de pildă uciderea, în cele din

[1] Scandal politic survenit în al doilea mandat al președintelui Ronald Reagan (1985–1988), în care s-a dovedit că înalte oficialități ale Administrației aprobaseră vânzarea de arme către Iran, pentru ca, din fondurile obținute, să poată finanța grupările de gherilă Contras din Nicaragua, deși Congresul interzisese sprijinirea lor financiară (n. tr.).

urmă, a lui Osama bin Laden și a celor mai de încredere adepți ai săi. Dar a și coborât ștacheta felului în care se poartă războiul, pentru că le vine mai ușor acum Statelor Unite, decât în orice alt moment al istoriei lor, să întreprindă acțiuni de lichidare la capătul lumii. Ceea ce urmează este povestea unui experiment care a durat mai bine de un deceniu și a rezultatelor ieșite din acest laborator.

Sir Richard Dearlove a presimțit viitorul cu doar câteva săptămâni după atacurile de la 11 septembrie 2001. Șef al serviciului secret de spionaj britanic, MI6, el a venit în Statele Unite, împreună cu alte oficialități de frunte ale spionajului britanic, să-și arate solidaritatea cu cel mai apropiat dintre toți aliații Marii Britanii. Dearlove s-a prezentat la cartierul-general al Agenției de la Langley, din Virginia, pentru a transmite personal mesajul că spionii britanici își deschideau registrele, oferindu-le celor de la CIA un acces rarisim la toate dosarele pe care le avea MI6 despre membrii organizației Al-Qaida.

Britanicii îi școliseră pe americani în arta subtilă a spionajului, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, dar ei de mult abordau diferit jocul de-a spionii. În 1943, un membru al Grupului de Operațiuni Speciale al lui Winston Churchill se plângea că „temperamentul americanilor pretinde rezultate rapide și spectaculoase, în timp ce politica britanică mizează, în general, pe discuții îndelungate și pe trudă". El sublinia pericolele pe care le implica metodologia pusă în practică de OSS, care precedase CIA și care se baza pe aruncarea în aer a depozitelor de arme, pe tăierea liniilor telefonice și pe minarea căilor de aprovizionare inamice. Americanii aveau mai mulți bani decât minte, avertiza respectivul, iar faptul că OSS „tânjea să se joace de-a *cowboy*-i și pieile-roșii" nu putea conduce decât la necazuri pentru alianță[1].

[1] Gândurile acestui ofițer în legătură cu OSS apar citate în cartea lui Douglas Waller, *Wild Bill Donovan: The Spymaster Who Created the OSS and Modern American Espionage*, Free Press, New York, 2011, pp. 188–189.

Dearlove crescuse în tradiția clasică a spionajului britanic. El absolvise „Queens' College" de la Universitatea Cambridge, un teren tradițional de recrutare pentru serviciile secrete britanice, și fusese numit în posturi din străinătate – în Africa, în Europa și la Washington. Ca și predecesorii săi, în calitate de șef la MI6, își semna toate memorandumurile interne cu numele de cod „C" – tot prin tradiție, numai cu cerneală verde.

La scurtă vreme după ce avionul cu indicativul ASCOT-1 îl depusese la Washington, Dearlove ajunsese la CTC de la cartierul-general al CIA. Pe un ecran mare, ofițerii de acolo urmăreau o filmare cu un camion alb, marca Mitsubishi, care mergea pe un drum din Afganistan. Dearlove știa că Statele Unite își dezvoltaseră capacitatea de a purta război cu telecomanda, însă nu mai văzuse niciodată, până atunci, cum acționa un avion teleghidat *Predator*.

Câteva minute s-au scurs, până când cele două linii încrucișate din mijlocul ecranului s-au poziționat fix deasupra camionului, după care explozia unei rachete a inundat întregul ecran cu o lumină albă orbitoare. După alte câteva secunde, imaginea s-a limpezit și s-a putut vedea camionul distrus, contorsionat, mistuindu-se în flăcări[1].

Dearlove s-a întors către grupul de ofițeri de la CIA, printre care se număra și Ross Newland, un veteran al Agenției, care, cu câteva luni mai devreme, fusese numit în cadrul unui grup de lucru care superviza programul avioanelor fără pilot *Predator*. Britanicul a schițat un zâmbet acru și a zis:

— Aproape că nu mai are niciun haz, nu?

[1] Detaliile vizitei făcute de Sir Richard Dearlove la Langley provin de la Ross Newland, un fost cadru de conducere de la CIA, care stătea chiar lângă Dearlove în momentul în care avionul-spion *Predator* a distrus camionul.

Capitolul 1

Permisiunea de-a ucide

„Sunteți acolo să ucideți teroriști, nu să vă faceți dușmani."[1]

Președintele pakistanez Pervez Musharraf,
către ambasadoarea americană Wendy Chamberlin,
14 septembrie 2001

Luminile din Camera de Criză de la Casa Albă s-au atenuat și oamenii de la CIA și-au început derularea imaginilor.

Fotografiile fuseseră luate în grabă, erau granulate și prost focalizate. Unele arătau niște bărbați care se urcau într-o mașină sau care mergeau pe o stradă. Scena din încăperea întunecată parcă ar fi fost dintr-un film cu mafia, în care agenți de la FBI sorb din cafele și parcurg teancuri de fotografii cu capi mafioți. Însă, în cazul de față, era vorba de imagini cu oameni pe care CIA își propunea să-i omoare.

Se adunaseră în jurul mesei toți oamenii vicepreședintelui, printre care se numărau consilierul juridic David Addington și șeful de cabinet, I. Lewis Libby, o figură veche de la Washington, poreclit Scooter. Din capul mesei, vicepreședintele Dick Cheney

[1] După o telegramă secretă pe care ambasadoarea americană în Pakistan, Wendy Chamberlin, a trimis-o la Departamentul de Stat pe 14 septembrie 2001, telegramă declasificată mai târziu și făcută publică de Arhiva Siguranței Naționale.

urmărea galeria de fotografii ale tuturor acelor indezirabili cu un vădit interes. Se întâmpla într-o zi friguroasă, de sfârşit de toamnă din 2001, la doar câteva săptămâni după ce preşedintele George W. Bush semnase ordinul secret prin care CIA îşi recăpăta puterea pierdută în anii 1970, după ce o serie de sinistre – şi, uneori, de-a dreptul comice – dezvăluiri despre tentativele de asasinat puse la cale de Agenţie obligaseră Casa Albă să-i formuleze clar acesteia interdicţia de a extermina duşmanii Americii. În ziua aceea, în Camera de Criză, CIA se întorsese la Casa Albă cu un raport asupra felului în care intenţiona să se folosească de proaspăt-obţinuta ei licenţă de a ucide[1].

Cei doi ofiţeri de la CIA, care susţineau prezentarea, Jose Rodriguez şi Enrique Prado, le-au comunicat celor prezenţi că la CTC se făceau recrutări de ofiţeri ai Agenţiei pentru un program nou şi ultrasecretizat: un proiect de infiltrare în alte ţări a unor mici echipe de asasini, care să vâneze şi să ucidă acei oameni pe care Administraţia Bush îi trecuse pe lista neagră. Printre imagini se număra şi una care-l înfăţişa pe Mamoun Darkazanli, un sirian despre care CIA credea că se implicase în organizarea atacurilor de la 11 septembrie 2001 şi care trăia la lumina zilei în Germania. Era şi o fotografie a doctorului Abdul Kadeer Khan, erou în Pakistan pentru munca sa la dezvoltarea bombei atomice a ţării, dar proscris în Occident, pentru faptul că transferase pe ascuns tehnologie nucleară în Iran, Libia şi alte state-paria. Făcând fiecare fotografie de foarte aproape, CIA scotea în evidenţă o realitate nespusă, dar inconturnabilă: ne putem apropia de ei suficient de mult, ca să-i fotografiem, aşa că ne putem apropia suficient şi ca să-i omorâm.

Şi totuşi, dincolo de toată bravada, rămâneau întrebări la care nu se ofereau şi răspunsuri. Cum aveau să se strecoare neobservate

[1] Prezentarea de imagini făcută de CIA în Camera de Criză de la Casa Albă a fost descrisă de unul dintre participanţii la întâlnire şi de un al doilea, fost oficial american, care cunoştea nemijlocit ce s-a aflat despre ea.

plutoanele de execuție de la CIA, în Germania, Pakistan sau în alte țări? Putea un eventual grup de asasini americani să pună pe picioare o asemenea rețea de supraveghere și apoi, la momentul potrivit, să-i tragă un glonț în cap țintei pe care și-o stabilea? Agenția nu venise pregătită cu nimic la capitolul logistică, iar Prado și Rodriguez nu veniseră la Casa Albă pregătiți să răspundă la întrebări amănunțite despre operațiuni. Nu făceau decât să ceară permisiunea.

Dick Cheney le-a spus că puteau trece la treabă.

Președintele George W. Bush, fiul unui fost director al Central Intelligence[1], după care Agenția își redenumise cartierul-general de la Langley, a moștenit un serviciu de spionaj micșorat și descurajat, o umbră a celui care fusese în perioada Războiului Rece. Dar în ultimele luni din 2001, Bush le trasase celor de la CIA sarcina unei vânători de oameni la nivel global, iar performanțele acestora îi umflaseră Agenției imaginea despre sine, ca fiind promptă și receptivă la cerințele comandantului-suprem – în antiteză cu Pentagonul, birocratic și greoi.

CIA declanșase, de-acum, un război secret, la ordinul Casei Albe, iar CTC al Agenției, pe vremuri ignorat, devenise postul de comandă frenetic al acestui război. Centrul fusese, la un moment dat, o fundătură în cadrul Agenției, mulți dintre cei de la Langley văzându-l ca pe o adunătură de fanatici dubioși, care aterizaseră acolo după ce dăduseră greș în misiuni de mai mare prestigiu. Dar, după atacurile de la 11 septembrie 2001, CTC și-a început cea mai dramatică extindere din toată istoria lui, pe parcursul unui deceniu devenind, pentru CIA, inima care bate întruna.

[1] Până în 2005, directorul CIA se prezenta sub titulatura oficială de Director of Central Intelligence (DCI – Director al Informațiilor Centrale). (Președintele Bush-tatăl a fost directorul Agenției de spionaj timp de un an, 1976–1977) (n. tr.).

Sute de ofițeri și analiști acoperiți au fost luați de la birourile secțiilor Asia și Rusia și redistribuiți în labirintul de firide încropite în mare grabă, care acum sufocau nucleul de operațiuni de la CTC. Repartizarea tuturor devenise atât de complicată, încât oamenii aveau dificultăți în a-și găsi colegii. Au fost amplasate indicatoare de străzi din carton, care să ajute la găsirea firidelor aflate pe „Aleea Osama Bin" sau „Calea Zawahiri"[1]. În cele din urmă, a fost amplasată o pancartă și deasupra intrării în Centru – care să le reamintească tuturor constant, apăsător, că un alt atac terorist ar fi putut surveni în zilele sau chiar în minutele care urmau. Pe acea pancartă era scris: Astăzi e 12 septembrie 2001.

Cel care a condus uraganul în primele luni ale războiului a fost J. Cofer Black, un ofițer înflăcărat, pe care-l obseda vânarea lui Osama bin Laden încă de pe vremea când era șeful centrului CIA de la Khartoum, capitala Sudanului, țară în care Bin Laden trăia în exil. Black își cultivase printre colegii săi de la CIA imaginea unui soi de încrucișare între un om de știință nebun și generalul George Patton. Pe 11 septembrie 2001, când unii se temeau că ultimul avion deturnat s-ar fi putut îndrepta către Langley, Black a refuzat să le permită ofițerilor CTC să părăsească și ei cartierul-general al Agenției, împreună cu tot restul personalului de la CIA.

În lunile următoare, directorul CIA, George Tenet, rareori s-a dus la Casa Albă fără să-l aibă alături pe Black și s-a răspândit o întreagă mitologie despre cum era hotărât Black să lichideze cât mai mulți membri ai organizației Al-Qaida cu putință[2]. Într-o ședință desfășurată în Biroul Oval a treia zi după atacuri, Bush l-a întrebat pe Black dacă era capabilă CIA să-și îndeplinească noua misiune, care presupunea să infiltreze plutoane paramilitare în Afganistan, care să sprijine căpeteniile

[1] Jose Rodriguez Jr. și Bill Harlow, *Hard Measures: How Aggressive CIA Actions after 9/11 Saved Lives*, Threshold Editions, New York, 2012, p. 75.

[2] George J. Tenet, *At the Center of the Storm: My Years at the CIA*, HarperCollins, New York, 2007, p. 165.

afgane şi să lupte împotriva talibanilor. Făcând o hiperbolă macabră, Black a pretins că, până când ar fi încheiat CIA socotelile cu Al-Qaida, lui Bin Laden şi acoliţilor săi aveau „să le zbârnâie muştele pe ochi"[1]. Acesta era modul de a vorbi pe care voia să-l audă preşedintele Bush, căruia şeful cel bombastic al Contraterorismului i-a căzut cu tronc imediat. Dar unii membri ai cabinetului de război al preşedintelui s-au crispat, auzind o lăudăroşenie atât de *macho*, şi au început să-l numească pe Black „ăla cu muştele pe ochi"[2].

Statutul de exaltare faţă de Black al celor care contau la Casa Albă a condus la fricţiuni în interiorul Agenţiei şi la conflicte constante cu şeful, James Pavitt, pe care Black îl considera slab şi lipsit de imaginaţie. Pavitt era şeful Direcţiei Operaţiuni, ramura de la CIA răspunzătoare de tot ce însemna spionaj şi misiuni operative sub acoperire, şi-l considera pe Black un *cowboy* care se dădea mare. El credea că Black era mult prea nerăbdător să implice Agenţia în genul de fapte de vitejie în ţări îndepărtate, care constituiseră o sursă inepuizabilă de necazuri pentru CIA, drept care, în anii anteriori atacurilor de la 11 septembrie 2001 cei doi se înfruntaseră aprig pe marginea dilemei dacă era bine sau nu ca *Predator*-ul dotat cu arme să fie preluat de CIA şi trimis în Afganistan să-l vâneze şi să-l ucidă pe Osama bin Laden.

Dar succesul strategiei adoptate iniţial de CIA în Afganistan, spre sfârşitul anului 2001, a reprezentat o victorie pentru Black şi CTC şi a părut să le demonstreze detractorilor ei de la CIA că era chiar indicat ca o echipă restrânsă de ofiţeri ai Agenţiei să organizeze o campanie împotriva unei organizaţii structurate difuz, cum era Al-Qaida. Echipe de ofiţeri paramilitari de la CIA, cărora li s-au alăturat mai târziu Beretele Verzi ale Armatei,

[1] Vezi interviul cu Cofer Black, de la emisiunea *60 Minutes* din 13 mai 2012.

[2] Bob Woodward, *Bush at War*, Simon & Schuster, New York, 2002, p. 52.

transformaseră o adunătură de miliții afgane zdrențăroase într-o armată cuceritoare. Călare pe cai și manevrând vehicule blindate ruginite din epoca sovietică, afganii îi alungaseră pe talibani din Kabul și Kandahar.

Noul conflict straniu dăduse peste cap și felul în care Statele Unite purtau război. Ordinea tradițională a comenzii de pe timp de război – de la Casa Albă la Secretarul Apărării și apoi la un comandant cu patru stele și cu un stat-major de sute de inși, care elaborau și executau un plan de război – fusese ocolită în tăcere. Directorul CIA devenise un comandant militar, care ducea un război clandestin la nivel global, cu un stat-major scheletic și cu foarte puțină viziune de ansamblu. Pentru a consolida plutoanele paramilitare trimise de CIA în Afganistan, Tenet a început să facă presiuni la modul agresiv și i-a vândut Casei Albe un program de capturare a teroriștilor care urmau să fie plasați în închisori secrete și supuși unui regim orwellian[1] de metode brutale de interogare. Numai Bush, Cheney și o mână de oameni de la Casa Albă supervizau deciziile în legătură cu cine trebuia să fie prins, cine trebuia să fie ucis și cine trebuia să fie lăsat în viață[2].

Această schimbare a fost una bruscă pentru Tenet, care, în anii dinaintea atacurilor de la 11 septembrie 2001, se complăcuse în a le spune stăpânilor săi de la Casa Albă că era de preferat ca ofițerii de la CIA să se țină departe de procesul de punere în practică a politicilor, evocând o imagine aproape monahală, în care spionii de la Langley produceau note informative, iar cei „de pe malul celălalt", de la Casa Albă și din Congres, luau decizii bazate pe respectivele note informative. James Pavitt avea să le spună, mai târziu,

[1] Trimitere la regimul polițienesc din romanul *1984*, de George Orwell (*1984*, în traducere românească, Editura Univers, București, 1991 și Editura Polirom, Iași, 2002) (n. tr.).

[2] Ideea este analizată mai profund în articolul lui Philip Zelikow, „Codes of conduct for a twilight war", în *Houston Law Review*, 16 aprilie 2012.

anchetatorilor din Comisia 11 septembrie 2001 a Congresului că una dintre lecțiile învățate din scandalul Iran-Contra, din anii 1980, fusese aceea că „noi nu facem politica de la [Langley], iar voi nici nu vreți să o facem"[1].

Dacă ideea respectivă devenise deja un fel de mit numai bun pentru a fi evocat, cu siguranță că spre sfârșitul anului 2001 CIA nu mai putea pretinde că se ținea deoparte în luarea deciziilor controversate, care priveau războiul și pacea. Bush a cerut ca Tenet să vină la Biroul Oval în fiecare zi, pentru punctajul zilnic al președintelui – era pentru prima oară, de la întemeierea Agenției, că directorul CIA însuși, nu vreun analist de rang mai mic, venea la Casa Albă cu informarea obișnuită de dimineață. La fel ca predecesorii lui de la CIA, Tenet abia aștepta să capete acces la președinte, așa că el și Cofer Black se prezentau în fiecare dimineață la Casa Albă cu pomelnicul de comploturi teroriste și de complotiști, ca să informeze un public fascinat despre ce măsuri lua CIA pentru protejarea națiunii. Audiențele zilnice la președinte i-au făcut pe Tenet și CIA indispensabili Casei Albe, care se dovedea nesătulă când venea vorba să primească informații despre posibile amenințări.

Dar o atenție de nivel atât de înalt a început să aibă un efect distorsionant asupra analizelor pe care le furniza CIA – le făcea mai precise, mai tactice. Sute de analiști de la CIA lucrau de-acum în domeniul terorismului, lucru de înțeles în siajul unor atacuri care omorâseră aproape trei mii de americani. Dar analiștilor, dintr-odată, le-a devenit evident că metoda prin care ar fi putut avansa în carierele lor de la CIA era să ajungă să lucreze în domeniul terorismului, cu scopul de a veni cu ceva ce i-ar fi putut fi citit președintelui într-o dimineață devreme, în Biroul Oval.

[1] Vezi raportul „Intelligence Policy", al Comisiei Naționale pentru cercetarea atacurilor teroriste îndreptate împotriva Statelor Unite, Declarația de Lucru nr. 7 (2004) a Comisiei pentru atacurile de la 11 septembrie 2001.

Iar Casa Albă era interesată cel mai mult în a primi ponturi despre unde se aflau anumiți agenți ai organizației Al-Qaida, nu de subiecte de mai largă acoperire, cum ar fi fost nivelul de sprijin de care Al-Qaida se bucura în lumea musulmană sau impactul operațiunilor militare sau de spionaj americane asupra radicalizării unei noi generații de militanți. CIA și-a concentrat eforturile în sensul cerut.

Până și limbajul meseriei de spion s-a schimbat, încetul cu încetul. Ofițerii operativi[1] și analiștii de la CIA folosiseră termenul „țintire" mai de mult, când luau decizii în legătură cu care guvern străin trebuia luat la țintă pentru obținerea de informații sau cu care oficialitate străină putea fi racolată și făcută să le furnizeze informații celor de la CIA. În cele din urmă, prin „țintire", analiștii care s-au mutat la CTC au ajuns să înțeleagă ceva cu totul diferit. Termenul se referea, de-acum, la urmărirea cuiva care era considerat o amenințare pentru Statele Unite și prinderea sau lichidarea individului respectiv.

Înfruntările dintre Cofer Black și James Pavitt s-au intensificat, așa că la începutul lui 2002 Black a hotărât să renunțe la serviciul clandestin și să-și ia o slujbă la Departamentul de Stat[2]. Înlocuitorul său a fost Jose Rodriguez, care fusese unul dintre ofițerii de frunte ai CTC și contrapunctul modest al lui Cofer Black. Acesta din urmă avea experiență în privința Orientului Mijlociu și aparținea unui grup restrâns de ofițeri de la CIA, care cunoșteau îndeaproape rețeaua teroristă condusă de Osama

[1] *Case officers* (în orig., în lb. engl.) – ofițeri ai CIA care se ocupă cu identificarea, recrutarea și instruirea agenților secreți. În prezent, sunt denumiți *operative officers* (n. red.).

[2] Black și Pavitt aproape că nu-și vorbeau. La începutul anului 2002, potrivit mai multor foști oficiali de la CIA, popularitatea câștigată de Black la Casa Albă l-a făcut pe șeful CTC să-și ignore superiorii de la Langley și să afirme frecvent: „Eu lucrez pentru președinte". După ce a lucrat la Departamentul de Stat, Black și-a luat un post de conducere la firma Blackwater USA.

bin Laden; Rodriguez nu lucrase niciodată în lumea islamică şi nu vorbea limba arabă. Dar era un apropiat al lui Pavitt, iar unii ofiţeri clandestini bănuiau că Rodriguez fusese de la bun început instalat la Centru, pentru ca Pavitt să-l poată ţine sub observaţie pe Black. Portorican de origine şi având ambii părinţi profesori, Rodriguez se angajase în agenţia de spionaj la mijlocul anilor şaptezeci, după ce absolvise Facultatea de Drept a Universităţii din Florida. Cariera lui sub acoperire se desfăşurase mai cu seamă în divizia America Latină, sediul aventurilor în care se implicase CIA în Nicaragua, El Salvador şi Honduras, în anii 1980. La vremea respectivă, însă, Rodriguez ocupa o funcţie prea mică pentru a evita să fie prins în plasa investigaţiilor din scandalul Iran-Contra, care aveau să paralizeze acea divizie timp de ani buni. Era bine văzut în interiorul serviciului clandestin, dar nu se distinsese niciodată drept unul dintre cei mai buni ofiţeri din grupul său de la CIA. Lucrase într-o serie de centre CIA din America Latină, de pildă în Bolivia şi Mexic, şi-şi croise imaginea unui nonconformist, căruia îi plăcea să stea pe lângă birocraţii de la Langley, despre care credea că organizau operaţiunile din teren la nivelul micro-detaliilor. Era foarte pasionat când venea vorba de călărie, şi-şi numise calul preferat Business („Afaceri"), când fusese şeful centrului CIA de la Mexico City, subordonaţii lui de acolo fiind instruiţi ca dacă vreunul dintre şefii de la Langley telefona şi se interesa de ce făcea el, să i se răspundă că Rodriguez era „plecat cu Afaceri"[1].

Când preluase conducerea diviziei America Latină, în 1995, aceasta era iarăşi întoarsă cu fundul în sus. John Deutch, al doilea director al Agenţiei numit de preşedintele Clinton, tocmai dăduse afară mai mulţi ofiţeri operativi, pentru ceea ce în mod eufemistic se numeşte, la CIA, „contacte strânse şi constante

[1] Jose Rodriguez Jr. şi Bill Harlow, *Hard Measures: How Aggressive CIA Actions after 9/11 Saved Lives*, Threshold Editions, New York, 2012, p. 20.

cu cetățeni străini". Altfel spus, cei de-acolo, din America Latină, făceau afaceri ilicite și existau temeri că destrăbălarea lor ar fi putut să-i vulnerabilizeze în cazul unor șantaje. Curând, intrase și Rodriguez în necazuri. Când un prieten al său din copilărie fusese arestat în Republica Dominicană, acuzat de ceva legat de droguri, Rodriguez intervenise pentru a împiedica poliția din acea țară să-l bată pe prietenul său, câtă vreme era ținut în arest. Era un caz flagrant de conflict de interese ca șeful diviziei America Latină din cadrul Agenției să intervină pe lângă autoritățile unei alte țări în favoarea unui prieten, așa încât inspectorul-general de la CIA îi dăduse un vot de blam lui Rodriguez pentru „lipsa teribilă de discernământ" de care dăduse dovadă. Drept urmare, își pierduse funcția de șef[1].

Dar, până în 2002, cariera lui Rodriguez revenise pe linia de plutire, drept care el se regăsea pe o listă scurtă de latino-americani – pe care figura inclusiv prietenul său, Enrique Prado –, implicați în noul război purtat de CIA. Era o prezență regulată la întâlnirile zilnice de la ora 5 după-amiază, din jurul mesei de conferințe a directorului Tenet, la care oficialitățile de rang înalt de la CIA primeau știrile de ultimă oră din ziua respectivă, de pe câmpurile de luptă ale operațiunilor din Afganistan și din alte părți. În timpul unei asemenea sesiuni a făcut Rodriguez o propunere nepregătită dinainte, care avea să conducă la una dintre cele mai fatidice decizii ale Administrației Bush.

Chestiunea discutată de grupul respectiv era ce trebuia făcut cu toți luptătorii talibani, pe care trupele regulate americane și ofițerii de la CIA îi capturau în Afganistan. Unde puteau fi deținuți aceștia, pe termen lung? Întâlnirea s-a transformat într-o sesiune de idei și propuneri, diverșii ofițeri ai Agenției sugerând ce țări i-ar fi putut accepta pe deținuți pe teritoriile lor. Unul a propus închisoarea din orașul Ushuaia, în Țara de Foc din Argentina, un stabiliment izolat

[1] David Wise, „A not so secret mission", în *Los Angeles Times*, 26 august 2007.

undeva, în fundul pământului. Un altul a propus Insulele Corn, două fire de praf din Marea Caraibilor, în largul coastelor nicaraguane. Dar toate aceste idei au fost date la o parte, ca fiind niște opțiuni nerealiste. În cele din urmă, a venit și Rodriguez cu o idee, aproape în bătaie de joc:

— Păi, am putea să-i băgăm la Guantánamo, a zis el.

Toți cei din jurul mesei au râs, gândindu-se la cum s-ar fi enervat Fidel Castro, dacă Statele Unite și-ar fi închis prizonierii din acest nou război în baza militară americană de pe pământ cubanez. Și totuși, cu cât se gândeau mai bine la o asemenea perspectivă, cu atât li se părea tuturor că soluția Guantánamo era una foarte rațională. Era o închisoare americană a cărei soartă n-ar fi fost periclitată acolo, așa cum ar fi putut fi într-o altă țară, dacă se întâmpla să se schimbe guvernarea și noua conducere hotăra să-i alunge de pe teritoriul ei pe prizonierii Statelor Unite. Plus că, și-au făcut socoteala oficialitățile de la CIA, o eventuală închisoare din golful Guantánamo s-ar fi aflat în afara jurisdicției tribunalelor americane. Părea să fie, deci, un amplasament ideal.

Recomandarea numărul unu făcută de CIA pentru noua închisoare americană a fost, așadar, Cuba, și n-a trecut mult până când Agenția și-a construit propria închisoare secretă într-un colț al complexului penitenciar de la golful Guantánamo. Penitenciarul de maximă siguranță a fost poreclit „Câmpurile de căpșuni" de către ofițerii de la CIA, pentru că prizonierii aveau să rămână acolo, după toate probabilitățile[1] – și vorba cântecului –, „pe veci"[2].

*

[1] David Johnston și Mark Mazzetti, „A window into CIA's embrace of secret jails", în *The New York Times*, 12 august 2009.

[2] Trimitere la piesa *Strawberry Fields Forever* (1967) a trupei *The Beatles*, inspirată din amintirile lui John Lennon, care în copilărie se juca în grădina unei case de copii de lângă Liverpool a Armatei Salvării, denumită *Strawberry Field* (n. tr.).

Pe un câmp de luptă haotic, la 11 mii de kilometri distanță de Washington, cel dintâi război al secolului al XXI-lea se dovedea o poveste mult mai încâlcită decât păruse la prima vedere, în labirintul cabinelor de la CIA sau în prezentările ordonate în PowerPoint și vizionate în birourile cu lambriuri de lemn, de la etajele superioare ale Pentagonului. La începutul anului 2002, în Afganistan se desfășura ceva ce nu era nici un război cu împușcături zilnice, nici o pace dătătoare de speranță, ci un conflict obscur, minat de concurența și de lipsa de încredere dintre soldați și spioni. Misiunile americanilor se bazau adesea pe frânturi de informații din surse necredibile, ca atunci când zeci de militari din trupele SEAL[1] ale Marinei și de pușcași-marini și-au petrecut opt zile dezgropând morții dintr-un complex de peșteri de la Zhawar Kili, în estul Afganistanului, pe baza informațiilor că Osama bin Laden ar fi putut fi ucis recent într-un raid aerian asupra bazei de acolo. Existau speranțe că eventuala descoperire a trupului lui Bin Laden ar fi oferit pretextul unei încheieri a războiului afgan după numai trei luni. Militarii au deshumat o mulțime de cadavre, dar n-au găsit ce căutau[2].

Uneori, proasta comunicare dintre CIA și militari avea consecințe fatale. Pe 23 ianuarie, un grup de Berete Verzi al Armatei a lansat un raid în puterea nopții, împotriva a două redute de la Hazar Qadam, la 150 de kilometri nord-est de Kandahar. Cele două redute constau din mai multe clădiri cocoțate pe versantul unei coline. În timp ce un avion de luptă AC-130 zbura în

[1] Abreviere a cuvintelor „Sea, Air, and Land" (Mare, aer și pământ), desemnând cele trei medii de luptă, pentru care sunt antrenate forțele speciale de intervenție ale Marinei Statelor Unite. Ca substantiv comun, *seal* înseamnă „focă" (n. tr.).

[2] Detaliile operațiunii de exploatare de la Zhawar Kili provin din raportul de misiune al unității speciale SEAL a Marinei Militare, din iulie 2002, intitulat: „Complexul de peșteri de la Zhawar Kili. Unitatea operativă K-Bar și exploatarea de la AQ008, Provincia Paktika, Afganistan".

cercuri pe deasupra, două echipe de militari au luat concomitent cu asalt redutele[1].

Rafale sacadate de pistoale-mitralieră AK-47 au izbucnit din interiorul acelor clădiri, când echipele de comando au aruncat în aer pereții exteriori. Americanii au tras și ei și au început să treacă din cameră în cameră, unii dintre ei luptând corp la corp cu trăgătorii suspectați de a fi fost talibani. La finalul misiunii, americanii omorâseră mai bine de patruzeci de oameni în interiorul acelor clădiri, iar avionul de luptă făcuse una cu pământul toate structurile existente.

Dar abia când s-au întors la bază, soldații au aflat că, doar cu câteva zile mai înainte, CIA îi convinsese pe oamenii aflați în acele două redute să-i abandoneze pe talibani și să lupte pentru partea cealaltă a baricadei. Într-una dintre clădirile distruse în acea noapte era expus drapelul noului guvern din Afganistan, condus de Hamid Karzai. CIA nu le spusese o vorbă celor din echipa de asalt de la operațiunile speciale, despre faptul că zecile de afgani care trăiau în acele două redute erau, de-acum, aliații lor.

Confuzia din Afganistan era, măcar în parte, rezultatul firesc al balamucului de pe câmpul de luptă, dar izvora și din piedicile pe care și le puneau reciproc CIA și Pentagonul, pentru supremație în acest nou conflict american. Secretarul Apărării, Donald Rumsfeld, se simțise lezat de faptul că echipele paramilitare de la CIA ajunseseră primele în Afganistan. Nu era doar o chestiune de logistică, deși era foarte adevărat că plutoanele de Berete Verzi fuseseră ținute în loc, inițial, de vremea proastă și de dificultățile de a obține acces la bazele din jurul Afganistanului. Problema era că invazia fusese concepută și condusă de CIA, în fazele ei incipiente, iar factorul militar american avusese doar

[1] Detaliile operațiunii de la Hazar Qadam provin din rapoartele interne ale Centrului de Comandă al Statelor Unite asupra acestui raid, ca și din interviurile cu membri ai grupului operativ pentru acțiuni speciale, cu baza la Kandahar.

un rol auxiliar. Abilitatea celor de la CIA de a se mişca mai rapid ca militarii, având numai o fracţiune din bugetul şi efectivele de luptă ale Pentagonului, îl irita pe Rumsfeld. El a început să revizuiască serios birocraţia de la Pentagon, ca să fie sigur că situaţia nu se mai repetă.

Rumsfeld se luptase de-a dreptul, în eforturile sale de a restructura un Departament al Apărării pe care-l considera prea închistat şi prea controlat de servicii militare cu vederi înguste, obsedate să-şi protejeze mult-apreciatele sisteme de arme. Fost Secretar al Apărării în Administraţia Ford, Rumsfeld se întorsese la Pentagon după o trecere încununată de succes prin lumea afacerilor. Adunase o mică avere personală la compania farmaceutică G.D. Searle – unde lucrase la dezvoltarea unor produse care dăduseră lovitura, precum NutraSweet şi Metamucil cu gust de portocală – şi când preluase iar Pentagonul îşi exprimase clar intenţiile: voia să aplice legile sectorului privat într-un Departament al Apărării prea plin de el.

La 69 de ani, Rumsfeld avea să devină în scurt timp cel mai în vârstă Secretar al Apărării din istorie, iar plângerile lui despre ce risipă era la Departamentul Apărării aveau câteodată savoarea poveştilor bunicilor despre viaţa din timpul Marii Crize Economice. Eforturile lui de a remania Pentagonul au dat naştere imediat comparaţiilor cu eforturile lui Robert McNamara, Secretar al Apărării în timpul Administraţiilor Kennedy şi Johnson, care venise de la Compania de Automobile Ford, împreună cu „zbârnâitorii" lui, hotărât să modifice cultura Pentagonului. Câţiva generali, nemulţumiţi de abordarea lui Rumsfeld, i-au poreclit „bârâitori" pe cei din grupul de afacerişti cam trecuţi, pe care noul Secretar al Apărării îi adusese cu el pentru a conduce diversele servicii militare. Până să ajungă zborul 77 al companiei American Airlines, în dimineaţa zilei de 11 septembrie 2001, să se izbească de faţada vestică a Pentagonului, militarii deturnaseră deja cu succes multe dintre tentativele mai ambiţioase ale lui Donald Rumsfeld, menite

să ducă la desființarea unor sisteme de arme costisitoare, din perioada Războiului Rece. Se făceau speculații fățișe, la Washington, că Rumsfeld ar fi putut deveni primul membru de frunte al Administrației Bush, care să fie îndepărtat. Numai că, dimpotrivă, pe parcursul anului următor el a devenit cel mai vizibil și mai apreciat membru al cabinetului președintelui Bush. Statele Unite i-au alungat pe talibani din orașele afgane până în decembrie 2001, urmând un plan de război inovator, pentru care Rumsfeld a fost lăudat public, iar comunicatele lui de presă, directe și generatoare de multă atenție, au făcut din el figura publică reprezentativă pentru felul în care înțelegea Administrația Bush să reacționeze la atacurile teroriste care făcuseră aproape trei mii de victime printre americani. Rumsfeld nu folosea eufemisme, nici nu aluneca pe panta jargonului militar când preciza care erau țintele războiului. Vorbea despre „omorât de talibani".

Rumsfeld și-a dat seama, de la bun început, că o mare parte a noului război avea să fie purtată în colțuri ascunse ale lumii, la mare distanță de zonele de război declarate. N-ar fi arătat câtuși de puțin ca încăierările de infanterie din secolul al XIX-lea, ca războiul de tranșee din Primul Război Mondial sau ca bătăliile de tancuri din cel de-al Doilea. Pentagonul simțea nevoia să înceapă să trimită soldați în locuri în care – prin lege și tradiție – numai spionii avuseseră voie să meargă. De exemplu, Pentagonul de pe vremea aceea nu avea o celulă dedicată combaterii terorismului, cum era CTC de la CIA; totuși, în doar câteva săptămâni după atacurile de la 11 septembrie 2001, Rumsfeld a propus construirea uneia, care să fie numai a lui. Doar că mai mare. Într-un memorandum adresat directorului CIA, George Tenet, Rumsfeld scria: „Din ce aud, CTC e prea mic pentru o misiune de 24 de ore din 24 și 7 zile pe săptămână" – și i-a formulat lui Tenet o propunere, în care-și descria planul de a constitui Joint Intelligence Task Force for Combating Terrorism (Forța de Intervenție Informativă Comună pentru Combaterea Terorismului), o structură

integral nouă, care le-ar fi dat celor de la Pentagon posibilitatea de a controla noul război[1].

La patru zile după ce i-a trimis propunerea sa lui Tenet, Rumsfeld şi-a notat gândurile despre anvergura noului război, într-un memorandum strict secret adresat preşedintelui Bush. Războiul avea să fie unul global, afirma el, şi trebuia neapărat ca Statele Unite să fie conştiente care erau scopurile lui ultime: „Dacă războiul nu modifică semnificativ harta politică a lumii – îi scria Rumsfeld preşedintelui –, Statele Unite nu-şi vor atinge scopul"[2].

Pentagonul nu avea încă pusă la punct maşinăria cu care să fi purtat un asemenea război, ceea ce Rumsfeld ştia la fel de bine ca oricine. Avea multe de făcut.

Într-o noapte senină, la începutul lunii februarie 2002, trei bărbaţi şi un băiat, cu toţii afgani, au sărit dintr-un camion alb în beznă, cu veşmintele umflate în jurul corpurilor de rotoarele unui elicopter militar american, care săltau praful spre înaltul cerului. Au început să-şi fluture mâinile disperaţi, în timp ce un grup de comando se apropia de ei, toţi membrii acestuia ţinându-şi ţevile armelor în poziţie de tragere[3].

La 60 de kilometri spre nord, într-un centru de operaţiuni improvizat în imediata vecinătate a terminalului de călători distrus de bombe al Aeroportului din Kandahar, militari din trupele de operaţiuni speciale urmăreau desfăşurarea misiunii pe o înregistrare video furnizată de o dronă a celor de la CIA. Comandantul

---

[1] Memorandumul lui Donald H. Rumsfeld către George Tenet, în „Forţa de Intervenţie Informativă Comună pentru Combaterea Terorismului", 26 septembrie 2001.

[2] Donald H. Rumsfeld, Memorandum în atenţia preşedintelui, 30 septembrie 2001.

[3] Detaliile operaţiunii de urmărire şi capturare a múllahului Khairkhwa provin din rapoartele clasificate ale Joint Special Operations Command (JSOC), ca şi din interviuri cu membri ai grupului operativ pentru acţiuni speciale, cu baza la Kandahar.

operațiunilor speciale, căpitanul de Marină Robert Harward, a pus mâna pe un telefon cu linia securizată și și-a sunat mai-marii din Kuweit, ca să le spună despre captivi. Múllahul Khairullah Khairkhwa, liderul taliban pe care toată lumea îl vâna – le-a spus el șefilor –, era de-acum în arest.

La celălalt capăt al firului telefonic, s-a lăsat o tăcere prelungită. În cele din urmă, general-locotenentul Paul Mikolashek, din Kuweit, a rupt-o:

— Dacă nu sunt oamenii care trebuie, a întrebat el, îi puteți duce înapoi de unde au fost luați?

Harward s-a uitat încurcat la ceilalți ofițeri din centrul de comandă. Trăgând aerul adânc în piept, ca să lase furia să-i treacă, l-a asigurat pe general că deținuții care tocmai fuseseră încătușați și urcați la bordul unui elicopter, și care se întorceau cu acel elicopter la baza din Kandahar, puteau fi – dacă se dovedea necesar – duși înapoi în locul de unde fuseseră luați în custodie.

Ceea ce tocmai aflase Mikolashek, dar Harward încă nu știa, era că persoanele urcate în elicopter nu erau múllahul Khairkhwa și aghiotanții lui. Khairkhwa, ministrul de Interne al talibanilor, mergea cu un alt camion alb, care tocmai trecuse granița în Pakistan. Iar CIA era la curent.

Totul se întâmpla în a patra lună a războiului afgan și trupe americane se revărsau în țară, în număr din ce în ce mai mare. Un nou guvern abia fusese instalat la Kabul și múllahul Khairkhwa petrecuse zile întregi în pertractări cu fratele vitreg al noului președinte afgan, Ahmed Wali Karzai, care voia să-l convingă să se predea și să devină informator pentru CIA. Ahmed Wali se afla el însuși pe statele de plată ale celor de la CIA – o alianță care, după mai mulți ani, avea să devină o sursă de tensiuni între CIA și militarii de la Kabul – și spionii americani i-au transmis múllahului Khairkhwa mesajul că putea să evite arestarea și un lung sejur la nou-construita închisoare de la golful Guantánamo.

Dar, după mai multe zile de negocieri, múllahul Khairkhwa tot nu era sigur că putea să aibă încredere în americani. I-a telefonat unei alte căpetenii talibane pentru a-i spune că plănuia să fugă în Pakistan – convorbire interceptată de spionii americani. Ofiţerii de informaţii l-au avertizat pe generalul Mikolashek, care i-a spus căpitanului Harward, aflat la Kandahar, să-l captureze pe ministrul taliban, până când nu apuca să treacă frontiera. Elicopterul s-a ridicat de la pământ şi s-a îndreptat spre sud, ca să-l prindă pe múllahul Khairkhwa, avionul de spionaj *Predator* al CIA, care urmărea camionul alb, fiind în fruntea formaţiei.

CIA avea însă planuri diferite. Războiul din Afganistan obligase Agenţia la o colaborare strânsă cu omologii din spionajul pakistanez, de la Direcţia ISI, iar ofiţerii de la CIA sperau să-i poată determina pe spionii pakistanezi să-l prindă ei pe múllahul Khairkhwa şi să-l încurajeze să devină informator. Sau, în caz contrar, arestarea unei căpetenii talibane importante în Pakistan le-ar fi adus autorităţilor de la Islamabad o anumită bunăvoinţă la Washington.

La scurtă vreme după ce a decolat elicopterul militar de la Kandahar, drona de la CIA s-a retras şi n-a mai urmărit camionul múllahului Khairkhwa, lăsându-i pe militarii din aparatul de zbor fără date despre locul în care se afla ţinta lor. Ofiţerii de informaţii de la postul de comandă al operaţiunilor speciale au început să urle în telefoane ca *Predator*-ul să-şi reia urmărirea. A durat câteva minute până când a sosit un alt *Predator* de la CIA şi a început să urmărească un camion alb cu totul diferit.

De-acum, CIA conducea comandoul din elicopter către o ţintă greşită, în timp ce múllahul Khairkhwa şi suita lui treceau în mare viteză peste frontiera din deşert, de la Spin Boldak, şi ajungeau în Pakistan. După câteva zile şi alte runde de negocieri rămase fără niciun rezultat, pentru a-l transforma pe Khairkhwa în informator, forţele de securitate pakistaneze au înconjurat casa în care acesta se ascundea, în satul Chaman. Spionii pakistanezi l-au

predat pe liderul taliban ofițerilor de la CIA chiar în Pakistan, la Quetta, iar múllahul Khairkhwa și-a început lungul drum către golful Guantánamo din Cuba, unde a devenit unul dintre cei dintâi prizonieri ai noii închisori de pe insulă[1].

Cât despre cei trei bărbați și un băiat care fuseseră arestați și aduși într-un centru de detenție de la Kandahar, aceștia au fost urcați la loc în elicopter și duși la 60 de kilometri spre sud, camionul lor rămânând în același loc unde se afla când fuseseră prinși în ambuscadă de comandoul american din elicopter. Afganii au fost lăsați să-și vadă de drum, cu mai multe cutii de rații militare. Din respect față de credința celor reținuți, mâncarea care conținea carne de porc a fost exclusă.

[1] Memorandum în atenția Comandantului, Comandamentul Sudic al Statelor Unite, 6 martie 2008: „Recomandare pentru detenția continuată sub controlul Departamentului Apărării pentru deținutul de la Guantánamo cu numărul ISNUS9AF-000579DP(S)", disponibilă la adresa: http://projects.nytimes.com/guantanamo/detainees/579-khirullah-said-wali-khairkhwa.

Capitolul 2

Un mariaj între spioni

„Pakistanul a văzut întotdeauna chestiunile acestea în alb şi negru."[1]

General-locotenent Mahmud Ahmed,
şef al ISI,
12 septembrie 2001

Generaţii întregi de ofiţeri de la CIA sunt absolvenţi ai „Fermei", unitatea de antrenament a Agenţiei din zona de litoral a Virginiei, unde au învăţat prima lecţie a spionajului: nu există serviciu de informaţii prieten. Serviciile de spionaj ale altor naţiuni sunt menite să fie penetrate, iar agenţii lor – „întorşi", ca să lucreze pentru Statele Unite, spionându-şi propriile ţări. Serviciile de spionaj străine se pot dovedi utile în cazul operaţiunilor comune, dar nu poţi avea niciodată încredere deplină în ele. Cu cât este mai mare dependenţa de serviciile de legătură, pentru orice fel de operaţiune, cu atât e mai mare şi pericolul ca operaţiunea respectivă să dea greş.

[1] Mahmud Ahmed către Richard Armitage, în „Întâlnirea Secretarului-Adjunct Armitage cu şeful spionajului din Pakistan, Mahmud: «Ori sunteţi cu noi, ori nu sunteţi»", telegramă a Departamentului de Stat, 12 septembrie 2001. Acest document şi alte câteva, citate în acest capitol, au fost declasificate şi făcute publice pe 11 septembrie 2011 de către Arhiva Siguranţei Naţionale.

Această filozofie funcţiona destul de bine în timpul Războiului Rece, când misiunea principală a celor de la CIA era să fure secretele Uniunii Sovietice şi pe cele ale statelor ei clientelare - adică spionajul tradiţional în străinătate. Şefii de la Langley ştiau că sovieticii căutau să facă exact acelaşi lucru în Statele Unite şi că Moscova îşi plantase propriii spioni în serviciile de informaţii străine, pentru a se poziţiona în aşa fel, încât să aibă un mai mare acces la secretele americane. Raţiunea numărul unu a eventualei apropieri de spionii străini ţinea de scopurile contraspionajului: să se afle cât de adânc penetraseră serviciile de spionaj străine rândurile Agenţiei şi să fie prinse cârtiţele, până nu se ascundeau şi mai adânc.

Dar dictatele unui nou război au modificat rapid regulile jocului de-a spionii. Prioritatea numărul unu, la CIA, nu mai era să adune informaţii despre guvernele străine şi ţările acestora, ci vânătoarea de oameni. Noua misiune punea mare accent pe adunarea de informaţii amănunţite despre anumiţi indivizi şi nu conta prea mult cum şi de unde erau adunate acele informaţii. Ca urmare, CIA s-a văzut dintr-odată mai dependentă de serviciile de spionaj străine, cărora le luase ani întregi să construiască dosare despre organizaţiile teroriste. Disperată să obţină informaţii care s-o ajute să oprească următorul atac, CIA n-a mai fost atât de pretenţioasă în privinţa prietenilor pe care şi i-a ales. În primele zile după atacurile de la 11 septembrie 2001, relaţiile dintre CIA şi anumite servicii de spionaj cu istorii deloc respectabile, pline de brutalitate - Mukhabarat din Egipt, Direcţia Generală de Informaţii din Iordania, chiar şi serviciul de informaţii al statului-paria libian al lui Muammar Gaddafi -, au devenit mult mai strânse.

Unii lideri ai acestor ţări au jubilat numai gândindu-se că puteau da lecţii Statelor Unite în privinţa unei chestiuni periculoase, cum era vânătoarea de terorişti. În timpul unei cine oferite la Cairo, la începutul lunii octombrie 2001, preşedintele egiptean

Hosni Mubarak i-a spus lui Donald Rumsfeld că bombele aveau să le fie americanilor de prea puțin folos în războiul pe care-l puneau la cale și că Statele Unite ar fi trebuit „să-și bage banii în cumpărarea de aliați pe teren, în Afganistan". Mubarak, un faraon al vremurilor moderne, care-și consolidase puterea, în parte, zdrobind mișcările islamiste din propria-i țară, și-a dat seama, fără îndoială, că avea mult de câștigat dintr-o relație în care-și arăta mușchii în fața Statelor Unite aflate în căutarea pe bâjbâite a unei noi strategii împotriva teroriștilor. Cu o înfloritură mai degrabă retorică, el i-a spus lui Rumsfeld că lupta împotriva terorismului era necesară, „pentru a salva planeta"[1].

Pentru CIA, însă, aflată și ea în război de-acum, nu exista relație mai importantă decât cea cu Direcția de ISI pakistaneză. Timp de mulți ani, aceasta posedase cele mai rele calități ale unui mariaj eșuat: ambele părți încetaseră demult să mai arate încredere una în cealaltă, dar nici nu-și puteau închipui că s-ar fi despărțit vreodată.

În felul acesta, raportul dintre serviciile de spionaj copia exact, în miniatură, mai vasta relație dintre Statele Unite și Pakistan. Legăturile strânse dintre CIA și ISI din anii 1980, când spionii americani și cei pakistanezi duceau arme în Afganistan și-i antrenau pe mujahedini să doboare elicoptere sovietice, se răciseră un deceniu mai târziu, în anii 1990. Washingtonul își pierduse interesul față de Afganistanul post-sovietic și-i impusese Islamabadului sancțiuni aspre, ca represalii pentru desfășurarea programului nuclear clandestin al țării. Pakistanul a început să-i cultive pe talibani, o grupare de membri semi-alfabetizați ai unor triburi de etnie paștună din partea de sud a Afganistanului, ca o contrapondere a facțiunilor care compuneau Alianța Nordului, de mult timp sprijinită de India.

[1] Donald Rumsfeld către George W. Bush, „Memorandum în atenția președintelui: Vizitele mele în Arabia Saudită, Oman, Egipt, Uzbekistan și Turcia", 6 octombrie 2001.

ISI îi considerase pe talibani aliați paștuni, care, deși stranii și fanatici, îi puteau împiedica pe cei din Alianța Nordului să preia puterea în Afganistan și să instaureze ceea ce Islamabadul se temea că avea să fie un stat-satelit al Indiei la frontierele sale vestice. Oficialitățile militare pakistaneze își imaginau și că, după tot ce făcuseră pentru alungarea Uniunii Sovietice din Afganistan, își câștigaseră dreptul de a ține frâiele guvernării de la Kabul.

În condițiile în care spionajul pakistanez le oferea sprijin talibanilor atât în bani, cât și în sfaturi de strategie militară, iar șuvoiul de bani de la Washington la Islamabad secase, oficialitățile americane staționate în Pakistan în anii 1990 au constatat că nu aveau nicio putere de convingere asupra celor de la ISI, când au cerut ca spionajul pakistanez să exercite presiuni asupra guvernării talibane de la Kabul, astfel încât Osama bin Laden să le fie predat. Statele Unite au insistat, la sfârșitul anului 1998, după atentatele cu bombă organizate simultan de Al-Qaida împotriva ambasadelor americane din Kenya și Tanzania, dar serviciul de spionaj pakistanez a rămas ferm pe poziții. Americanii din Pakistan au trimis un șir întreg de telegrame la Washington, în care-și detaliau frustrările. O telegramă de la Islamabad către Departamentul de Stat, din decembrie 1998, purta un titlu sec, eufemistic: „Osama bin Laden: Pakistanul pare să încline spre a nu fi de ajutor"[1]. Când un diplomat american a pomenit numele lui Bin Laden, într-o întâlnire cu generalul pakistanez Ehsan ul-Haq, viitor șef al serviciului ISI, acesta i-a răspuns iritat: „Nu pricep de ce sunteți voi, americanii, atât de preocupați de Afganistan"[2].

În dimineața zilei de 11 septembrie 2001, șeful de la ISI, generalul Mahmud Ahmed, se afla întâmplător chiar la Washington, unde se întâlnea cu câțiva congresmeni într-o încăpere

[1] Telegramă de la Ambasada Statelor Unite de la Islamabad către Secretarul de Stat, 18 decembrie 1998.

[2] John Schmidt, *The Unraveling: Pakistan in the Age of Jihad*, Farrar, Strauss and Giroux, New York, 2011, p. 109.

securizată a Comisiei Permanente Speciale de Informații a Camerei Reprezentanților. Generalul, un bărbat scund și îndesat, cu o mustață albă și stufoasă, care i se întindea până la mijlocul ambilor obraji, preluase conducerea spionajului pakistanez după lovitura de stat militară din 1999, care-l adusese în postura de președinte pe generalul Pervez Musharraf, și nu făcea prea mari eforturi să-și ascundă simpatia față de talibani. Odată îl pusese la punct pe un analist militar pakistanez, care-i spusese președintelui Musharraf că politica în chestiunea talibanilor afecta poziția Pakistanului în raport cu celelalte națiuni: „Talibanii sunt viitorul Afganistanului"[1], zisese șeful de la ISI.

În acea dimineață, pe colina Capitoliului, generalul Ahmed purta o convorbire amicală cu Porter Goss, membru de frunte al Comisiei din partea Partidului Republican, delectându-l pe acesta cu vastele sale cunoștințe la capitolul fapte obscure legate de Războiul Civil american. Goss învelise frumos o carte despre acel eveniment din istoria Statelor Unite, pe care intenționa să i-o dăruiască generalului Ahmed. Politeturile au fost întrerupte brusc de câțiva membri ai aparatului tehnic al Comisiei, care au dat buzna în sală spunându-le congresmenilor și șefului de la ISI că un al doilea avion tocmai se izbise de turnurile de la World Trade Center. „Mahmud s-a făcut cenușiu la față", își amintea Goss. Șeful spionajului pakistanez s-a scuzat imediat, a părăsit reuniunea și a sărit în mașina ambasadei, care-l aștepta[2]. Cartea și-a lăsat-o în sală, nedesfăcută din hârtie.

A doua zi dimineață, generalul Ahmed a fost convocat la biroul lui Richard Armitage, adjunctul Secretarului de Stat, care nu era deloc într-o dispoziție favorabilă corectitudinii diplomatice. Președintele Bush anunțase, pe parcursul nopții precedente, că Statele Unite aveau să-i trateze cu aceeași măsură atât pe teroriști, cât și pe sponsorii lor. Armitage i-a prezentat generalului pakistanez în

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Shaukat Qadir.

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Porter Goss.

termeni maniheişti dilema cu care se confrunta serviciul condus de acesta, ISI: „Pakistanul se află în faţa unei opţiuni dificile: ori este cu noi, ori nu este", diplomatul american explicându-i şefului spionilor pakistanezi că decizia era de tipul alb sau negru – nu existau nuanţe de gri.

Lezat de lipsa de menajamente a lui Armitage, Mahmud Ahmed a replicat că deşi Pakistanul fusese acuzat de multe ori c-ar fi „împărţit patul" cu talibanii nimic nu era mai străin de adevăr. Ţara sa era gata să sprijine Statele Unite fără ezitare, a zis el, asigurându-şi interlocutorul că „Pakistanul a privit întotdeauna chestiunile de acest fel în alb şi negru". Armitage l-a prevenit că Statele Unite pregăteau o listă cuprinzătoare de cerinţe adresate Pakistanului, care aveau toate şansele să genereze o „profundă introspecţie"[1] la Islamabad.

Termenii mariajului dintre CIA şi ISI au fost discutaţi a doua zi. Armitage i-a spus generalului Ahmed că Statele Unite voiau acces neîngrădit în spaţiul aerian pakistanez şi permisiunea de a desfăşura operaţiuni militare şi de spionaj pe teritoriul Pakistanului. America mai voia şi acces la porturile, aerodromurile şi bazele din munţi, situate de-a lungul frontierei cu Afganistanul. În final, a insistat ca ISI să le predea celor de la CIA toate informaţiile pe care le deţinea despre Al-Qaida[2].

Generalul Ahmed l-a asigurat pe Armitage că avea să-i comunice lista de cerinţe lui Pervez Musharraf. Dar, a zis el, Pakistanul voia ceva în schimb, şi anume asigurări că avea să fie despăgubit pentru sprijinul său din campania împotriva organizaţiei

[1] Telegramă secretă a Departamentului de Stat, în care este relatată întâlnirea dintre Richard Armitage şi Mahmud Ahmed: „Întâlnirea Secretarului-Adjunct Armitage cu şeful spionajului din Pakistan, Mahmud", 12 septembrie 2001.

[2] Telegramă a Secretarului de Stat american către Ambasada Statelor Unite de la Islamabad: „Întâlnirea Secretarului-Adjunct Armitage cu şeful spionajului din Pakistan, Mahmud: Acţiuni şi sprijin aşteptate din partea Pakistanului în lupta împotriva terorismului", 13 septembrie 2001.

Al-Qaida. Dacă Pakistanul urma să se întoarcă împotriva talibanilor şi să accepte un război purtat la frontierele sale vestice, trebuia să fie răsplătit pentru asta.

Parametrii relaţiei disfuncţionale dintre America şi Pakistan, după 11 septembrie 2001, fuseseră stabiliţi: Statele Unite au insistat să li se dea dreptul de a purta un război secret pe teritoriul Pakistanului, iar Islamabadul a stors bani, în schimb. Preşedintele Musharraf a fost de acord cu cele mai multe, dar nu cu toate pretenţiile Washingtonului. De exemplu, a limitat zonele în care avioanele americane puteau zbura în spaţiul aerian pakistanez, de teamă că Statele Unite ar fi putut încerca să lanseze zboruri de supraveghere a bazelor nucleare ale Pakistanului. De asemenea, le-a refuzat Statelor Unite accesul pe cele mai multe baze militare, îngăduindu-le militarilor americani să staţioneze cu personal numai pe două baze: la Shamsi, în regiunea sud-vestică Belucistan, şi la Jacobabad, în provincia nordică Sindh[1]. Până la urmă, reînnoirea jurămintelor de către Washington şi Islamabad a lăsat ambele părţi cu senzaţia că renunţaseră la mai mult decât obţinuseră, dând naştere astfel unor învinuiri şi resentimente care aveau să dea în clocot după mai mulţi ani.

Retorica Washingtonului fusese lipsită de ambiguităţi, iar Musharraf ştia lucrul acesta. Ca unul care-şi petrecuse întreaga viaţă în armată, el şi-a evaluat opţiunile, ca şi cum ar fi fost un joc de-a războiul. Mai târziu, a scris în memoriile sale că dacă el ar fi optat pentru a-i proteja pe talibani, Statele Unite ar fi considerat că ţara lui era un stat terorist şi, în opinia lui, ar fi atacat Pakistanul, ar fi distrus armata pakistaneză şi ar fi pus mâna pe arsenalul nuclear pakistanez. India îşi oferise deja bazele militare pentru războiul afgan, iar Musharraf şi-a închipuit că, nu peste mult timp, Statele Unite ar fi lansat misiuni de luptă aeriană de la vreo bază din regiunea Amritsar, din nord-vestul Indiei. Bombardierele ar fi făcut

[1] Pervez Musharraf, *In the Line of Fire: A Memoir*, Simon & Schuster, New York, 2006, p. 206.

zbor după zbor pe deasupra teritoriului pakistanez, până în Afganistan şi înapoi, după ce şi-ar fi livrat încărcăturile distrugătoare.

Mai rău, indienii ar fi profitat de ocazie şi ar fi declanşat ofensiva în Kaşmir, cu binecuvântarea Statelor Unite. Echilibrul strategic din Asia de Sud, care de mult aliniase Pakistanul cu Statele Unite împotriva Indiei şi aliatului ei istoric, Rusia, s-ar fi modificat pentru totdeauna. Pakistanul ar fi devenit un stat proscris, ar fi fost zdrobit şi sărăcit[1].

În seara de 19 septembrie, Musharraf le-a spus pakistanezilor cum răspunsese la cererile venite de la Washington. Era îmbrăcat într-o uniformă militară scrobită, însă arăta tras la faţă şi cu cearcăne, preţul interminabilelor întâlniri cu generalii săi, cu politicienii civili, cu liderii religioşi, cu diplomaţii americani. Discursul său televizat nu a reprezentat o denunţare nici a talibanilor, nici a organizaţiei Al-Qaida, şi niciun moment Musharraf nu a condamnat atacurile de la World Trade Center şi de la Pentagon. În schimb, el şi-a precizat decizia de a-i ajuta pe americani, în termeni stricţi şi naţionalişti. India îşi anunţase deja sprijinul deplin pentru Administraţia de la Washington, a zis preşedintele pakistanez, iar cei de la New Delhi erau hotărâţi să facă totul pentru ca, „dacă şi când se va schimba guvernarea din Afganistan, să vină la putere o altă guvernare, anti-pakistaneză"[2]. Musharraf a mai spus că Pakistanul avea patru priorităţi: securizarea propriilor frontiere; cauza Kaşmirului; revigorarea economiei sale; şi, în cele din urmă, să-şi protejeze „atuurile strategice".

Ultimul punct de pe listă nu era doar o modalitate de a face trimitere la arsenalul nuclear pe care Pakistanul şi-l construise ca să zdrobească India. Armata pakistaneză avea şi alte „atuuri strategice" la care să se gândească. Până în 2001, grupări precum talibanii afgani şi reţelele de miliţii aflate sub comanda liderului

[1] *Ibidem*, p. 202.

[2] Traducere a textului discursului ţinut de Pervez Musharraf pe 19 septembrie 2001.

mujahedin Jalaluddin Haqqani trecuseră drept elemente critice ale defensivei pakistaneze, iar Musharraf dăduse clar de înțeles, în discursul televizat din acea noapte, că-i considera pe talibani o redută importantă în lupta împotriva Indiei. Chiar dacă făcea presiuni asupra múllahului Omar să-l cedeze pe Osama bin Laden, el a informat națiunea că tactica sa era găsirea unei căi de ieșire din criză, „fără prejudicii aduse Afganistanului și talibanilor".

Lucrurile s-au dovedit a nu fi, de fapt, albe sau negre. La o săptămână după atacurile de la 11 septembrie 2001 și cu o noapte înainte ca președintele Bush, în cadrul unei sesiuni reunite a Congresului, să-i acuze pe talibani că „instigă și contribuie la crimă", Pervez Musharraf încă mai spera ca talibanii să poată rămâne la putere. Washingtonul trăia cu satisfacția convingerii că Musharraf își împinsese toate jetoanele de poker la mijlocul mesei, mizând pe Administrația Bush. În realitate, el adoptase o strategie mult mai nuanțată, pe care, chiar și după mai bine de un deceniu de război în Afganistan, multor oficialități americane încă le mai venea greu s-o discearnă.

ISI încă mai spera că un alt război sângeros în Afganistan putea fi evitat, mai ales unul care ar fi putut să-i înlocuiască pe talibani cu tadjicii și uzbecii din Alianța Nordului. După ce s-a întors la Islamabad, generalul Ahmed a implorat-o pe Wendy Chamberlin, ambasadoarea americană, să nu pornească un război din dorința de răzbunare. O adevărată victorie nu se putea obține, în Afganistan, decât prin negocieri, i-a spus Ahmed. „Dacă talibanii sunt eliminați – a zis el –, Afganistanul va reveni la vremea căpeteniilor războinice."[1]

În tentativa de a-l convinge pe liderul taliban, múllahul Mohammed Omar, să-l abandoneze pe Osama bin Laden, generalul

[1] Telegramă de la Ambasada americană din Islamabad către Secretarul de Stat al Statelor Unite: „Mahmud plănuiește a doua misiune în Afganistan", telegramă a Departamentului de Stat din 24 septembrie 2001.

Ahmed a plecat la Kandahar cu un avion împrumutat de la CIA. Omar, un fost comandant de mujahedini, care-şi pierduse un ochi în timpul războiului cu sovieticii, l-a batjocorit pe generalul pakistanez, numindu-l comisionarul Administraţiei Bush, şi i-a respins cererile. I-a formulat vechiului său binefăcător de la ISI şi un reproş usturător: „Tu vrei să le faci pe plac americanilor; eu vreau să-i fac pe plac lui Dumnezeu"[1].

Strategia din Afganistan crease divizări la CIA de la bun început, adevărate canioane căscându-se între ofiţerii de la Langley şi cei postaţi la centrul CIA de la Islamabad. Cofer Black, şeful CTC, făcea presiuni pentru înarmarea imediată a celor din Alianţa Nordului şi declanşarea unei ofensive către sud, în direcţia Kabulului. Însă Robert Grenier, şeful centrului de la Islamabad, a combătut acest plan, avertizând că orice mişcare de înarmare a unei miliţii sprijinite de India şi de Rusia era de natură să distrugă imediat relaţiile cu Pakistanul, care abia se dezgheţaseră, după ani întregi de neîncredere[2]. Aceste lupte intestine au căpătat o audienţă mai largă la trei săptămâni după atacurile de la 11 septembrie 2001, când ofiţeri de la CIA s-au dus la Pentagon, pentru o teleconferinţă între Washington, Islamabad şi cartierul-general al Centrului de Comandă al Statelor Unite, de la Tampa, Florida.

În timpul discuţiei, Grenier a spus că orice ofensivă pe teren, cu ajutorul Alianţei Nordului, trebuia pusă în aşteptare, pentru a le da celor de la ISI mai mult timp de a pune presiune asupra talibanilor, ca să-l cedeze pe Osama bin Laden. Sprijinirea Alianţei Nordului ar fi putut conduce la un alt război civil sângeros în Afganistan, a afirmat Grenier, adăugând că o campanie aeriană ar fi putut fi suficientă, deocamdată, pentru a-i aduce pe talibani

[1] John F. Burns, „Adding demands: Afghan leaders show little willingness to give up Bin Laden", în *The New York Times*, 19 septembrie 2001.

[2] George J. Tenet, *At the Center of the Storm: My Years at the CIA*, HarperCollins, New York, 2007, pp. 140–141.

la negocieri. Dar Hank Crumpton, un ofițer al CTC, desemnat de Cofer Black să conducă războiul purtat de CIA în Afganistan, a fost de părere că Grenier era naiv. Nu făcea decât să reflecte poziția celor de la ISI, a considerat Crumpton, și făcea dovada unui caz grav de „clientită". După discuție, Crumpton i-a spus lui Rumsfeld că Grenier, în opinia lui, greșea rău de tot[1].

Poate că, într-adevăr, Grenier exprima preocupările celor de la ISI, dar acestea nu erau deloc niște griji iraționale. De săptămâni întregi, oficialitățile de la ISI le șopteau omologilor staționați de CIA la Islamabad că un război purtat în Afganistan putea să scape foarte ușor de sub orice control. Ar fi tulburat un echilibru foarte fragil din acea regiune, spuneau ei, poate chiar conducând la o confruntare deschisă pe teritoriu afgan, prin intermediari, între India și Pakistan.

În timp ce negocierile trenau, iar septembrie s-a făcut octombrie, în mare secret CIA a început să strecoare în Afganistan echipe paramilitare, pentru a stabili legături cu căpeteniile războinice care luptau sub stindardul Alianței Nordului. Între timp, un torent de informații amenințătoare de la centrele CIA din Orientul Mijlociu și Asia de Sud continua să se reverse peste CTC al Agenției. Pe 5 octombrie, cu două zile înainte ca Statele Unite să lanseze primele bombe asupra Afganistanului, Richard Armitage a trimis o telegramă destinată exclusiv ambasadoarei Chamberlin, în care-i cerea să se întâlnească imediat cu generalul Ahmed. Voia să-i fie transmis múllahului Omar un mesaj simplu, și voia să-i fie transmis de Ahmed – dacă vreun alt atac mai pornea din Afganistan, replica Statelor Unite avea să fie una devastatoare, scria Armitage: „Fiecare stâlp al regimului taliban va fi distrus"[2].

[1] Henry Crumpton, *The Art of Intelligence: Lessons from a Life in the CIA's Clandestine Service*, Penguin Press, New York, 2012, p. 194.

[2] Telegramă de la Secretarul de Stat al Statelor Unite către Ambasada americană de la Islamabad, „Mesaj către talibani", telegramă a Departamentului de Stat din 5 octombrie 2001.

A doua zi după ce americanii au declanşat războiul din Afganistan, Pervez Musharraf l-a înlocuit pe generalul Ahmed în fruntea serviciului ISI. Şefii de la CIA făcuseră presiuni la Washington pentru ca generalul Ahmed să fie dat la o parte, iar înlocuitorul său a reprezentat o alegere care nu a dat naştere niciunei controverse. Generalul Ehsan ul-Haq, un comandant civilizat, care la vremea respectivă conducea corpul de armată de la Peshawar, făcuse parte din cabala de lideri militari care-l aduseseră la putere pe Musharraf în 1999 şi, spre deosebire de predecesorul Ahmed, nu dovedea loialităţi evidente faţă de talibani. În doar câteva săptămâni, noul şef al spionajului se afla, împreună cu Musharraf, la Naţiunile Unite, unde acesta din urmă şi preşedintele Bush s-au întâlnit pentru prima oară după atacurile de la 11 septembrie 2001 ca să discute planurile Americii în Afganistan.

Ca să-l pregătească pe Bush pentru întâlnire, Secretarul de Stat Colin Powell a scris un memorandum în atenţia preşedintelui, în care-i aducea laude lui Musharraf şi afirma răspicat că guvernul pakistanez îi „abandonase pe talibani": „Decizia preşedintelui Musharraf de a colabora pe de-a-ntregul cu Statele Unite, în siajul atacurilor de la 11 septembrie 2001, asumându-şi un risc politic considerabil, a reprezentat o cotitură în relaţiile blocate dintre noi"[1] – începea memorandumul. Privind retrospectiv, analiza lui Powell era naivă – asta voiau să creadă oficialităţile americane şi asta preferau să audă. Musharraf nu atât reorientase fundamental politica externă a Pakistanului, cât reluase o înţelegere pe care generalul Muhammad Zia-ul-Haq, fostul preşedinte pakistanez, o încheiase cu americanii în anii 1980. Musharraf avea să-i ajute pe americani să obţină ce urmăreau ei în Afganistan, iar Pakistanul avea să fie plătit cu generozitate.

Musharraf nu reuşise să prevină războiul; în schimb, voia să fie unul scurt şi Statele Unite să părăsească vecinătăţile lui cât

[1] Colin J. Powell către preşedintele George W. Bush, „Memorandum către Preşedinte: Întâlnirea dvs. cu preşedintele Musharraf", 5 noiembrie 2001.

mai curând posibil. Acesta era mesajul cu care el venise la Bush, la Națiunile Unite: faceți ce aveți de făcut pentru alungarea lui Osama bin Laden și a celor care-l sprijină din Afganistan, dar ultimul lucru pe care Statele Unite ar trebui să-l facă este să rămână în Afganistan timp de mai mulți ani[1].

După cum s-a dovedit, pakistanezii îi înțeleseseră greșit pe americani, în aceeași măsură în care americanii îi înțeleseseră greșit pe pakistanezi. În lunile ce-au urmat atacurilor de la 11 septembrie 2001, o serie întreagă de telegrame informative de la cartierul-general ISI au fost expediate către ambasadele Pakistanului de la Washington și din alte părți[2]. Analiștii serviciului de spionaj conchideau că Statele Unite nu-și făceau planuri pentru o implicare de lungă durată în Afganistan, dincolo de cât aveau nevoie pentru a înfrânge structurile organizației Al-Qaida din acea țară – concluzie bazată pe concepția că Washingtonul își pierduse interesul față de Afganistan după ultimul război, de îndată ce trupele sovietice se retrăseseră. Așa i se păruse lui Asad Durrani, un general-locotenent pakistanez în retragere, care condusese ISI în anii 1990. Durrani funcționa în calitate de ambasador al Pakistanului în Arabia Saudită, la sfârșitul anului 2001, când telegramele de la ISI au început să sosească în ambasadele din străinătate. Noul război al Americii în Afganistan, zicea Durrani după mai mulți ani, „părea că avea să fie o treabă de foarte scurtă durată"[3].

Spionajul pakistanez încă mai încerca să se asigure că așa urma să fie, drept care, în noiembrie și decembrie 2001 a ținut o serie de întâlniri secrete cu liderii tribali afgani, pentru a stabili cât de mulți dintre adepții talibanilor, din straturile exterioare, puteau fi desprinși de nucleul fanatic al mișcării. În cursul uneia dintre aceste întâlniri, noul șef de la ISI, generalul Ehsan ul-Haq,

[1] Din interviul luat de autor generalului Ehsan ul-Haq.

[2] O descriere a telegramelor trimise de ISI a fost făcută de un fost funcționar superior pakistanez, care parcursese analiza celor de la ISI.

[3] Din interviul luat de autor lui Asad Durrani.

a discutat la Islamabad cu Jalaluddin Haqqani. Spionul-şef îl chemase în capitală pe acesta din urmă, pentru a putea evalua mai bine care erau loialităţile bătrânului comandant de miliţii înarmate. Haqqani fusese cândva cel mai mare aliat pe care-l avusese CIA în Afganistan, în timpul războiului împotriva sovieticilor, dar în toţi anii care trecuseră de atunci se declarase loial organizaţiei Al-Qaida şi-şi construise un imperiu al crimei din ce în ce mai vast, care-şi avea baza la Miranshah, în Waziristanul de Nord.

În timpul întâlnirii, s-a văzut clar că Haqqani nu s-ar fi lăsat deturnat. Invazia americană în Afganistan, i-a spus el generalului Ehsan ul-Haq, nu era cu nimic diferită de războiul cu sovieticii, de altădată. Cu o clarviziune dătătoare de fiori, el a profeţit că noul război avea să se desfăşoare exact la fel ca şi ultimul. Nu stătea în puterea lui să oprească bombardierele americane, a zis Haqqani, dar, în cele din urmă, Statele Unite ar fi fost obligate să desfăşoare trupe la sol în număr mare. Când s-ar fi ajuns în această fază, i-a spus el şefului de la ISI, americanii ar fi fost în condiţii de confruntare directă cu oamenii săi[1].

Pot să ocupe toate oraşele, dar nu pot să ocupe toţi munţii, a continuat şeful miliţiilor înarmate – îşi amintea generalul Ehsan ul-Haq. „Aşa că noi o să ne retragem în munţi, şi-o să rezistăm acolo. La fel cum am făcut şi împotriva Uniunii Sovietice."

Vestea prezenţei la Islamabad a celebrului comandant a parvenit rapid şi la Ambasada americană, iar şeful centrului CIA, Robert Grenier, l-a vizitat fără întârziere pe generalul Ehsan ul-Haq, pentru a obţine mai multe informaţii. Nu numai că Haqqani venise în capitală, a recunoscut acesta, dar se şi întâlnise cu el. Nu se mai obosise să-l informeze şi pe şeful de la CIA local, pentru că întâlnirea nu avusese niciun rezultat productiv: „Nu cred că va fi de prea mare ajutor"[2], a zis spionul-şef pakistanez.

---

[1] Relatarea discuţiei, în interviul luat de autor generalului Ehsan ul-Haq.

[2] Din interviul luat de autor generalului Ehsan ul-Haq.

*

Cu toate că instalase un alt general în fruntea serviciului ISI, Musharraf nu a mers mai departe cu epurarea islamiştilor din rândurile forţelor sale armate. După ce şefia spionajului militar a fost preluată de generalul Ehsan ul-Haq, Musharraf l-a numit pe generalul-locotenent Ali Jan Aurakzai, un prieten apropiat al său şi vechi simpatizant al talibanilor, în fruntea corpului de armată de la Peshawar, post care tocmai fusese vacantat, prin plecarea lui Ehsan ul-Haq.

Peshawar, un oraş comercial fremătător, este capitala Provinciei de la Frontiera de Nord-Vest a Pakistanului, teritoriu denumit astfel de britanici pentru că era poziţionat la marginea îndepărtată a regiunilor „colonizate"[1]. Postul de la Peshawar i-a oferit generalului Aurakzai posibilitatea de a supraveghea aşa-numitele FATA, adică regiunile muntoase aspre, unde legea o făceau triburile *wazir* şi *mehsud*, nişte barbari pentru care autoritatea guvernului nu însemna mare lucru.

Britanicii reuşiseră prea puţin să domesticească zonele tribale care făcuseră parte din fostul *Raj*[2] britanic, aşa încât şi renunţaseră, în cele din urmă. Ca tânăr jurnalist aflat în vizită în India, în 1897, Winston Churchill, pe atunci în vârstă de 23 de ani, a petrecut şase săptămâni alături de Forţele Terestre din Malakand ale Marii Britanii, timp în care a trimis depeşe la *The Daily Telegraph*, descriind munţii acoperiţi de zăpadă: „Şiruri peste şiruri se văd în depărtare, ca o hulă nesfârşită pe întinderea Oceanului Atlantic, iar undeva, în zare, un vârf pe care sclipeşte coiful de zăpadă sugerează un brizant cu creastă albă, mai înalt decât toţi ceilalţi"[3].

---

[1] Guvernul pakistanez avea să schimbe, ulterior, această denumire, din Provincia de la Frontiera de Nord-Vest în Khyber Pakhtunkhwa.

[2] *The British Raj*, denumire dată stăpânirii britanice asupra subcontinentului indian, care a durat din 1858 până în 1947 (n. tr.).

[3] Depeşele lui Winston Churchill au fost adunate ulterior în prima sa carte, *The Story of the Malakand Field Force: An Episode of Frontier War*, W.W. Norton, New York, 1989.

„Ploile torențiale care cad în fiecare an – mai spunea Churchill – au luat cu ele solul de pe versanții colinelor, lăsându-le un aspect straniu, de parcă le-ar fi brăzdat nenumărate cursuri de apă, iar stânca neagră, primordială, iese la iveală peste tot." La fel cum pământurile se schimbaseră prea puțin de pe vremea când le descria Churchill, și oamenii din zonele tribale rămăseseră la fel de aprigi în neîncrederea lor față de străini. Era un loc, din câte remarca viitorul prim-ministru britanic, unde „fiecare om ridică mâna împotriva celuilalt, și toți împotriva străinului".

Generalul Aurakzai își dovedise de mult loialitatea față de președintele Musharraf, numărându-se printre complotiștii militari care organizaseră lovitura de stat din 1999. După unele relatări, Aurakzai ar fi fost acela care se înfățișase la reședința fostului președinte Nawaz Sharif, i-ar fi pus pistolul în față și i-ar fi spus că militarii preluau puterea în Pakistan. Era o figură impunătoare, fusese crescut în zonele tribale și știa că trupele regulate pakistaneze nu erau instruite pentru misiunile pe care erau trimise acolo să le îndeplinească. I-a spus lui Musharraf că el, unul, se îndoia c-ar fi existat prea mulți agenți de teren infiltrați de Al-Qaida peste frontieră, pe teritoriul Pakistanului.

Dar ofițerii CIA de la Islamabad aveau păreri diferite. La câteva luni după ce soldații pakistanezi intraseră în zonele tribale, cei de la CIA au început să trimită constant rapoarte la ISI despre sosirea de luptători arabi în munți, dar patrulele militare ale generalului Aurakzai n-au găsit nimic de felul acesta. Grenier, șeful centrului CIA de la Islamabad, susținea că Aurakzai și alte oficialități pakistaneze cu care se întâlnise își făceau griji ca nu cumva trupele pakistaneze care scotoceau satele de munte să declanșeze vreo răzmeriță tribală. Acești funcționari nu voiau să creadă că Al-Qaida își stabilise o nouă bază în Pakistan, la mai puțin de o sută cincizeci de kilometri de bazele din Afganistan,

unde gruparea plănuise atacurile de la 11 septembrie 2001. Era un „fapt supărător"[1] pentru ei, a zis Grenier.

Generalul Aurakzai şi-a păstrat comanda până la trecerea sa în rezervă, în 2004, şi, timp de mulţi ani, a continuat să nege prezenţa unor luptători arabi în zonele tribale. În 2005, el i-a spus unui reporter că ideea potrivit căreia Osama bin Laden s-ar fi ascuns în Pakistan era pură bănuială şi că el, unul, nu văzuse niciodată vreo dovadă că eventuali luptători arabi şi-ar fi organizat operaţiunile în zonele tribale. Vânătoarea după Osama bin Laden şi Al-Qaida în Pakistan era inutilă, în opinia lui[2].

Dar alţii ştiau mai bine ce ştiau. Generalul de brigadă Asad Munir tocmai fusese numit în funcţia de şef de centru ISI la Peshawar când au avut loc atacurile de la 11 septembrie 2001. N-a trecut mult până când au început să sosească americanii în zona lui. Mai întâi, au venit în grupuri mici, nu mai mult de zece-douăsprezece odată, şi s-au stabilit la consulatul american fortificat din oraş. Se întâmpla spre sfârşitul anului 2001 şi veniseră să colaboreze cu omologii lor pakistanezi la vânătoarea de agenţi ai organizaţiei Al-Qaida, care fugiseră de luptele din Afganistan. Veniseră, cu alte cuvinte, să lucreze cu Asad Munir.

„Nu mă mai întâlnisem niciodată cu cineva de la CIA", îşi amintea Munir, trăgând fumuri adânci dintr-o ţigară Benson & Hedges şi lăsând fumul să-i acopere faţa cu trăsăturile aspre ale unui corifeu de la Bollywood trecut de prima tinereţe. Gândurile îl duceau melancolic spre acei primi ani de după atacurile de la 11 septembrie 2001, când spionii americani şi cei pakistanezi păreau să lupte contra unuia şi aceluiaşi duşman: „Eram exact ca nişte prieteni".

---

[1] Mark Mazzetti şi David Rohde, „Amid US policy disputes, Qaeda grows in Pakistan", în *The New York Times*, 30 iunie 2008.

[2] Christina Lamb, „Bin Laden hunt in Pakistan is pointless", în *London Sunday Times*, 23 ianuarie 2005.

Americanii, conduşi de un ofiţer de la CIA pe nume Keith, fuseseră iniţial suspicioşi faţă de Munir şi de aproape tot restul lumii de la ISI. Dar, după două săptămâni, suspiciunile se risipiseră, zicea Munir[1]. Peshawar era cel mai vestic oraş mare, în care CIA îşi putea stabili o bază de mari dimensiuni şi, până la mijlocul anului 2002, Agenţia transformase consulatul american de acolo într-o placă turnantă a operaţiunilor de spionaj. Fuseseră înălţate antene pe acoperiş, instalate calculatoare noi şi detaşaţi ofiţeri clandestini, cu acoperiri foarte subţiri. Era, de fapt, un centru de spionaj care se dădea drept avanpost diplomatic.

Munir îşi amintea şi de ceilalţi sosiţi acolo, „personalul tehnic". El nu avea de unde să ştie, dar echipele tehnice făceau parte dintr-o unitate obscură de la Pentagon, aşa-numita „Vulpe cenuşie" – oficial AISA, cu baza la Fort Belvoir, în Virginia –, care plasa ofiţeri clandestini peste tot în lume, înzestraţi cu echipamente speciale pentru interceptarea comunicaţiilor. Odată cu sosirea lor, baza de date a numerelor de telefon suspecte, prin intermediul cărora echipa de americani şi pakistanezi monitoriza tot ce ţinea de Al-Qaida la Peshawar şi în zonele tribale, s-a extins considerabil. Douăsprezece numere s-au făcut o sută şi o sută s-au făcut o mie două sute. Nume de algerieni, libieni, saudiţi şi altele, de care nici la CIA, nici la ISI nu auzise nimeni vreodată, s-au adăugat pomelnicului, şi „lista creştea văzând cu ochii", zicea Munir. Majoritatea străinilor pe care-i vânau Munir şi americanii se mutaseră în Pakistan din decembrie 2001 până în aprilie 2002, după ce scăpaseră din campania de bombardamente americane de la Tora Bora şi din valea Shah-i-Kot, din estul Afganistanului. Printre aceştia, erau arabi, ceceni, uzbeci şi alţii, originari din alte ţări ale Asiei Centrale. Unii căutau să-şi croiască drum înapoi în statele arabe din zona Golfului Persic. Alţii căutau doar să-şi întemeieze un alt cămin şi au început să prindă rădăcini, căsătorindu-se cu localnice paştune.

[1] Din interviul luat de autor lui Asad Munir.

În fiecare zi, agenții de la ISI și CIA din Peshawar treceau prin ciur câte un teanc masiv de stenograme ale unor convorbiri interceptate, după care foloseau informațiile obținute, pentru a plănui raiduri și a captura militanți dinăuntrul și din împrejurimile orașului. Dar informațiile din aceste interceptări erau fragmentare și, privind războiul ca printr-un pai de cocteil, spionii de la Peshawar făceau, câteodată, arestări pe care sub nicio formă nu le-ar fi făcut dacă ar fi avut acces la informații mai complete. De exemplu, în iunie 2003 au luat urma telefonului celular al unui agent de origine algeriană, Adil Hadi al-Jaza'iri, care i-a condus la o piscină publică de mari dimensiuni, de lângă Peshawar. Când au descins acolo, au găsit mai bine de o sută de bărbați care făceau baie. Fără o fotografie a lui Al-Jaza'iri, le-a fost imposibil să-l aresteze pe acesta. Unul dintre agenții de la ISI a sunat la numărul de telefon bănuit că i-ar fi aparținut lui Al-Jaza'iri și a văzut un bărbat cu barbă lungă înotând către marginea piscinei ca să răspundă la telefonul care suna. O echipă de polițiști din Peshawar s-a repezit către bărbatul de pe care șiroia apa[1].

După cum s-a dovedit, însă, arestaseră un agent dublu. Ceea ce nu știau era că Al-Jaza'iri furniza informații despre Al-Qaida serviciului britanic MI6[2]. Algerianul a fost expediat în golful Guantánamo, iar spionajul britanic a pierdut un informator.

Mulți ani mai târziu, Munir încă mai ține pentru el o mare parte din poveștile cu spioni pe care le știe, onorând un cod pe care se așteaptă ca și partenerii săi americani să-l respecte. Se gândește la considerația pe care cele două servicii de spionaj o aveau fiecare pentru celălalt și care se apropia chiar de ceva ce s-ar fi putut

[1] Din interviul luat de autor lui Asad Munir.

[2] Informația că Adil Hadi al-Jaza'iri fusese agent britanic a ieșit la iveală din dosarul informativ alcătuit pe baza interogatoriilor cu privire la trecutul său, la Guantánamo. Dosarul s-a numărat printre documentele făcute publice de grupul Wikileaks și e disponibil la adresa: http://www.guardian.co.uk/world/guantanamo-files/PK9AG-001452DP.

numi încredere. Erau vremuri „pe de-a-ntregul plăcute", afirmă el, vremuri care e convins că nu vor putea fi recreate niciodată, din cauza tuturor anilor de suspiciuni care le-au urmat.

Reuşita operaţiunilor întreprinse de Asad Munir şi de ofiţerii de la CIA în jurul oraşului Peshawar şi capturarea unor locotenenţi importanţi ai lui Osama bin Laden, precum Khalid Sheikh Mohammed şi Ramzi bin al-Shibh în alte oraşe pakistaneze, au făcut ca multe oficialităţi de vârf ale Administraţiei Bush să creadă că parteneriatul chiar funcţiona. Figurile principale desfăşurate de Al-Qaida în Pakistan au fost evacuate din ţară către Afganistan, Thailanda, România şi alte ţări care fuseseră de acord ca pe teritoriile lor CIA să-şi construiască închisori secrete. De asemenea, CIA le-a plătit milioane de dolari celor de la ISI când a primit facturile aferente sprijinului oferit de autorităţile de la Islamabad. Atât de avantajos devenise acest aranjament pentru pakistanezi, încât în capitala Pakistanului circula un banc: pentru fiecare terorist capturat cu ajutorul celor de la ISI, trebuia să fie creaţi alţi doi, ca să poată fi ţinută escrocheria în funcţiune.

În opinia lui Asad Munir, ambiţiile vagi pe care le nutrea ISI în 2001, de a menţine legăturile şi cu talibanii afgani, şi cu Haqqani şi reţeaua lui de miliţii înarmate, se metamorfozaseră în anii 2003–2004 într-o strategie atent proiectată de a folosi aceste grupări în beneficiul Islamabadului, pentru Afganistanul de după război. Analiza pakistanezilor se dovedise, totuşi, greşită. Războiul din Afganistan nu fusese, până la urmă, „o treabă de scurtă durată". Mai mult decât atât, decizia Administraţiei Bush de a invada Irakul în 2003 le-a demonstrat multora din forţele armate şi din serviciile de informaţii pakistaneze că Washingtonul îşi pierduse interesul faţă de Afganistan şi avea să părăsească iarăşi ţara într-un mod haotic. Pakistanul avea nevoie să se protejeze.

„Americanii au venit în Afganistan fără să aibă un plan complet: «Cum ne băgăm acolo şi cum ieşim?»", zicea Munir. „Nu

erau interesați, la vremea respectivă, de talibani. Erau preocupați exclusiv de Al-Qaida." „Pakistanul avea bănuieli că oamenii ăștia – despre americani e vorba – erau în stare să nu-i ofere Afganistanul pe tavă", zicea el. „Ne gândeam: Ei o să plece și noi o să trebuiască să ne descurcăm cu afganii." A făcut o pauză, în care a mai tras o dată adânc din țigară. Apoi a zis: „Avem și noi interesele noastre și propriile preocupări legate de securitate".

Capitolul 3

Asasini din umbră

„Cu siguranţă, nu avem nevoie de un regiment de asasini din umbră, care să-şi câştige baretele medaliilor, ba chiar şi promovările, plănuind mereu alte şi alte fapte de vitejie peste tot în lume. Întreprinderea lor este de genul care se auto-întreţine."

Senatorul Frank Church, 1976

A fost o vreme, nu cu foarte mult timp în urmă, când CIA nu mai avea treabă cu omorurile.

Când Ross Newland a venit să se angajeze în agenţia de spionaj, la sfârşitul anilor 1970, CIA nu se afla în căutare de bătălii în străinătate. Newland era proaspăt ieşit din şcoala doctorală, iar CIA se clătina pe picioare de la loviturile încasate în plin din partea comisiilor Congresului, care anchetaseră acţiunile sub acoperire ale Agenţiei de la întemeierea ei, în 1947. Congresul aplica un control din ce în ce mai strict activităţilor secrete, iar şefii de la CIA, strânşi cu uşa, au început să reorienteze activităţile Agenţiei spre furtul de secrete de la regimurile străine – spre spionajul tradiţional, adică –, mai degrabă decât spre răsturnarea de la putere a regimurilor respective sau spre tentativele de a-i asasina pe conducătorii lor.

Preşedintele Jimmy Carter, care susţinuse o campanie întreagă de încetare a oricăror aventuri peste mări şi ţări ale celor de la

CIA, îl instalase pe amiralul Stansfield Turner șef la Langley, în parte pentru a ține în frâu o Agenție despre care el credea c-o luase razna, de-a dreptul. Lui Newland și generației de ofițeri de la CIA care au devenit angajați ai Agenției în această perioadă, li s-a spus că n-ar fi făcut altceva decât să atragă necazurile, dacă s-ar fi întors la treaba cu omorurile. Până la sfârșitul carierei sale, Newland avea să vadă Agenția făcând o întoarcere de 180 de grade în privința operațiunilor letale și se va întreba cât de înțeleaptă fusese asumarea de către CIA a rolului de călău voluntar al oricui ajungea să fie inamicul Americii.

CIA fusese constituită cu o misiune relativ simplă: să colecteze și să analizeze informații care să-i ajute pe președinții americani să cunoască în fiecare zi diversele amenințări cu care se confruntau Statele Unite. Președintele Truman n-ar fi vrut să vadă CIA devenind armata secretă a Americii, dar, de vreme ce o clauză obscură din Legea Siguranței Naționale, din 1947, autoriza CIA „să întreprindă orice alte funcții și îndatoriri legate de informații care afectează siguranța națională", președinții americani s-au folosit de această împuternicire a unor „acțiuni sub acoperire" și au implicat CIA în operațiuni de sabotaj, campanii de propagandă, măsluiri de alegeri și tentative de asasinat[1].

De la bun început, criticii au pus sub semnul întrebării nevoia Statelor Unite de a avea un serviciu de spionaj, separat de structurile Departamentului Apărării. În apărarea independenței Agenției, directorii ei au punctat mereu ceea ce aveau, iar Pentagonul nu avea. Și anume, CIA are o sumă de ofițeri sub acoperire, care puteau îndeplini misiuni secrete, acolo unde implicarea Statelor Unite trebuia să rămână ascunsă. CIA răspundea nemijlocit în

[1] Legea Siguranței Naționale din 1947, adoptată de Congresul Statelor Unite la 26 iulie 1947. Această lege a fost codificată astfel: 50 USC, Capitolul 15, Subcapitolul I § 403-4a. Vederile președintelui Truman despre CIA sunt prezentate de Tim Warner, în *Legacy of Ashes: The History of the CIA*, Anchor, Maine, 2008, p. 3.

faţa preşedintelui – argumentau ei – şi-i putea executa ordinele mai rapid şi mai discret decât militarii. Ocupanţii Biroului Oval au recurs de sute de ori la misiuni secrete şi au ajuns, adeseori, să le regrete. Dar memoria oamenilor e scurtă, preşedinţi noi ajung la Casa Albă la fiecare patru sau opt ani şi un model devenit familiar a funcţionat în a doua jumătate a secolului XX: aprobarea de către preşedinţi a unor operaţiuni agresive desfăşurate de CIA; investigaţii supărătoare ale Congresului, atunci când ieşeau la suprafaţă detaliile respectivelor operaţiuni; retragere în propriile tranşee şi cercetarea conştiinţelor la Langley; critici care susţineau despre CIA că devenise o sursă de risc; după care, o nouă etapă de acţiuni secrete agresive. Uneori, ciclul se declanşa încă de la debutul unei preşedinţii. În prima lui săptămână de mandat, preşedintele John F. Kennedy şi-a informat consilierii că în opinia lui CIA nu era suficient de agresivă în Vietnam şi a pus în mişcare un război secret împotriva Hanoiului, care avea să devină, în cele din urmă, cea mai vastă şi mai complexă acţiune sub acoperire din perioada în care a avut loc[1].

Ambivalenţa în privinţa comiterii de asasinate şi-o trăgeau, cei de la CIA, de la predecesorul agenţiei de spionaj, OSS. Creat în 1942, sub conducerea lui William J. Donovan, aprigul său comandant, OSS era în primul rând o organizaţie paramilitară şi abia în al doilea rând un serviciu de spionaj. „Glorioşii amatori" ai lui Donovan au petrecut cea mai mare parte a celui de-al Doilea Război Mondial sabotând căi ferate, aruncând în aer poduri şi înarmând rezistenţele antinaziste de peste tot din teatrul european de operaţiuni. Şi totuşi, până şi lui Donovan i s-a făcut frică, la sfârşitul războiului, în faţa unui program de antrenare de asasini, care să-i ucidă pe liderii nazişti. Până în 1945, OSS antrenase în jur de o sută de dezertori din armata germană – *Wehrmacht* –,

[1] Richard H. Shultz Jr., *The Secret War Against Hanoi: The Untold Story of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors in North Vietnam*, HarperCollins, New York, 1999, p. 337.

care să-i vâneze pe conducătorii naziști – de la Adolf Hitler și Hermann Göring în jos, până la orice ofițer SS cu grad peste cel de căpitan. Pentru aceste omoruri organizate, agenții care lucrau în cadrul Proiectului „Crucea" urmau să fie plătiți cu câte două sute de dolari pe lună. Dar echipele n-au mai ajuns în Germania; Donovan le-a scris ofițerilor din statul său major că un asemenea program de „asasinate cu toptanul n-ar fi produs decât necazuri pentru OSS". În loc să fie uciși, zicea Donovan, ar fi fost mai bine ca naziștii de frunte să fie capturați și interogați, în beneficiul spionajului. Războiul s-a încheiat, însă, până să apuce vreo răpire să fie pusă în practică[1].

Câteva decenii mai târziu, comisia Senatului condusă de Frank Church, senator de Idaho, avusese inițial intenția să cerceteze numai abuzurile interne comise de Agenție, cum ar fi fost interceptările ilegale. Dar, la începutul anului 1975, președintele Gerald Ford le-a făcut reporterilor un comentariu neoficial, spunând că dacă ar fi săpat destul de adânc anchetatorii comisiei ar fi riscat să scoată la lumină o serie de tentative de asasinat, comise de CIA împotriva unor lideri străini. După ce remarcile sale au fost făcute publice, comisia Church și-a concentrat audierile în principal pe asasinate[2].

Timp de șase luni, senatorii au ascultat cum existaseră comploturi de a-l asasina pe Patrice Lumumba, în Congo, și de a plasa un dispozitiv exploziv în apropierea locului unde făcea scufundări Fidel Castro, în Cuba. În mintea tuturor s-a întipărit momentul în care membrii comisiei de audieri și-au trecut din mână-n mână un pistol pe care CIA îl confecționase pentru a trage cu săgeți otrăvite, iar senatorul Barry Goldwater a îndreptat arma în sus și a privit prin mecanismul ei de țintire.

[1] Douglas Waller, *Wild Bill Donovan: The Spymaster Who Created the OSS and Modern American Espionage*, Free Press, New York, 2011, p. 316.

[2] L. Britt Snider, *The Agency and the Hill: CIA's Relationship with Congress, 1946–2004*, CreateSpace, 2008, p. 275.

Directorul CIA, William Colby, a încercat să lămurească faptul că pistolul nu fusese folosit niciodată, dar această impresie a persistat. Comisia nici nu-şi încheiase bine activitatea, când preşedintele Ford a semnat un ordin executiv prin care oprea guvernul să pună la cale asasinarea unor şefi de state sau politicieni străini în general.

Dacă se poate spune aşa, interzicerea asasinatelor de către preşedintele Ford a reprezentat o încercare de a le impune limite succesorilor săi din Biroul Oval, pentru a-i împiedica pe viitorii preşedinţi să se lase prea uşor atraşi în operaţiuni sumbre. Comisia Church a subliniat că în ciuda tuturor activităţilor dubioase la care CIA se dedase în primele decenii ale existenţei sale, Casa Albă fusese întotdeauna cea care îndemnase la operaţiuni nesăbuite, precum tentative de puciuri şi de asasinat împotriva unor lideri străini. CIA oferea secretomanie, care-i sedusese întotdeauna pe preşedinţii americani.

Frank Church a scris, în raportul final întocmit de comisia sa, că „odată stabilită capacitatea de exercitare a unor activităţi sub acoperire, preşedintele este supus unor presiuni imense de a se folosi de ea"[1]. Senatorul se întreba dacă America, de fapt, chiar avea nevoie de CIA. În loc să menţină un regiment de „asasini din umbră" la dispoziţia preşedintelui, era de părere Church, Departamentul de Stat ar fi fost mai mult decât capabil să preia operaţiunile secrete, dacă ar fi apărut necesitatea lor, însă ar fi trebuit să procedeze astfel numai în cazul unei teribile urgenţe, eventual pentru „a preveni un holocaust nuclear sau a salva o civilizaţie"[2].

Church nu şi-a văzut dorinţa împlinită, dar CIA fusese deja pusă cu botul pe labe, când Ross Newland a devenit absolvent al

[1] Senatul Statelor Unite, „Raport final al Comisiei special constituite pentru studierea operaţiunilor guvernamentale în privinţa activităţilor informaţionale", 26 aprilie 1976.

[2] *Ibidem.*

Trinity College din Connecticut, la finele anilor 1970. Fiu al unui om de afaceri cu conexiuni internaționale, el își petrecuse cea mai mare parte a vieții în America Latină și în Spania și vorbea fluent limba spaniolă. Date fiindu-i educația și faptul că era interesat de afacerile la nivel mondial, Newland s-a gândit că destinul său era să urmeze o carieră diplomatică, dar a optat, mai întâi, pentru o diplomă de masterat la London School of Economics[1].

La o petrecere opulentă din zilele de vacanță de la sfârșitul lui decembrie 1978, ținută la reședința ambasadorului american de la Madrid, Newland a fost recrutat și a devenit spion. Venise cu avionul de la Londra ca să-și întâlnească părinții, care locuiau în Spania, și pe parcursul petrecerii un bărbat ușor trecut de cincizeci de ani l-a abordat și i-a spus că lucra în cadrul Ambasadei. După un sfert de oră de mici bârfe purtate atât în engleză, cât și în spaniolă, bărbatul respectiv l-a întrebat pe Newland dacă voia să facă o plimbare prin grădinile reședinței și să poarte o discuție privată.

Bărbatul era Nestor Sanchez, șeful centrului CIA de la Madrid, un ofițer cu stagii vechi în clandestinitate, a cărui carieră pe scara ierarhică a serviciului secret ajunsese la crepuscul. Anticomunist înflăcărat, Sanchez se angajase la CIA la scurt timp după ce fusese înființată Agenția și se aflase în centrul multor operațiuni sub acoperire, investigate de comisia Church. Ajutase la orchestrarea loviturii de stat reușite din 1954 împotriva lui Jacobo Árbenz Guzmán, din Guatemala, și-i înmânase unui agent cubanez o seringă plină cu otravă, deghizată în stilou, în încercarea de a-l asasina pe Fidel Castro[2].

Sanchez i-a spus lui Newland c-ar fi putut ajunge un bun ofițer operativ la CIA și a transmis numele lui centrului londonez al Agenției. Trei luni mai târziu, Newland se afla într-o cameră goală

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Ross Newland.

[2] T. Rees Shapiro, „Nestor Sanchez, 83: CIA official led Latin America division", în *The Washington Post*, 26 ianuarie 2011.

de la cartierul-general CIA, aşteptându-şi evaluarea psihologică. Un bărbat a intrat, s-a aşezat pe scaun şi i-a pus lui Newland numai două întrebări:

— Deci, ai crescut în Mexic?

— Da.

— Care-i diferenţa dintre o *enchilada* şi o *tostada*?

Deşi mirat de o asemenea întrebare, Newland i-a explicat celuilalt diferenţa dintre cele două feluri. După o scurtă conversaţie despre mâncarea mexicană, pe un ton politicos, Newland şi-a rugat interlocutorul să se grăbească puţin cu evaluarea psihologică, pentru că el trebuia să ajungă la interviul următor. „Şi mi-a spus: «Nu, am terminat»", îşi amintea Newland. Făcea deja parte din CIA.

Şi-a încheiat masteratul la London School of Economics şi s-a angajat oficial în cadrul agenţiei de spionaj pe data de 5 noiembrie 1979. Adică, la numai o zi după ce studenţii din Iran au luat cu asalt ambasada americană de la Teheran şi cu şase săptămâni înainte ca paraşutiştii sovietici să aterizeze la Kabul, în avangarda sutelor de mii de soldaţi care aveau să invadeze Afganistanul în lunile următoare. Cele două evenimente au zdruncinat cartierul-general CIA, mai cu seamă pe cei 53 de membri ai promoţiei lui Ross Newland. Oficialităţile de la vârful Agenţiei le-au împărţit ordine tuturor stagiarilor – cu excepţia celor care vorbeau fluent alte limbi decât cele vorbite în lumea musulmană – să se alăture misiunilor desfăşurate în Orientul Mijlociu sau în Asia Centrală.

Pentru că vorbea fluent spaniola, Newland s-a numărat printre cei vreo zece sau doisprezece stagiari excluşi de la „recrutare". Până când şi-a terminat el pregătirea ca ofiţer operativ, Ronald Reagan devenise preşedinte, iar CIA îşi descoperise noi zone de interes în American Latină. Cocaina se revărsa peste frontieră în Statele Unite şi Administraţia Reagan era profund îngrijorată de recrudescenţa mişcărilor de gherilă stângiste din America Centrală. Newland avea şi un mentor, pe acelaşi Nestor Sanchez, care la vremea respectivă

părăsise Madridul şi preluase conducerea diviziei America Latină, de la CIA. Din poziţia sa înaltă de la cartierul-general, Sanchez avea capacitatea să-i ghideze cariera incipientă lui Newland, pe care l-a şi băgat în miezul acţiunii.

L-a trimis mai întâi în Bolivia, care pe atunci era capitala mondială a cocainei, cu misiunea de a cultiva surse în interiorul cartelurilor producătoare şi distribuitoare de droguri. Cea mai mare parte a timpului, Newland şi-a petrecut-o în zonele joase ale Boliviei, dându-se drept afacerist american şi căutând să-şi facă prieteni printre contrabandiştii de droguri din oraşul Santa Cruz. Bea cu ei, paria la luptele de cocoşi, se întâlnea cu nevestele şi amantele lor şi mergea împreună cu ei în afara oraşului cu maşina, să mănânce împreună raţă cu mango şi ananas, în bungalourile dărăpănate de pe drumul care ducea în junglă.

Când nu era la Santa Cruz, era în capitala boliviană, La Paz[1], aşteptând următoarea tentativă de puci. Centrul CIA din Bolivia se mândrea cu faptul că putea prezice fiecare asemenea lovitură de stat, înainte ca ea să se producă, iar ofiţerii de acolo ai Agenţiei nu voiau ca palmaresul perfect să le fie ştirbit. Dar Newland a căpătat o porţie întăritoare de realitate, în privinţa locului său în lume, când unica răsturnare de guvern reuşită de militari, în perioada cât a fost el staţionat în Bolivia, n-a meritat decât o simplă menţionare în paginile de interior ale ziarului *The New York Times*. Cele patru tentative precedente nici măcar nu fuseseră pomenite în ziar.

Administraţia Reagan identificase guvernul bolivian ca fiind partenerul ei în războiul împotriva drogurilor. Dar, când a pătruns mai adânc în reţelele boliviene de producţie şi distribuţie de droguri, Newland a început să scrie rapoarte informative despre corupţia în continuă creştere care domnea printre funcţionarii din La Paz, dintre care mulţi figurau pe statele de

[1] Denumirea completă a capitalei boliviene este *Nuestra Señora de La Paz* – „Sfânta Fecioară a Păcii" (n. tr.).

plăți ale cartelurilor. Ministrul de Interne îi proteja pe mai-marii drogurilor de urmărirea penală, iar ei îl recompensau cu ferme, bijuterii și bani-gheață. Asemenea rapoarte nu erau nicidecum ceea ce-și dorea să citească ambasadorul american din capitala Boliviei.

Pentru Newland, experiența din Bolivia a reprezentat o primă conștientizare a felului în care politica Washingtonului de sprijinire a guvernelor corupte, care servea câte unui singur scop – în cazul de față, războiului împotriva drogurilor –, era de natură să submineze interesele Americii pe termen lung. A început, de asemenea, să se întrebe dacă era cu adevărat cazul ca războiul împotriva drogurilor să fie dus de CIA sau dacă nu cumva Administrația Reagan apelase la Agenție, pur și simplu, pentru că războaiele murdare se poartă cel mai bine în secret. După două decenii, avea să-și pună întrebări similare în privința rolului jucat de CIA în războiul împotriva teroriștilor.

Când Newland a fost detașat în Bolivia, divizia de la CIA care se ocupa de America Latină era un colț relativ adormit al Direcției de Operațiuni din cadrul agenției de spionaj. Dar avea să devină, în scurt timp, centrul universului care era CIA, în mare măsură datorită unei dinamici desfășurate cu mult deasupra nivelului de salarizare al lui Newland. În iunie 1981, Nestor Sanchez a părăsit Agenția și s-a mutat la Pentagon. Înlocuitorul său a fost Duane R. Clarridge, un spion din școala veche, băutor de gin și foarte ambițios, care se potrivea perfect modelului căutat de William J. Casey, proaspăt instalat șef la CIA de Ronald Reagan. Cunoscut de toată lumea drept „Dewey", Clarridge crescuse într-o familie din New Hampshire, de republicani de neclintit (porecla sa era un omagiu adus lui Thomas E. Dewey, pe atunci guvernator de New York), și obținuse diplome de la universitățile Brown și Columbia, înainte de a se angaja la CIA, în 1955. Era nerăbdător să combată Uniunea Sovietică pe orice front, oricât de sumbru,

al Războiului Rece[1]. Până în 1981, fusese detaşat, sub acoperire, în Nepal, India, Turcia şi Italia, de multe ori dându-se drept om de afaceri şi folosind pseudonime ca Dewey Marone şi Dax Preston LeBaron[2]. Având o personalitate cu cifră octanică mare şi o preferinţă pentru costumele albe şi colţurile batistelor ivindu-se din buzunarele de la piept, Clarridge a făcut prozeliţi printre ofiţerii acoperiţi mai tineri. Îi plăcea să spună că serviciul secret care era CIA „mărşăluieşte pentru preşedinte", dar aplecarea sa către operaţiuni clandestine agresive avea darul să-i înfurie pe diplomaţii de la Departamentul de Stat[3]. Ambasadorul Richard Gardner, şeful lui Clarridge de la Roma, spunea despre el că era „superficial şi prefăcut"[4].

În 1981, când s-a întors la Washington, Clarridge a legat rapid o relaţie de lucru cu Casey. În prima lui zi de revenire la cartierul-general CIA, Casey l-a chemat în biroul său şi i-a spus că Administraţia Reagan era preocupată de felul în care Cuba şi guvernarea sandinistă din Nicaragua „exportau revoluţia" peste tot în America Centrală, mai cu seamă în El Salvador. În mai puţin de o săptămână, Clarridge a venit cu un plan:

(1) Du războiul în Nicaragua.

(2) Pune-te pe omorât cubanezi.

Casey, care era fost OSS-ist, a îmbrăţişat imediat acest plan. I-a spus lui Clarridge să schiţeze o constatare secretă, pe care preşedintele s-o semneze, autorizând un război secret în America Centrală[5]. Deşi preşedinţia lui abia începuse, Ronald Rea-

[1] Duane Clarridge şi Digby Diehl, *A Spy for All Seasons: My Life in the CIA*, Scribner, New York, 1997, pp. 23–39.

[2] *Ibidem*, p. 26.

[3] Interviu luat de CNN lui Duane Clarridge în 1999, păstrat în Arhiva Siguranţei Naţionale.

[4] Richard Gardner, *Mission Italy: On the Front Lines of the Cold War*, Rowman & Littlefield, Maryland, 2005, p. 291.

[5] Clarridge şi Diehl, *A Spy for All Seasons: My Life in the CIA*, Scribner, New York, 1997, p. 197.

gan intensifica deja operațiunile secrete atât în America Latină, cât și în Afganistan, unde sporea sprijinul acordat mujahedinilor care luptau cu trupele sovietice. Reagan declanșa o nouă buclă a ciclului: CIA, „sursa de risc", pornise iarăși la războaie secrete în străinătate.

Clarridge era omul tocmai potrivit, care să conducă frontul centro-american, și s-a folosit de fonduri consistente, pentru a cumpăra pistoale, muniție, catâri și armament greu pentru așa-numitele grupări Contras din Nicaragua – rebelii care opuneau rezistență guvernului. A lucrat îndeaproape cu divizia de operațiuni speciale a Pentagonului și cu un consilier de la Casa Albă, membru al Consiliului pentru Securitate Națională, locotenent-colonelul Oliver North, pentru a transforma grupările Contras într-o forță de gherilă, care, spera el, avea să îngrijoreze guvernarea sandinistă și s-o împiedice să-și mai răspândească influența în statele situate în apropierea Americii. Bugetul pus la bătaie de CIA pentru Nicaragua era unul restrâns – Clarridge și oamenii săi care se ocupau de America Latină în cadrul Agenției glumeau că Marina Militară a Statelor Unite arunca peste bord gunoi de mai mulți bani de pe portavioanele ei, într-o singură dimineață, decât bugetul pe care-l avea de cheltuit CIA în Nicaragua, într-un an[1].

Ross Newland și mulți dintre cei ca el de la CIA considerau că războaiele din America Centrală erau exact ceea ce ar fi trebuit să evite agenția de spionaj. Până în 1985, însă, munca sa din cadrul diviziei America Latină îl adusese pe Newland în miezul războaielor acoperite ale epocii Reagan. El a sosit în Costa Rica la doar câteva luni după ce o operațiune secretă instrumentată de CIA, de minare a porturilor nicaraguane, dezlănțuise o adevărată furie în Congres și-i determinase pe legiuitori să impună în cele din urmă

[1] *Ibidem*, p. 234.

reguli noi legate de momentul în care trebuia să fie prevenite comisiile pentru controlul activităților de informații despre eventualele programe de acțiuni sub acoperire ale celor de la CIA[1].

Operațiunea de minare, a cărei idee, susține Clarridge, i-a venit la un pahar de gin și o țigară, l-a costat slujba de șef al diviziei America Latină. El a făcut un pas în afară în cadrul serviciului de spionaj de la CIA și a preluat operațiunile Agenției din Europa.

În Costa Rica, Newland a văzut cu ochii săi războiul conceput de Dewey Clarridge. Ofițerii CIA din Costa Rica se ocupau de frontul sudic al războiului gherilelor Contras; operațiunile nordice erau conduse din Honduras. La vremea respectivă, Congresul interzisese deja ca rebelilor din Nicaragua să li se ofere sprijin de către Administrația Reagan, dar Joe Fernandez, șeful centrului CIA din Costa Rica, lucra direct cu Oliver North și-i aproviziona pe rebeli cu ajutoare.

Treaba lui Newland era să penetreze guvernul din capitala țării, Managua, pentru a afla care erau planurile și intențiile funcționarilor superiori politici și militari nicaraguani – adică o muncă de spionaj tradițională. Se întâlnea cu agenți, întocmea rapoarte informative despre strategia guvernării sandiniste și își introducea rapoartele în fluxul de telegrame clasificate care erau trimise la sediul din Langley.

Bizar, totuși, era că și alți ofițeri CIA însărcinați să organizeze grupările Contras făceau exact același lucru. Ofițerii acoperiți americani luau decizii în legătură cu țintele sandiniste, pe care luptătorii de gherilă din grupările Contras trebuiau să le atace, după care completau rapoarte informative, prezicând care erau țintele

[1] Richard A. Best Jr., „Covert action: Legislative background and possible policy questions", în *Congressional Research Service*, 27 decembrie 2011. Restricțiile au fost semnate în 1986 și au devenit cunoscute sub denumirea de „Acordurile lui Casey". Dar trenul părăsise deja gara, de vreme ce acordurile respective au survenit la câteva luni după ce președintele Reagan semnase o decizie secretă, prin care autoriza livrarea acoperită de rachete către Iran.

ce aveau să fie lovite. Telegramele erau expediate la Washington şi, deloc surprinzător, predicţiile lor se dovedeau, de regulă, corecte. Altfel spus, CIA îşi genera propriile informaţii.

„Mă gândeam că era ceva total anapoda", îşi amintea Newland. „Nu asta fuseserăm învăţaţi. Dar aşa se procedează într-o situaţie paramilitară."

Efortul de război american din Nicaragua a fost, uşor-uşor, scos la iveală, cu ajutorul dezvăluirilor despre banii care fuseseră deturnaţi către grupările Contras din vânzarea de rachete *Hawk* („Uliu") Iranului, o afacere intermediată de Oliver North, în tentativa lui de a înlesni eliberarea ostaticilor americani deţinuţi la Beirut. Newland a privit cum ancheta din scandalul Iran-Contra i-a prins în capcană, treptat, pe şefii săi de la CIA, trecuţi şi prezenţi. Şeful său de centru din Bolivia, Jim Adkins, care se mutase în Honduras, pentru a conduce operaţiunile grupărilor Contras din partea de nord, a fost concediat de Agenţie, când s-a dovedit că autorizase zboruri de elicoptere, care să transporte provizii în Nicaragua. Joe Fernandez a fost condamnat, pe 20 iunie 1988, sub acuzaţiile de obstrucţionare a justiţiei şi fals în declaraţii – cu toate că, în cele din urmă, acuzaţiile au fost retrase. Nestor Sanchez, cel dintâi mentor al lui Newland la CIA, deşi suspectat de implicare în operaţiuni ilegale, în perioada în care lucrase la Pentagon nu a fost niciodată acuzat de vreun delict.

Scandalul din jurul grupărilor Contras a reprezentat o experienţă sfâşietoare pentru Newland. Acesta nu era de acord cu o mare parte din lucrurile la care asistase în America Centrală, dar era foarte supărat să vadă că ofiţeri ai Agenţiei erau practic storşi de sânge, în încercarea de a se disculpa, în schimb funcţionari superiori de la Casa Albă scăpau nepedepsiţi. De aici a învăţat o lecţie pe care avea s-o aplice mai târziu, când preşedintele George W. Bush a împuternicit Agenţia să declanşeze cea mai extinsă campanie de operaţiuni sub acoperire din toată istoria sa, după atacurile de la 11 septembrie 2001. Care era lecţia respectivă? Să pună totul în scris.

„Când am ajuns la lucruri precum autorizările omorurilor, politicile de detenție și altele asemănătoare, am făcut în așa fel, încât să am totul semnat și-n susul, și-n josul bulevardului Pennsylvania"[1], își amintea Newland. „Motivul? Pentru că mai fusesem în această situație."

Aveau să mai treacă alți cinci ani până când anchetatorii scandalului Iran-Contra să-l prindă pe Dewey Clarridge și să-l condamne, în temeiul unor acuzații de sperjur. Până atunci, însă, acesta îl convinsese pe Casey să lase la o parte birocrația din interiorul Agenției, ca să facă față unei amenințări cu care nici CIA, nici Pentagonul nu-și bătuseră prea mult capul – terorismul islamic.

Într-un interval de doi ani, începând cu 1983, grupări teroriste cu denumiri necunoscute celor mai mulți americani au realizat un dezmăț uimitor în materie de omoruri, la nivel global. Potopul de atacuri a început când o bombă a distrus ambasada americană de la Beirut și a ucis 63 de angajați, inclusiv opt ofițeri de la CIA. Mai târziu, în același an, un camion încărcat cu explozibili a ucis 241 de pușcași marini care dormeau în cazarma lor, tot la Beirut – atac ordonat de o celulă teroristă clandestină, autointitulată Organizația Jihadul Islamic (denumire-paravan pentru Hezbollah, la vremea respectivă), ca protest față de neinspirata desfășurare de forțe militare americane în Liban. În iunie 1985, deturnători libanezi au ucis un parașutist al Marinei Statelor Unite, în timpul crizei ostaticilor de pe zborul 847 al companiei TWA, iar în octombrie 1985, un terorist palestinian pe nume Abu Abbas a deturnat vasul de croazieră „Achille Lauro" și a ordonat uciderea unui turist american în vârstă de 69 de ani, Leon Klinghoffer, al cărui cadavru a fost aruncat peste bord.

[1] Zis și „strada principală a Americii", bulevardul Pennsylvania leagă între ele Casa Albă și colina Capitoliului, pe care se află Congresul Statelor Unite (n. tr.).

În strădania lor de a veni cu o reacție adecvată, funcționarii Administrației Reagan s-au gândit să autorizeze CIA să vâneze și să ucidă teroriști libanezi, folosindu-se de echipe de asasini locale. Oliver North a scris o ciornă a unei decizii prezidențiale, prin care CIA era autorizată, în termeni fără echivoc, să-i „neutralizeze"[1] pe militanți cu forță letală. Casey a fost intrigat de această idee a folosirii de asasini libanezi, dar adjunctul său a fost scandalizat. John McMahon, căruia nu i se vindecaseră încă pe de-a-ntregul cicatricele de după anchetele Congresului din anii 1970 și care se săturase de faptele de vitejie ale lui Casey, s-a înfuriat când a fost înștiințat de acest plan. Era convins că organizarea unor escadroane ale morții viola interdicția pe care președintele Ford o formulase în legătură cu asasinatele. „Știți ce înseamnă spionajul pentru acești oameni?"[2], l-a întrebat el pe Casey, referindu-se la funcționărimea de la Casa Albă. „Înseamnă să-mprăștie bombe. Înseamnă s-arunce în aer oameni." Și, în opinia sa, orice recul provocat de hotărârea de a trece la uciderea teroriștilor avea să fie resimțit nu la Casa Albă, ci chiar la CIA. „Pentru tot restul lumii – l-a avertizat McMahon pe Casey –, de vină nu vor fi politicile Administrației, nici ideile celor de la Consiliul pentru Securitate Națională, de vină o să fie nenorociții ăia demenți de la CIA."

Dar Casey nu s-a lăsat convins de obiecțiile lui McMahon și a sprijinit propunerea lui Oliver North. În noiembrie 1984, președintele Reagan a semnat o decizie prezidențială secretă, prin

---

[1] Robert Chesney, „Military-intelligence convergence and the Law of the Title 10 / Title 50 debate", în *Journal of National Security Law and Policy*, 2012. Este un studiu excelent despre legile pe care se bazează activitatea de la CIA și cea de la Pentagon și despre felul în care munca soldaților și cea a spionilor au devenit din ce în ce mai puțin clar delimitate, ulterior atacurilor de la 11 septembrie 2001.

[2] Joseph Persico, *Casey: From the OSS to the CIA*, Penguin, New York, 1995, p. 429.

care autoriza CIA şi JSOC de la Pentagon să meargă mai departe cu antrenarea de asasini libanezi[1]. Dar planul nu a mai fost pus în aplicare, iar decizia a fost anulată în cele din urmă de Reagan însuşi, în faţa opoziţiei venite din partea vechii gărzi de la CIA şi a Departamentului de Stat. Fostul director al Agenţiei, Richard Helms, a evaluat lucrurile din perspectiva sa de pensionat şi i-a spus unui consilier al vicepreşedintelui George H.W. Bush că Statele Unite n-ar trebui să adopte modelul israelian şi „să combată terorismul cu terorism"[2].

Casey sperase că răbufnirea de terorism avea să se sfârşească la fel de rapid cum începuse. Dar anumiţi ofiţeri de la CIA, din acea vreme, erau de părere că el, pur şi simplu, nu pricepea noua ameninţare[3]. Iar un dublu atac sângeros la ghişeele de bilete ale companiei de zbor israeliene El Al, din aeroporturile de la Viena şi Roma, comis în perioada Crăciunului, în 1985, a spulberat orice speranţă că terorismul avea să se stingă[4]. Ucigaşi palestinieni, îndopaţi cu amfetamine, au lichidat nouăsprezece persoane în timpul dezmăţului criminal din aeroporturi. Americanilor, aceste atacuri li s-au părut cu atât mai abominabile, cu cât a fost ucisă şi o tânără americană în vârstă de 11 ani, pe nume Natasha Simpson. Un terorist a împuşcat-o de la doi paşi pe fata care stătea cuibărită în braţele tatălui ei.

---

[1] Timothy Naftali, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism*, Basic Book, New York, 2005, p. 152.

[2] *Ibidem*, p. 150.

[3] Vincent Cannistraro, un ofiţer de operaţiuni, spunea: „Casey a venit la CIA, crezând că Uniunea Sovietică era în spatele tuturor actelor teroriste din lume". După această logică, afirma Cannistraro în cursul unui interviu, Moscova putea să pună mâna pe telefon şi să manevreze actele teroriste după bunul ei plac.

[4] Timothy Naftali, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism*, Basic Book, New York, 2005, p. 180. Naftali îl citează aici pe viitorul director-adjunct al Centrului de Contraterorism, Fred Turco, descriind vederile lui Casey în legătură cu violenţa terorismului.

La scurt timp după atacurile de la Viena și Roma, Clarridge i-a argumentat lui Casey necesitatea lansării unei noi campanii de către CIA împotriva terorismului islamic. El considera că Agenția se afla într-o postură defensivă și a obținut binecuvântarea directorului său pentru declanșarea unui nou război costisitor[1].

Propunerea lui Clarridge era să se alcătuiască un grup dedicat, în interiorul Agenției însăși, care să se ocupe exclusiv de terorismul internațional. Ar fi urmat să fie un „centru de fuziune", unde ofițerii de spionaj ar fi lucrat împreună cu analiștii, punând la un loc indicii despre posibile amenințări și adunând informații care să ducă la capturarea sau lichidarea liderilor teroriști. Deși suna ca o reorganizare tipic birocratică, propunerea a generat o serie de controverse, la vremea respectivă. În realitate, CIA este rezultatul unei culturi fragmentare de clică, semănând, mai mult decât le place să recunoască multora din interiorul Agenției, cu un liceu public. Ofițerii paramilitari cu aere de mari-și-tari tind

[1] Asupra lui Casey fuseseră exercitate presiuni din partea Casei Albe să „facă ceva" cu terorismul, iar el îi spusese lui Clarridge să vină cu o strategie nouă pentru operațiunile ascunse de la CIA. Ca de obicei, Clarridge a vrut cât mai multă marjă de manevră. A susținut înființarea unor autorități legale noi, care să-i permită lui să formeze două echipe, cu ajutorul cărora să vâneze teroriști la nivel global și să-i lichideze, dacă în felul acesta reușea să prevină un atac iminent. Una dintre echipe urma să fie alcătuită din străini, care puteau pătrunde mai ușor în bazarurile și pe străduțele aglomerate din Orientul Mijlociu, iar cealaltă echipă ar fi fost constituită din americani. Membrii echipelor ar fi fost aleși în funcție de cât de fluent vorbeau limbi străine, cât de bine mânuiau arme și ce alte abilități specializate posedau. Un asemenea candidat era un mercenar, care luptase în războaiele civile africane. Un altul era un fost membru al echipelor SEAL ale Marinei Militare. Vezi Steve Coll, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, Penguin Press, New York, 2005, pp. 139–140; vezi și Clarridge și Diehl, *A Spy for All Seasons: My Life in the CIA*, Scribner, New York, 1997, pp. 325, 327.

să-i evite pe analiştii cu tipicuri de tocilari, care-i consideră pe agenţii operativi paramilitari nişte simpli bătăuşi. În vârful piramidei se află ofiţerii operativi – spionii care ajung să iasă în lume, care cred că ei fac adevărata muncă de la CIA şi cărora le place să se laude că nu execută ordinele unor mahări din birourile de la cartierul-general.

A existat o rezistenţă imediată la iniţiativa lui Clarridge, din partea ofiţerilor acoperiţi, cu experienţă în Orientul Mijlociu. Aceştia credeau că la centru aveau să se concentreze ofiţeri care nu înţelegeau nuanţele din lumea islamică şi că aceştia aveau să creeze încurcături pe care ofiţerii staţionaţi la posturi, în străinătate, ar fi fost nevoiţi să le descurce. Urmărirea teroriştilor, s-au plâns ei, era o muncă poliţienească, mai potrivită pentru FBI, decât pentru CIA. În ultimă instanţă, mulţi ofiţeri, pur şi simplu, nu aveau încredere în Clarridge şi considerau că la centru se construia un imperiu. Aşadar, CTC a luat fiinţă în mijlocul unor tensiuni similare celor pe care CIA urma să le trăiască după atacurile de la 11 septembrie 2001, între ofiţerii operativi de la Islamabad şi cadrele operative din cadrul Centrului de la Langley, între cei care susţineau necesitatea unor operaţiuni unilaterale şi cei care avertizau că asemenea operaţiuni ar fi putut pulveriza relaţiile şi aşa delicate cu serviciile de spionaj străine.

Casey a ignorat obiecţiile interne, aprobând propunerea lui Clarridge, iar CTC şi-a demarat operaţiunile la 1 februarie 1986. Povestea naşterii sale era una de-acum obişnuită: Casa Albă se lupta cu o problemă căreia nu reuşea să-i găsească un răspuns, şi-atunci căuta soluţia la CIA. Care se simţea fericită că putea fi de folos.

Crearea noului CTC a mai fost semnificativă şi pentru că, de la bun început, ofiţerii Centrului au lucrat îndeaproape cu trupele de operaţiuni speciale militare şi le-au permis militarilor să le fie parteneri în misiunile clandestine. SOCOM de la Pentagon a fost întemeiat la un an după CTC, iar agenţii operativi ai ambelor

structuri s-au considerat suflete înrudite unii cu ceilalți, cărora le fusese inoculat spiritul fostului OSS al lui Bill Donovan. Spre deosebire de alte părți ale organismului care este Agenția, CTC nu a strâmbat din nas în fața militarilor. Comandourile de la Pentagon erau partenerii vânătorilor de teroriști de la CTC.

Când și-a început activitatea CTC, nu existau în desfășurare operațiuni acoperite împotriva grupărilor teroriste internaționale, iar CTC a pornit la lucru alături de unități paramilitare ale Armatei, precum Delta Force, pentru a penetra organizația lui Abu Nidal și Hezbollah-ul[1]. Avocații care lucrau pentru președintele Reagan au conceput memorandumuri secrete pe teme legale, în care conchideau că vânarea și lichidarea de teroriști nu viola interdicția din 1976 în materie de asasinate, la fel cum aveau să procedeze, câteva decenii mai târziu, și avocații care au lucrat pentru președinții George W. Bush și Barack Obama. Aceste grupări teroriste organizau atacuri împotriva unor americani, susțineau avocații, drept care uciderea celor care aveau de-a face cu ele ar fi constituit auto-apărare și nu asasinat.

Dar obținerea unor autorizații legale era numai un pas, care nu garanta câtuși de puțin că politicienii ar fi sancționat anumite operațiuni specifice, cu consecințe letale. În primii ani de funcționare a CTC, Casa Albă nu beneficia decât de un capital politic foarte restrâns, când venea vorba să convingă Congresul de nevoia de a ucide teroriști în secret. Investigațiile din dosarul Iran-Contra secătuiseră de toate energiile echipa de siguranță națională a lui Reagan și le conferiseră mai mult elan unor sfătuitori precum Consilierul pentru Securitate Națională Colin Powell și Secretarul de Stat George Shultz, care îndemnau să se renunțe la faptele de vitejie de peste mări și țări. Apetitul pentru luptă pierise, își amintea Fred Turco, adjunctul lui Dewey Clarridge de

[1] Timothy Naftali, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism*, Basic Book, New York, 2005, p. 183.

la CTC, care mai târziu a preluat de la cel din urmă conducerea Centrului: „Reagan ajunsese cu spatele la zid"[1].

Ross Newland a părăsit junglele din America Centrală, după ce devenise cinic în privința felului în care scandalul Iran-Contra zdruncinase din temelii serviciul clandestin al Agenției. Dar el, spre deosebire de șefii de la CIA, nu se încurcase în plasa întregii povești; ba chiar, primise o promovare. El și câțiva dintre colegii lui de generație au fost avansați în ierarhie, devenind șefi ai unor centre CIA din Europa Răsăriteană, posturi care i-au pus la cârma operațiunilor Agenției dintr-o serie întreagă de state-satelit ale Uniunii Sovietice. Newland, fiind abia trecut de treizeci de ani, a devenit cel mai tânăr șef de centru din istoria diviziei de la CIA care se ocupa cu Europa Răsăriteană și Uniunea Sovietică. În 1988, cei de la CIA nu au considerat că acest lucru ar fi reprezentat un risc prea mare. „Ne-au pus acolo, pentru că erau aproape convinși că nimic nu avea să se întâmple", zicea Newland. „Și ce-au mai greșit, frate!"

În decurs de un an, Zidul Berlinului se prăbușise, și revoluția se răspândise în toată Europa Răsăriteană. Fiind staționat în România – și ofițerul numărul unu în cadrul centrului CIA –, lui Newland îi revenea sarcina de a ține Administrația Bush-tatăl informată cu privire la colapsul regimului condus de Nicolae Ceaușescu, care fugise din București împreună cu soția lui, în timp ce mulțimile se adunau pe străzi, cu o săptămână înainte de Crăciunul din 1989. În ziua de Crăciun, în timp ce parașutiștii îi țineau în arest pe Nicolae și Elena Ceaușescu, Newland a încercat să-i convingă pe ofițerii din unitatea care-i capturase pe cei doi să nu-i execute fără să le organizeze o formă oarecare de proces. Măcar atât – asta îi transmiseseră șefii de la Langley lui Newland, ca să comunice mai departe noilor autorități române. „Așa că i-am forțat să le organizeze un proces, și-a durat, cât?,

[1] Timothy Naftali, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism*, Basic Book, New York, 2005, pp. 199–200.

vreo douăzeci de minute", își amintea el. După ce și această formalitate a fost îndeplinită, comandantul plutonului a cerut ca trei voluntari să formeze un pluton de execuție. Dar, când bătrânul dictator și soția lui au fost puși la zid, amândoi cu mâinile legate la spate, întregul pluton a deschis focul.

Odată cu sfârșitul Războiului Rece, s-a încheiat și misiunea definitorie a celor de la CIA. Principiul călăuzitor al Agenției fusese acela de a împiedica răspândirea comunismului, justificând astfel decenii întregi de vaste operațiuni în America Latină, Orientul Mijlociu și Europa. Tăierile bugetare pe care le-au suferit Pentagonul și CIA în anii 1990 au lovit puternic mai ales serviciul clandestin al Agenției, multe centre din străinătate fiind închise și numărul total de ofițeri operativi decimat. Cheltuielile totale cu strângerea de informații din surse umane au fost reduse cu 22% pe parcursul deceniului[1]. Bill Clinton, cel dintâi președinte american care a făcut parte din așa-numita generație *baby-boom*[2] și care s-a numărat printre protestatarii împotriva războiului din Vietnam, era prin firea lui un sceptic față de tot ce era legat de CIA și le-a îngăduit foarte puțin timp spionilor-șefi din primul său mandat. R. James Woolsey Jr., primul director al Agenției din Administrația Clinton, spunea că președintele dădea foarte puțină atenție chestiunilor care priveau spionajul și că nu se întâlnea în particular cu șeful spionilor săi decât o dată pe an. „Cinstit vorbind, am avut foarte puțin acces la el", zicea fostul director. După ce a plecat de la CIA, tot Woolsey glumea că individul care

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui funcționar superior din spionajul american.

[2] Textual: „explozie de bebeluși", denumire dată unei situații în care, într-un interval și o comunitate anume, și din diverse motive, se nasc mult mai mulți copii decât în mod normal. În Statele Unite, o asemenea explozie demografică a survenit după 1945, când măsurile de reintegrare a veteranilor din al Doilea Război Mondial au făcut posibil un trai mai liniștit și îmbelșugat pentru mai mulți oameni, care și-au permis să dea naștere mai multor copii (n. tr.).

s-a prăbuşit cu un avion Cessna furat[1], pe Peluza de Sud a Casei Albe, în septembrie 1994, era, de fapt, el însuşi, încercând să obţină o întrevedere cu preşedintele[2].

De asemenea, CIA trebuia să dea socoteală pentru operaţiunile agresive din America Latină, patronate în anii 1980 de către Dewey Clarridge. În 1996, un comitet de supraveghere a activităţilor de spionaj a întocmit un raport care prezenta o serie întreagă de abuzuri la capitolul drepturi ale omului, săvârşite, pe parcursul a mai bine de un deceniu, de către oameni care aveau legătură cu CIA, în Guatemala. Raportul susţinea că, în anii 1984–1986, mai mulţi informatori folosiţi de CIA s-ar fi făcut vinovaţi de „ordonarea, plănuirea şi ducerea la îndeplinire a unor violări grave ale drepturilor omului, cum ar fi asasinate, execuţii extrajudiciare, torturi sau răpiri, în timp ce erau conectaţi la CIA – şi că Agenţia era, în momentul respectiv, conştientă de multe dintre aceste alegaţii"[3]. Dezvăluirile din Guatemala fuseseră făcute uşor-uşor, de-a lungul anilor, obligându-l pe directorul CIA, John M. Deutch, să impună restricţii noi cu privire la relaţiile cu personaje dubioase, pe care ofiţerii operativi din cadrul Agenţiei şi le făceau. Baronii drogurilor, alături de care Ross Newland pariase cândva la luptele de cocoşi, aveau să fie, de atunci înainte, într-o zonă interzisă ofiţerilor de la CIA, la fel ca teroriştii care ar fi putut căuta să ucidă americani.

De profesiune chimist, cu diplomă de doctor de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts, Deutch venise la Langley de la Pentagon, după ce preşedintele Clinton îl înlăturase pe James

---

[1] Atentatorul, un camionagiu pe nume Frank Eugene Corder (1956–1994), ar fi vrut să lovească pur şi simplu Casa Albă. El a fost împuşcat şi s-a prăbuşit, înainte să-şi ducă misiunea până la capăt (n. tr.).

[2] Remarcă făcută public de James R. Woolsey, la o întâlnire de la Universitatea George Mason, pe 13 septembrie 2012.

[3] Comitetul pentru supravegherea activităţilor de spionaj, „Raport asupra verificărilor din Guatemala", 28 iunie 1996.

Woolsey de la şefia Agenţiei, în 1995. Deutch a vrut să construiască sateliţi-spioni şi posturi de ascultare în străinătate, în loc să trimită ofiţeri acoperiţi în misiuni secrete gen capă-şi-spadă. Nu avea încredere în serviciul clandestin al Agenţiei, drept care membrii acestuia l-au tratat ca pe un virus care pătrunsese în trupul-gazdă.

Una dintre iniţiativele sale a constat în a pune CIA să colaboreze mai strâns cu armata în alte chestiuni decât Contraterorismul, care, pe la mijlocul anilor 1990, revenise la statutul de preocupare puţin importantă pentru Agenţie. De la sfârşitul Războiului din Golf, din 1991, generalii de la Pentagon se plânseseră de CIA, că nu făcuse absolut nimic pentru a penetra, încă dinainte de război, regimul lui Saddam Hussein şi că nu făcuse mai nimic pentru a-i ajuta pe militari să vâneze forţele irakiene în deşert. Deutch a ordonat ca ofiţeri de la CIA să fie ataşaţi posturilor de comandă militare de peste tot din lume, pentru a face în aşa fel, încât Agenţia să ofere cât mai multe informaţii cu putinţă despre ameninţările la nivel global.

Deutch credea că rolul de sprijinire a militarilor era în aşa măsură vital pentru CIA, încât în 1995 a creat un post la vârful ierarhiei, care să servească drept ofiţer de legătură cu Pentagonul şi care avea să fie ocupat de un cadru militar, ofiţer superior. Unii angajaţi ai Agenţiei glumeau că inocularea de agenţi operativi de la CIA în comandamentele militare şi de ofiţeri de stat-major în agenţia de spionaj reprezenta echivalentul birocratic al unui schimb de prizonieri.

Primul ofiţer numit în postul nou-apărut la CIA, din cadrul forţelor armate, a fost vice-amiralul Dennis C. Blair, un yankeu vânos din Kittera, statul Maine, care absolvise Academia Navală în 1968 şi mersese apoi cu o bursă Rhodes la Universitatea Oxford, unde-l cunoscuse pe tânărul Bill Clinton. Blair s-a lovit aproape imediat de rezistenţa ofiţerilor de la CIA, care erau sceptici în privinţa unui amiral cu trei stele şi cu vederi dubioase în privinţa palmaresului de acţiuni sub acoperire al Agenţiei.

În viziunea lui Blair, CIA trebuia să se concentreze pe colectarea şi analizarea de informaţii, nu să se preteze la operaţiuni sumbre, care nu făceau decât să creeze necazuri Statelor Unite. „Dacă ne uităm în urmă, la CIA şi la operaţiunile ei sub acoperire, cred că se poate argumenta că, dacă nu ne-am fi pretat la nimic de acest fel, am fi fost, probabil, într-o situaţie mai bună şi, sigur, cu nimic mai proastă decât cea în care ne aflăm astăzi", avea să afirme Blair mai târziu[1].

La Langley, unii vedeau în Blair o cârtiţă de-a Pentagonului. Dar prezenţa lui a iscat şi temeri mai mari, că Pentagonul avea să submineze Agenţia, care şi-ar fi pierdut poziţia privilegiată de serviciu de spionaj al preşedintelui. Oamenii de la CIA, cum spusese Dewey Clarridge, mărşăluiau pentru preşedinte.

Blair s-a trezit, curând, că ducea bătălii cu Direcţia de operaţiuni de la CIA, pe tema cea mai importantă a momentului, şi anume războiul din Balcani. Una dintre acestea s-a axat pe un instrument de supraveghere nou-apărut şi împrumutat de CIA de la Forţele Aeriene pentru a spiona în Bosnia – un avion lăbărţat, cu aer de insectă, denumit RQ-1 *Predator*. CIA ridicase de la sol un asemenea *Predator* ca să spioneze poziţiile trupelor sârbe şi câţiva ofiţeri superiori din cadrul Agenţiei au propus instalarea unor monitoare video în interiorul Casei Albe, pentru a le permite preşedintelui Clinton şi consilierilor săi cei mai apropiaţi să urmărească în direct filmările realizate cu ajutorul acelei drone. Blair a lăudat iniţiativa celor de la CIA de încurajare a proiectului *Predator*, dar a considerat c-ar fi fost o pierdere de timp, altminteri preţios, pentru preşedinte să urmărească pe viu filmările unei drone. El suspecta că serviciul clandestin de la CIA nu căuta decât să se dea mare cu noua sa jucărie, de faţă cu preşedintele Clinton.

„La ce-i trebuie preşedintelui aşa ceva?", îşi amintea Blair că întrebase. „Şi mi s-a răspuns: «Trebuie neapărat să pătrundem la

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Dennis Blair.

Casa Albă cu el, pentru cazul în care președintele vrea să știe ce se petrece în Bosnia». Și-atunci, eu am zis: «E caraghios! Președintele n-o să se uite niciodată prin găurica asta ca de pai de sorbit sucul!»"[1]

În cele din urmă, Deutch i-a luat partea lui Blair și CIA n-a mai prezentat la Casa Albă înregistrările video făcute de avionul *Predator*. Era o bătălie ridicolă, dar pentru Blair acest episod și altele în care a fost implicat, împotriva serviciului clandestin al Agenției, au reprezentat semne clare că Direcția de operațiuni era capabilă să muște orice mână care ar fi încercat să-i blocheze accesul direct către Biroul Oval.

Cu mai bine de un deceniu mai târziu, cu un alt președinte democrat la butoane, Blair avea să încerce din nou să se bage între CIA și Casa Albă. De astă-dată, avea să se dovedească fatal pentru cariera lui.

[1] *Ibidem.*

Capitolul 4

Spionii lui Rumsfeld

„S-ar zice că ne-am creat propria noastră CIA, dar e ca Topsy, necoordonată și necontrolată."[1]
Frank Carlucci, Adjunctul Secretarului Apărării, 1982

„Dată fiind natura lumii noastre, chiar nu ne putem gândi la faptul că Departamentul [Apărării] ar trebui să nu ajungă într-o postură de dependență cvasitotală față de CIA în situații cum este aceasta?"[2]
Donald Rumsfeld, Secretarul Apărării, 2001

În noiembrie 2001, în timp ce echipe de Berete Verzi americane, agenți operativi de la CIA și căpetenii războinice afgane alungau forțele talibane din Kabul și Kandahar, Donald Rumsfeld a zburat cu avionul la Fort Bragg, în Carolina de Nord, o bază întinsă din

[1] Frank C. Carlucci, „Memorandum în atenția Subsecretarului-adjunct pentru Politici, Richard Stillwell", Washington, D.C., 26 mai 1982, declasificat în 2001, ca urmare a cererii formulate în baza Legii pentru Libertatea Informației de către Arhiva Siguranței Naționale. Jeffrey T. Richelson și Barbara Elias, din cadrul Arhivei, au compilat și alte documente declasificate, la care face trimitere acest capitol. La fel de neprețuit pentru capitolul de față este și textul lui Robert Chesney din 2012, „Military-intelligence convergence...".

[2] Donald H. Rumsfeld, „Memorandum SECRET în atenția generalului Richard Myers, președintele Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore", 17 octombrie 2001.

Fayetteville, care de mulţi ani era cantonamentul unui mare număr de soldaţi din trupele militare de operaţiuni speciale. Era vorba să fie, în primul rând, o zi de primiri cordiale, Rumsfeld urmând să-i întâlnească pe comandanţii Forţelor Speciale şi să le mulţumească pentru ceea ce fusese, până atunci, o invazie surprinzător de uşoară în Afganistan.

După o dimineaţă de felicitări şi prezentări în PowerPoint, Rumsfeld a fost urcat în maşină şi condus la un complex împrejmuit cu ziduri, care mușca din Fort Bragg şi era învecinat cu baza Pope a Forţelor Aeriene. Acela era sediul JSOC, o structură clasificată ca strict secretă, compusă mai ales din agenţi operativi ai Armatei, de la Delta Force, şi din membri ai Naval Special Warfare Development Group, mai cunoscut sub apelativul „Echipa SEAL numărul 6". JSOC era un braţ operaţional de mai mică anvergură al mai-vastului SOCOM, în ciuda faptului că la vremea respectivă Pentagonul refuza până şi să recunoască existenţa grupului.

Cei de la JSOC au dat o reprezentaţie pentru Secretarul Apărării, aflat în vizită. Pentru a-şi demonstra capacitatea de a introduce comandouri în alte ţări, care să treacă neobservate, soldaţii s-au paraşutat dintr-un avion şi au aterizat exact în faţa lui Rumsfeld. Unul dintre ei, care purta costum şi ducea în mână o servietă, s-a lepădat de paraşută şi a părăsit zona de aterizare încălţat cu pantofi cu bombeul lustruit. Rumsfeld a fost dus şi la o „casă de împuşcături", unde a fost martorul unei operaţiuni de salvare a ostaticilor – agenţii de la JSOC pretinzând că-i uciseseră pe toţi cei care luaseră ostatici, fără să le facă niciun rău acestora din urmă[1]. Rumsfeld a fost cucerit pe dată.

La momentul respectiv, grupul de operaţiuni speciale căpătase deja o bună experienţă în materie de făcut pe grozavii pentru oficialităţile venite în vizită. Cu mulţi ani mai înainte,

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Robert Andrews. Vezi, de asemenea, Rowan Scarborough, *Rumsfeld's War: The Untold Story of America's Anti-Terrorist Commander*, Regnery, New York, 2004, pp. 8–10.

în 1986, Dick Cheney, în calitate de membru al Congresului, a mers la Fort Bragg pentru o zi de întâlniri cu comandanții Delta Force și a aflat cum foloseau aceștia bazele de date pentru a culege informații despre posibile amenințări teroriste. În toiul unei prezentări despre LexisNexis – astăzi nelipsita bază de date de știri și documente, care pe atunci era încă o noutate –, Cheney i-a cerut militarului care făcea prezentarea să caute numele său în baza de date. Prima care a ieșit la iveală a fost o știre despre un proiect de lege din Camera Reprezentanților, pe care Cheney îl sprijinise și despre care un alt membru al Congresului spusese, cu o zi înainte, că avea să voteze împotrivă.

Cheney s-a făcut livid la față. I-a ordonat ofițerului de gardă să-l caute imediat pe acel membru al Congresului, după care, chiar de acolo, dinăuntrul centrului de operațiuni, a țipat la respectivul, la telefon. „A trebuit să părăsim toți camera"[1], își amintea Thomas O'Connell, pe atunci un ofițer de spionaj de vârf la JSOC, căruia Cheney i se păruse „un om schimbat", când văzuse forța care putea rezulta din folosirea bazelor de date pentru a strânge informații despre un individ anume. Din acel moment, spunea O'Connell, Cheney nu s-a mai simțit confortabil, decât utilizând linii telefonice speciale.

După 15 ani, într-un pelerinaj similar la Fort Bragg, vechiul mentor al lui Cheney, Donald Rumsfeld, a crezut și el că i se oferea ocazia să arunce o privire în viitor. În această călătorie, Rumsfeld era însoțit de Robert Andrews, care fusese alături de el aproape constant, în săptămânile de după atacurile de la 11 septembrie 2001. Andrews era oficialitatea civilă de rangul cel mai înalt de la Pentagon, însărcinată cu operațiuni speciale, și, precum Vergiliu în *Infernul* lui Dante, îi servea drept ghid lui Rumsfeld într-o lume sumbră, care se extinsese dramatic de când acesta din urmă o vizitase pentru prima dată, în calitate de Secretar al Apărării sub Administrația Ford.

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Thomas O'Connell.

Rumsfeld nu şi-ar fi putut găsi un ghid mai competent. De felul său din popor şi originar din Spartanburg, Carolina de Sud, Andrews absolvise Universitatea din Florida, în 1960, cu o diplomă în inginerie chimică şi se înrolase în Armată, în cadrul Corpului de Instruire a Ofiţerilor în Rezervă, crezând că avea să poarte uniformă numai doi ani. În loc de asta, în 1963, se înrolase în Beretele Verzi şi începuse ceea ce avea să se dovedească a fi o cufundare de cinci decenii în lumea operaţiunilor speciale şi a spionajului. În anul următor, fiind un tânăr căpitan în Forţele Speciale, plecase în Vietnam, în prima din cele două detaşări în cadrul cărora a făcut parte dintr-o unitate paramilitară acoperită, care ducea un război secret cu Vietnamul de Nord, cu sabotaje, asasinate şi propagandă mincinoasă. Unitatea respectivă, cunoscută oficial sub denumirea fad-birocratică de Military Assistance Command, Vietnam Studies And Observation Group (MACV-SOG), organiza cele mai ample şi mai complexe operaţiuni secrete pe care Statele Unite le desfăşuraseră de pe vremea OSS[1].

Andrews se întorsese din Vietnam şi scrisese o carte, *The Village War*, despre vastele reţele de spionaj din cătunele sud-vietnameze, pe care comuniştii le puseseră pe picioare la începutul anilor 1960 şi pe care le foloseau în cursul războiului pentru a induce în eroare trupele sud-vietnameze şi americane. Cartea se baza, aproape integral, pe rapoartele întocmite după interogarea militarilor nord-vietnamezi capturaţi şi a luptătorilor Viêt-Công[2]-ului luaţi prizonieri, dar şi pe relatările transfugilor nord-vietnamezi. Ea fusese citită de multă lume de la CIA, şi în 1975, imediat după ocuparea Saigonului de către militarii

[1] Shultz Jr., Richard H. Shultz Jr., *The Secret War Against Hanoi: The Untold Story of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors in North Vietnam*, HarperCollins, New York, 1999, p. IX.

[2] *Viêt Cộng*, sau Frontul de Eliberare Naţională, organizaţie politică şi paramilitară sud-vietnameză, aliată a Vietnamului de Nord, care lupta împotriva Statelor Unite şi Vietnamului de Sud (n. tr.).

Nordului, Andrews primise propunerea de a lucra la Langley, ca şef al unei echipe care avea să perieze analizele clasificate ale Agenţiei, legate de Vietnam.

„În esenţă, era vorba de căutat eşecurile muncii de spionaj", îşi amintea Andrews, care avusese ocazia să realizeze că problemele de care se lovise America în Vietnam avuseseră de-a face la fel de mult cu o profundă ignoranţă în privinţa culturii şi a psihologiei vietnamezilor, ca oricare alte greşeli grave ale militarilor. El rămăsese la CIA timp de cinci ani, după care plecase şi se angajase în industria de apărare, şi se apucase de scris o serie întreagă de romane poliţiste şi de spionaj, printre care şi unul intitulat chiar aşa: *Turnurile*. Era vorba, în cartea respectivă, despre un fost agent de la CIA, care se străduia, disperat, să dezamorseze o conspiraţie teroristă de pe teritoriul Statelor Unite. Pe copertă figura o imagine cu turnurile gemene de la World Trade Center.

Andrews avea 64 de ani când s-a întors la Pentagon, în 2001, şi stătea lângă Rumsfeld pe 25 septembrie, când generalul Charles Holland, şeful SOCOM, i-a oferit acestuia cea dintâi prezentare a felului în care militarii aveau să poarte războiul cu Al-Qaida[1]. Rumsfeld îi ceruse generalului Holland să vină cu un plan pentru o campanie la nivel global, dincolo de poziţiile fortificate pe care Al-Qaida le deţinea în Afganistan, iar acum, când îşi adunase consilierii în jurul unei mese de conferinţe, se aştepta să i se spună că pretenţiile lui puteau fi puse în practică.

Prezentarea s-a desfăşurat bine, după un început promiţător, până când Holland a expus o hartă pe care a punctat ţările – Afganistan, Pakistan, Somalia, Yemen, Mauritania şi unele părţi din America Latină – unde militarii credeau că s-ar fi ascuns locotenenţii lui Osama bin Laden. Rumsfeld a început să se agite şi l-a întrerupt pe general: „Cât de curând putem declanşa operaţiunile în aceste ţări?", a întrebat. Holland s-a gândit în linişte, câteva momente, după care

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Robert Andrews.

i-a spus lui Rumsfeld exact ceea ce irascibilul Secretar al Apărării nu voia să audă: „Păi, ar fi destul de greu, pentru că nu avem niciun fel de informații viabile".

Și mai era o problemă: SOCOM nu era nici măcar pregătit să poarte un asemenea tip de război – de fapt, orice tip de război. Treaba Comandamentului se reducea la instruirea de militari pentru operațiuni speciale, la pregătirea lor pentru luptă și la expedierea lor către alte comandamente militare, din regiuni precum Orientul Mijlociu, zona Pacificului și pe unde mai era nevoie de ei. Comandanții regionali își păzeau cu înverșunare propriile porțiuni din suprafața globului și deloc nu priveau cu ochi buni perspectiva ca SOCOM să-și pună în aplicare misiunile în ograda lor.

Lucrurile au degenerat apoi, când Rumsfeld i-a pus o altă întrebare generalului Holland, la care-și imagina că putea primi un răspuns acceptabil: când aveau să ajungă trupele însărcinate cu operațiuni speciale în Afganistan și să pornească războiul în acea țară? „Când primim autorizație de la CIA" – sunase răspunsul sec al militarului.

Robert Andrews s-a uitat la Rumsfeld, care i s-a părut, după cum își amintea ulterior, că „mai avea puțin și se-nfigea cu capul în tavan". În doar câteva minute, Secretarul Apărării fusese informat nu numai că trupele lui costisitoare, pregătite pentru operațiuni speciale, nu aveau date informative despre Al-Qaida, ci și că nu puteau nici măcar să se deplaseze pe câmpul de luptă, fără permisiunea lui George Tenet și a celor de la CIA.

Acest lucru i-a creat adeseori un sentiment de frustrare lui Rumsfeld, în lunile de după atacurile de la 11 septembrie 2001 – de fapt, atât de frecvent, încât odată i s-a plâns generalului Tommy Franks, șeful Centrului de Comandă al Statelor Unite și generalul însărcinat cu conducerea războiului afgan, că, deși Departamentul Apărării avea de câteva ori dimensiunea CIA, militarii se comportau „ca niște păsărele într-un cuib, așteptând să le dea drumul

cineva la viermişori în cioculeţe"[1]. La câteva zile după izbucnirea războiului din Afganistan, el i-a expediat un memorandum scris pe un ton sever generalului Richard Myers, preşedintele Comitetului Reunit al Şefilor de State-Majore, în care-i spunea: „Dată fiind natura lumii noastre, chiar nu ne putem gândi la faptul că Departamentul [Apărării] ar trebui să nu ajungă într-o postură de dependenţă cvasitotală de CIA în situaţii cum este aceasta?"

Rumsfeld vorbise de multe ori critic despre agenţia de spionaj. În 1998, când prezida o comisie independentă, al cărei scop era să evalueze ameninţările cu lansarea de rachete balistice împotriva Statelor Unite, îi adresase o scrisoare lui Tenet, în care acuza usturător evaluările făcute de CIA în privinţa utilizării de asemenea rachete de către ţări precum Iranul şi Coreea de Nord. Acum, însă, în toiul unui alt război, îşi dădea seama că resimţea invidie faţă de capacitatea Agenţiei de a-şi trimite agenţii în orice loc, în orice moment, fără să fie obligată să ceară permisiunea. „Se poate spune în mod legitim că schimbarea, în privinţa felului de a purta războiul, a survenit după conştientizarea faptului că nu dispuneam de informaţiile necesare, pentru a putea lupta cum ne doream să luptăm", a spus Andrews, comentând ce decizii a luat şeful său la un an după atacurile de la 11 septembrie 2001.

Rumsfeld a tras concluzia că unica soluţie era să facă Pentagonul să semene mai mult cu CIA.

Preocupările lui Donald Rumsfeld nu erau cu desăvârşire noi. În 1980, după un teribil eşec în Dasht-e Kavir, Marele Deşert de Sare al Iranului, Pentagonul a decis că avea nevoie de mai mulţi spioni.

Misiunea clandestină din aprilie anul acela, de a salva 52 de ostatici deţinuţi în complexul Ambasadei americane de la Teheran, a fost sortită eşecului de la bun început. Dintre cele opt

[1] Donald Rumsfeld, *Known and Unknown: A Memoir*, Sentinel, New York, 2011, p. 392.

elicoptere implicate în operațiunea de salvare, la trei au apărut dificultăți mecanice în zborul către zona de aterizare din adâncimea teritoriului inamic; un altul a făcut o aterizare forțată la locul de întâlnire; și, la scurt timp după ce comandanții dăduseră ordin de renunțare la o misiune, un elicopter prins într-o furtună de nisip s-a ciocnit de un avion cargo militar, din accident rezultând o explozie care a luminat cerul deșertului și a ucis opt soldați.

Misiunea din Iran, deși ratată, nu a fost privită de militari ca o simplă conjugare de așteptări naive, planificare greșită și proastă execuție. În mințile unora dintre membrii comandourilor, care și-au văzut prietenii uciși în exploziile din deșert, reușita operațiunii „Gheară de vultur" fusese parțial împiedicată de faptul că CIA nu furnizase informațiile tactice necesare, pentru ca militarii să știe la ce să se aștepte pe durata misiunii.

Chiar și înaintea eșecului ei dezastruos, misiunea fusese pusă în dificultate de luptele dintre CIA și militari pe marginea felului în care ar fi trebuit adunate informații pentru operațiune. Agenția se dovedise deja incapabilă să priceapă dinamica Revoluției Iraniene, directorul CIA, Stansfield Turner, lamentându-se, în reuniunile Consiliului Național de Securitate, că Agenția nu avea decât puține surse în Iran și se baza, în mare măsură, pe rapoartele ziarelor americane[1] și pe cele de la BBC, pentru informații. Comandantul Delta Force pentru acea misiune nu avea încredere în ofițerii de la CIA desemnați să culeagă informații în Iran, înainte de operațiune, așa încât l-a trimis pe Richard Meadows,

[1] Mark Bowden, *Guests of the Ayatollah: The Iran Hostage Crisis: The First Battle in America's War with Militant Islam*, Grove Press, New York, 2006, p. 122. Unicul succes al celor de la CIA, înaintea operațiunii, a fost rezultatul norocos al hazardului: un ofițer al Agenției, care părăsea Teheranul la bordul unui avion, a stat, întâmplător, alături de un bucătar pakistanez care lucrase recent în complexul Ambasadei americane. Acesta le-a dat americanilor informația crucială că toți ostaticii erau ținuți în același loc, în interiorul arhivei.

o fostă Beretă Verde, în țară, să efectueze supravegherea complexului ambasadei, în care erau ținuți ostaticii. Traversând cu un pașaport irlandez fals și mascându-și accentul de Virginia de Vest cu o pronunție irlandeză a englezei, Meadows a trecut de vamă, dându-se drept „Richard Keith", un șef din industria europeană de automobile.

Militarii americani, desigur, nici n-au ajuns măcar la Teheran, ca să-și pună în aplicare planul de salvare. Dar generalii de la Pentagon s-au plâns că Departamentul Apărării nu avea posibilitatea să-și trimită propriii oameni în misiuni clandestine de spionaj, ca să pregătească drumul pentru operațiunile de comando. Într-un memorandum adresat șefului Agenției de Informații a Armatei în decembrie 1980, un general de la Comitetul Reunit al Șefilor de State-Majore al Pentagonului scria despre o „lipsă gravă și persistentă de informații" și de necesitatea înființării unui grup de „observatori umani credibili"[1]. Pentagonul plănuind o a doua tentativă de salvare a ostaticilor din Iran, Comitetul Reunit a creat în mare grabă un grup de asemenea observatori. I s-a dat denumirea de Grupul pentru Operațiuni de Război (FOG).

Noua structură purta o denumire-acronim foarte nefericită, FOG (de la Field Operations Group) – „Ceață" –, și a realizat foarte puțin. Ostaticii au fost eliberați în ziua inaugurării președinției lui Ronald Reagan, pe 20 ianuarie 1981[2], ceea ce a făcut ca o nouă încercare de recuperare a lor din Iran să nu mai fie necesară. Chiar și după ce a fost desființat FOG, șeful de stat-major al Armatei, Edward Meyer, a considerat că o structură

[1] General-locotenent Philip C. Gast, „Memorandum în atenția Directorului, Agenția de Informații a Armatei, Washington D.C.", 10 decembrie 1980.

[2] Cei 52 de diplomați, militari și civili americani au fost ținuți ostatici în complexul Ambasadei americane de la Teheran timp de 444 de zile, de pe 4 noiembrie 1979 până pe 20 ianuarie 1981, aceasta reprezentând cea mai îndelungată luare de ostatici din istoria documentată (n. tr.).

permanentă de spionaj militar era necesară şi a răbufnit la o reuniune de la Pentagon: „Să fiu al naibii dacă o să mai fim vreodată prinşi într-o altă situaţie gen criza ostaticilor din Iran, în care să nu putem afla ce se petrece şi să nu putem nici măcar ajunge în ţara cu pricina"[1]. Aşa s-a născut Intelligence Support Activity (ISA – Activitatea pentru Sprijin în Spionaj).

Programele acestea de la începutul anilor 1980 nu erau primele incursiuni ale Pentagonului în jocul informaţiilor colectate cu agenţi umani. Dar eforturile anterioare în materie de spionaj fuseseră şovăielnice, în parte, din cauza rezistenţei opuse de generalii şi amiralii de frunte, care considerau că soldaţii nu trebuie să fie şi spioni[2]. Dar acel fiasco înregistrat de operaţiunea „Gheară de vultur" le-a dat mai multe argumente celor care voiau să extindă sfera de influenţă a Pentagonului la spionajul cu efective umane, în primul rând generalului Meyer din cadrele Armatei. ISA şi-a deschis un birou în interiorul Pentagonului, cu

---

[1] Steven Emerson, *Secret Warriors: Inside the Covert Military Operations of the Reagan Era*, Putnam, New York, 1988, p. 39.

[2] Cea mai semnificativă dintre aceste operaţiuni a fost crearea unei unităţi secrete a Marinei, zisă Forţa de Intervenţie 157. Folosindu-se de o flotă de vase de ascultare electronică, deghizate în iahturi de lux, spionii Forţei de Intervenţie 157 s-au poziţionat la deschiderea Canalului Panama, în Strâmtoarea Gibraltar şi alte câteva puncte de „strangulare" maritimă, de unde supravegheau mişcarea vaselor sovietice. Pentagonul nu a discutat niciodată despre activităţile unităţii în public, iar în 1973, când adjunctul şefului operaţiunilor navale a depus mărturie în faţa Congresului, acesta s-a referit indirect la felul în care „programul Marinei Militare de colectare de informaţii cu ajutorul factorului uman îşi extinde operaţiunile în zone sensibile". Când era şeful centrului CIA de la Istanbul, Dewey Clarridge a lucrat cu spionii Forţei de Intervenţie 157, care monitorizau traficul maritim din Strâmtoarea Bosfor. Pentru cea mai bună tratare a tot ce priveşte Forţa de Intervenţie 157, vezi Jeffrey Richelson, „Truth conquers all chains: The US Army intelligence support activity, 1981-1989", în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 12, nr. 2 (1999).

un personal de aproximativ cincizeci de oameni, dar cu ambiții de creștere până la un nivel de cinci ori mai mare. Emblema oficială a unității înfățișa varii simboluri care aminteau de misiunea de salvare eșuată din Iran și cuprindea mesajul PE MINE TRIMITE-MĂ, extras dintr-un pasaj din *Cartea lui Isaia*: „Și am auzit glasul Domnului zicând: Pe cine voi trimite și cine va merge la acel popor? Iar eu am zis: Iată, sunt aici, pe mine trimite-mă!"[1]

ISA s-a constituit în 1981, cu un ditamai bugetul secret, comandată de un colonel din Armată, înfipt și ambițios, și cu permisiunea de a desfășura operațiuni secrete de spionaj, fără să trebuiască nici măcar să anunțe Comitetul Reunit al Șefilor de State-Majore. Erau ingredientele perfecte ale unei rețete în ultimă instanță toxice. Lumea operațiunilor secrete geme de personalități de tip A, iar o unitate clandestină cu fonduri practic nelimitate și cu o misiune vag delimitată nu are cum să nu depășească limitele legale. ISA comandată de colonelul Jerry King nu a făcut excepție.

Aproape de la început, King a lansat de cealaltă parte a lumii o serie de operațiuni foarte neortodoxe. Cea mai pitorească, fără îndoială, a fost aceea de a canaliza bani și echipamente unui fost membru al Beretelor Verzi, acum în retragere, care plănuia o misiune privată de salvare a unor prizonieri de război americani, despre care se credea c-ar fi fost deținuți în Laos. Timp de câțiva ani, James „Bo" Gritz călătorise în Asia de Sud-Est ca să adune informații despre eventuali prizonieri de război, deplasări finanțate de magnatul texan H. Ross Perot. Pe la începutul lui 1981, la scurt timp după ce fusese înființată ISA, Gritz credea că descoperise probe concrete că zeci de prizonieri de război americani erau deținuți într-un lagăr din centrul Laosului. Informația fusese dedusă dintr-o imagine din satelit a lagărului, obținută cu câțiva ani mai devreme, în care s-ar fi văzut litera *B* și cifrele *52* – un posibil semnal din partea prizonierilor către oricine ar fi aruncat o privire către ei din cer.

---

[1] *Isaia*, 6, 8. După *Biblia*, ediție jubiliară, în traducerea Mitropolitului Bartolomeu, Editura BOR, București, 2001 (n. tr.).

Gritz a început să plănuiască o misiune de salvare şi i-a dat chiar şi o denumire: „Ciocanul de catifea". El a strâns o echipă de 25 de foşti membri ai Forţelor Speciale, acum în retragere, i-a antrenat pe toţi într-o tabără din Florida şi a trimis un grup separat în Thailanda, să pună bazele misiunii de pătrundere în Laos[1]. Pe măsură ce Gritz se pregătea pentru misiunea lui, mulţi membri ai ISA au intrat în legătură cu el şi s-au oferit să-l sprijine: echipamente de filmare în valoare de zeci de mii de dolari, sisteme de comunicare prin radio, bilete de avion până la Bangkok şi utilaje-poligraf, ca să verifice dacă sursele locale care-i furnizau informaţii despre acei prizonieri de război nu cumva mînţeau[2]. ISA le-a furnizat membrilor echipei lui Gritz fotografii luate de sateliţi şi alte informaţii care ţineau de spionaj.

Colonelul King începuse să-l sprijine pe Gritz, fără să anunţe oficialităţile de vârf ale Pentagonului. Acest lucru s-a dovedit a fi o problemă, dat fiind că, în tot acest timp, Comitetul Reunit al Şefilor de State-Majore pregătise propriu-i plan secret pentru o misiune de salvare, vizând acelaşi lagăr din Laos. Planul Comitetului Reunit prevedea trimiterea unei echipe de cercetare, formată din mercenari laoţieni, peste frontieră, din Thailanda în Laos, pentru a determina înainte de toate dacă într-adevăr acolo erau deţinuţi prizonieri de război americani. În cazul în care mercenarii ar fi găsit dovezi că prizonierii se găseau în lagărul respectiv, Pentagonul urma să lanseze o misiune de salvare, concepută după modelul operaţiunii de salvare a ostaticilor americani din Iran, trimiţând o echipă de militari din Delta Force, care să atace lagărul.

Când au aflat de misiunea de salvare a lui Gritz, plănuită în paralel şi sprijinită în secret de ISA, oficialităţile de vârf de la CIA şi Pentagon au ameninţat cu închiderea ISA. Au considerat că acţiunea unilaterală a lui Gritz periclitase operaţiunea oficială de

---

[1] Steven Emerson, *Secret Warriors: Inside the Covert Military Operations of the Reagan Era*, Putnam, New York, 1988, p. 78.

[2] *Ibidem*, p. 79.

salvare, iar colonelul King își depășise atribuțiile. După cum s-au brodit lucrurile, niciuna dintre misiunile de salvare n-a mai fost realizată și n-a fost produsă nicio dovadă că în lagărul din Laos ar fi fost deținuți prizonieri de război americani. Secretarul Apărării, Caspar Weinberger, i-a ordonat inspectorului-general de la Pentagon să investigheze toate operațiunile celor de la ISA. Pe lângă episodul care l-a avut în centru pe Gritz, ISA mai organizase operațiuni sub acoperire la Panama City, pentru a-l monitoriza pe generalul Manuel Noriega, și era implicată într-o vastă rețea de companii de fațadă, folosite pentru activități militare ascunse, peste tot în lume[1]. Rețeaua de companii, parte a unui program denumit „Fructul galben", a sprijinit încheierea câtorva tranzacții secrete din scandalul Iran-Contra, care avea să iasă la lumină după mai mulți ani.

Raportul inspectorului-general a fost unul usturător cu privire la ISA, prezentând gruparea drept o unitate rebelă, vag supervizată în mod serios, și documentând cheltuieli extravagante făcute în numele misiunii acesteia de spionaj, printre care o serie de achiziții cel puțin bizare: un Rolls-Royce, un balon cu aer cald și un vehicul pentru deplasare pe dune de nisip[2]. Atât Caspar Weinberger, cât și secretarul-adjunct, Frank Carlucci, au rămas uimiți, citind raportul. În mai 1982, acesta din urmă a scris un memorandum în care cataloga raportul ca fiind „extrem de tulburător". Carlucci venise la Pentagon de la CIA, unde fusese adjunctul amiralului Stansfield Turner și martor la costurile pe care le avusese de suportat CIA după ani întregi de operațiuni secrete nesupravegheate.

„Ar fi trebuit să ne învățăm lecția după anii 1970", a scris el în memorandum, despre raportul inspectorului-general; în schimb,

[1] Seymour Hersh, „Who's in charge here?", *The New York Times*, 22 noiembrie 1987.

[2] Steven Emerson, *Secret Warriors: Inside the Covert Military Operations of the Reagan Era*, Putnam, New York, 1988, p. 81.

„am creat un organism care nu dă socoteală nimănui"[1]. De asemenea, făcea o comparație cu personajul Topsy, din cartea *Coliba unchiului Tom*, de Harriet Beecher-Stowe – o tânără sclavă ale cărei origini și creștere nimeni din carte nu le putea explica: „S-ar zice că ne-am creat propria noastră CIA, dar e ca Topsy, necoordonată și necontrolată".

În anul următor, când trupele americane plănuiau să invadeze Grenada, pentru a salva un grup de studenți medicinişti luați ostatici, comandantul misiunii a refuzat să coopteze ISA în operațiune, motivând că nu avea încredere nici în unitatea propriu-zisă, nici în comandantul ei, colonelul King. S-a dovedit, însă, că membrii comandoului american au bâjbâit de jur-împrejurul insulei din Marea Caraibilor, în octombrie 1983, neavând habar unde anume erau ținuți studenții respectivi. „Informațiile noastre în materie de Grenada s-au dovedit mizerabile", își amintea Dewey Clarridge, pe atunci șeful diviziei America Latină de la CIA. „Ne-am dus acolo să operăm, efectiv, pe întuneric."[2]

Și, de parcă lucrurile nu mergeau oricum destul de prost pentru ISA, CIA încerca și ea să-i sugrume operațiunile. Agenția bănuia că militarii își construiau un imperiu al informațiilor și respingea ideea că ofițerii din armată s-ar fi priceput câtuși de puțin să spioneze. Acest lucru nu făcea decât să reflecte un mai vast sentiment de nesiguranță, care domnea la Langley în privința Pentagonului. De la întemeierea sa, în 1947, CIA fusese un fel de soră mai mică a Pentagonului, dominată de forța și efectivele Departamentului Apărării în războaiele bugetare de la Washington. Directorul CIA nici măcar nu controla cele mai multe dintre programele de spionaj de primă mână: constelația de sateliți-spioni și rețeaua globală de posturi de ascultare, care justificau 80% din

[1] Carlucci, „Memorandum în atenția Subsecretarului-adjunct pentru Politici, Richard Stillwell", 26 mai 1982.

[2] Citat de Timothy Werner, în Tim Warner, în *Legacy of Ashes: The History of the CIA*, Anchor, Maine, 2008, p. 454.

ceea ce cheltuiau Statele Unite pe spionaj, erau finanțate prin bugetul Pentagonului. În timpul primei sale funcții de Secretar al Apărării, sub Administrația Ford, Donald Rumsfeld dăduse frecvente bătălii la firul ierbii cu CIA și Casa Albă, susținând că, dacă tot plătea el pentru programele respective, înțelegea să le și țină sub control.

Dacă exista o zonă în care CIA să figureze ca și cum ar fi beneficiat de un avantaj în fața Pentagonului, era în domeniul spionajului făcut de factorul uman. Așadar, când Pentagonul a creat un program precum ISA, mulți de la CIA l-au văzut ca pe o amenințare la însăși existența Agenției lor. Șefii acesteia din urmă le șopteau la ureche membrilor Congresului din comisiile de control ale activităților de spionaj că spionii Pentagonului erau niște amatori și-i încurcau pe ofițerii operativi trimiși de CIA în străinătate. Operațiunile sub acoperire puteau fi deconspirate, spuneau ei, și ofițerii acoperiți riscau să fie uciși.

Desigur, și viceversa, cum Agenția încerca să submineze eforturile Pentagonului de a face muncă de spionaj, liderii militari aveau și mai puțină încredere în cei de la CIA și voiau să-și extindă și mai mult propriile operațiuni de culegere de informații. În cursul unei întâlniri din 1983, când William Casey, directorul CIA, s-a întâlnit cu membrii Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore în sala de conferințe securizată de la Pentagon, zisă și „Tancul", generalul Meyer, ca de obicei, se plângea de CIA că nu făcea niciodată nimic pentru a-i ajuta pe militari. Casey a încercat să-l calmeze pe general, arătând că predecesorul său, amiralul Stansfield Turner, fusese un om din forțele armate. Dar generalul Meyer nici nu voia s-audă și i-a replicat: „Domnule Casey, ceea ce spuneți este adevărat. Dar nenorocitul ăla patentat n-a făcut absolut nimic pentru militari, câtă vreme a lucrat la CIA"[1].

[1] Clarridge și Diehl, *A Spy for All Seasons: My Life in the CIA*, Scribner, New York, 1997, p. 229.

*

Chiar și după raportul inspectorului-general de la Pentagon, chiar și după tentativa lui Frank Carlucci de a scăpa de gruparea colonelului King, aceasta nu a dispărut. Ba chiar unitatea avea să devină, în cele din urmă, o piatră de hotar în eforturile lui Rumsfeld – altminteri, dramatice – de a extinde operațiunile de spionaj ale Pentagonului. Până la finele lui 2001, ISA devenise unitatea secretă de spionaj, supranumită „Vulpea cenușie", care a început să lucreze cu Asad Munir și spionii pakistanezi în vestul Pakistanului. Avea baza exact dincolo de șoseaua de centură a Washingtonului, la Fort Belvoir, în Virginia. „Vulpea cenușie" se compunea din câteva sute de agenți care lucrau sub acoperire, detașați în străinătate. Erau specializați în plantarea de tehnică de interceptare în locuri unde era greu de ajuns – după care, aparatura putea fi conectată la uriașele stații de ascultare pe care le construise Agenția pentru Securitate Națională peste tot în lume.

Dar în 2001 ISA devenise o unitate despre care atât de puțin se discuta, o structură atât de marginală, încât fusese poreclită „Armata Secretă a Virginiei de Nord". Când l-a întâlnit pentru prima oară pe comandantul „Vulpii cenușii", aflând amănunte despre grupare și operațiunile ei, Rumsfeld a zis: „Băieți, dac-aș fi știut înainte de 11 septembrie 2001 că voi faceți toate astea, probabil că v-aș fi băgat pe toți la pușcărie"[1]. Dar, fiind preocupat acum de ameliorarea și buna coordonare a capacităților mai degrabă firave de spionaj uman ale Pentagonului, Rumsfeld a ordonat sporirea bugetului „Vulpii cenușii", plus colaborarea mai strânsă între unitatea de spionaj și JSOC, unitatea secretoasă care-l impresionase în așa măsură în timpul vizitei sale la Fort Bragg, din noiembrie 2001. Din acea zi, Rumsfeld a început să vadă tot mai mult, în Comandament, exact armata secretă de care avea nevoie pentru a purta un război global.

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Robert Andrews.

Dar JSOC din 2001 nu era câtuşi de puţin Garda Pretoriană a lui Rumsfeld pentru un eventual conflict la nivel mondial. Delta Force şi Echipa SEAL numărul 6 erau forţe de nişă, alcătuite din cel mult câteva sute de agenţi de teren şi care nu aveau capacitatea să se întreţină singure în cazul unor operaţiuni care ar fi durat mai mult de două zile. Delta Force se antrena aproape exclusiv pentru misiuni de salvare de ostatici. Echipa SEAL numărul 6 îşi petrecuse ani buni antrenându-se pentru misiunea de securizare a arsenalului nuclear american de pe teritoriul ţării, pentru cazul în care ar fi apărut vreodată o asemenea necesitate. Nici una, nici cealaltă nu aveau antrenamentul şi echipamentul necesare pentru operaţiuni desfăşurate la mari depărtări, pe durata unor săptămâni sau luni.

„Rumsfeld trăia cu ideea că ei [Comandamentul] aveau această capacitate de a merge oriunde era nevoie, de a omorî pe cine trebuia şi a salva pe cine trebuia – drept care, de ce să nu ne folosim de chestia asta?", zicea Robert Andrews. „Ce nu realiza el, era că unitatea nu era făcută ca să susţină operaţiuni de luptă."

Rumsfeld, însă, a simţit atracţia ideii de a avea un JSOC independent. Putea fi o forţă de comando subordonată direct Secretarului Apărării şi preşedintelui, nu aflată sub controlul cutărui general cu patru stele, îngrijorat de ograda lui proprie. Putea fi ceva similar Direcţiei de operaţiuni de la CIA, care nu avea de suportat povara birocraţiei militare închistate. Dac-ar fi putut burdusi cu bani Comandamentul, permiţându-le Delta Force şi Echipei SEAL numărul 6 deopotrivă să-şi lărgească rândurile şi să cumpere suficient echipament pentru desfăşurări de lungă durată în străinătate, Rumsfeld îşi închipuia că le-ar fi putut expedia practic oriunde în lume.

Dar era legal ceea ce-şi propunea el să facă? Activităţile Pentagonului sunt guvernate de Titlul 10 din Codul Statelor Unite, iar Congresul, de-a lungul istoriei, a căutat să limiteze acţiunile militarilor în afara zonelor de război declarate. Acest lucru a

fost justificat, parțial, de îngrijorarea că soldații americani, care ar acționa dincolo de câmpurile de bătălie, ar putea fi arestați și judecați ca spioni, în loc să beneficieze de protecția uzuală, în temeiul Convenției de la Geneva. În schimb, președintele poate să le ordone celor de la CIA – care este guvernată de Titlul 50 – să-și trimită ofițerii oriunde în lume. Asemenea reguli presupun că, dacă un ofițer CIA este prins în timp ce spionează într-o țară ostilă, guvernul american poate să nege orice implicare în activitățile respectivului, lăsându-l să putrezească în închisoare[1].

După scandalul Iran-Contra din anii 1980, Congresul a căutat să impună restricții și mai mari în cazul operațiunilor secrete. Legea de Autorizare a Culegerii de Informații, din 1991, stipula ca toate acțiunile sub acoperire să fie autorizate printr-o decizie prezidențială scrisă, în care să fie lămurită necesitatea unei activități secrete, și să existe o notificare, din partea Casei Albe, a comisiilor de supraveghere a activităților de spionaj ale Camerei Reprezentanților și Senatului, la scurt timp după emiterea deciziei prezidențiale către CIA. Și totuși, legea din 1991 conținea o importantă omisiune: Pentagonul era exceptat de la îndeplinirea unor asemenea sarcini împovărătoare, dacă militarii desfășurau operațiuni secrete pe care le considerau „activități militare tradiționale".

De asemenea, legea oferea prea puține detalii despre ce anume trecea drept „activitate militară tradițională", în parte pentru că Administrația George W. H. Bush și Pentagonul duseseră o muncă de convingere încununată de succes, în cele două camere ale Congresului, pentru ca formulările să rămână vagi. Activitățile respective au fost definite, în ultimă instanță, drept orice operațiune

[1] Deși orice agenție guvernamentală, tehnic vorbind, poate să întreprindă acțiuni sub acoperire, activitățile de acest fel au fost lăsate, în general, în seama celor de la CIA, considerându-se că agenția de spionaj este mai capabilă să desfășoare misiuni nerecunoscute oficial de Guvernul Statelor Unite ale Americii.

desfăşurată de militari în legătură cu ostilităţi „curente" sau „anticipate"[1]. Cu alte cuvinte, Pentagonul putea justifica trimiterea de trupe în oricare ţară din lume, dacă reuşea să demonstreze că Statele Unite erau în stare de război în acea ţară – sau ar putea fi în război, într-un moment viitor oarecare.

Aceste prevederi au fost prea puţin puse în discuţie timp de un deceniu, până după atacurile de la 11 septembrie 2001, când Congresul i-a dat preşedintelui George W. Bush puteri cvasidiscreţionare ca să poarte război peste tot în lume. Potrivit prevederii din Autorizarea de Folosire a Forţei Militare, Statele Unite se aflau în război nu *cu* o ţară anume, ci *în* orice ţară în care opera organizaţia Al-Qaida. Măsura îi oferea, efectiv, lui Donald Rumsfeld autorizaţia pe care şi-o dorea, de a declanşa un război global.

Şi totuşi, i-a luat ceva timp Secretarului Apărării până a trecut la exploatarea noilor puteri care-i fuseseră conferite. N-a trecut mult după căderea Kabulului, la sfârşitul anului 2001, şi energiile şefilor mari de la Pentagon s-au reorientat aproape imediat către plănuirea unei invadări a Irakului. Şi, dincolo de locurile de refugiu pe care Al-Qaida le avea în Pakistan, Pentagonul a întâmpinat dificultăţi în a-şi da seama unde altundeva puteau Statele Unite să-şi prelungească vânătoarea după organizaţia teroristă. În limbajul curent al Contraterorismului, misiunea suna simplu: „Găseşte-i, prinde-i, lichidează-i" pe teroriştii. Numai că, aşa cum avea să recunoască Rumsfeld mult mai târziu, „Aveam capacitatea să-i lichidăm. Nu prea puteam să-i găsim şi să-i prindem"[2].

Rumsfeld şi echipa lui se simţeau foarte siguri pe ei în prima jumătate a lui 2003. Invadarea Irakului venise, într-o primă fază, ca o confirmare a multora dintre ideile lui Rumsfeld în privinţa

[1] Jennifer Kibbe, „The rise of the shadow warriors", în *Foreign Affairs*, martie–aprilie 2004.

[2] Bradley Graham, *By His Own Rules: The Ambitions, Successes, and Ultimate Failures of Donald Rumsfeld*, Public Affairs, New York, 2009, p. 584.

unui nou fel de a purta războiul. Marşul asupra Bagdadului, care abia dacă durase o lună, fusese întreprins cu o armată de invazie relativ restrânsă – punând astfel în practică filozofia Secretarului Apărării, care susţinea că progresele tehnologice, combinate cu un plan de război care punea mai mult accent pe rapiditate decât pe forţă, puteau câştiga războaiele secolului al XXI-lea. Scepticismul său în privinţa spionajului practicat de CIA îl determinase cu un an înainte de invazie să pună pe picioare un mic serviciu la Pentagon – supervizat de Subsecretarul pentru Politică al Apărării, Douglas J. Feith –, care să treacă prin ciur informaţiile brute, căutând să demonstreze că Saddam Hussein era în cârdăşie cu teroriştii islamişti. Odată ce trupele americane au ajuns la Bagdad, mulţi dintre consilierii lui Rumsfeld au devenit şi mai convinşi că era numai o chestiune de timp ca să fie găsite dovezile ferme ale unei legături între Saddam Hussein şi Osama bin Laden şi, astfel, justificarea *post-factum* a invaziei. În cele din urmă, trupele americane n-au găsit nicio asemenea dovadă, iar concluziile micului atelier de spionaj al lui Rumsfeld şi-au pierdut credibilitatea în cea mai mare parte.

Dar după ce Saddam fusese înlăturat şi fiindcă Administraţia era divizată în chestiunea Siriei, dacă trebuia să devină următoarea ţintă luată în vizor, în cadrul strategiei de „schimbare de regim" a preşedintelui Bush, acţiunile lui Rumsfeld de planificare a unui război global bazat pe operaţiuni speciale s-au intensificat. Robert Andrews părăsise Pentagonul şi fusese înlocuit de Rumsfeld cu Thomas O'Connell, un alt veteran al războaielor paramilitare din Vietnam şi fost comandant al unităţii „Vulpea cenuşie". O'Connell fusese staţionat în Vietnam, în 1970, pe post de consilier militar, în cadrul programului „Phoenix", o campanie controversată, dusă de CIA, de întoarcere a cursului războiului prin capturarea şi asasinarea liderilor Viet-Congului. Îşi petrecuse cea mai mare parte a vieţii de adult în lumea operaţiunilor speciale şi a spionajului şi fusese ofiţerul de informaţii numărul unu de la

JSOC, când unitatea fusese vizitată de Dick Cheney, în calitate de membru al Camerei Reprezentanților, în 1986.

Interviul său de angajare, la care-l întâlnise chiar pe Rumsfeld, se desfășurase deosebit de bine, mai ales pentru că vederile lui O'Connell în privința mandatelor Pentagonului și a rolului rezervat echipelor de operațiuni speciale erau exact ce voia Rumsfeld să audă. Chiar de la începutul întrevederii, O'Connell fusese întrebat de viitorul său șef: „Dacă suntem în război, de ce ar trebui să-mi pun eu oamenii sub autoritatea celor de la CIA?", la care îi răspunsese dintr-o bucată: „Păi, n-ar trebui. Aveți puterea să trimiteți trupe americane în oricare parte a lumii doriți"[1].

În mintea lui O'Connell, Congresul autorizase Pentagonul, în sens larg, să poarte un război la nivel global, pentru a culege informații sau a declanșa operațiuni de lichidare, iar Donald Rumsfeld ar fi trebuit să se folosească de această autorizare. El făcea o paralelă cu celălalt mare război, din Vietnam, în care președintele Nixon pornise o campanie secretă de bombardamente în Cambodgia și Laos, crezând că țările respective deveniseră zone de refugiu pentru luptătorii dușmani. Cu diferența, considera O'Connell, că Rumsfeld se bucura de și mai multă autoritate decât Nixon, de vreme ce Congresul își dăduse acum binecuvântarea, în esență, pentru ca Pentagonul să trimită trupe oriunde credea că s-ar fi ascuns luptătorii organizației Al-Qaida.

La vremea aceea, Rumsfeld era în căutare și de pârghii de presiune în bătăliile sale cu CIA, drept care a luat decizia să consolideze toate operațiunile militare de strângere de informații – disparate și adeseori făcute la întâmplare – într-un singur oficiu. Prin urmare, și-a numit un foarte loial consilier, pe Stephen Cambone, în funcția prim-subsecretar al Apărării pentru spionaj, dându-i inteligentului și aprigului Cambone puterea extraordinară de a superviza toate eforturile Pentagonului în materie de spionaj.

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Thomas O'Connell.

Rumsfeld avea chiar să reformuleze ordinea civilă de succesiune în ierarhia Pentagonului, pentru eventualitatea în care el şi adjunctul său ar fi murit sau ar fi fost puşi în imposibilitatea de a-şi exercita funcţiile. Cambone, proaspăt şef al spionajului militar, a fost pus următorul în ordinea de prioritate şi a primit un birou exact alături de cel al Secretarului Apărării însuşi.

Rumsfeld l-a numit înlocuitor al lui Cambone la comandă pe general-locotenentul William „Jerry" Boykin, un veteran al Delta Force, care fusese în deşertul iranian în 1980, în timpul operaţiunii ratate de salvare a ostaticilor americani. Boykin era un creştin renăscut spiritual, care-şi declara fără teamă religia şi care, din când în când, vorbea despre războiul împotriva extremiştilor musulmani în termeni biblici. Îl numea frecvent război împotriva Satanei şi s-a exprimat odată, în faţa unei congregaţii bisericeşti, că la începutul anilor 1990 fusese convins că avea să vâneze cu succes o căpetenie războinică somaleză, pentru că „ştia că Dumnezeul [lui] era un Dumnezeu adevărat, pe când cel [al somalezului] era un idol".

Boykin se comporta la modul evanghelic şi când venea vorba ca militarii să uzeze la maximum de autorizările de care beneficiau. De la criza ostaticilor de la Beirut, din anii 1980, el se simţea frustrat de faptul că birocraţii de la Pentagon fuseseră prea timizi şi nu se folosiseră de grupări precum Delta Force[1]. La fel cum procedase cu O'Connell, Rumsfeld l-a mitraliat pe Boykin la interviul de angajare cu întrebări despre limitările aplicate unui Secretar al Apărării, de a trimite trupe în afara zonelor de conflict. Boykin a dat un răspuns asemănător cu cel pe care-l dăduse O'Connell: Aveţi autoritatea şi aţi face bine s-o folosiţi. N-aveţi de ce să vă puneţi trupele sub controlul celor de la CIA[2].

---

[1] Bradley Graham, *By His Own Rules: The Ambitions, Successes, and Ultimate Failures of Donald Rumsfeld*, Public Affairs, New York, 2009, p. 585.

[2] *Ibidem.*

Eforturile lui Rumsfeld, pentru a-şi edifica un imperiu al războiului neconvenţional, s-au văzut răsplătite în vara anului 2004, când Comisia din Congres pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001 a recomandat, în raportul final, privarea Agenţiei de spionaj de toate funcţiile ei paramilitare şi definirea Pentagonului drept unică structură autorizată să poarte războaie clandestine. Comisia jupuia de vie CIA pentru incapacitatea ei de a-l ucide pe Osama bin Laden şi considera că operaţiunile clandestine ale Agenţiei erau într-o profundă vraişte. Recomandările erau acestea: CIA să-şi îmbunătăţească strângerea de informaţii, bazându-se mai puţin pe serviciile de spionaj străine; să-şi revizuiască felul de a face analize; să presteze acţiuni sub acoperire „nemilitare", cum ar fi campanii propagandistice. Războaiele secrete şi atacurile cu drone, considera Comisia, cădeau în sarcina Pentagonului.

„Indiferent dacă preţul se măsoară în bani sau oameni, Statele Unite nu-şi pot permite să construiască două capabilităţi separate pentru punerea în practică a unor operaţiuni militare secrete, pentru a trimite rachete în secret la mari distanţe şi pentru a pregăti în secret forţe militare sau paramilitare străine" – recomanda Comisia în raportul ei final, publicat în iulie 2004.

Exact asta gândea şi Rumsfeld, bineînţeles, aşa încât, la doar câteva zile după ce raportul a fost făcut public, el i-a cerut lui Tom O'Connell să obţină mai multe informaţii despre ce anume condusese la recomandările respective. După ce a stat de vorbă cu John Lehman, fostul Secretar al Marinei, membru al Comisiei pentru atacurile de la 11 septembrie 2001, O'Connell s-a întors şi a raportat că abordarea operaţiunilor paramilitare de către CIA fusese considerată „ambiguă" în Comisie. Într-un memorandum către Rumsfeld, O'Connell a scris că aflase de la Lehman despre uimirea Comisiei faţă de „lipsa de dispoziţie de a-şi asuma riscuri", pe care o demonstrase CIA, şi despre faptul că Agenţia „se abţinea să apese pe trăgaci, când i se iveau ocaziile". Cea mai mare

problemă, îi spusese Lehman lui O'Connell, consta în aceea că Pentagonul avea capacitățile concrete necesare operațiunilor de vânare și lichidare, în schimb autorizările se aflau la CIA[1].

Rumsfeld i-a trasat lui Cambone sarcina de a investiga dacă recomandarea cu pricina putea fi pusă în practică, drept care, acesta din urmă a început în scurt timp să pună întrebări și mai bine țintite, ca să afle dacă operațiunile declanșate de CIA se cereau restrânse și mai mult. La sfârșitul lui septembrie 2004, Cambone i-a scris lui Rumsfeld că i se părea lipsit de noimă ca *orice* fel de acțiune secretă să fie desfășurată de cei de la CIA – lucru pe care-l cataloga drept „activitate operațională similară celei a unui comandant care ar fi și combatant". Cu alte cuvinte, nu era de neconceput ca Pentagonul să preia și acțiunile sub acoperire. Problema celor de la CIA, scria Cambone, era că ei realizau *atât* operațiunea sub acoperire, *cât și* analiza aferentă acesteia, creând o potențială situație de „părtinire", când venea vorba să evalueze o acțiune secretă anume. Agenției, prin urmare, îi revenea sarcina să-și noteze propriile lucrări[2].

Poate că întreaga manieră de a pune chestiunea s-ar fi dovedit subiectivă, dar ea s-a constituit în miezul unei întrebări mai profunde: poate o agenție care organizează o campanie de țintire și lichidare a celor din Al-Qaida să furnizeze evaluări obiective ale impactului aceleiași campanii asupra tăriei organizației Al-Qaida? Iată o întrebare cu care Administrația Obama s-a confruntat după un număr de ani, când agenția de spionaj a exagerat cu propriu-i război cu drone în Pakistan.

În cele din urmă, atât Rumsfeld, cât și directorul CIA, Porter Goss, l-au sfătuit pe președintele Bush că Pentagonul nu trebuia

---

[1] Thomas W. O'Connell, „Recomandarea Comisiei pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001 în legătură cu activitățile paramilitare consolidate", 30 august 2004.

[2] Stephen A. Cambone, „Memorandum în atenția Secretarului Apărării", 30 septembrie 2004.

să le smulgă operațiunile militare secrete celor de la CIA. Rumsfeld se convinsese că putea să facă orice voia – indiferent dacă același lucru era făcut în paralel și de CIA –, sub stindardul „activităților militare tradiționale". Goss pornise și într-o campanie tăcută de convingere, pentru a-și apăra propria ogradă, îndemnând oficialitățile de la Casa Albă să nu bage în seamă recomandarea Comisiei pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001. A fost, acesta, un moment de înțelegere temporară între Pentagon și CIA, nicidecum sfârșitul bătăliilor dintre cele două structuri.

Chiar de atunci, din 2004, mici echipe de agenți de la JSOC au început să se desfășoare în misiuni de spionaj peste tot în lume – în America de Sud, în Africa, în Asia și în Orientul Mijlociu. S-au dus în Franța ca să încerce să adune informații despre grupările islamice militante de acolo, iar una dintre formațiuni a trebuit să părăsească Paraguayul în mare grabă, după ce un spion de-al lui Rumsfeld a scos pistolul, în toiul unei bătăi dintr-o cârciumă. După cum s-a exprimat un fost oficial de la Pentagon, care a contribuit la supervizarea programului: „Aveam toți acești indivizi care se fâțâiau peste tot, încercând s-o facă pe James Bond, și n-a ieșit foarte bine chiar de fiecare dată".

Unele dintre echipe, cărora li se dăduse denumirea inofensivă de „elemente militare de legătură", erau staționate în interiorul ambasadelor americane. Altele au pătruns pe furiș în țări străine și s-au lansat în misiuni de spionaj, fără să-i anunțe măcar pe ambasadorul american sau pe șeful centrului CIA din țările respective. Pentru că lumea întreagă devenise, de-acum, o mare zonă de război, oficialitățile de la Pentagon și-au imaginat că echipele trimise în misiuni de comando le dădeau raportul numai comandanților militari, nu și civililor din ambasade.

Într-o după-amiază, ambasadorul american din Iordania, Edward W. Gnehm, se afla în biroul său când atașatul militar de pe lângă ambasadă a intrat și i-a pus pe birou o notă informativă.

Era vorba de un mesaj de la Pentagon, trimis direct ataşatului militar şi care i se adresa numai acestuia[1]. O echipă de la spionajul militar avea să sosească în Iordania curând – anunţa mesajul –, a cărei misiune era să culeagă informaţii despre stabilitatea regimului iordanian. Sub nicio formă nu trebuia să li se spună ambasadorului sau şefului centrului CIA despre activităţile Pentagonului din Iordania.

Ducându-se în biroul ambasadorului, de bună seamă, ataşatul militar ignorase această interdicţie. După întâlnirea cu el, Gnehm l-a informat prompt pe şeful centrului CIA, care, după cum îşi amintea diplomatul, „s-a făcut negru la faţă".

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Edward Gnehm.

Capitolul 5

Păsăroiul furios

„Acesta-i un război politic şi necesită discernământ, când vine vorba de omoruri. Cea mai bună armă de ucis ar fi cuţitul, dar mă tem că nu putem proceda în felul ăsta. Cea mai proastă e avionul."

Locotenent-colonel John Paul Vann,
ofiţer american din Vietnam

Ofiţerii din camera de operaţiuni a CTC de la CIA urmăreau o filmare cu un vehicul Toyota Land Cruiser, care se hurduca pe un drum din deşertul provinciei Ma'rib din Yemen, locul unde legenda spune că s-ar fi născut Regina din Saba. Era o călătorie incomodă pentru cei şase bărbaţi înghesuiţi în acel 4x4 prăfos şi nimic legat de vehicul nu le-ar fi atras atenţia poliţiştilor sau soldaţilor yemeniţi în acea zi de noiembrie 2002. Dar, de pe bancheta din spate a maşinii, un telefon celular îi trăda prezenţa lui Qaed Salim Sinan Al-Harethi, cel mai căutat om din Yemen. Un avion *Predator* de la CIA zbura deasupra lor.

Statele Unite îl arătaseră cu degetul pe Al-Harethi, ca fiind creierul acţiunii de bombardare din anul 2000, îndreptate împotriva distrugătorului american USS *Cole*, un atac în urma căruia muriseră 17 marinari, în timp ce vasul se afla în golful Aden, la realimentare. Atacul avusese darul de a-l pune pe Al-Harethi aproape în fruntea listei Administraţiei Bush, de agenţi ai organizaţiei Al-Qaida

însemnați pentru a fi uciși. Iar o echipă de soldați americani, experți în operațiuni speciale, a debarcat în Yemen în primăvara lui 2002, făcându-și o prioritate din vânarea teroristului yemenit. Dar Al-Harethi era un veteran al războiului mujahedinilor din Afganistan, din anii 1980, avusese tot timpul să învețe în decursul unui întreg deceniu de joc de-a v-ați ascunselea cu poliția secretă din Emiratele Arabe Unite și cu trupele de șoc loiale președintelui yemenit Ali Abdullah Saleh abilitățile de supraviețuire pe care nu le deprinsese în luptele cu sovieticii. În anul 2000, Osama bin Laden îl trimisese pe Al-Harethi în Yemen să plănuiască bombardarea vasului USS *Cole* și să organizeze tabere de antrenament pentru Al-Qaida. Nu numai o dată îl pusese Al-Harethi în situații stânjenitoare pe președintele Saleh, evitând în ultima clipă să fie capturat, chiar când trupele yemenite strângeau lațul în jurul său.

Mercantilul Saleh pricepuse fără întârziere c-ar fi putut beneficia financiar dacă trecea de partea Statelor Unite în noul război al acestora, dar insistase pe lângă Administrația Bush ca lucrurile să se facă în termenii lui. Reușise, cum-necum, să rămână la putere în Yemen încă din anii 1970, orientându-se în apele tulburi ale feudelor tribale sângeroase și cu separatiștii șiiți, așa încât nu avea intenția să-i lase pe americani să pornească un război ascuns în țara lui, fără să primească și el ceva în schimb. În cursul unei călătorii la Washington, pe care o făcuse cu două luni înainte de atacurile de la 11 septembrie 2001, reușise să smulgă ajutoare în valoare de 400 de milioane de dolari, în timpul întâlnirilor cu președintele Bush, cu Donald Rumsfeld și cu directorul CIA, George Tenet. Își dăduse binecuvântarea ca un grup restrâns de soldați americani din trupele speciale să vină în Yemen, dar insistase ca ei să-și folosească armele de foc numai pentru autoapărare[1]. Fără să-l anunțe

[1] Desfășurarea de trupe americane în Yemen a fost autorizată printr-un Ordin Executiv semnat de Donald Rumsfeld și de generalul Richard Myers, președintele Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore. Acest EXORD

pe Saleh, Pentagonul a trimis şi agenţi din partea „Vulpii cenuşii", unitatea de spionaj militar, care se specializase în interceptarea comunicaţiilor şi în activităţi de comando.

Şi totuşi, Saleh se dovedise uşor de dus cu vorba, în legătură cu avioanele *Predator*. În primăvara lui 2002, ambasadorul Edmund Hull a cerut o întrevedere pentru a-l convinge pe preşedintele yemenit să accepte zboruri de drone pe teritoriul ţării sale. La vremea respectivă, Hull îl cunoştea destul de bine pe Saleh, drept care ştia ce schimbări bruşte şi sălbatice de dispoziţie putea să aibă şi în ce termeni trebuia să-i pună problema, ca să ajute cel mai bine agenţia de spionaj. Un grup de ofiţeri de la CIA, care sosiseră de la Langley cu câteva zile mai devreme, aduseseră cu ei un laptop cu un film de animaţie, care demonstra cum funcţionau dronele. Filmul includea imagini elocvente, cu proiectile ghidate *Hellfire* – „Foc din Iad" –, care loveau maşini şi complexe de construcţii. Saleh a început să zâmbească, în timp ce se uita, părând a fi cuprins de mândrie la gândul că Yemenul avea să fie singurul loc, în afară de Afganistan, în care CIA se pregătea să utilizeze avionul-spion[1].

Dar mai întâi americanii aveau să-l găsească pe Al-Harethi, care se sustrăgea supravegherii, folosind când unul, când altul din cele cinci numere de telefon mobil. Echipa de la „Vulpea cenuşie" reuşise să identifice câteva dintre ele, dar Al-Harethi avea grijă mereu să scurteze la maximum convorbirile telefonice[2]. Pe 4 noiembrie, însă, reţeaua de supraveghere a făcut prima ei mare captură[3].

---

este discutat într-o cronologie de operaţiuni clasificată a Centrului de Comandă al Statelor Unite, pentru perioada 11 septembrie 2001 – 10 iulie 2002, obţinută de autor.

[1] Relatarea întâlnirii cu Saleh a fost făcută de un fost oficial american de rang înalt.

[2] James Bamford, „He's in the backseat!", în *The Atlantic*, aprilie 2006.

[3] Rowan Scarborough, *Rumsfeld's War: The Untold Story of America's Anti-Terrorist Commander*, Regnery, New York, 2004, p. 25, şi Michael Smith, *Killer Elite: The Inside Story of America's Most Secret Special Operations Team*, St. Martin's Press, New York, 2007, p. 237.

Telefonul celular de pe bancheta din spate a mașinii Toyota Land Cruiser își transmitea semnalul în eter, iar agenții de la „Vulpea cenușie" le-au trimis un mesaj instantaneu analiștilor de la cartierul-general cât un oraș întreg al Agenției pentru Securitate Națională, de la Fort Meade, statul Maryland. Separat, CIA desfășurase un avion *Predator*, dotat cu armament, de la baza ei de drone din Djibouti, de pe celălalt țărm al Mării Roșii, față de Yemen. Când *Predator*-ul s-a poziționat deasupra Toyotei, un analist de la Fort Meade a reușit să audă vocea lui Al-Harethi prin intermediul telefonului celular, lătrând instrucțiuni către șoferul mașinii de teren. Odată confirmarea primită, că Al-Harethi se afla cu adevărat la bord, a sosit și autorizarea de la CIA să fie trasă o rachetă înspre acesta[1]. Avionul-spion a trimis racheta, care a distrus vehiculul și i-a omorât pe toți cei aflați înăuntru. Qaed Salim Sinan Al-Harethi a fost identificat, în cele din urmă, între rămășițele mașinii, prin intermediul unui semn distinctiv pe care-l avea pe unul dintre picioare, găsit la fața locului, desprins de restul trupului[2].

Guvernul președintelui Saleh s-a grăbit să vină cu o poveste alternativă: mașina de teren transporta o canistră cu benzină, care provocase o explozie. Dar, la CTC, importanța momentului a fost marcată la justa ei valoare. Pentru prima oară de la teribilele atacuri de la 11 septembrie 2001, CIA procedase la un omor țintit, în afara unei zone de război declarate. Folosindu-se de autoritatea exhaustivă conferită de președintele Bush Agenției de spionaj în septembrie 2001, niște ofițeri aflați în clandestinitate adunaseră metodic informații despre mișcările lui Al-Harethi, după care, cu sânge rece, îi aruncaseră în aer vehiculul, cu ajutorul unui proiectil anti-tanc.

Până în acel moment, mulți dintre cei de la CIA practic uitaseră că Agenția nici nu voia, inițial, să aibă de-a face cu drona

[1] Bamford, „He's in the backseat!", în *The Atlantic*, aprilie 2006.

[2] „US missile strike kills Al-Qaida chief", CNN World, 5 noiembrie 2002.

dotată cu armament. O considerase o unealtă de ucidere frustă, deloc sofisticată, plus că majoritatea ofițerilor se bucurau de fapt că treaba cu asasinatele se terminase de mult pentru CIA. Cu doar un an și ceva înaintea loviturii chirurgicale din Yemen, încă mai făcea valuri o controversă între spioni, despre cât de moral era ca ei să folosească drone pentru a-i ucide pe teroriști. Charles E. Allen, un analist cu stagii vechi la CIA și aprig avocat al avionului *Predator*, avea să descrie toată această perioadă, mai târziu, drept o „luptă la sânge"[1].

Până spre sfârșitul anilor 1990, generația de ofițeri a lui Ross Newland, care se angajaseră la CIA după dezvăluirile Comisiei Church și după ce președintele Ford interzisese omorurile, ajunsese în funcții de conducere la Langley. Preluarea comenzii de către generația post-Church a avut un impact direct asupra tipului de operațiuni clandestine pe care CIA își propunea să le organizeze peste tot în lume. Ramura paramilitară din cadrul Agenției fusese lăsată să se veștejească, reflectând astfel antipatia resimțită în interior față de revenirea la războaiele trecutului. CIA s-a regăsit divizată chiar și în chestiunea legată de cât de justificabil ar fi fost să-l omoare pe Osama bin Laden. Un fost șef al CTC avea să declare mai târziu, în fața Comisiei pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001, că el, unul, ar fi refuzat un ordin direct de a-l ucide pe Bin Laden în anii premergători atacurilor puse la cale de Al-Qaida[2].

Viziunea colectivă din interiorul Agenției suna cam așa: „Nu vrem să mai întreprindem acțiuni sub acoperire. Și, dacă totuși

[1] „Politica de spionaj", Comisia Națională pentru Investigarea Atacurilor Teroriste împotriva Statelor Unite, Declarația corpului auxiliar al Comisiei pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001, nr. 7 (2004).

[2] Declarația corpului auxiliar al Comisiei afirmă doar că „un fost șef de la CTC" a spus, în beneficiul Comisiei, că el ar fi refuzat un eventual ordin de a-l ucide pe Osama bin Laden. Un membru al corpului auxiliar al Comisiei l-a identificat pe acest șef de la CTC ca fiind Geoff O'Connell.

întreprindem acțiuni sub acoperire, vrem să fie clare și curate. Nu vrem să ne mai implicăm în lichidarea de persoane. Pentru că noi nu suntem așa. Nu suntem ca Mossadul", spunea Richard Clarke, care a funcționat sub două Administrații succesive, Clinton și Bush, drept oficialitatea numărul unu de la Casa Albă, răspunzătoare de Contraterorism.

Până în anul 2000, când Ross Newland a părăsit operațiunile sub acoperire de pe teren, pentru un post în conducerea superioară de la Langley, ca ofițer de legătură cu Pentagonul, Osama bin Laden demonstrase în repetate rânduri că era capabil să lovească oricând și oriunde voia, fie bombardând ambasadele americane din Kenya și Tanzania, în 1998, fie atacând vasul USS *Cole*, în Yemen, doi ani mai târziu. Administrația Clinton ducea lipsă de idei bune când venea vorba să-și dea seama unde se afla liderul terorist în orice moment și să-l ucidă, până nu pleca în altă parte.

În Camera de Criză de la Casa Albă, discuțiile despre Bin Laden se transformau în controverse abstracte pe tema dacă nu cumva Casa Albă viola interdicția din 1976 în legătură cu asasinatele, alegând o metodă sau alta de a-l ucide. Clarke își amintea de o reuniune la care Sandy Berger, consilierul pentru Securitate Națională, se înfuriase atât de tare, auzind asemenea dezbateri, încât urlase la toată lumea din încăpere: „A zis: «Deci, voi toți, băieți, n-aveți nimic împotrivă dacă Bill Clinton îl omoară pe Bin Laden cu o rachetă *Tomahawk*[1]; în schimb, dacă același Bill Clinton îl omoară pe același Bin Laden cu un glonț de calibrul 7,62 milimetri țintit între ochi, așa ceva nu-i bine, nu? Puteți să-mi spuneți și mie care-i diferența între a-l omorî cu o rachetă sau cu o pușcă de asalt M16?» Era cât pe-aci să facă infarct, atât de nădușit și de roșu la față era Berger când zbiera la ei", a povestit Clarke.

---

[1] Ca substantiv comun, cuvântul *tomahawk*, din limbajul indienilor *powhatan* din regiunea Virginia, desemnează o secure cu coada scurtă, pentru lupta corp la corp și pentru diferite munci (n. tr.).

Președintele Clinton a fost iritat de lipsa de opțiuni și i-a spus generalului Hugh Shelton, șeful Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore: „Știi, ăștia din Al-Qaida s-ar speria toți, de-ar face pe ei, dacă dintr-odată ar coborî un grup de *ninja* negri în rapel din elicoptere, fix în mijlocul taberei lor"[1].

Neavând la dispoziție luptători *ninja*, Pentagonul fusese de acord să desfășoare două submarine în Marea Arabiei, care ar fi putut lansa rachete *Tomahawk* asupra unor ținte din Afganistan, imediat după ce li s-ar fi dat ordinul. Dar, fără informații de ultimă oră despre unde s-ar fi putut afla Osama bin Laden, submarinele nu erau de prea mare folos, iar amiralii de frunte au început să se agite, ca să le mute în altă parte.

CIA, în schimb, avea o sursă printre talibani, care le furniza informații americanilor, dar ponturile respectivului erau, de obicei, vechi de 24 de ore, insuficient pentru aprobarea de către Casa Albă a trimiterii unei rachete în Afganistan[2]. În goana lor după idei, ofițerii clandestini s-au întâlnit cu producători americani din industria de armament, cărora le-au cerut să le facă dirijabile sau baloane cu aer cald, care să fotografieze Afganistanul de la zece mii de metri altitudine, dar tot ei au renunțat la proiect, gândindu-se ce calamitate diplomatică s-ar fi putut produce, dacă vreo rafală de vânt din munții Hindu Kush ar fi deviat un dirijabil de pe traiectorie cu câteva sute de kilometri, până în spațiul aerian al Chinei, poate chiar deasupra vreunui reactor nuclear.

Clarke avea relații glaciale cu George Tenet și James Pavitt, șeful Direcției de Operațiuni de la CIA, și s-a hotărât să-i ocolească, în căutarea unor idei noi. L-a chemat pe Charles E. Allen, un analist cu stagii vechi, de patru decenii, în cadrul Agenției, care pe atunci avea în jur de 65 de ani. Sclipitor, iconoclast și țâfnos, Allen purta semnele bătăliilor din trecut ale Agenției – scandalul Iran-Contra

[1] Raportul Comisiei Naționale pentru Investigarea Atacurilor Teroriste împotriva Statelor Unite (2004).

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Richard Clarke.

dăduse carierei sale o lovitură. Dar el şi ajunsese un fel de legendă printre analiştii de la CIA, reprezentând o voce singuratică în 1990, când anticipase că Saddam Hussein avea să invadeze Kuweitul. Clarke i-a cerut lui Allen să treacă în revistă, independent, diversele opţiuni ale muncii de spionaj în Afganistan[1].

Allen s-a dus la Departamentul Apărării după idei şi s-a întâlnit cu ofiţeri care lucrau pentru Comitetul Reunit al Şefilor de State-Majore de la Pentagon. Au discutat variante iluzorii, cum ar fi fost să instaleze un telescop gigantic pe un vârf de munte şi de acolo să observe tabăra de antrenament a lui Osama bin Laden de la Derunta, de lângă Jalalabad, unde Al-Qaida făcuse experimente cu arme chimice. Dar a existat şi o variantă mai realistă. I s-a povestit lui Allen despre o serie de testări secrete, întreprinse de Forţele Aeriene în deşert. Existau şanse, i-au spus oficialităţile de la Pentagon, ca Bin Laden să poată fi găsit de CIA cu ajutorul unei drone.

În anul 2000, avionul experimental MQ-1 *Predator* era deja bine cunoscut în cercurile micii frăţietăţi tocilare, de ingineri militari şi analişti din domeniul strângerii de informaţii care lucrau la periferia experimentală a spionajului electronic. Avionul *Predator* înregistrase deja unele succese ca instrument de spionaj în războaiele din Balcani, dibuind concentrările de trupe sârbeşti şi vânându-i pe liderii sârbilor bosniaci. Piloţii de drone îşi ghidau avioanele dintr-un hangar din Albania, închiriat de CIA în schimbul a două camioane cu pături de lână. Înregistrările video ale dronelor erau transmise direct în biroul şefului cel mare de la CIA, R. James Woolsey Jr., care comunica printr-o legătură de e-mail destul de proastă cu piloţii. Woolsey căpătase o mică rezervă de bani, pentru finanţarea proiectului, de la Charlie Wilson, un texan membru al Camerei Reprezentanţilor şi băutor zdravăn,

[1] Din acelaşi interviu luat de autor lui Richard Clarke şi dintr-un interviu luat de autor unui fost funcţionar superior de la CIA.

care se folosise în anii 1980 de o chichiță bugetară similară pentru a finanța războiul dus de CIA în Afganistan[1].

Terenul muntos din Balcani făcuse imposibilă ghidarea dronelor cu ajutorul tehnologiei zise a „liniei de vedere" – pilotul manevrând aparatul printr-un semnal direct către acesta –, așa încât, în anii 1990, militarii făcuseră pași mari înainte și ajunseseră să ghideze avioanele *Predator*, făcând ca semnalul să fie reflectat de un satelit. Dar *Predator*-ul nu avea capacitatea de a purta și arme, plus că arăta ca o insectă greoaie și avea un motor zgomotos, care-l făcea să sune ca o mașină de tuns iarba, numai că zburătoare. În contrast cu cele mai multe avioane, stabilizatoarele sale verticale erau îndreptate spre pământ, în loc să fie ca niște aripioare dorsale care zgâriau cerul – motiv pentru care, când o revistă comercială importantă a publicat pentru prima dată un articol despre un *Predator*, fotografia era cu susul în jos[2]. Dar o mână de ofițeri ai Forțelor Aeriene, cu adevărat devotați serviciului lor, au văzut potențialul sistemelor de zbor fără pilot și au început să susțină programul *Predator*.

Allen s-a întors la Richard Clarke, la Casa Albă, cu ideea de a folosi un avion *Predator*. Împreună s-au gândit că și Tenet, și Pavitt, ar fi respins propunerea, drept care nu le-au pomenit nimic despre ideea în sine, atât timp cât nu aveau pus la punct un plan de trimitere a unui *Predator* pe teritoriul afgan. Fără să-i spună lui Tenet, Clarke a convocat o reuniune la Casa Albă, la care i-a invitat pe cei mai aprigi susținători ai programului legat de avionul-spion: Charlie Allen, șeful CTC, Cofer Black și Richard Blee, șeful unității de urmărire a lui Osama bin Laden din cadrul CTC, care fusese denumită codificat „Centrul Alec".

Blee făcuse carieră ca ofițer operativ și fusese detașat la mai multe centre CIA din Africa. La scurt timp după ce preluase șefia

[1] Afirmații făcute în public de R. James Woolsey, la Universitatea George Mason, pe 13 septembrie 2012.

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Curt Hawes.

Centrului Alec, în 1999, condusese o echipă în valea Panjshir din Afganistan, pentru a restabili contactul dintre CIA și Ahmad Shah Massoud, liderul Alianței Nordului, pe care Al-Qaida urma să-l omoare cu doar două zile înaintea atacurilor de la 11 septembrie 2001[1]. Blee era deștept și conștiincios, dar uneori închis în sine, ceea ce-i făcea pe unii dintre colegii lui să-l considere distant. Crescuse de mic copil pe lângă CIA, ca fiu al unui șef al diviziei sovietice din cadrul Agenției, care se luptase cu legendarul șef al Contraspionajului tot de la CIA, James Angleton, pe șefia direcției de operațiuni clandestine îndreptate împotriva Uniunii Sovietice[2]. David Blee câștigase confruntarea și penetrase cu succes KGB-ul cu zeci de cârtițe plasate la vârful ierarhiei, în anii 1970. Acum, însă, fiul acelui Blee, Richard, se afla în linia întâi a frontului, într-un război foarte diferit dus de CIA.

În weekendul de Ziua Eroilor din anul 2000, Sandy Berger, consilierul pentru securitate națională al președintelui Clinton, a considerat că prea mult se-nvârtise CIA în jurul avionului *Predator* și a cerut să fie luată o decizie în legătură cu zborurile dronelor. Generalul John Gordon, directorul-adjunct al Agenției, a convocat rapid o reuniune la Langley, care a degenerat la fel de rapid într-o confruntare cu țipete. Pavitt, căruia la vremea respectivă i se spusese deja de opțiunea de a trimite avioane-spion, a afirmat foarte clar că el, unul, se opunea ca zborurile clandestine să fie trimise de CIA în spațiul aerian afgan. „Unde ar fi baza dronelor?", a întrebat. Apoi: „Ce se-ntâmplă, dacă sunt doborâte?" CIA n-ar fi trebuit

---

[1] Vezi Henry Crumpton, *The Art of Intelligence: Lessons from a Life in the CIA's Clandestine Service*, Penguin Press, New York, 2012, și Steve Coll, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, Penguin Press, New York, 2005, pentru o imagine mai clară asupra călătoriei lui Blee în Afganistan, în 1999. În ambele cărți, este denumit, simplu, „Rich".

[2] James Risen, „David H. Blee, 83, CIA spy who revised defector policy", în *The New York Times*, 17 august 2000.

să-şi facă operaţională o forţă aeriană proprie, a obiectat Pavitt. După cum s-a exprimat un participant, reuniunea s-a transformat „într-o scenă foarte urâtă".

După această întâlnire, Allen l-a chemat pe Clarke şi i-a spus că Pavitt se opunea. Clarke era de părere că îngrijorarea lui Pavitt era caraghioasă şi că planul nu prezenta practic niciun risc. „Ştii – i-a spus el lui Allen –, dacă un *Predator* e doborât, pilotul se duce acasă şi-şi regulează nevasta. Şi e totul OK. Aici nu există problema prizonierilor de război."[1]

Tenet a fost la fel de sceptic şi după câteva zile, când i s-a spus despre avioanele *Predator*, fiindcă nu-i convenea deloc perspectiva de a-i cere dictatorului din Uzbekistan, Islam Karimov, permisiunea ca o veche bază aeriană sovietică de lângă frontiera cu Afganistanul să fie folosită de CIA ca bază pentru avioanele-spion. Pe atunci, simpla idee că Agenţia şi-ar fi putut instala propriile baze de tip militar oriunde în lume părea nebunească – şi o formă de scurgere a bugetului său pentru acţiuni sub acoperire, buget şi aşa limitat.

Până în iunie, totuşi, Clarke îşi impusese punctul de vedere, şi Casa Albă aprobase mutarea dronelor la baza aeriană de la Karshi-Khanabad, în Uzbekistan. Dar ofiţerii de la CIA mai aveau o problemă: cum să obţină suficientă lăţime de bandă satelitară pentru zborurile dronelor. Inginerii de la Forţele Aeriene descoperiseră o metodă prin care să piloteze avioanele-spion de la distanţe de mii de kilometri, reflectând semnalul cu ajutorul unui satelit şi transmiţând mai departe informaţiile de la un centru terestru din Germania. Acest lucru le permitea piloţilor de avioane *Predator* să fie staţionaţi de CIA foarte aproape de casă, într-un camion-trailer pentru maşini de curse, convertit, amplasat într-o parcare de la Langley. Dar Agenţia tot mai avea de închiriat lăţime de bandă de la companiile care aveau sateliţi comerciali, ceea ce

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Richard Clarke.

s-a dovedit mai greu de făcut decât se aşteptase oricine. Cum reţelele de ştiri epuizaseră întreaga lăţime de bandă satelitară, cu pregătirile lor pentru relatările de la Olimpiada de Vară de la Sydney, avioanele *Predator* aproape c-au fost consemnate la sol, în timp ce agenţia de spionaj căuta frenetic o companie ai cărei sateliţi mai aveau încă spaţiu de retransmisie de închiriat[1].

Zborurile avioanelor-spion au început în septembrie 2000. Mai mult de zece misiuni cu drone a organizat CIA deasupra Afganistanului în acea toamnă, până când vânturile de iarnă din munţi au început să izbească structura fragilă a *Predator*-ului şi au făcut ca zborurile să fie prea riscante. De mai multe ori s-a dus Clarke până la Langley, ca să vadă filmările transmise către camionul din parcare. „Era, pur şi simplu, ştiinţifico-fantastic – de necrezut", spunea el. În timpul unui zbor pe deasupra taberei de antrenament a lui Bin Laden de la Fermele Tarnak, din apropiere de Kandahar, avionul-spion a ochit un convoi de camioane care pătrundeau în tabără. Dintr-un camion al convoiului a coborât un bărbat înalt cu un veşmânt lung, alb. Filmarea era granulată, dar fiecare dintre cei adunaţi în faţa monitorului de la CIA s-a declarat convins că-l vedea în imagini pe Osama bin Laden.

Analiştii de la CIA s-au îngrămădit să alerteze Pentagonul şi Casa Albă, ca să primească aprobare să lanseze rachete de pe submarine. Funcţionarii de la Consiliul pentru Securitate Naţională au cerut să ştie dacă Bin Laden avea să rămână la Fermele Tarnak în următoarele cel puţin şase ore – cât ar fi durat, ca să fie declanşate protocoalele de lansare şi ca rachetele *Tomahawk* să parcurgă în zbor distanţa de la un submarin scufundat în Marea Roşie până în sudul Afganistanului. Cum CIA nu putea să garanteze aşa ceva, Sandy Berger şi echipa sa nu au vrut să aprobe lovitura[2]. CIA rămânea cu doar

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui funcţionar de la Casa Albă, din timpul Administraţiei Clinton.

[2] Henry Crumpton, *The Art of Intelligence: Lessons from a Life in the CIA's Clandestine Service*, Penguin Press, New York, 2012, p. 154.

două variante: să prevadă cu şase ore înainte locul în care urma să se afle Osama bin Laden sau să găsească o armă care l-ar fi putut vâna şi ucide imediat pe liderul organizaţiei Al-Qaida.

Aerodromul auxiliar de la Indian Springs al Forţelor Aeriene era, pe atunci, o mică bază dărăpănată din mijlocul deşertului din Nevada, situată la vreo 60 de kilometri nord-vest de Las Vegas. Era unul dintre nenumăratele avanposturi militare obscure, construite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi uitate de Pentagon după aceea. În anii 1950 şi 1960, baza fusese folosită ca nod de aprovizionare pentru testele nucleare subterane din apropiere, iar elicopterele staţionate la Indian Springs fuseseră folosite sporadic pentru zboruri pe deasupra locurilor de testare de la Mercury şi Yucca Flat, pentru monitorizarea scurgerilor de substanţe radioactive. Cu excepţia rarelor antrenamente pe care le făceau acolo cei din escadrila demonstrativă a Forţelor Aeriene, aşa-numitele *Thunderbirds* – „Păsările Tunetului" –, baza de la Indian Springs era o văgăună părăsită.

Baza de acolo avea şi o problemă cu păsările. Deasupra localităţii Indian Springs, cerul era plin de păsări şi Forţele Aeriene restricţionaseră numărul decolărilor de avioane de luptă de pe acel aerodrom, de teamă ca nu cumva nişte păsări să fie prinse în motoarele cu reacţie şi să provoace prăbuşiri fatale. În schimb, ca teren de testare a dronelor, era locul ideal. Avionul-spion nici nu zbura cu mult mai repede ca păsările. Acolo, la Indian Springs, un grup nu foarte mare de piloţi de încercare căutau să transforme *Predator*-ul din vânător în ucigaş.

Clădirile bazei fuseseră programate pentru demolare, fiindcă zidurile bungalourilor erau pline de azbest, aşa încât echipa care testa dronele venea în fiecare dimineaţă din casele pe care le închiriase în suburbiile Las Vegasului, la un post de comandă instalat la Indian Springs, într-o biserică abandonată[1]. Curt Hawes,

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Curt Hawes.

unul dintre piloții de *Predator*, care a fost în acea bază în anii 2000 și 2001, își amintea că echipa lui știa ceva despre faptul că testările dronelor fuseseră accelerate de CIA, care voia să utilizeze cât mai urgent avionul-spion pentru a-l omorî pe Osama bin Laden, dar cele mai multe amănunte despre controversele de la Washington le erau ascunse celor aflați în baza de la Indian Springs.

Finanțarea programului fusese canalizată prin oficiul „Marele Safari" al Aviației Militare, o divizie clasificată, cu cartierul-general situat la baza Wright-Patterson a Forțelor Aeriene, de la Dayton, Ohio, unde se proceda la dezvoltarea de programe secrete de spionaj pentru armată. „Marele Safari" primise mandat să străpungă birocrația de la Pentagon și să trimită unele arme de pe planșeta de programare pe terenul de luptă mai repede ca de obicei, ceea ce însemna, uneori, că armele respective intrau în luptă înainte să fi fost gata pe de-a-ntregul. Așa s-a întâmplat și în anul 2000 cu primele modele de avioane *Predator*, ale căror panouri de bord erau proiectate anapoda, unii piloți asemuindu-le cu trăsăturile lăbărțate ale unei păpuși Domnul Cap-de-Cartof. Una dintre greșelile de proiectare flagrante consta în faptul că butonul care oprea motorul dronei se găsea la doar câțiva milimetri de butonul care lansa racheta *Hellfire* – creând astfel premisele unei erori umane, cu posibile consecințe catastrofale.

Problema și mai mare, însă, era că nimeni nu știa cu siguranță ce se întâmpla cu drona după ce era lansată racheta. Oare forța lansării avea să rupă structura fragilă a *Predator*-ului ori să-i smulgă aripile în plin zbor? În ianuarie 2001, a fost efectuat un zbor de încercare în vastul deșert de la China Lake, în California, pentru a verifica tocmai aceste lucruri. La trei zile după ce președintele Bush a depus jurământul de inaugurare a primului său mandat, inginerii de la Forțele Aeriene au legat un *Predator* cu un lanț de o placă de beton, în vârful unei coline, și au lansat o rachetă *Hellfire* de pe acea dronă. Racheta a lovit un tanc-țintă plasat pe traiectoria ei și

avionul *Predator* a scăpat nevătămat[1]. Testele cu zboruri pe viu puteau merge mai departe.

Cu câteva ore înaintea zorilor, în ziua de 16 februarie 2001, Curt Hawes a părăsit postul de comandă din biserica reamenajată de la Indian Springs și a mers cu mașina, preț de 40 de kilometri, în deșert. Cu o noapte înainte, în dormitorul său din Las Vegas, revăzuse în minte lista de instrucțiuni pentru pre-zboruri. Cu ochii închiși, exersase mișcările pe care aveau să le facă mâinile lui, când ar fi ținut în palmă pârghia de comandă a unei drone, și lansase o rachetă[2].

Poate pentru prima oară în istoria zborurilor americane, drama care înconjura un test esențial nu mai avea nimic de-a face cu îngrijorările privitoare la supraviețuirea pilotului. Curt Hawes nu se trezise, în acea dimineață de 16 februarie, precum Chuck Yeager[3], când urma să se înghesuie în carlinga strâmtă din avionul său Bell X-1, sperând să nu ajungă cel mai recent pilot de încercare căzut la datorie, în timp ce se străduia să spargă bariera sunetului. Hawes nu se confrunta cu absolut niciun risc, și exact din acest motiv era un moment de cumpănă: Statele Unite probau o nouă armă, cu care puteau merge la război, fără să se deplaseze, propriu-zis, în acel război.

Zborul de probă era planificat pentru dis-de-dimineață, când vânturile deșertului aveau să fie cele mai liniștite. La scurtă vreme după răsăritul soarelui, Hawes a preluat controlul asupra dronei de la echipa care lansase avionul *Predator* de pe pista de decolare de la Indian Springs. L-a făcut să coboare ușor la șapte sute de metri, cea mai mare altitudine de la care fusese lansată vreodată o rachetă *Hellfire*. A fixat ținta cu ajutorul unei raze laser îndreptate

---

[1] Richard Whittle, „Predator's big safari", Institutul Mitchell pentru Studierea Forțelor Aeriene, Documentul 7 (august 2011).

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Curt Hawes.

[3] Charles Elwood Yeager (n. 1923), general în retragere al Forțelor Aeriene americane, care în 1947 a reușit cel dintâi să depășească viteza sunetului în zbor drept (n. tr.).

către un tanc-țintă din deșert, laserul fiind manevrat de un prestator al Armatei, de la sol. Apăsând pe un buton, a lansat racheta.

Lucrul de care-și amintea Hawes ulterior era liniștea. Deși pilot, se găsea la o distanță de mulți kilometri de avionul pe care-l pilota. De unde era el, nu se auzea zgomotul făcut de motorul rachetei, când l-a pornit, nici nu s-a simțit reculul avionului, când a lansat-o. Ecranul monitorului video i-a pâlpâit de la siajul fierbinte al rachetei, și el doar s-a uitat după proiectilul care a țâșnit către tancul-țintă, pe care avea să-l izbească în plin.

Inginerii hotărâseră să nu folosească un focos de război pentru acel zbor de probă, așa că nu s-a văzut nicio explozie. Racheta de exercițiu a lovit turela tancului la cincisprezece centimetri spre dreapta față de punctul ochit, ciobind blindajul și rotind turela cu treizeci de grade[1]. Testul a fost declarat un succes neomologat. La ora 7 dimineața, totul se terminase, și echipa de testare a dronei s-a reunit la micul cazino lipit de baza de la Indian Springs, pentru un mic-dejun sărbătoresc.

Șefii de la Forțele Aeriene au fost îmbătați de această reușită și, până la testul următor, care a avut loc după cinci zile, au aranjat lucrurile în așa fel, încât un grup de generali să se adune la Pentagon și să urmărească lansarea rachetei *Hellfire* printr-o filmare transmisă din Nevada. Curt Hawes a pilotat drona, de astă-dată folosind un satelit și creând un decalaj de două secunde între mișcările sale cu pârghia de comandă și mișcările propriu-zise ale avionului-spion. Acest lucru făcea ca *Predator*-ul să fie mai greu de manevrat, dar și acum racheta și-a nimerit ținta la fix. Cum era dotată cu un focos de război, când și-a lovit ținta o mică sferă de foc s-a ridicat înspre cerul dimineții.

Era conflictelor armate controlate de la distanță demarase cu prea puțin tam-tam. Forțele Aeriene au emis un comunicat de

[1] Comunicat de presă al Forțelor Aeriene, din 27 februarie 2001, disponibil la adresa: www.fas.org/irp/program/collect/docs/man-ipc-predator-010228.htm.

presă laconic, urmat de un scurt articol într-un ziar local din Las Vegas. Un membru al Camerei Reprezentanților, din statul Nevada, i-a sunat să-i felicite pe cei din echipa care organizase zborurile de probă, dar inginerii și piloții au rămas dezamăgiți când o echipă de la CNN, despre care se auzise c-ar fi venit să filmeze testul, s-a lăsat așteptată mult și bine. Oficialitățile de la CIA se străduiseră să păstreze întreaga operațiune secretă și se înfuriaseră, auzind fie și acel comunicat de presă al Aviației Militare. Celor de la CNN le-a fost refuzat accesul în baza aeriană.

Curt Hawes nu știa nimic din toate aceste amănunte. Auzise doar atât, că „alte părți interesate" interveniseră pentru ca munca lui să rămână secretă.

Dar acele „alte părți interesate" nu s-au putut hotărî ce să facă mai departe cu drona dotată cu armament. Chiar și după zborurile de probă reușite și lansările rachetelor, CIA tot divizată a rămas la vârf, în chestiunea dacă să trimită avioane *Predator* înarmate în Afganistan, care să-l vâneze pe Osama bin Laden acolo. Pavitt, șeful serviciului clandestin de la CIA, s-a comportat ca un cor grecesc format dintr-un singur om, susținând cu toată forța ca programul *Predator* să nu fie preluat de CIA. Voia să-și cheltuiască bugetul ascuns, angajând mai mulți ofițeri operativi, nu cumpărând nou-apărutele drone. În repetate rânduri și în toate reuniunile, el avea să pună o întrebare, care astăzi pare de-a dreptul bizară, când s-au revărsat dolarii cu miliardele în programele de combatere a terorismului, după atacurile de la 11 septembrie 2001: cele două milioane de dolari, cât costa fiecare avion *Predator*, aveau să provină din bugetul de la CIA sau din cel al Pentagonului?

Dar Pavitt a dat glas și unei preocupări mult mai profunde, pe care și alți membri ai echipei lui Tenet o împărtășeau: care anume urmau să fie repercusiunile, dacă Agenția revenea la treaba cu asasinatele? „Nu se poate subestima schimbarea culturală, pe care

o atrage după sine faptul de a recăpăta o autoritate de a ucide, pe care ai avut-o cândva", spunea John McLaughlin, pe atunci director-adjunct al agenției de spionaj. „Când vine cineva și-mi spune: «Hai, că nu-i mare lucru», eu îi răspund: «Ai ucis pe cineva pân-acum?» Ba da, este mare lucru. Începi să gândești lucrurile diferit."

Mai mult decât atât, Statele Unite acuzau alte țări c-ar fi procedat la exact același lucru despre care ele însele dezbăteau dacă să-l întreprindă sau nu. Când guvernul israelian îi lichida pe liderii organizației Hamas, în anii 2000–2001, în timpul celei de-a doua intifade[1] palestiniene, ambasadorul american în Israel, Martin Indyk, spunea că „Statele Unite sunt foarte clar și oficial împotriva unor asasinate țintite... Acestea sunt omoruri extra-judiciare, și noi nu sprijinim așa ceva"[2].

George Tenet a rămas ambivalent și în repetate rânduri a spus că el, unul, credea că militarii, și nu CIA, trebuia să apese pe trăgaciul unei arme de război. În timpul unei discuții pe tema dacă unui ofițer de la CIA trebuia să i se permită să autorizeze misiuni ale avioanelor *Predator*, atât Charles Allen, cât și Alvin „Buzzy" Krongard, pe atunci al treilea pe scara ierarhică în cadrul Agenției, s-au oferit voluntari să apese împreună pe respectivul trăgaci. Acest lucru l-a înfuriat pe Tenet. Mai târziu, acesta din urmă a afirmat în fața Comisiei pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001 că-i criticase pe Allen și Krongard, spunându-le că nu aveau nicio autoritate să trimită o rachetă *Hellfire*, după cum nici el însuși nu avea[3].

---

[1] Textual, în limba arabă, „scuturătură". În limbajul politologic, a fost utilizat pentru prima oară în 1952, când partidele de stânga au manifestat împotriva dinastiei hașemite, aflate la conducerea monarhiei din Irak (n. tr.).

[2] Jane Mayer, „The Predator war", în *The New Yorker*, 26 octombrie 2009.

[3] Raportul Comisiei Naționale pentru Investigarea Atacurilor Teroriste împotriva Statelor Unite (2004).

Stând alături de Tenet în toată această perioadă a dezbaterilor legate de avionul-spion, general-locotenentul John Campbell era ca un fel de antropolog pus în situația de a urmări o specie ciudată și ritualurile ei bătăioase. Își petrecuse cariera în rândurile Forțelor Aeriene și se mutase la Langley, cu o vară înainte, preluând postul de director pentru sprijin militar în cadrul Agenției. Campbell considera cu tărie că locul avionului-spion *Predator* era la CIA, dar acum, când își rememorează luptele interne pe marginea dronelor dotate cu armament, din vara lui 2001, înțelege și el mai bine că Agenția însăși se lupta, de fapt, cu întrebări dintre cele mai importante, legate de ce anume își propunea să fie.

„În cultura militară, dacă îndeplinești un ordin corect din punct de vedere legal – iar, ca ofițer, se așteaptă de la tine să îndeplinești ordinele corecte din punct de vedere legal –, păi, atunci, în principiu, ești protejat, pe termen lung, de orice răspundere personală pentru lucrurile pe care le faci", spunea el. „La CIA, lucrurile stau altfel. Cei de acolo au mult mai puțină protecție. Ei ajung să opereze în limitele unor prevederi dintr-o decizie prezidențială, în sensul că primesc o hârtie cu semnătura președintelui, pe care scrie: «Vă autorizez să faceți cutare și cutare lucruri». După care, vine Administrația următoare și se poate ca Justiția să decidă că autorizația primită era dubioasă, dacă nu chiar ilegală, și-atunci – ce să vezi? –, băieții ăia sunt răspunzători personal pentru lucrurile pe care le-au făcut în baza ei... Ceva cum este *Predator*-ul, cu care în mod clar iei la țintă anumiți indivizi, atrage după sine o lungă listă de griji în privința ramificațiilor viitoare", spunea Campbell.

Adjunctul generalului Campbell de la vremea aceea era însuși Ross Newland, care avea locul său în rândul din față la misiunile avioanelor *Predator*. Stând la reuniunile respective, Newland știa că era martorul unei noi răsturnări în ciclul devenit atât de predictibil: deși era împotriva riscurilor asumate, CIA se pregătea

să se angajeze, o dată în plus, într-un război secret. El susținea programul avionului-spion și considera că Administrația Bush trebuia să profite de acesta, pentru a-l ucide cât mai curând pe Osama bin Laden, dar tot el nu putea să nu-și amintească de propria-i staționare în Bolivia, ca ofițer care lupta împotriva narcoticelor. Deși nepregătită, CIA primise misiunea să-i urmărească pe traficanții de droguri, pentru că nimeni altcineva n-o acceptase. Două decenii mai târziu, Newland vedea cum același lucru se petrecea și cu terorismul.

După câteva săptămâni, când aproape trei mii de americani au fost uciși în atacurile de la 11 septembrie 2001, întrebările spinoase, despre asasinate, acțiuni acoperite și cum putea fi utilizată CIA mai potrivit în vânătoarea dușmanilor Americii au fost date deoparte rapid. După alte doar câteva săptămâni, CIA organiza atacuri cu drone în Afganistan, de ordinul zecilor.

America descoperise, în avionul *Predator* dotat cu armament, arma supremă a războiului ei secret. Era un instrument care ucidea în liniște, o armă care nu era chemată să respecte regulile firești ale răspunderii în luptă. Dronele înarmate aveau să le permită președinților americani să ordone atacuri împotriva unor sate îndepărtate și tabere din deșert, unde jurnaliștii și grupurile de monitorizare independente nu aveau cum să ajungă. Atacurile erau foarte rar discutate în public, de vreun purtător de cuvânt care să stea în spatele unui pupitru, în schimb erau aplaudate în particular de politicieni din ambele partide, care sperau să încordeze mușchii Americii, fără să riște viețile unor americani.

Rar se întâmplă să apară o tehnologie capabilă să schimbe fața unui război. În prima jumătate a secolului XX, tancurile și avioanele au modificat felul în care omenirea urma să-și poarte bătăliile. Următorii cincizeci de ani au fost dominați de focoasele nucleare și de rachetele balistice intercontinentale, niște arme de o forță de distrugere atât de îngrozitoare, încât au dat naștere unor noi

doctrine, care să împiedice statele de a le folosi vreodată. Apariția dronei înarmate a dat peste cap această logică: războiul devenea posibil, tocmai fiindcă părea într-atât de lipsit de riscuri. Ștacheta purtării de războaie fusese coborâtă, începuse era controlării armelor de la distanță, iar dronele ucigașe au devenit obiect de fascinație în rândurile celor de la CIA.

În vara anului 2002, Ross Newland a intrat în micul magazin de suveniruri de la sediul Agenției. Căutând să cumpere niște cadouri pentru prieteni, s-a plimbat printre șirurile de rafturi pline cu căni, jachete de lână și tricouri inscripționate cu logo-ul CIA. Dintr-odată, a făcut o descoperire neașteptată: o bluză de golf, care avea o dronă mică brodată pe piept, în partea stângă. Programul *Predator* era în continuare unul dintre cele mai secretizate, dar iată că agenția de spionaj făcea comerț ocazional cu imagini ale dronelor aplicate pe suveniruri[1].

Uciderea lui Al-Harethi în Yemen, ceva mai târziu în același an, a demonstrat că dacă avea un aliat străin flexibil CIA era capabilă să poarte război cu mult dincolo de zonele de război declarate. Oficialitățile Administrației Bush au fost atât de încântate de reușita loviturii din Yemen, încât vestea legată de acel atac s-a scurs rapid către opinia publică, străpungând pojghița subțire a poveștii oficiale anunțate în Yemen, despre o explozie a unui recipient cu benzină. Paul Wolfowitz, Secretar-adjunct al Apărării, a mers până acolo, încât a lăudat lovitura de precizie la postul de televiziune CNN.

Președintele yemenit Saleh s-a înfuriat când a fost informat despre comentariile lui Wolfowitz. Guvernul său fusese făcut să pară o adunătură de proști și mincinoși, drept care a cerut ca spionii și diplomații americani din Yemen să se prezinte imediat la

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Ross Newland.

biroul său[1]. De vreme ce Washingtonul nu era în stare să păstreze un secret, le-a spus el, războiul ascuns purtat de America în Yemen urma să fie stopat. A ordonat ca zborurile cu avioane *Predator* să înceteze, şi anume fără întârziere.

Ceea ce au şi făcut, pentru aproape opt ani. Abia în anul 2010, când Yemenul fierbea, iar Saleh pierdea frâiele puterii unul câte unul, un alt preşedinte american avea să ordone reluarea zborurilor cu avioane-spion în spaţiul aerian yemenit. La vremea respectivă, Saleh nu mai era nici pe departe în postura de a ridica obiecţii.

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui fost funcţionar superior american.

Capitolul 6

Un paştun adevărat

„Tot timpul cad lucruri din cer."
Pervez Musharraf,
preşedintele Pakistanului

„Ce-i cu pasărea asta care se ţine după mine?"

Nek Muhammad Wazir stătea în interiorul unei construcţii din chirpici, în Waziristanul de Sud, înconjurat de adepţii săi, şi vorbea la telefonul prin satelit cu un reporter de la BBC. Uitându-se pe fereastră, tânărul comandant cu părul lung şi negru ca pana corbului observase ceva ce plana deasupra capetelor tuturor şi sclipea în soare. Îl întrebase pe unul dintre locotenenţii săi ce putea fi obiectul de metal strălucitor de pe cer[1].

Acest Nek Muhammad tocmai umilise trupele pakistaneze, iar CIA stătea cu ochii pe el. Căpătase o celebritate necontestată de nimeni, ca un fel de vedetă *rock* a zonelor tribale din Pakistan, făcea parte din tribul *wazir* şi n-avea nicio reţinere – încropise o armată, în primăvara lui 2004, ca să lupte împotriva forţelor guvernamentale şi-i adusese pe cei de la Islamabad la masa negocierilor. Ascensiunea lui fusese de-a dreptul surprinzătoare pentru liderii pakistanezi, care acum îl voiau mort.

---

[1] Zahid Hussain, *The Scorpion's Tail: The Relentless Rise of Islamic Militants in Pakistan and How It Threatens America*, Free Press, New York, 2010, p. 73.

În vârstă de 29 de ani, Nek Muhammad aparţinea celei de-a doua generaţii de mujahedini pakistanezi, care nu găseau niciun motiv să se arate loiali faţă de ISI, care-i sprijinise pe taţii lor în timpul războiului împotriva Uniunii Sovietice. Mulţi pakistanezi din zonele tribale priveau cu dispreţ alianţa dintre preşedintele Musharraf şi Administraţia de la Washington, de după atacurile de la 11 septembrie 2001, şi nu vedeau vreo diferenţă între militarii pakistanezi şi cei americani – despre care credeau că lansaseră un război de agresiune în Afganistan, aşa cum făcuseră sovieticii cu două decenii mai înainte[1]. Nek Muhammad le oferise guvernanţilor pakistanezi o mostră din ceea ce avea să devină o problemă tot mai stringentă în anii următori: un militantism care se făcea simţit şi dincolo de munţii din partea de vest, până în zonele intens locuite ale ţării, în apropierea celor mai mari şi mai importante oraşe din Pakistan. Era vorba de un militantism pe care Islamabadul, în cele din urmă, n-a mai fost capabil să-l ţină sub control.

Născut lângă Wana, centrul comercial atât de fremătător din Waziristanul de Sud, Nek Muhammad fusese trimis, încă de la o vârstă fragedă, la unul dintre multele seminare religioase ivite în zonă, în anii 1980, pentru educarea tinerilor analfabeţi din FATA[2]. Renunţase la şcoală după numai cinci ani şi supravieţuise, la începutul anilor 1990, ca mărunt hoţ de maşini şi vânzător la tarabă, în bazarul din Wana. Chemarea şi-o găsise în 1993, când fusese recrutat pentru a lupta, alături de talibanii afgani, împotriva Alianţei Nordului, a lui Ahmad Shah Massoud, în războiul civil care făcea ravagii pe atunci în Afganistan.

Nek Muhammad avansase rapid în ierarhia militară talibană, câştigându-şi reputaţia de a nu face niciodată compromisuri în

[1] Shaukat Qadir, „Understanding the insurgency in FATA" – disponibil la adresa: http://shaukatqadir.info/pdfs/FATA.pdf.

[2] Muhammad I. Khan, „Nek Muhammad Wazir", în *The Herald*, 16 septembrie 2005.

luptă – nici măcar atunci când comandanții săi ordonau retragerea[1]. Era o apariție memorabilă pe câmpul de bătălie, cu fața lui subțire, prelungă, și barba nepieptănată, care-i ajungea până la nivelul claviculelor, și cu părul negru care-i flutura de sub turbanul alb. Arăta mai puțin ca militantul rufos tipic din zona tribală și mai mult ca o versiune paștună a lui Che Guevara[2].

La un moment dat, se ivise ocazia de a-i găzdui pe arabii și cecenii care luptau pentru Al-Qaida și care se mutau în Pakistan ca să scape de barajul de bombe americane din Afganistan, în anii 2001 și 2002. Membrii triburilor locale se considerau datori, dintr-o perspectivă religioasă, de a-i adăposti pe luptători, numai că unii dintre ei anticipaseră și un potențial profit din chiriile umflate cerute străinilor pentru a le da voie să locuiască în clădirile protejate din Wana și Shakai, o regiune agricolă, care avea și copaci cu frunziș bogat și văi adânci de râuri. Pentru Nek Muhammad, fusese vorba de o schemă de îmbogățire, pe de-o parte, dar el mai văzuse și oportunitatea de a se folosi și altfel de nou-sosiții luptători. Cu ajutorul lor, în următorii doi ani, lansase o serie de atacuri asupra instalațiilor Corpului de Frontieră pakistanez și bazelor de lansare americane de peste graniță, din Afganistan[3].

Ofițerii staționați de CIA la Islamabad le ceruseră spionilor pakistanezi să-i preseze pe membrii tribului *wazir* să-i predea pe luptătorii arabi și ceceni, dar tradiția tribală paștună interzicea o

[1] Syed Saleem Shahzad, „The legacy of Nek Muhammad", în *Asia Times Online*, 20 iulie 2004.

[2] Ernesto Guevara (1928–1967), zis *Che*, medic și militant marxist argentinian, figură proeminentă a revoluției cubaneze, alături de Fidel Castro (1926–2016). Ca să nu devină rivalul lui Castro în Cuba, în 1965 a plecat să ducă lupta de gherilă și revoluția și în alte țări. A fost prins de trupele boliviene, cu ajutorul ofițerilor de la CIA, și executat sumar (n. tr.).

[3] Christine C. Fair și Seth Jones, „Pakistan's war within", în *Survival*, 51, nr. 6 (decembrie 2009 – ianuarie 2010), p. 168.

asemenea trădare. Foarte reticent, Musharraf le ordonase trupelor sale să pătrundă în munții în care n-aveau ce căuta, să-i vâneze pe străini și să le aplice o justiție sumară oamenilor lui Nek Muhammad. Nu era pentru prima dată când militarii făceau incursiuni în Waziristan, dar pentru Musharraf exista o presiune suplimentară: la sfârșitul anului 2003, Ayman al-Zawahiri, numărul doi în ierarhia de comandă a organizației Al-Qaida, emisese o *fatwa*[1], prin care ordona uciderea președintelui pakistanez, pentru că-i ajuta pe americani. De două ori, în decembrie 2003, asasinii fuseseră la un pas de a-i îndeplini ordinul, iar Musharraf se gândise că o campanie militară de pedepsire, executată fulger în munți, ar fi putut pune capăt atacurilor întreprinse pe teritoriu pakistanez.

Dar acesta era numai începutul. În martie 2004, elicopterele grele și artileria pakistaneze bombardaseră orașul Wana și satele înconjurătoare. Trupele guvernamentale trăseseră asupra camionetelor cu care civilii fugeau din zonele de luptă și distruseseră complexele rezidențiale, în care suspectau că membrii tribului ar fi adăpostit străini. Unul dintre acești tribali îi povestea unui reporter că, atunci când militarii pakistanezi îi jefuiseră casa, luaseră nu doar hainele, ci și fețele de pernă și crema de ghete[2]. General-locotenentul Safdar Hussain, care comandase ostilitățile, declarase operațiunea un succes neomologat, pentru că fusese distrusă o bază a militanților și o rețea de tuneluri care conțineau echipamente sofisticate de comunicații.

Pentru guvernul pakistanez, însă, lumânările fuseseră mai scumpe decât tortul. Pierderile fuseseră mai mari, în rândurile militarilor, decât se anticipase. Într-una dintre bătălii, pe 16 martie,

[1] Decizie a unei autorități recunoscute în lumea islamică, asupra unei chestiuni de ordin legal (n. tr.).

[2] Fair și Jones, „Pakistan's war within", în *Survival*, 51, nr. 6 (decembrie 2009 – ianuarie 2010), p. 169.

când fusese asediată o fortăreață aparținând lui Nek Muhammad și altor doi comandanți de frunte, 15 militari din Corpul de Frontieră și un soldat din armata pakistaneză regulată fuseseră uciși. Alți 14 soldați fuseseră luați ostatici și zeci de camioane, piese de artilerie și vehicule blindate pentru transportul personalului fuseseră distruse. La Islamabad, clericii de la influenta moschee Lal Masjid emiseseră un mesaj în care chemau populația din Waziristanul de Sud să opună rezistență ofensivei militarilor și ca trupelor pakistaneze să le fie refuzate înmormântările după legea islamică. Respectând ordinul, unii părinți refuzaseră să primească trupurile fiilor omorâți[1]. În Waziristan, tribalii, care se opuneau deja desfășurării de trupe în munți, erau înfuriați de asaltul fără discernământ al militarilor asupra Wanei. Atacurile îndreptate împotriva Corpului de Frontieră se înmulțiseră, iar autoritățile de la Islamabad începuseră să caute o soluție de ieșire din criză.

Pe 24 aprilie 2004, membrii tribului paștun dansaseră în cerc și bătuseră tobele, marcând astfel sosirea trimișilor militari ai președintelui Musharraf la *madrassa*[2] din Shakai, în apropiere de Wana, unde-i așteptau oamenii lui Nek Muhammad. Generalul Hussain venise în persoană, semn clar pentru cât de disperat era Musharraf să propună pacea. Tribalii le dăruiseră militarilor pistoale-mitralieră AK-47, ceea ce reprezenta un gest tradițional de împăciuire, iar generalul Hussain îl îmbrățișase pe Nek Muhammad și-i atârnase de gât o ghirlandă făcută din flori de culori vii. Cei doi bărbați se așezaseră alături unul de celălalt și-și sorbiseră ceaiul, în timp ce fotografii și cameramanii posturilor de televiziune imortalizau evenimentul.

---

[1] Zahid Hussain, *The Scorpion's Tail: The Relentless Rise of Islamic Militants in Pakistan and How It Threatens America*, Free Press, New York, 2010, p. 73.

[2] Termen care desemnează orice instituție de învățământ musulmană, laică sau religioasă, de orice nivel (n. tr.).

După ce se terminaseră formalitățile, generalul se adresase sutelor de oameni care stăteau direct pe pământ, cu picioarele încrucișate sub ei, îmbrăcați cu șalvari și cămeșoaie care le fluturau în vânt și purtând pe capete șepci plate din lână, numite *pakul*. Le spusese tuturor celor adunați acolo că Statele Unite făcuseră o mare prostie declanșând un război în Afganistan: „Când turnurile americane de la World Trade Center au fost lovite de avioane, câți piloți afgani erau la manșe?", întrebase generalul. „Și, dacă nu era niciun pilot afgan, de ce este o asemenea situație în Afganistan?"

Sugerase că autoritățile pakistaneze, negociind o înțelegere de pace, protejau de fapt populația din Waziristanul de Sud de bombele americane: „Acum, dacă n-ar fi existat această alegere înțeleaptă a guvernului pakistanez, așa cum au invadat Irakul, cum au invadat Afganistanul, americanii ar fi venit să invadeze și zonele tribale". Mulțimea ovaționase la scenă deschisă[1].

Nek Muhammad vorbise tot despre pace: „Indiferent ce-a fost, a fost"[2], zisese, în fața unei păduri de microfoane. „Indiferent dacă a fost vina noastră sau vina forțelor armate, nu ne mai luptăm unii cu alții."

Puține dubii existau în legătură cu care parte negocia de pe o poziție de forță. Nek Muhammad avea să se laude, mai târziu, că partea guvernamentală fusese de acord ca întâlnirea să aibă loc într-o *madrassa*, și nu într-un loc public, unde se țineau reuniunile tribale prin tradiție. „Nu eu m-am dus la ei – zisese el –, ci ei au venit la mine acasă. Cred că e destul de clar cine cui s-a predat."[3]

---

[1] „Making deals with the militants" („Încheierea de acorduri cu militanții"), partea IV a documentarului *Return of the Taliban* (*Revenirea talibanilor*) din emisiunea *Frontline* de la postul PBS, 3 octombrie 2006.

[2] „Making deals with the militants", PBS *Frontline*, 3 octombrie 2006.

[3] Iqbal Khattak, „I did not surrender to the military", în *Friday Times*, 30 aprilie – 6 mai 2004.

Judecând lucrurile după termenii armistițiului, Nek Muhammad avea dreptate. Guvernul fusese de acord să plătească despăgubiri pentru măcelul din Waziristanul de Sud și să-i elibereze pe toți prizonierii capturați în cursul ofensivei. Luptătorilor străini din munți li se acordase amnistie, cu condiția să se angajeze că renunțau să mai atace trupele pakistaneze și să întreprindă raiduri în Afganistan – prevedere imposibil de asigurat, în esența ei. Nek Muhammad și adepții săi promiseseră și ei să nu mai atace trupele pakistaneze, dar nu renunțaseră la incursiunile pe teritoriul afgan. Mai târziu, comandantul *wazir* avea să spună că nici nu se gândea să renunțe la jihad în Afganistan, până când țara nu era complet eliberată de ocupanții străini.

Nu toată lumea, însă, din guvernul pakistanez considera că acordul de pace era o mișcare înțeleaptă. În același an 2004, Asad Munir se retrăsese din funcția de conducere de la ISI și preluase un post din administrația civilă de la Peshawar, supervizând siguranța și dezvoltarea zonelor tribale. Fostul șef de centru de la ISI, care lucrase îndeaproape cu CIA în anii 2002–2003, urmărise dezbaterea dintre generalii pakistanezi în privința negocierilor cu Nek Muhammad. Îi avertizase că pacificarea militanților tribali n-ar fi făcut decât să le extindă influența în regiunile sedentarizate ale Pakistanului. Acordurile de pace încheiate în zonele tribale începând cu anul 2004 au condus, crede astăzi Munir, la venirea în prim-plan a unei grupări puternice și foarte periculoase pentru țară, care a devenit cunoscută sub denumirea de „talibanii pakistanezi".

„Dacă [trupele pakistaneze] ar fi dus până la capăt operațiunea din 2004, atât în Waziristanul de Sud, cât și în cel de Nord, talibanii nu s-ar mai fi răspândit" în regiuni mult mai apropiate de Islamabad, afirma el. „Cu fiecare acord de pace, au câștigat mai multă putere și au căpătat control asupra unor suprafețe din ce în ce mai

întinse, iar oamenii au început să-i considere pe ei conducători, din moment ce statul nu se amesteca."[1]

Şi totuşi, oficialităţile guvernamentale de la Islamabad se lăudau că acordul de pace venise ca o pană, să despice unitatea dintre militanţii pakistanezi şi luptătorii organizaţiei Al-Qaida. Nek Muhammad, în schimb, continua să nege în public existenţa unor agenţi plantaţi de Al-Qaida în zonele tribale, zicând: „Aici, Al-Qaida nu există. Dac-ar fi fost măcar un luptător pentru Al-Qaida în regiunea noastră, l-ar fi prins guvernul pân-acum"[2].

Aranjamentele de pace de la Shakai îl propulsaseră pe Nek Muhammad la o faimă pe care n-o cunoscuse până atunci. Era omul care-i îngenunchease pe guvernanţi, drept care începuse el însuşi să se compare cu diverse celebrităţi ale tribului *wazir*, care-i alungaseră pe britanici din munţii lor. În doar câteva săptămâni, armistiţiul fusese demascat drept o înşelătorie şi Nek Muhammad îşi reluase atacurile împotriva militarilor pakistanezi. Musharraf le ordonase trupelor sale să-şi reia ofensiva în Waziristanul de Sud.

Agenţii staţionaţi de CIA la Islamabad duseseră muncă de convingere cu pakistanezii luni întregi, ca să li se permită să efectueze misiuni cu avioane-spion *Predator* în zonele tribale, iar faptul că Nek Muhammad îi umilise încă o dată pe militari le oferise pretextul potrivit. Şeful centrului CIA de la Islamabad îi făcuse o vizită generalului Ehsan ul-Haq, şeful de la ISI, şi-i avansase următoarea propunere: dacă Agenţia îl anihila pe Nek Muhammad, ar fi îngăduit ISI efectuarea în mod regulat de zboruri de drone pe deasupra zonelor tribale? „Nek Muhammad îi scosese din sărite pe pakistanezi. Mi-au spus: «Dacă voi îl puteţi găsi, faceţi ce vreţi cu el»", îşi amintea fostul şef de centru CIA[3].

---

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Asad Munir.

[2] Dilawar K. Wazir, „Top militant vows to continue jihad", în *Dawn*, 26 aprilie 2004.

[3] Dintr-un interviu luat de autor fostului şef al centrului CIA de la Islamabad.

Dar permisiunea de survol venise la pachet cu anumite limitări. Funcționarii spionajului pakistanez insistaseră ca ei să aprobe fiecare atac de dronă, înainte să aibă loc, ceea ce le oferea un control strict asupra listei de lichidări. După discuții încordate pe tema unde anume puteau să zboare dronele, spionii pakistanezi impuseseră ca ele să se limiteze la niște „fâșii de zbor" foarte subțiri peste zonele tribale, știind bine că un acces mai extins le-ar fi oferit celor de la CIA posibilitatea să spioneze în locuri unde Islamabadul nu voia să-i vadă pe americani ajungând – la instalațiile nucleare pakistaneze și la taberele din munți, unde erau antrenate grupările militante din Kașmir, pentru lansarea de atacuri împotriva Indiei[1].

ISI ceruse, de asemenea, ca toate zborurile de drone din spațiul aerian al Pakistanului să se desfășoare sub autoritatea de acțiune acoperită a celor de la CIA – cu alte cuvinte, Statele Unite să nu recunoască niciodată loviturile rachetelor, și Pakistanul fie să-și asume lichidările individuale, fie să păstreze tăcerea. Președintelui Musharraf nu i se păruse dificil să mențină păcăleala. În timpul negocierilor, îi spusese unuia dintre agenții de la centrul CIA: „În Pakistan, tot timpul cad lucruri din cer".

Chiar dacă n-ar fi trebuit să suporte anumite constrângeri, la vremea respectivă Agenția n-ar fi fost capabilă să desfășoare o campanie mai extinsă de lichidări în zonele tribale. Americanii aproape că nu aveau surse care să spioneze pentru ei în regiune și foarte puține informații de valoare despre unde s-ar fi putut ascunde Osama bin Laden și ceilalți lideri din Al-Qaida. Analiștii de la CIA suspectau că Bin Laden și Ayman al-Zawahiri s-ar fi aflat undeva în zonele tribale, dar niște vagi suspiciuni și câteva

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui oficial de rang înalt din spionajul american.

rapoarte abia schițate la mâna a treia nu erau nici pe departe suficiente pentru a folosi în mod eficient avionul *Predator*. Cei de la ISI nu aveau nici ei legături mult mai bune. Serviciul de spionaj pakistanez avea rețele extinse de surse în orașele mari, care să-l ajute să ia urma unor lideri importanți din Al-Qaida, precum Khalid Sheikh Mohammed, însă în Waziristanul de Sud și în celelalte agenții de la nivel tribal, ISI nu deținea contacte viabile.

Norocul, și pentru spionii americani, și pentru cei pakistanezi, fusese acela că Nek Muhammad nu trăia, propriu-zis, într-o totală clandestinitate. Acorda interviuri în mod regulat canalelor în limba *pâștu* ale televiziunilor de știri occidentale, în care se bătea cu pumnii în piept despre cum îi umilise el pe atotputernicii militari pakistanezi. Aceste interviuri, care se desfășurau prin intermediul telefoanelor satelitare, îl transformau într-o țintă facilă pentru americanii trăgători cu urechea, ceea ce făcuse ca, până la mijlocul lui iunie 2004, Statele Unite să-i monitorizeze mișcările fără întrerupere. Pe 18 iunie, la o zi după ce Nek Muhammad vorbise la BBC, și se mirase cu voce tare despre ce putea fi zburătoarea bizară care-l urmărea, un avion *Predator* i-a luat în colimator amplasamentul și a expediat o rachetă *Hellfire* către clădirea în care se odihnea acesta. În explozie, lui Nek Muhammad i-au fost retezate piciorul stâng și brațul stâng și a murit aproape instantaneu. Jurnalistul pakistanez Zahid Hussain a vizitat satul după câteva zile și i-a văzut mormântul din Shakai, acoperit cu pământ, care devenise deja loc de pelerinaj. Pe o pancartă înfiptă la căpătâi, era scris următorul text: A TRĂIT ȘI A MURIT CA UN PAȘTUN ADEVĂRAT[1].

După o discuție între oficialități de la ISI și CIA, despre cum avea să fie formulată știrea legată de atac, s-a hotărât ca Pakistanul

[1] Zahid Hussain, *The Scorpion's Tail: The Relentless Rise of Islamic Militants in Pakistan and How It Threatens America*, Free Press, New York, 2010, p. 73.

să-şi asume lichidarea omului care-i umilise forţele armate. A doua zi după uciderea lui Nek Muhammad, s-a declanşat o şaradă care avea să dureze mai mulţi ani. General-maiorul Shaukat Sultan, principalul purtător de cuvânt al armatei pakistaneze, a relatat la postul Vocea Americii că Nek Muhammad, care fusese un „mediator pentru Al-Qaida", şi alţi patru militanţi de-ai săi fuseseră ucişi de o rachetă lansată de trupele pakistaneze.

La patru luni după atacul cu dronă, un general cu ochii trişti, cu umerii pleoştiţi, a preluat conducerea ISI pakistanez. Dincolo de informaţiile de bază despre cariera lui, spionii americani ştiau prea puţine despre flegmaticul fumător înrăit Ashfaq Parvez Kayani. Se născuse într-o familie de militari şi crescuse în Jhelum, o regiune aridă a Punjabului. Îşi primise gradul de ofiţer în armată în 1971, anul în care forţele armate pakistaneze fuseseră înfrânte într-un război de 13 zile cu India, în urma căruia Pakistanul pierduse teritoriul care avea să devină statul Bangladesh. Ca majoritatea ofiţerilor pakistanezi, Kayani credea că ţara lui purta o luptă zilnică, neobosită, pentru propria-i supravieţuire şi că nu putea lua decizii militare, fără să stabilească, în prealabil, cum ar fi putut influenţa respectivele decizii capacitatea ei de a se apăra împotriva Indiei.

Şi totuşi, Kayani îşi păstra controlul, acolo unde şi atunci când alţii aveau capetele înfierbântate. După ce nişte militanţi cu baza în Pakistan lansaseră un atac ucigător împotriva Parlamentului indian de la New Delhi, spre sfârşitul anului 2001 – şi s-ar fi zis că aceste două puteri nucleare rivale se aflau în pragul unui război –, Kayani fusese comandantul militar însărcinat cu mărşăluitul trupelor pakistaneze de-a lungul frontierei cu India. Era preţuit în Pakistan pentru felul calm în care administrase acea situaţie tensionată, rămânând permanent în contact cu omologii săi indieni şi împiedicând o dispută, care clocotea, să escaladeze într-un

război nuclear[1]. Își câștigase loialitatea generalului Musharraf după doi ani, când condusese investigațiile pe marginea tentativelor din decembrie 2003, de asasinare a președintelui.

N-a durat mult, după ce Kayani preluase conducerea ISI, până când și-a câștigat, la cartierul-general CIA, reputația de a fi fost un fel de maestru-manipulator – ceea ce reprezenta un compliment – și un om care întotdeauna își păstra secrete obiectivele cele mai importante. La întâlniri putea să stea perioade îndelungate fără să scoată o vorbă, încât s-ar fi zis că dormea. După care, când se ajungea la câte un subiect care-i stârnea interesul, putea să vorbească minute întregi, plin de pasiune, revenind apoi la starea lui obișnuită de somnolență. Era obsedat de jocul de golf și peste tot unde mergea se ținea după el un nor de fum de țigară.

Kayani vorbea rareori despre el însuși, iar când spunea câte ceva era dificil de înțeles, pentru că avea tendința să morfolească vorbele. Dacă predecesorul său de la ISI, generalul Ehsan ul-Haq, era spilcuit și afabil, generalul Kayani era mereu șifonat și nepretențios. În timpul deplasărilor la Washington D.C., cerea mereu ca șoferul de limuzină să-l ducă la Marshalls, lanțul de magazine de îmbrăcăminte la preț redus, de unde-și cumpăra costume și cravate[2]. Mai presus de toate, era capabil să aștepte răbdător ceea ce-și dorea. Un spion american de vârf își amintea că în timpul unei reuniuni prelungite generalul pakistanez își rulase cu meticulozitate o țigară, timp de jumătate de oră, între degete. Apoi și-o aprinsese, trăsese din ea un singur fum și o stinsese cu un gest delicat.

Generalul Kayani a preluat conducerea la ISI într-o vreme în care liderii pakistanezi erau din ce în ce mai convinși că

---

[1] Syed Shoaib Hasan, „Rise of Pakistan's quiet man", în *BBC News*, 17 iunie 2009.

[2] Dintr-un interviu luat de autor unui fost funcționar de la CIA.

americanilor le trecuse cheful de purtat război cu afganii. Războiul din Irak le distrăsese celor de la Washington atenția dinspre Afganistan și soldații, spionii și politicienii de la Islamabad considerau că era doar o chestiune de timp ca violența în creștere de pe teritoriul vecinului apusean al Pakistanului să înceapă să le amenințe lor guvernarea. Potrivit mai multor oficialități pakistaneze din poziții de conducere la vremea respectivă, în această perioadă a hotărât ISI să joace un rol mai activ în chestiunea talibanilor afgani, sperând să cârmească Afganistanul către un viitor politic mai acceptabil pentru Islamabad.

Generalul Kayani era foarte preocupat de trecut și înțelegea că istoria sângeroasă a țării vecine constituia un preludiu al războiului declanșat de americani în Afganistan. Studiase Afganistanul decenii întregi, așa încât era expert în dinamica datorită căreia insurgenții afgani reușiseră să înfrângă o superputere în anii 1980. În 1988, fiind un tânăr maior din armată, care studia la Fort Leavenworth, în Kansas, viitorul general Kayani scrisese o teză de masterat despre războiul sovieticilor din Afganistan, pe care o intitulase: „Tăriile și slăbiciunile mișcării de rezistență afgane". Pe-atunci, Uniunea Sovietică purta de aproape un deceniu război în Afganistan, iar liderul sovietic Mihail Gorbaciov începuse deja să-și retragă trupele. Pe parcursul a 98 de pagini de proză clară, scrisă fără ocolișuri, Kayani analiza felul în care mișcarea de rezistență afgană hărțuise ditamai Armata Roșie sovietică și sporise „costurile prezenței sovietice în Afganistan"[1].

În esență, Kayani alcătuise un scenariu pentru felul în care Pakistanul ar fi putut ține frâiele puterii în Afganistan, în timpul

[1] Maior Ashfaq Pervez Kayani, „Strengths and weaknesses of the Afghan resistance movement", teză pentru obținerea masteratului în Arta și Știința Militară la nivel de Comandament și Stat-Major, Fort Leavenworth, 1988.

ocupației unei armate străine. Pakistanezii, afirma el, se puteau folosi ca intermediari de milițiile înarmate din zonă, care să facă prăpăd în țară, controlând efectiv aceste grupări, astfel încât Islamabadul să evite o confruntare directă cu forța de ocupație.

Într-o țară lipsită de o identitate națională, susținea Kayani, trebuia ca rezistenții afgani să-și asigure sprijinul sistemului tribal și să slăbească treptat puterea guvernării centrale afgane. În privința Pakistanului, el credea că autoritățile de la Islamabad n-ar fi vrut, probabil, să adopte un „curs de coliziune" cu sovieticii sau n-ar fi vrut, cel puțin, ca rezistenții afgani să le împingă într-o asemenea direcție. Prin urmare, era esențial pentru siguranța Pakistanului să „țină în frâu" tăria rezistenței afgane.

Când a preluat conducerea spionajului pakistanez, în 2004, Kayani știa că războiul afgan urma să fie decis nu de soldații care luptau în redutele din munți, ci de politicienii de la Washington, deosebit de sensibili la toleranța limitată a Statelor Unite față de și mai mulți ani de conflict sângeros[1]. Știa, pentru că studiase ce se întâmplase cu sovieticii. Scrisese, în teza lui, că „trăsătura cea mai surprinzătoare a efortului militar sovietic din prezent este evidența din ce în ce mai clară că el nu este, probabil, menit să asigure o soluție strict militară, printr-o înfrângere hotărâtoare

[1] Pasajul final din teza lui Kayani, o secțiune intitulată „Rezolvare politică", este cu prisosință elocvent, dacă se înlocuiesc termenii „sovietici" cu „americani" și „Moscova" cu „Washington": „Este puțin probabil că sovieticii vor fi doritori să negocieze pe marginea Afganistanului însuși, dar prezența lor în această țară ar putea fi o monedă de schimb sau un punct de presiune în tocmelile pentru concesiuni în alte domenii de interes, ca parte a unui pachet de înțelegeri. Dacă se întâmplă acest lucru, problema numărul unu a Moscovei va fi neputința regimului afgan de a supraviețui, fără sprijinul trupelor sovietice. Logic este ca sovieticii să negocieze anumite concesii, care să le asigure perpetuarea influenței asupra guvernării din Afganistan. Cel mai mult ce se poate aștepta de la ei să înghită este ca mișcarea de rezistență afgană să împartă puterea cu autoritățile de la Kabul, dar ca partener minoritar".

a rezistenței afgane. Acest lucru se datorează, mai mult ca sigur, conștientizării faptului că o asemenea soluție militară nu poate fi obținută decât cu acceptarea unor pierderi masive – probabil inacceptabile – de vieți omenești, precum și a unor costuri economice și politice corespunzătoare".

În 2004, teza lui Kayani zăcea în biblioteca de la Fort Leavenworth, printre teancuri de alte lucrări de cercetare ignorate, ale unor ofițeri străini, care veniseră în Kansas pentru a studia cum își dădea bătăliile Armata Statelor Unite. Ea se constituise într-un manual pentru o bătălie de alt gen – o campanie secretă de gherilă. La două decenii după ce o scrisese, fostul tânăr ofițer din armata pakistaneză a devenit spionul-șef al țării sale, ajungând în poziția cea mai potrivită pentru a o pune în aplicare.

Capitolul 7

Convergență

„Capacitatea de negare se subînțelege și ar trebui să constituie un atu considerabil."

Enrique Prado

Într-o după-amiază rece de la începutul anului 2005, directorul Agenției, Porter Goss, asista la ceremonia unei promoții de ofițeri operativi de la CIA, care absolveau cursurile „Fermei", baza de antrenament de la Camp Peary, din sudul Virginiei. Acesta era protocolul standard la CIA, ca directorii să se deplaseze până la „Fermă", la ceremoniile de absolvire, scurte momente de normalitate pentru absolvenți, care după aceea își începeau viețile însemnând identități false, minciună și, din când în când, pericole extreme. Dar această ceremonie a fost redusă și mai mult, după ce unul dintre asistenți i-a adus lui Goss un mesaj urgent. În decurs de câteva minute, șeful cel mare de la CIA și gărzile sale de corp se urcaseră la loc într-un elicopter *Blackhawk* și decolaseră în direcția nord. Dar, în loc să se întoarcă la Langley, Goss a zburat direct la Pentagon, să-l întâlnească pe Donald Rumsfeld. Era vorba să fie declanșat un asalt militar pe teritoriul pakistanez.

Un agent pakistanez care lucra pentru CIA le vânduse un pont rar spionilor americani: urma să aibă loc o reuniune la nivel înalt a tuturor mai-marilor din organizația Al-Qaida, în Bajaur, una

dintre zonele tribale pustii din nord-vestul Pakistanului[1]. Agentul respectiv îl urmărise pe Abu Faraj al-Libi, al treilea în ierarhia din Al-Qaida, care fusese depistat când şi când prin satele de munte din Pakistan, călare pe o motocicletă roşie[2]. Agentul îi informase pe intermediarii de la CIA nu numai că Al-Libi avea să fie prezent la reuniune, dar şi că Ayman al-Zawahiri, adjunctul lui Osama bin Laden, ar fi putut fi de faţă.

Rapid a fost pus cap la cap un plan de atac, iar Goss şi Rumsfeld au trecut în revistă riscurile. Treizeci şi cinci de luptători din trupele SEAL ale Marinei Militare aveau să se paraşuteze dintr-un avion-cargo C-130, într-o zonă de desant situată nu departe de locul unde se presupunea c-ar fi avut loc reuniunea. Luptătorii SEAL urmau să atace clădirea, să pună mâna pe cât mai mulţi indivizi cu putinţă şi să-i ducă într-o zonă auxiliară, de unde toată lumea să fie urcată în elicoptere şi trecută înapoi peste graniţă, în Afganistan. Goss a cerut ca militarii să îndeplinească misiunea şi a primit sprijinul general-locotenentului Stanley McChrystal, un individ profund ascetic, slab ca o scândură, care preluase şefia JSOC în 2003.

Numai că Rumsfeld şi principalul său consilier în materie de spionaj, Stephen Cambone, s-au opus acestui plan. Implica prea multe riscuri, au spus ei, şi Rumsfeld a cerut ca misiunea să includă alte câteva zeci de rangeri, care să-i poată extrage de acolo pe luptătorii SEAL, dacă se întâmpla să iasă ceva prost. Forţa de invazie a crescut astfel până la un număr care depăşea 150 de militari, drept care tot Rumsfeld a decis că nu se putea ca de o asemenea operaţiune, atât de amplă, să nu fie informat preşedintele Musharraf. O altă obiecţie a ridicat şeful centrului CIA de la Islamabad,

[1] Patru foşti ofiţeri ai Agenţiei au descris în ce fel şi-a organizat Al-Qaida reuniunea şi cum a fost planificată operaţiunea militară din Pakistan.

[2] Peter Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown, New York, 2012, p. 160.

care fusese trezit în toiul nopții, ca să i se spună că un grup zdravăn de americani înarmați până-n dinți erau pe punctul de a pătrunde în Pakistan. „Este o idee proastă rău de tot, Stan", i-a spus șeful centrului lui McChrystal, care-i telefonase personal. „Poate c-o să omorâți, acolo, câțiva tipi din Al-Qaida, numai că n-o să merite prețul plătit. De fapt, o să invadați Pakistanul"[1], a zis el.

În tot acest timp, luptătorii SEAL stăteau în avionul C-130, pe pista de la baza aeriană din Bagram, așteptând să primească ordinele decisive, care ar fi pus în mișcare întreaga misiune. După câteva ore bune de așteptare, misiunea le-a fost anulată.

Grijile pe care și le făcea Rumsfeld în legătură cu asaltul aveau de-a face, în cea mai mare măsură, cu partea de spionaj. Informația fusese primită de CIA de la o singură sursă, iar Secretarul Apărării considera că un singur fir informativ constituia o bază mult prea fragilă pentru o misiune foarte riscantă în munții înzăpeziți din vestul Pakistanului. În plus, nici nu avea încredere în capacitatea de urmărire a celor de la CIA, la începutul lui 2005 Agenția confruntându-se cu dificultăți în a convinge pe oricine – și mai ales pe Rumsfeld însuși – că analiza ei pe linie informativă era demnă de încredere. Agențiile de spionaj americane încă se mai împleticeau, după dezastrul reprezentat de războiul din Irak, unde susținuseră cu tărie că Saddam Hussein deținea stocuri întregi de arme chimice și biologice – drept care, un nor de suspiciune avea să planeze peste orice afirmație venită dinspre CIA, timp de mai mulți ani. Oricât de frustrat s-ar fi simțit în urma discuțiilor care puseseră capăt operațiunii din Bajaur încă dinainte ca ea să înceapă, Goss nu avea ce face. Rumsfeld nu avea încredere nici măcar într-o estimare a celor de la CIA că existau șanse, în proporție de 80%, ca la reuniune să ia parte și Ayman al-Zawahiri – și Rumsfeld era cel care le-ar fi dat ordin ca misiunea să demareze. Un consilier

[1] Dintr-un interviu luat de autor fostului șef al centrului CIA de la Islamabad.

al lui Goss a descris astfel situația: „Era ca și cum tata ți-ar fi spus că n-ai voie să iei mașina la sfârșit de săptămână".

Dar, lăsând la o parte întrebările despre cât de credibile erau informațiile, episodul s-a constituit și într-o sumbră rememorare a faptului că, iată, la mai mulți ani după atacurile de la 11 septembrie 2001, războiul împotriva grupărilor teroriste internaționale rămânea unul haotic, purtat la întâmplare. Nici la CIA, nici la Pentagon, nu exista un plan coerent pentru războaiele secrete din afara Irakului și Afganistanului. Ambele agenții erau blocate în continuare în bătălii pe teritoriu, fiecare fiind hotărâtă să-i demonstreze Casei Albe că ea era cea care trebuia să conducă vânătoarea de oameni de la nivel global. Și se maimuțăreau reciproc, din ce în mai intens: CIA, după ce-l omorâse pe Nek Muhammad în Pakistan, devenea tot mai mult o structură paramilitară, care acționa ucigător, în timp ce Pentagonul își amplifica operațiunile de spionaj, care să sprijine un război bazat numai pe operațiuni speciale. Nu existau reguli de bază clare: când se ivea o situație de urgență, precum informația despre întâlnirea din Bajaur a celor din Al-Qaida, nu exista un plan bine pus la punct, în baza căruia să se acționeze.

Dacă a existat un eveniment care să funcționeze ca un catalizator asupra escaladării operațiunilor de lichidare de către CIA, el a fost încheierea unui raport intern devastator de către inspectorul-general al Agenției, în mai 2004. Raportul de 106 pagini, întocmit de John Helgerson, desființa baza pe care-și clădise CIA programul de interogare și detenție și se întreba dacă nu cumva ofițerii-spioni riscau să li se facă dosare penale pentru interogatoriile brutale pe care le organizaseră în rețeaua de închisori secrete ale Agenției. Era sugerat acolo că metodele de interogare precum simularea înecării, privarea de somn sau exploatarea diverselor fobii ale deținuților – de exemplu, închiderea lor într-un spațiu ca o cutie, plin cu insecte vii – încălcau Convenția Națiunilor

Unite Împotriva Torturii, care interzice „tratamentele sau pedepsele crude, inumane sau degradante". CIA supusese câțiva deținuți torturii prin simularea înecării – în sensul că deținutul este imobilizat pe o suprafață plană, cu capul acoperit de o glugă, și i se toarnă apă multă peste față, ceea ce-i creează senzația că se îneacă –, și folosise această metodă brutală de interogare de 183 de ori într-o singură lună[1] asupra lui Khalid Sheikh Mohammed, creierul din spatele atacurilor de la 11 septembrie 2001.

Simularea înecării era doar una dintr-o serie de tehnici de interogare autorizate de Departamentul Justiției, însă raportul lui Helgerson detalia și un model de achiziție liberă, de pe Internetul negru, a ceea ce inspectorul-general numea tehnici de anchetare „neautorizate, improvizate, inumane și nedocumentate"[2], și cita exemple de interogatorii în cursul cărora erau întreprinse pseudo-execuții, pentru a-i speria pe deținuți și a-i face să vorbească – de pildă, un anchetator îndrepta un burghiu care se răsucea înspre capul unui deținut.

Programul închisorilor secrete ale Agenției se extinsese de la o singură instalație, mai degrabă spartană, la Bangkok, în Thailanda, până la un arhipelag de pușcării peste tot în lume. Jose Rodriguez, șeful CTC, intenționase ca închisorile să reprezinte alternativa cvasipermanentă la cea din Thailanda, care fusese codificată inițial sub denumirea „Ochi de pisică", dar apoi fusese redenumită, ofițerii de la CIA considerând că raportarea părea prea indiferentă, rasial vorbind. Agenția își ținuse în Thailanda primii doi prizonieri – pe Abu Zubaydah și Abd al-Rahim al-Nashiri –, dar când atât CIA, cât și serviciile ei de spionaj partenere au început să adune zeci de prizonieri în Afganistan, Pakistan și alte țări,

[1] Memorandum adresat lui John Rizzo de către Stephen Bradbury, 30 mai 2005.

[2] Inspectorul-general de la CIA, „Trecere în revistă specială. Activitățile de interogare și detenție contrateroriste (septembrie 2001 – octombrie 2003)", 7 mai 2004, p. 102.

Rodriguez şi ofiţerii de la CTC deciseseră că aveau nevoie de mai mult spaţiu carceral.

Programul de interogare şi detenţie al Agenţiei avea să devină cel mai josnic şi controversat aspect al strategiei puse la cale de Administraţia Bush împotriva organizaţiei Al-Qaida. Însă modul în care CIA şi-a pus pe picioare închisorile clandestine a fost mai curând prozaic. Rodriguez a ordonat ca o echipă de la CTC să lucreze cu ingineri şi antreprenori din afară, iar când închisorile mai aveau puţin până să fie terminate, a fost angajată de către CIA o mică firmă de aprovizionare, pentru furnizarea de toalete, instalaţii sanitare, astupătoare de urechi, cazarmament şi alte materiale necesare prizonierilor. Antreprenorii au achiziţionat o parte a echipamentului de la Target şi Walmart şi l-au dus cu avionul acolo unde erau situate închisorile – una dintre ele, într-o clădire anonimă de pe o stradă aglomerată din Bucureşti, România; alta, în Lituania. Planşele pentru înecări simulate au fost cumpărate pe plan local[1], adică asamblate din scânduri achiziţionate din apropierea unora dintre amplasamentele secrete.

Închisorile erau mici – menite să adăpostească în jur de cinci-şase deţinuţi –, iar celulele aveau anumite caracteristici, concepute special pentru a facilita utilizarea metodelor brutale, pe care le aveau în vedere anchetatorii de la CIA pentru interogatorii, cum ar fi pereţi acoperiţi cu placaj, care să atenueze forţa impactului, în cazul în care cineva era dat cu capul de ei. Deţinuţii erau împiedicaţi să comunice unii cu alţii şi erau ţinuţi complet izolaţi timp de 23 de ore pe zi. Ora care mai rămânea era destinată exerciţiilor fizice, pentru care ofiţeri de securitate ai Agenţiei, cu feţele acoperite cu măşti negre, îi scoteau pe prizonieri din celulele respective. Până în 2004, custozii închisorilor puseseră la punct un sistem de recompense şi pedepse. Deţinuţii al căror comportament era socotit corespunzător primeau cărţi şi DVD-uri. Distracţiile,

[1] Johnston şi Mazzetti, „A window into CIA's embrace of secret jails", în *The New York Times*, 12 august 2009.

însă, le erau interzise, dacă prizonierul era considerat refractar[1]. CIA, un serviciu de spionaj creat după al Doilea Război Mondial, pentru a-i ține informați pe președinții americani despre lumea din jurul lor, devenise Departamentul de Corecție Secretă.

Îngrijorări cu privire la programul de interogare al Agenției circulaseră, prin anumite sectoare ale Administrației Bush, chiar și înaintea raportului Helgerson, dar numai un cerc restrâns de oficialități fuseseră la curent cu existența închisorilor secrete. Acest lucru provocase, uneori, discuții bizare între Casa Albă și CIA. În iunie 2003, de exemplu, Președinția își propusese comemorarea unei zile marcate în mod special de Organizația Națiunilor Unite, în memoria victimelor torturii. Oficiul de presă al Casei Albe pregătise o declarație diplomatică, despre felul în care Statele Unite erau „dedicate eliminării torturii la nivel mondial" și „se puseseră în fruntea luptei împotriva ei, prin puterea exemplului".

În realitate, însă, America nu conducea lupta împotriva torturii prin puterea exemplului, așa încât declarația în ciornă dezamăgise câteva înalte oficialități de la CIA. Scott Muller, juristul numărul unu al Agenției, le-a spus celor de la Casa Albă că era îngrijorat de acel comunicat de presă, dat fiind că metodele de interogare pentru care CIA primise autorizație de la președintele Bush erau considerate, în linii mari, măsuri de tortură. Cei de la Langley erau preocupați de eventualitatea ca instituția lor să fie scoasă țap ispășitor, în cazul în care vânturile politice și-ar fi schimbat direcția[2]. Comunicatul de presă n-a mai fost făcut public.

Raportul întocmit de Helgerson făcea trimitere la unele anxietăți resimțite în interiorul Agenției. Mai mulți ofițeri implicați în programul care prevedea detențiile, afirma inspectorul-general, se temeau că s-ar fi putut „să fie vulnerabili, în cazul

[1] *Ibidem.*

[2] Dintr-un interviu luat de autor unei oficialități de frunte din Administrația Bush.

unor acțiuni în justiție declanșate în Statele Unite sau în străinătate și că guvernul Statelor Unite nu le-ar fi asigurat spatele"[1]. Casa Albă și Departamentul Justiției își dăduseră acordul pentru acest program, iar George Tenet dusese munca de lămurire pentru ca de prizonieri să se ocupe CIA, dar unii dintre mai vechii funcționari de la Langley ar fi putut jura că mai văzuseră același film și mai de mult: în timpul investigațiilor desfășurate de Comisia Church și în scandalul Iran-Contra. O zi a reglării conturilor avea să vină, credeau aceștia, în care Casa Albă de sub Administrația Bush s-ar fi folosit de raportul inspectorului-general Helgerson ca de un juvăț cu care să spânzure CIA.

Raportul a reprezentat începutul sfârșitului pentru programul de interogare și detenție al Agenției. Închisorile aveau să rămână deschise alți câțiva ani și noi deținuți să fie culeși, din când în când, și trimiși în locurile respective, dar CIA n-a mai folosit, până la urmă, înecarea simulată și unele dintre cele mai brutale tehnici de interogare. Oficialitățile de rang înalt de la Langley au început să caute modalități prin care să se dezbare de prizonieri și să-i lase în seama Pentagonului, dar cei care n-au putut fi transferați au continuat să lâncezească în pușcăriile secrete, în timp ce Administrația Bush se străduia frenetic să găsească o soluție de a pune capăt programului cu închisorile.

Impactul cel mai dramatic al raportului Helgerson a fost resimțit la nivelul CTC, care se afla în avangarda vânătorii globale de teroriști, declanșate de CIA. Centrul se concentrase pe capturarea de agenți ai organizației Al-Qaida, pe interogarea lor fie în închisorile administrate de CIA, fie subîntinzând interogatoriile la serviciile de spionaj din Pakistan, Egipt, Iordania și alte țări, după care pe folosirea informațiilor obținute din aceste interogatorii pentru depistarea și prinderea mai multor suspecți

[1] Inspectorul-general de la CIA, „Trecere în revistă specială. Activitățile de interogare și detenție Contrateroriste (septembrie 2001 – octombrie 2003)", 7 mai 2004, p. 101.

de terorism. Strategia respectivă avea să-i conducă pe cei de la CIA într-o bună zi la însuşi Osama bin Laden – cel puţin acest raţionament stătea la baza ei.

Dar temeiurile se schimbaseră şi responsabilii Contraterorismului au fost obligaţi să regândească strategia războiului secret. Dronele dotate cu armament şi lichidările bine ţintite, în general, ofereau o nouă direcţie de acţiune unei agenţii de spionaj care începuse de-acum să resimtă arsurile provocate de toţi anii în care se ocupase cu detenţia şi interogarea. Uciderea prin telecomandă era tocmai antiteza mizeriilor şi a intimităţilor pe care le presupunea munca de interogare. Cum-necum, părea mai curată, mai puţin personală. Lichidările ţintite au fost aclamate deopotrivă de republicani şi democraţi, iar utilizarea dronelor acţionate de piloţi care se aflau la mii de kilometri distanţă de zonele de război a fost de natură să dea întregii strategii alternative o aparenţă de absolută siguranţă. După uciderea lui Nek Muhammad în Pakistan – reuşită la doar o lună după definitivarea raportului său de către John Helgerson –, CIA şi-a putut vedea viitorul nu în ipostaza de temnicer pe termen lung al duşmanilor Statelor Unite, ci de organizaţie militară care-i putea eradica.

În anul 2004, Jose Rodriguez chiar a încercat să resuscite un program de lichidări care fusese propus, apoi abandonat, în primul an de după atacurile de la 11 septembrie 2001. Era vorba de planul de a încropi echipe de comando paramilitare, care să lichideze suspecţi de terorism peste tot în lume, din Europa în Orientul Mijlociu şi de acolo până în Asia de Sud. Vicepreşedintele Dick Cheney îşi dăduse acordul pentru acest program, când Rodriguez şi colegul său de la CTC, Enrique Prado, îl prezentaseră la Casa Albă, în decembrie 2001. Spre deosebire de ce vedea publicul în filme, CIA nu avea un corp intern de asasini, iar acest program ar fi adus agenţia de spionaj mai aproape de versiunea ei idealizată de la Hollywood. Însă George Tenet nu autorizase

niciodată vreo astfel de misiune, iar planurile fuseseră puse temporar la păstrare[1].

La fel ca Rodriguez, Prado era un veteran al diviziei America Latină de la CIA şi jucase un rol de frunte în războiul gherilelor Contras nicaraguane, în anii 1980[2]. Se transferase la CTC în 1996 şi, în primele luni de după atacurile de la 11 septembrie 2001, îi fusese un fel de tutore lui Rodriguez, în privinţa felului cum lucrau agenţii organizaţiei Al-Qaida. După întâlnirea cu Cheney, din decembrie 2001, Prado fusese însărcinat cu găsirea şi recrutarea de ofiţeri care să fie antrenaţi pentru misiunile de lichidare, în care i-ar fi trimis CIA.

Când Rodriguez a hotărât să redeschidă programul, în 2004, prietenul său apropiat Prado plecase de la CIA şi se angajase la Blackwater USA, firma privată din domeniul militar, aflată într-un proces dramatic de extindere, cu ajutorul contractelor de milioane de dolari venite de la Departamentul de Stat, de la Pentagon şi de la CIA. Rodriguez, prin urmare, a găsit o soluţie surprinzătoare: să externalizeze programul de lichidări, cu ajutorul angajaţilor companiei Blackwater USA.

Fondatorul companiei, Erik Prince, era deja un apropiat şi un favorit al Administraţiei Bush, care căuta să foreze şi mai adânc în structurile clandestine ale Americii. Prince apăruse în scenă într-un moment cum nu se putea mai bun. CIA nu reuşea să găsească suficienţi angajaţi proprii, care să răspundă necesităţilor celor două centre vaste, funcţionând sub acoperire la Kabul şi Bagdad, aşa încât a recurs la rezerviştii particulari de la Blackwater USA pentru misiunile ei clandestine – de la protejarea ofiţerilor CIA până la culegerea de informaţii şi la operaţiuni de prindere şi aducere –, care mai de mult le fuseseră strict rezervate angajaţilor de la CIA cu pregătire deplină. În cele din urmă, CIA

[1] Dintr-un interviu al autorului cu doi ofiţeri pensionaţi ai CIA.

[2] Henry Crumpton, *The Art of Intelligence: Lessons from a Life in the CIA's Clandestine Service*, Penguin Press, New York, 2012, p. 173.

tot la Blackwater USA a recurs şi pentru încărcarea de bombe şi rachete pe drone *Predator* şi *Reaper*[1] în Pakistan.

Prince îi invita în mod regulat pe ofiţerii de la vârful Agenţiei la Derby-ul din Kentucky sau la sediul companiei Blackwater USA, din aşa-numita Mare Mlaştină Mohorâtă, din estul Carolinei de Nord, pentru o zi de trageri pe terenul de antrenamente al firmei, care era tot mai extins. Şi acaparase câteva oficialităţi de primă mână de la CIA, printre care pe Prado şi pe Cofer Black, fostul şef al Centrului Contraterorist, cu oferte salariale zdravene. Prado, care de-acum lucra pentru Blackwater USA, a profitat de ocazie şi le-a vândut înapoi autorităţilor guvernamentale programe pe care le dezvoltase, iniţial, cât lucrase la CIA[2].

Lui Prince, externalizarea războiului nu i se părea câtuşi de puţin ceva nou, doar o evoluţie a unui fenomen vechi deja de secole. În cursul unei vizite pe care a făcut-o la Langley, i-a ispitit pe ofiţerii de rang înalt ai Agenţiei cu o „forţă de reacţie rapidă" a celor de la Blackwater USA, o structură de agenţi pe care CIA îi putea folosi pentru a desfăşura misiuni paramilitare în toate cele patru zări ale lumii. Şi-a început prezentarea cu o afirmaţie făcută fără înconjur: „Încă din primele zile ale republicii americane – a zis el –, naţiunea s-a bazat pe mercenari pentru a se apăra"[3]. În ultimă instanţă, şefii Agenţiei de spionaj i-au respins propunerea.

Reputaţia pe care şi-o câştigase firma Blackwater USA, de abordare temerară, cimentată în cursul unui incident din septembrie 2007, în care agenţii companiei omorâseră şaptesprezece irakieni opriţi la un semafor la Bagdad, îi transformase pe Prince

---

[1] Textual: „Care coseşte/seceră/spintecă", atribut al ucigaşului în serie din Londra secolului al XIX-lea, Jack the Reaper („Spintecătorul"), rămas neidentificat (n. tr.).

[2] Detaliile despre rolul jucat de compania Blackwater USA în programul de asasinate provin de la trei foşti oficiali de la CIA. Vezi şi Adam Ciralsky, „Tycoon, contractor, soldier, spy", în *Vanity Fair*, ianuarie 2010.

[3] Dintr-un interviu al autorului cu doi foşti oficiali de vârf de la CIA.

şi pe oamenii săi în simboluri ale necazurilor cu care se confruntau Statele Unite în Irak. Acesta s-a plâns că democraţii din Congres îl înfăţişau ca pe un profitor al războiului, chiar dacă, de fapt, „plătesc din propriu-mi buzunar tot felul de activităţi de spionaj, pentru a sprijini siguranţa naţională a Statelor Unite"[1]. Chiar aşa şi era, dar banii cheltuiţi de Blackwater USA pe proiecte secrete erau, adeseori, ca un fel de fond pentru cercetare şi dezvoltare, folosit pentru conceperea de produse şi servicii care le puteau fi vândute apoi autorităţilor guvernamentale pe milioane de dolari. Prince i-a îmbrobodit pe ofiţerii operativi din Pakistan ai Agenţiei cu idei despre avioane invizibile, şi pe agenţii din Asia – cu un plan de scoatere clandestină de pe teritoriul Chinei a informatorilor care lucrau pentru CIA, punându-i să înoate subacvatic, folosind aparate de reciclare a aerului, de genul celor ale trupelor SEAL ale Marinei Militare, până la submarinul care i-ar fi colectat. Acest din urmă plan avea un defect: majoritatea informatorilor din China, pe care se baza CIA, erau generali bătrâni, trecuţi de optzeci de ani, care n-ar fi fost capabili să evadeze pe sub apă, nici măcar cu aparate de respirat.

Foştii ofiţeri de la CIA care trecuseră la Blackwater USA căutau cu agresivitate să extindă afacerile companiei pe teritoriul agenţiei de spionaj. Cel puţin într-un caz, un jurist de la vârful acesteia din urmă s-a văzut nevoit să sune la companie şi să avertizeze că foştii spioni erau pe muchie de cuţit la capitolul încălcării legislaţiei aşa-numite a „uşilor turnante", care le interzicea foştilor angajaţi guvernamentali să facă *lobby* pe lângă fostele agenţii la care lucraseră[2]. Dincolo, însă, de treburile pe care Blackwater USA le îndeplinea pentru CIA, Prado s-a gândit să implice Administraţia de Combatere a Drogurilor într-un plan de utilizare a unei reţele de spioni străini, cultivată de cei de la

[1] Vezi Ciralsky, „Tycoon, contractor, soldier, spy", în *Vanity Fair*, ianuarie 2010.

[2] Dintr-un interviu realizat de autor cu doi foşti oficiali de la CIA.

Blackwater USA, care puteau „face orice, de la supraveghere la colectare de informații din teren și chiar operațiuni distructive", după cum se exprima un *e-mail* intern care a circulat la Blackwater USA. „Capacitatea de negare se subînțelege și ar trebui să constituie un atu considerabil"[1], mai scria acolo.

De această dorință de a putea nega s-a lăsat condus Jose Rodriguez, când a făcut pasul extraordinar de a externaliza un program letal din portofoliul Agenției către o companie privată americană. Prince și Prado au încheiat contracte personale de prestare de servicii cu CIA și au început să plănuiască supravegherea unor potențiale ținte, inclusiv a unora dintre oamenii pe care CIA – cum ar fi fost expertul pakistanez în armament nuclear A.Q. Khan – îi propusese inițial pentru lichidare, în timpul întâlnirii cu Dick Cheney din 2001[2]. Prince și Prado urmau să supervizeze acest nou program, iar brațul cel lung al Statelor Unite ar fi rămas, măcar în teorie, ascuns. Cei doi au preconizat ca echipele de comando ale companiei lor private să rămână, totuși, sub controlul celor de la CIA, dar, odată ce li se încredința o misiune, ele s-ar fi bucurat de un grad sporit de autonomie. „Ceea ce cream noi acolo era o capacitate unilaterală de luptă, care nu putea fi pusă pe seama nimănui", a povestit Prince mai târziu, într-un interviu pe care-l dădea revistei *Vanity Fair*[3]. „Dacă lucrurile ieșeau prost, nu ne așteptam ca șeful centrului, ambasadorul sau oricine altcineva să ne scoată din încurcătură."

Întâmplarea a făcut să nu se ivească niciodată nevoia ca echipele respective să fie scoase din încurcături. La fel ca la prima punere pe tapet a programului de asasinate, nici acum nu au fost întreprinse operațiuni de lichidare în această fază a programului

[1] Enrique Prado, *e-mail* datat octombrie 2007, făcut public în timpul investigației întreprinse de Comisia Senatului pentru Servicii Armate.

[2] Vezi Ciralsky, „Tycoon, contractor, soldier, spy", în *Vanity Fair*, ianuarie 2010.

[3] *Ibidem*.

echipelor de comando. Prince şi Prado supervizaseră antrenarea echipelor de la Blackwater USA, dar Prince a pus pe seama „osteoporozei instituţionale" faptul că asasinii companiei sale nu au fost niciodată desfăşuraţi ca să ucidă teroriştii.

De ce nu, dat fiind sprijinul de care se bucura programul din partea unor administratori de frunte, precum Rodriguez? Curios lucru, nu din cauza unor preocupări de ordin juridic pe care le-ar fi avut fie CIA însăşi, fie Casa Albă. Juriştii de la CIA îşi dăduseră acordul pentru implicarea lui Prince şi Prado în operaţiunile de lichidare, dar şefii cei mari n-au putut fi convinşi, în cele din urmă, că Agenţia şi-ar fi putut menţine ascuns rolul într-un asemenea program. Blackwater USA îşi construise o întreagă reţea de firme subsidiare, care să camufleze treburile făcute pentru CIA, dar mai mult ca sigur că nu le-ar fi fost prea greu guvernelor străine să descâlcească lucrurile şi să descopere conexiunile dintre operaţiunile respective şi Erik Prince, iar în ultimă instanţă, dintre ele şi CIA însăşi.

„Cu cât externalizezi mai mult orice operaţiune, cu atât mai mult poţi să negi orice implicare în ea", explica un ofiţer de rang înalt de la CIA, care avusese un rol în luarea deciziei de a rupe colaborarea cu Blackwater USA în cadrul programului de asasinate. „În acelaşi timp, însă, renunţi la controlul asupra operaţiunii respective. Iar dacă individul cu pricina o dă în bară, tot vina ta este."

Faza neinspirată a implicării companiei Blackwater USA în programul de lichidări, la fel ca şi versiunea mai timpurie a acestuia, rămâne un secret guvernamental bine păzit. Chiar şi în retragere fiind, Hank Crumpton, fost ofiţer al Centrului Contraterorist, are interdicţie de la CIA de a da orice fel de amănunte despre perioada în care a lucrat în acest program, în prima sa fază. Totuşi, într-un interviu, el a spus că i se părea curios faptul că Statele Unite mai făceau încă distincţie între a ucide oameni de la distanţă, cu ajutorul unei drone dotate cu armament, şi antrenarea unor asasini care să-i ucidă cu mâna lor.

Dacă țara le permite celor de la CIA să facă unul dintre aceste două lucruri, mai avea rost să se arate vexată de simpla idee de a-l face și pe celălalt? „Cum aplicăm forța letală și unde anume o aplicăm – iată o dezbatere de anvergură, pe care zău că n-ar fi trebuit s-o purtăm", spunea Crumpton. „Pare să nu fie nicio problemă, dacă este lansată o rachetă *Hellfire* împotriva unui dușman marcat drept țintă, într-un loc precum Afganistan, zonele tribale din Pakistan, Somalia sau Yemen" – într-un asemenea loc, s-ar fi zis că nu era vorba decât de o acțiune subsumată războiului.

Dar dacă, întreba Crumpton, un suspect de terorism s-ar afla, de exemplu, la Paris ori la Hamburg, sau în oricare alt loc unde nu pot ajunge dronele, „și te-ai folosi de vreun agent de la CIA sau paramilitar de pe teren, pentru a-l împușca în ceafă? Ei bine, atunci s-ar numi asasinat".

Și totuși, cu fiecare lovitură pe care o încasau pentru programul de interogare și detenție, șefii de la CIA înclinau tot mai mult către o socoteală morbidă: c-ar fi fost mult mai bine pentru Agenție să-i omoare, mai degrabă decât să-i facă prizonieri, pe suspecții de terorism. La sfârșitul anului 2005, Congresul a votat Legea Tratamentului Deținuților, care includea o prevedere de interzicere a tratamentului „crud, inuman și degradant", aplicat oricărui prizonier aflat sub autoritate americană, inclusiv în închisorile secrete. De-acum, exista posibilitatea ca ofițerii sub acoperire, care lucrau pentru CIA și închisorile ei, să fie cercetați penal pentru activitatea pe care o desfășurau, iar spectrul anchetelor penale și al audierilor în Congres a început să se înalțe amenințător peste Langley. Temerile acestea îl determinaseră deja pe Jose Rodriguez să ordone distrugerea câtorva zeci de înregistrări video care ofereau o cronică minut cu minut a suferințelor prin care trecuseră Abu Zubaydah și Abd al-Rahim al-Nashiri, agenți ai organizației Al-Qaida, în timpul interogatoriilor la care fuseseră supuși de CIA. Rodriguez, care fusese iarăși

promovat şi acum deţinea postul cu largi prerogative de şef al Direcţiei de Operaţiuni – răspunzător de toate acţiunile clandestine şi operaţiunile de spionaj de peste tot în lume –, era îngrijorat de faptul că feţele ofiţerilor care acţionau sub acoperire erau perfect vizibile pe acele înregistrări. Cum detaliile toxice ale programului închisorilor tot ieşeau la iveală, Rodriguez s-a gândit că respectivii agenţi ar fi putut fi puşi în pericol nu numai legal, ci şi fizic. La începutul lui noiembrie 2005 el a trimis o telegramă secretă la centrul CIA de la Bangkok, unde erau ţinute acele înregistrări, într-un seif, şi a cerut ca ele să fie mărunţite cu ajutorul unui distrugător de documente de capacitate industrială. Şapte lame de oţel au luat în primire benzile, făcându-le bucăţele mici, care au fost evacuate apoi din aparat şi ambalate în saci de plastic pentru gunoi[1].

Deşi a distrus vestigiile zilelor de început ale programului închisorilor secrete, CIA s-a confruntat cu şi mai multă incertitudine, după votarea noii legi în Congres. La câteva zile după adoptarea Legii Tratamentului Deţinuţilor, directorul Agenţiei, Porter Goss, a trimis o scrisoare adresată Casei Albe. CIA intenţiona să suspende orice interogatoriu, scria el, până când primea o evaluare de la Departamentul Justiţiei, din care să reiasă dacă tehnicile folosite de Agenţie încălcau noua lege sau nu.

Funcţionarii de la Casa Albă s-au înfuriat când au primit scrisoarea lui Goss. Consilierul pentru Securitate Naţională Stephen Hadley a fost de părere că memorandumul era o mişcare de imagine, şi nimic altceva – CIA căuta să-şi asigure spatele, în eventualitatea unor investigaţii suplimentare[2]. Hadley l-a sunat acasă pe

[1] Jose Rodriguez Jr. şi Bill Harlow, *Hard Measures: How Aggressive CIA Actions after 9/11 Saved Lives*, Threshold Editions, New York, 2012, p. 75.

[2] Detaliile despre schimbul de opinii dintre Hadley şi Goss provin de la doi foşti oficiali de la CIA şi de la un funcţionar de la Casa Albă, din perioada Administraţiei Bush.

directorul Agenției, în ziua de Crăciun, acuzându-l că nu era un „jucător de echipă". Dar Goss a rămas neclintit pe poziții și tuturor oficialităților de la Casa Albă le-a fost clar că era puțin probabil ca tot balamucul iscat în legătură cu cea mai afectată de paranoia dintre toate instituțiile de la Washington, care era CIA, să se disipeze, dacă nu se întreprindea ceva care să-i liniștească pe spioni.

Sarcina i-a revenit lui Andrew Card, șeful de cabinet de la Casa Albă. Card s-a urcat în mașină și s-a dus la Langley, cu intenția de a calma temerile existente la cartierul-general al Agenției de spionaj – dar vizita lui s-a dovedit un dezastru. Într-o sală de conferințe ticsită, Card le-a mulțumit ofițerilor reuniți ai Agenției pentru munca lor dificilă, dar a refuzat să facă orice declarație fermă din care să rezulte că agenții nu aveau să fie cercetați penal pentru participarea lor la programul de interogare și detenție[1].

Sala s-a neliniștit. Îndemnat de Patrick Murray, șeful său de stat-major, Porter Goss l-a întrerupt pe Card și l-a întrebat: „Îi puteți asigura pe acești oameni că politicienii nu-i vor abandona pe aceia dintre ei care au luat parte la desfășurarea acestui program?"

Card, însă, nu a răspuns direct la întrebare, ci a încercat să detensioneze atmosfera cu o glumă: „Dați-mi voie să vă răspund astfel: În fiecare dimineață, bat la ușa Biroului Oval, intru și zic: «Mă iertați, domnule Președinte». Fiindcă, bineînțeles, unica persoană pe care președintele n-o poate ierta este el însuși".

Card a chicotit după, dar gluma lui a picat ca un bolovan. Șeful de cabinet de la Casa Albă, întrebat dacă președintele Bush i-ar fi protejat pe ofițerii de la CIA de urmărirea penală, sugerase că aceștia nu se puteau baza decât cel mult pe o grațiere prezidențială, după ce ar fi fost pronunțate acuzațiile și condamnările.

La CIA, glumele cu iertările nu sunt înghițite niciodată prea bine.

---

[1] Trei ofițeri de la CIA, care au asistat la întâlnirea cu Andrew Card, au relatat scena din sala de conferințe.

*

Câțiva dintre consilierii președintelui Bush au început să vadă CIA ca pe o problemă. Directorul Agenției se lupta cu Casa Albă în privința programului de detenție, iar vicepreședintele Dick Cheney căpătase convingerea că analiștii de la CIA se opuneau, de fapt, războiului din Irak și lăsau ca tot felul de amănunte negative în legătură cu acesta să se scurgă înspre membrii Congresului și presă. Cu toate că, inițial, Bush și Cheney rezistaseră în fața presiunilor exercitate de Comisia pentru investigarea atacurilor de la 11 septembrie 2001, ca să fie numit un director al informațiilor la nivel național, care să preia controlul asupra tuturor celor 16 agenții de spionaj ale Statelor Unite, unii considerau, la Casa Albă, că noua poziție – de a pune CIA la locul ei – constituia un beneficiu auxiliar.

O Agenție slăbită îi oferea lui Donald Rumsfeld o posibilitate. Situația din ce în ce mai proastă din Irak le mai temperase triumfalismul lui Rumsfeld și oamenilor săi, dar Secretarul Apărării nu renunțase la eforturile sale de a purta război în afara zonelor de război declarate – în țări care fuseseră, istoricește vorbind, teritoriul celor de la CIA. În 2004, Rumsfeld a emis o directivă secretă – cunoscută la Pentagon drept „Ordinul Operativ împotriva rețelei Al-Qaida" – care le extindea militarilor din trupele speciale autorizarea de a ucide, lua prizonieri și spiona în peste zece țări. Comandamentul Operațiunilor Speciale Comune (JSOC), unitatea care-și avea baza la Fort Bragg și pe care Donald Rumsfeld ajunsese s-o identifice drept noua armată-model pentru epoca de după 11 septembrie 2001, căpăta, prin această directivă, capacitatea de a lansa operațiuni pe un teritoriu care se întindea din Africa de Nord până în Filipine – să pătrundă în Siria, Somalia și Pakistan. Sub această nouă autorizare, misiunile deveneau strict secrete, aproape niciodată nu erau recunoscute public și rar se întâmpla ca membrii Congresului să fie informați despre ele.

JSOC era, de-acum, una dintre cele mai strălucitoare stele de pe firmamentul Departamentului Apărării, iar bugetul destinat operațiunilor speciale a devenit de două ori și ceva mai mare pe parcursul a șase ani, ajungând la 8 miliarde de dolari în 2007[1]. Chiar și așa, era doar o felie foarte subțire din bugetele Pentagonului de achiziționare de nave și avioane cu reacție, dar infuzia de bani le-a permis celor de la JSOC, nu numai să constituie mai multe plutoane din categoria trupelor secrete, dar și să cheltuiască mai mult pe logistică și materiale, care aveau să le permită soldaților SEAL ai Marinei și Delta Force să susțină operațiuni clandestine cu durate mult mai lungi, de zile sau chiar săptămâni. JSOC nu mai trebuia să se rezume la operațiuni de cel mult 24 de ore, de salvare a ostaticilor – putea să-și poarte propriile războaie.

Măcar acest lucru l-a demonstrat în Irak, unde trupa de comando a general-locotenentului Stanley McChrystal primise misiunea să atace franciza de acolo a organizației Al-Qaida, condusă de teroristul iordanian Abu Musab al-Zarqawi. Val după val de violențe răvășeau țara și Al-Qaida lui Al-Zarqawi din Mesopotamia își asumase responsabilitatea pentru o serie de atacuri devastatoare împotriva convoaielor de trupe americane și locurilor sfinte șiite. În decursul câtorva luni de la declanșarea insurgenței, pentru toți comandanții din teren devenise clar că războiul avea să atragă soldați americani în Irak timp de mai mulți ani, așa încât Rumsfeld și principalul său consilier în materie de spionaj, Stephen Cambone, i-au lăsat o foarte lungă lesă JSOC, în tentativa de a neutraliza ceea ce ajunsese instrumentul cel mai ucigător al rezistenței irakiene.

---

[1] Dana Priest și Ann Scott Tyson, „Bin Laden trail «stone cold»", în *The Washington Post*, 10 septembrie 2006; vezi și Wayne Downing, „Evaluarea forțelor pentru operațiuni speciale", memorandum pentru Secretarul Apărării și președintele Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore, 9 noiembrie 2005.

Mantra celor din trupa de comando, staționați într-un hangar al Forțelor Aeriene irakiene de la baza aeriană Balad, situată la nord de Bagdad, era „Luptăm pentru informații". Inițial, tablele albe, cu markere de scris delebile, pe care McChrystal și ai lui le instalaseră ca să schițeze grupul terorist după care veniseră, erau goale. Generalul și-a dat seama că dificultățile echipei sale se datorau, în mare parte, slabei comunicări dintre diversele comandamente americane din Irak, care aveau prea puține proceduri bine stabilite, prin care să-și împărtășească unele altora informațiile pe care le dețineau. „Am început prin a face o trecere în revistă a dușmanilor – și a noastră", avea să scrie acesta mai târziu. „Nici ei, nici noi nu eram ușor de înțeles."[1] Cât de puțin știa oricine s-a văzut clar în 2004, când au apărut relatări potrivit cărora trupele irakiene l-ar fi capturat pe Al-Zarqawi lângă Fallujah. Însă nu știa nimeni cu exactitate cum arăta la chip teroristul iordanian și i s-a dat drumul din greșeală.

Dar un plan de campanie tot a fost conceput, până la urmă. Raidurile de noapte împotriva rețelei lui Al-Zarqawi nu aveau drept scop numai să fie dată de perete câte o ușă, iar apoi să se tragă în neștire, în toate direcțiile. McChrystal considera că important nu era numărul de morți, ci bagajul de informații care puteau fi obținute în urma interogatoriilor și a testelor computerizate care se desfășurau apoi la locul raidului. Traseul informativ putea fi prelungit apoi până la următoarea casă conspirativă suspectă, unde se ascundeau și mai mulți agenți importanți ai organizației Al-Qaida. Ideea era că bagi un ac într-o vână și afli o mulțime de lucruri despre tot organismul.

McChrystal a căutat să facă în așa fel, încât echipa sa operativă să nu cadă victimă acelorași rivalități care periclitaseră misiunile de tipul operațiunilor speciale, desfășurate în Afganistan. El i-a cultivat pe ofițerii staționați de CIA în Irak și l-a convins pe un

[1] Stanley McChrystal, „It takes a network", în *Foreign Policy*, martie–aprilie 2011.

asemenea ofițer superior să stea lângă el în fiecare dimineață, la ședința de punere la punct a programului echipei operative, din câmpul tactic. La mii de kilometri depărtare, analiștii care lucrau într-o clădire guvernamentală anonimă din Fairfax, Virginia, treceau zilnic prin sită informațiile obținute în urma raidurilor din Irak, din cursul nopții precedente, de pe *stick*-uri de memorie, telefoane mobile și *hard-disk*-uri de calculatoare[1]. Cu timpul, tablele albe au fost umplute cu numele și poreclele tuturor oamenilor lui Al-Zarqawi. Diversele nume erau conectate între ele cu linii trasate cu negru – după cum se bănuia c-ar fi funcționat o rețea teroristă amorfă.

Creșterea foarte accelerată a JSOC a fost ajutată de un studiu intern de la Pentagon, cerut de însuși Rumsfeld și încheiat în 2005. Raportul recomanda ca militarii „să-și amplifice înzestrarea și capacitatea de a desfășura operațiuni susținute în zone multiple, sensibile, nepermisive, interzise"[2]. În traducere din păsărească militară, asta însemna: declanșați războaie secrete simultan, în cât mai multe locuri cu putință. Scris de fostul comandant de la JSOC, generalul Wayne Downing, și de Michael G. Vickers – un fost ofițer acoperit al Agenției, care-și câștigase o anumită notorietate, după ce rolul său în strecurarea de arme în Afganistan, în timpul războiului cu sovieticii, a fost detaliat în cartea *Războiul lui Charlie Wilson*[3] –, raportul i-a mers imediat la inimă lui

[1] Dana Priest și William M. Arkin, „Top secret America: A look at the military's Joint Special Operations Command", în *The Washington Post*, 2 septembrie 2011.

[2] Downing, „Evaluarea forțelor pentru operațiuni speciale", 9 noiembrie 2005.

[3] Titlul complet: *Charlie Wilson's War: The Extraordinary Story of the Largest Covert Operation in History* (Războiul lui Charlie Wilson. Extraordinara poveste a celei mai vaste operațiuni sub acoperire din istorie), roman-document din 2003, de George Crill III (1945–2006), ecranizat în filmul din 2007 *Războiul lui Charlie Wilson*, al regizorului Mike Nichols, cu Tom Hanks și Julia Roberts în rolurile principale (n. tr.).

Donald Rumsfeld. Concluzia sa numărul unu era că trupele destinate operațiunilor speciale trebuiau să joace un rol mai activ în războiul îndreptat de Administrația Bush împotriva organizației Al-Qaida și altor grupări teroriste. Trupele respective erau bine plasate în Irak și Afganistan, conchidea raportul, dar nu și pentru războaiele viitorului: „În viitor, luptele se vor da în țări cu care nu suntem în război"[1], afirmau raportorii.

Pentagonul începuse chiar să desfășoare misiuni de spionaj riscante pe teritoriul iranian[2]. Profitând de traficul comercial care avea loc la frontiera estică a Irakului, cea cu Iranul, militarii însărcinați cu operațiuni speciale plăteau agenți care să treacă peste graniță, folosindu-se de acoperiri inventate, și să culeagă informații despre instalațiile militare din partea de vest a Iranului. Agenții străini respectivi erau fie musulmani iranieni, fie creștini copți, care puteau trece foarte ușor de securitatea iraniană de la frontieră, motivând că plănuiau să cumpere câteva camioane de fructe sau alte mărfuri. Cu asemenea incursiuni limitate la zonele de frontieră, însă, Pentagonul reușea doar cu mare dificultate să obțină informații cu adevărat valoroase din acele misiuni, în lipsa unei autorizații de a organiza operațiuni de sabotaj sau de a lichida militari din Garda Revoluționară iraniană.

Scopul real, spunea un funcționar superior din spionajul de la Pentagon din acea perioadă, era construirea unei rețele informative cât mai ample cu putință pe teritoriul iranian – o rețea la care să se poată apela, dacă președintele Bush sau vreunul dintre succesorii săi ar fi hotărât să invadeze Iranul. Ca multe alte misiuni ale militarilor din zone de război nedeclarate ca atare, operațiunile din Iran erau justificate ca fiind „pregătiri ale câmpului de luptă".

---

[1] Downing, „Evaluarea forțelor pentru operațiuni speciale", 9 noiembrie 2005.

[2] Dintr-un interviu al autorului cu doi foști oficiali de vârf ai Pentagonului și un ofițer în retragere de la CIA.

Activitățile soldaților și ale spionilor deveneau tot mai greu de diferențiat. CIA încă mai deținea, față de Pentagon, autorizări mai cuprinzătoare, în baza cărora putea desfășura misiuni oriunde în lume, dar, după ordinul din 2004 emis de Rumsfeld, au devenit din ce în ce mai dificil de perceput adevăratele diferențe dintre misiunile celor din armată și misiunile celor de la CIA. McChrystal își crease raporturi bune cu spionii americani de pe teritoriul irakian, dar misiunile desfășurate în Iran de militari nu fuseseră coordonate cu CIA, drept care, cu atât de mulți agenți secreți, care colcăiau prin cele mai sumbre cotloane ale omenirii, lipsa de coordonare crea potențialul unei catastrofe majore.

Sau a vreunei oportunități ratate. După ce Donald Rumsfeld a oprit, în 2005, misiunea din regiunea pakistaneză Bajaur, pentru că i se păruse că operațiunea, pregătită în grabă, prezenta prea multe riscuri, Pentagonul și CIA, împreună, au întreprins o anchetă care să scoată la iveală ce anume și unde se greșise, dar și pentru a garanta că un asemenea eșec nu se mai repeta. Raportul a stabilit că nu existau proceduri bine stabilite, implementate, care să autorizeze o misiune în regim de urgență, în alte țări decât Irakul și Afganistanul. Pentagonul și CIA desfășurau operațiuni secrete paralele peste tot în lume, dar nici Secretarul Apărării, nici directorul Agenției nu deținea suficientă autoritate cât să preia frâiele, atunci când se ivea câte o posibilitate de a organiza o misiune secretă într-o țară precum Pakistanul. Pe parcursul anului care a urmat, Pentagonul și CIA s-au străduit să schițeze o diviziune a muncii, împărțind lumea în parcele și stabilind cine era mai-mare pe fiecare porțiune a frontului războiului secret[1].

Stephen Cambone a purtat negocierile în numele Pentagonului, și directorul-adjunct al Agenției, vice-amiralul Albert

[1] Detaliile despre negocierile dintre CIA și Pentagon provin de la doi foști ofițeri ai Agenției și de la Robert Andrews, cu toții intervievați de autor.

Calland, a condus echipa de la CIA. Operațiunile secrete dintr-o țară anume erau conduse de JSOC sau CIA, în funcție de o mulțime de factori. În ce măsură era dispusă țara respectivă să permită desfășurarea de militari pentru operațiuni speciale pe teritoriul ei? Cât de puternice erau relațiile dintre CIA și serviciul de spionaj din acea țară? Cât de nemulțumit ar fi fost un anumit șef de centru CIA, dacă i s-ar fi cerut să le cedeze controlul celor de la JSOC asupra țării unde era staționat?

Dat fiind episodul Bajaur, Pakistanul se afla în fruntea listei, pentru negociatori. Președintele Musharraf își dăduse binecuvântarea pentru atacurile cu drone, dar se opunea vehement, în continuare, unor operațiuni de luptă desfășurate de americani în zonele sale tribale. Era în regulă, dacă unele lucruri „cădeau din cer", dar nu și dacă veneau mărșăluind peste frontiera țării sale cu Afganistanul. A încerca să-i bagi pe gât lui Musharraf campanii întregi de operațiuni speciale desfășurate la sol, în locuri precum Waziristanul de Nord și Bajaur – cei mai mulți de la Washington se declarau de acord c-ar fi fost o încercare sortită eșecului.

O soluție a fost propusă de CIA. Pentru a duce militari din echipele de operațiuni speciale în Pakistan, aceștia urmau să-i fie predați, pur și simplu, Agenției și să opereze sub autoritatea Titlului 50, privitor la misiunile acoperite. Militarii din echipele de operațiuni speciale erau „ascunși printre oi" – adică membrii echipelor SEAL deveneau spioni. În felul acesta, ei ar fi putut lansa operațiuni în Pakistan, iar lui Musharraf nici măcar nu i s-ar fi spus. Cum s-a exprimat un fost ofițer de la CIA, militarii din echipele de operațiuni speciale „au devenit, în esență, plutonul de execuție al directorului Agenției". Exact aceeași stratagemă avea să fie utilizată șase ani mai târziu, când elicopterele care transportau militarii din trupele SEAL ale Marinei au decolat de la Jalalabad, din Afganistan, și au trecut frontiera în Pakistan, efectuând raidul care avea să ducă la executarea lui Osama bin Laden. În acea noapte, militarii din trupele SEAL se aflau sub autoritatea

celor de la CIA, directorul Agenției, Leon E. Panetta, fiind șeful întregii misiuni, tehnic vorbind.

În alte țări, cei de la JSOC erau la conducere, și misiunile de comando s-au înmulțit în țări ca Filipinele, unde militari din echipele de operațiuni speciale se aflau deja desfășurați. În 2006, o dronă militară americană a lansat rachete împotriva unei tabere suspectate pentru activități de terorism, din jungla sud-filipineză, în temeiul informațiilor care spuneau că Umar Patek, unul dintre instigatorii unui atac terorist de pe insula Bali, din 2002, s-ar fi ascuns în acea tabără. Atacul rachetelor, despre care guvernul de la Manila și-a asumat public răspunderea, ca fiind o „acțiune militară filipineză", nu l-a nimerit pe Umar Patek, dar a ucis alți câțiva[1]. Armata nu a reușit nici până acum să stabilească, dintre toți morții, care erau adepți ai lui Patek și care nu erau decât niște femei și copii.

Bugetele umflate ale operațiunilor speciale permiteau, de asemenea, ca JSOC să achiziționeze noi echipamente de interceptare, cu ajutorul cărora trupele de comando aveau posibilitatea să culeagă informații din cer, pe teritoriul pakistanez. Avioane marca *Beechcraft* aveau să decoleze în mod regulat de pe aerodromurile din Afganistan, să zboare pe deasupra crestelor de munți, care despărțeau Afganistanul de Pakistan și să se transforme în relee zburătoare pentru telefoanele celulare. Înăuntrul acestor aparate de zbor, exista un instrument zis „Cutia-taifun", care avea înmagazinate zeci de numere de telefon, despre care spionajul militar suspecta că erau folosite de militanții pakistanezi. Instrumentul era capabil să detecteze dacă unul dintre numerele respective era în funcțiune și să-i arate cu precizie amplasamentul. Chiar și dacă un telefon era închis, cei de la JSOC aveau capacitatea de a-l deschide – iar telefonul le indica tot așa, cu precizie, coordonatele locului în care se afla utilizatorul[2].

---

[1] Informațiile despre atacul de rachetă din Filipine provin de la patru actuali și foști ofițeri de la CIA.

[2] Dintr-un interviu luat de autor unui ofițer superior din armată, care a participat la misiunile de supraveghere.

*

După ce au fost parafate noile înțelegeri cu CIA, agenții de la JSO, care fuseseră „ascunși printre oi" și transformați în ofițeri ai Agenției, au putut culege informații din acțiuni pe teren desfășurate în Pakistan. La un an după ce misiunea din Bajaur fusese anulată, au ajuns informații la CIA despre o nouă întâlnire a comandanților militari, care urma să aibă loc în aceeași regiune din zonele tribale.

Sătucul Damadola era ținut sub o atentă supraveghere de ceva timp, de când prizonierul Abu Faraj al-Libi, membru al organizației Al-Qaida, le spusese ofițerilor din spionajul pakistanez că se întâlnise o dată cu Ayman Al-Zawahiri în casa unui localnic din Damadola, pe nume Bakhptur Khan. CIA organizase un atac cu drona la Damadola, în ianuarie 2006, care-l ratase pe Al-Zawahiri. Așa încât, după câteva luni, când s-a ivit iarăși un pont informativ în legătură cu o nouă întâlnire la Damadola, o echipă de militari din trupele SEAL a fost trimisă în sat.

Odată cu punerea în funcțiune a noilor proceduri, CIA și cadrele militare au putut să analizeze în doar câteva ore informațiile de care dispuneau și să aprobe operațiunea[1]. Generalul John Abizaid, șeful Centrului de Comandă al Statelor Unite, se găsea la Washington, când pontul informativ a fost primit de CIA, drept care a sărit într-o mașină de teren de culoare neagră și s-a repezit până la Langley, într-o coloană oficială. La scurt timp după ce Porter Goss și Abizaid s-au pus de acord asupra ultimelor detalii ale raidului, elicopterele au decolat din Afganistan și i-au transportat pe militarii din trupele SEAL peste frontieră, în regiunea Bajaur.

Soldații au luat cu asalt clădirea, i-au pus la pământ pe cei câțiva inși prezenți și le-au legat mâinile la spate cu benzi de plastic. Apoi, prizonierii au fost încărcați în elicoptere și aduși înapoi în Afganistan.

---

[1] Informațiile despre operațiunea de la Damadola, din 2006, provin de la doi foști ofițeri de la CIA.

În interiorul Centrului de Contraterorism de la Langley, ofiţerii Agenţiei s-au adunat în faţa unui monitor de televiziune, ca să urmărească materialul video filmat de un avion *Predator*, care dădea roată pe deasupra clădirii luate cu asalt, de la Damadola – era un ochi care privea fix şi nu clipea, în schimb le permitea spionilor aflaţi la mii de kilometri depărtare să urmărească operaţiunea în plină desfăşurare. Militarii din trupele SEAL nu au capturat niciun şef al organizaţiei Al-Qaida cu acea ocazie. Dar acea misiune de la Damadola le-a dovedit că puteau pătrunde în Pakistan, fără să fie detectaţi, să desfăşoare o operaţiune de răpire şi să revină de partea corectă a frontierei, fără ca guvernanţii pakistanezi să afle măcar despre misiunea lor.

Capitolul 8

Un război purtat prin intermediar

„Eu şi neamul meu împotriva lumii.
Eu şi clanul meu împotriva neamului meu.
Eu şi familia mea împotriva clanului meu.
Eu şi fratele meu împotriva familiei mele.
Eu împotriva fratelui meu."

Proverb somalez

În primăvara anului 2006, agenţii plasaţi de CIA la Nairobi, în Kenya, încărcau aruncătoare de grenade anti-tanc, mortiere şi pistoale-mitralieră semi-automate AK-47 în avioane cargo fără însemne şi trimiteau aceste transporturi către aerodromuri din Somalia, controlate de căpeteniile războinice. Odată cu armamentul, agenţii le-au trimis şi valize pline de bani – în jur de două sute de mii de dolari pentru fiecare căpetenie –, ca răsplată pentru serviciile prestate de aceştia în lupta împotriva terorismului[1]. Deşi erau nişte oameni care căutaseră să se omoare unii pe alţii în diverse momente, de-a lungul anilor, n-au avut nicio reţinere să lucreze împreună, din momentul în care CIA şi-a deschis larg băierile pungii. Ba chiar, au reuşit să vină cu o denumire plăcută urechilor de la Washington pentru parteneriatul dintre ei şi

[1] Dintr-un interviu luat de autor unor oficialităţi de la CIA, Departamentul de Stat şi din Congres. Vezi şi Mark Mazzetti, „Efforts by CIA fail in Somalia, officials charge", în *The New York Times*, 8 iunie 2006.

americani: ARPCT. Această denumire s-a dovedit ironică fără să vrea, dată fiind istoria brutală a unora dintre căpeteniile războinice, precum Abdi Hasan Awale Qeybdii şi Mohamed Qanyare Afrah. Chiar şi în unele sectoare de la CIA, grupul a devenit ţinta glumelor. Unii spioni americani au comparat acronimul ARPCT cu denumirea organizaţiei teroriste globale SPECTRE, din filmele cu James Bond.

Jose Rodriguez[1] îşi pusese iscălitura pe un plan elaborat de spionii de la Nairobi, de a intensifica un program de alimentare cu arme şi bani a căpeteniilor războinice, care-i convinseseră pe americani că le puteau fi de ajutor în lupta împotriva unei ameninţări de radicalizare, proaspăt-apărută în acea ţară haotică şi sărăcită. O sumedenie de căpetenii războinice, unii dintre ei fiind aceiaşi care trimiseseră trăgători să ucidă poliţişti militari şi membri ai comandourilor Delta Force, în 1993, erau pe statul de plăţi al Agenţiei din 2002. Ajutaseră CIA să vâneze membri ai reţelei est-africane a organizaţiei Al-Qaida, unii dintre aceştia fiind scoşi clandestin din Somalia şi duşi în găurile negre care erau închisorile Agenţiei. Dar operaţiunea secretă din 2006 a reprezentat un aranjament mai oficial şi s-a transformat, pentru căpeteniile războinice, într-o goană după potcoave de cai morţi – cu binecuvântarea Washingtonului.

Haosul galopant din Irak nu doar că le distrăsese atenţia soldaţilor şi spionilor de la războiul din Afganistan, dar le dăduse ideea unei noi generaţii de tineri musulmani să pună mâna pe arme împotriva Statelor Unite. La vremea respectivă, ciornele unui raport informativ clasificat, care circulau prin agenţiile de spionaj americane, scoteau la iveală problema radicalizării din lumea islamică. Raportul final a conchis că Irakul devenise „o

[1] În 2005, Direcţia de Operaţiuni de la CIA şi-a schimbat denumirea în National Clandestine Service. Rodriguez a fost numit şeful noului NCS.

cause célèbre[1] pentru jihadişti, alimentând un profund resentiment faţă de amestecul Statelor Unite în lumea musulmană şi cultivând sprijinul pentru mişcarea jihadistă la nivel global"[2].

Raportul – o Estimare Informativă Naţională[3] – anticipa că mişcarea jihadistă de la nivel global, din ce în ce mai descentralizată, avea să se fragmenteze şi mai mult, iar grupările militante regionale aveau să prolifereze. Peisajul parcurgea un proces de schimbare dramatică, ţări din Africa de Nord şi Africa de Est, precum şi zone sărăcite ale Peninsulei Arabia devenind îngrijorător de instabile.

În Yemen, 23 de militanţi legaţi de Al-Qaida s-au făcut nevăzuţi dintr-o închisoare locală, folosindu-se de linguri şi picioare de mese, cu care au reuşit să sape un tunel. Cel mai sigur este c-au fost ajutaţi de membri ai serviciilor de securitate yemenite, care erau simpatizanţi ai cauzei acelor prizonieri, de pe vremea războiului cu sovieticii din Afganistan. Un oficial yemenit explica toată situaţia, din perspectiva omului din interior, într-un interviu acordat ziarului *The New York Times*, în termenii următori: „Nu trebuie să uitaţi, aceşti ofiţeri escortau prizonierii din Sana'a în Pakistan, pe vremea jihadului afgan. Oamenii îşi făceau relaţii, şi asta nu se schimbă chiar aşa uşor"[4]. Interpolul a emis o avertizare de urgenţă globală, vizând arestarea celor 23 de evadaţi, dar

[1] Textual: „cauză celebră" (în fr., în original), formulă folosită mai ales pentru cazurile juridice de răsunet, extinsă la orice situaţie care suscită o vie dezbatere publică (n. tr.).

[2] Directorul Informaţiilor Naţionale, „Tendinţe în terorismul global. Implicaţiile lor pentru Statele Unite", evaluări-cheie declasificate din Evaluarea Informativă Naţională, aprilie 2006.

[3] *National Intelligence Estimate*, evaluare făcută de Directorul Informaţiilor Naţionale, pe o chestiune punctuală privitoare la siguranţa naţională (n. tr.).

[4] Robert Worth, „Is Yemen the next Afghanistan?", în *The New York Times*, 6 iulie 2010.

mulți dintre ei n-au ajuns prea departe. Au rămas chiar în Yemen, formând miezul unei grupări care și-a luat, în cele din urmă, denumirea de Al-Qaida din Peninsula Arabia[1].

Apoi, mai erau Somalia și ascensiunea într-o postură de șef a unui ins mic de statură și îndesat, cu ochelari în formă de sâmburi de migdale și un smoc de păr care-i țâșnea din bărbie și pe care și-l vopsea cu *henna* roșie. Hassan Dahir Aweys conducea *Shura*, sau Consiliul Consultativ al Uniunii Tribunalelor Islamice din Somalia, o confederație oarecum amorfă de șefi de clan, afaceriști și magnați, care se aliaseră pentru a face puțină ordine în haosul somalez, impunând legea islamică *sharia*. Tribunalele respective, care ani de zile fuseseră dominate de moderați, se bucurau de o popularitate foarte răspândită în Somalia, pentru că veniseră cu o liniștire a apelor, după decenii întregi de dominație a căpeteniilor războinice. Dar, spre sfârșitul anului 2005, influența lui Aweys asupra Uniunii Tribunalelor Islamice transformase organizația într-o versiune mai amplă a tribunalului său bazat pe *sharia*, din orașul-port Merca – o platformă de predicare a unei variante a Islamului lipsită de orice compromisuri, care în mod curent pronunța pedepse precum uciderea cu pietre a celor vinovați de adulter sau tăierea mâinilor celor găsiți vinovați de furt[2].

Aweys figura, de mulți ani, pe o listă americană de suspecți de terorism, iar CIA găsise legătura dintre el și rețeaua din Africa de Est a organizației Al-Qaida, care pusese bombe în ambasadele americane din Kenya și Tanzania, în 1998. Și totuși, el opera la lumina zilei, făcea deplasări cu mare tam-tam în Dubai și se mișca neîngrădit de nimeni și de nimic între orașele din Somalia. Sub comanda lui acționa o bandă de tineri, trăgători profesioniști,

---

[1] Avertizarea Interpolului este citată de Bill Roggio, în „Al-Qaida jailbreak in Yemen", în *Long War Journal*, 8 februarie 2006.

[2] David H. Shinn, „Al Qaeda in East Africa and the Horn", în *The Journal of Conflict Studies*, 27, nr. 1/2007.

care se prezentau drept *Al-Shabaab* – „Tineretul", în limba arabă. Gruparea lua cu asalt străzile din Mogadishu, vânând şi omorând pe oricine era suspect de a fi aliatul guvernului federal de tranziţie din Somalia, o structură slabă şi coruptă[1], creată de Naţiunile Unite şi care prea puţin deţinea controlul asupra ţării propriu-zise. Localnicii bănuiţi de a fi spionat pentru americani erau împuşcaţi pe loc.

CIA nu mai avea de mulţi ani un centru permanent pe teritoriul Somaliei, aşa încât monitorizarea evenimentelor interne somaleze cădea în sarcina ofiţerilor care lucrau în clandestinitate în ţara vecină, Kenya. Centrul CIA de la Nairobi crescuse în mod semnificativ după atacurile de la 11 septembrie 2001, obţinând mai mulţi bani şi mai mult personal, după ce directorul Agenţiei, Porter Goss, decisese că era cazul să fie consolidată prezenţa celor de la CIA în Africa şi redeschisese câteva dintre centrele de pe întregul continent, ale căror obloane fuseseră trase anterior[2]. În ultimele luni din 2005 şi primele din 2006, la Langley fuseseră primite o serie de telegrame neliniştitoare, cu avertismente în privinţa influenţei crescânde a lui Hassan Dahir Aweys, cel cu bărbuţă roşcată, şi a grupării lui înarmate până-n dinţi, Al-Shabaab. Unele dintre aceste rapoarte concludeau că tinerii aceia radicalizaţi din Uniunea Tribunalelor Islamice, printre care şi un veteran solid al războiului din Afganistan, pe nume Aden Hashi Farah Ayro, ar fi putut pune bazele unui nou refugiu pentru adepţii organizaţiei Al-Qaida, în Somalia.

Şi totuşi, oricât de mult şi-ar fi putut dori Osama bin Laden şi adepţii lui să se stabilească în Somalia, gruparea lor s-a confruntat de-a lungul anilor cu câteva probleme pe care le avuseseră şi americanii în acea ţară distrusă de război. Mai simplu spus, Al-Qaida nu înţelesese realităţile din Somalia şi planul organizaţiei de a se

[1] Bronwyn Bruton, „Somalia: A new approach", în *Council on Foreign Relations*, martie 2010, p. 7.

[2] Dintr-un interviu al autorului cu trei foşti oficiali de vârf de la CIA.

muta pe pământ somalez, odată izbucnit războiul din Afganistan, se dovedise a fi un eşec lamentabil. Militanţii arabi care sosiseră în Cornul Africii nu reuşiseră să se descurce în acea învălmăşeală de clanuri şi sub-clanuri, întreţesute în urzeala culturii somaleze, şi se treziseră că erau storşi de bani la fiecare pas de mai-marii clanurilor[1]. În loc să se unească sub un singur drapel şi să-i alunge pe occidentali din ţara lor, somalezii au preferat să se lupte între ei. Militanţii care urmau Al-Qaida şi aderaseră la curentul radical *wahhabi*[2] al Islamului nu se putuseră adapta sufismului mai degrabă moderat, pe care-l practicau marea majoritate a somalezilor. Aceştia din urmă erau renumiţi drept clevetitori siniştri, iar vizitatorii străini se înfuriaseră pe gazde că nu reuşeau să ţină secrete. Mai mult decât atât, acea ţară africană haotică de la ţărmurile mării părea teribil de diferită faţă de regiunile muntoase al Pakistanului şi Afganistanului.

Aceste lucruri nu erau deloc limpezi, la vremea respectivă, pentru nimeni din cercurile militare sau de informaţii de la Washington, iar semnalul de alarmă tras de rapoartele oamenilor staţionaţi de CIA la Nairobi a început să fie privit cu mai mare atenţie la Casa Albă. Dar ce anume era de făcut, dacă Somalia o lua pe aceeaşi cale precum Afganistanul? Cum fantomele episodului „Elicopter la pământ"[3] – aşa-numita Bătălie pentru Mogadishu, din 1993 – încă mai bântuiau coridoarele Pentagonului, generalii

---

[1] Clint Watts, Jacob Shapiro şi Vahid Brown, „(Ne)norocul prin care trece Al-Qaida în Cornul Africii", Centrul de Combatere a Terorismului „Proiectul Armonia" de la Westpoint, 2 iulie 2007, pp. 19–21.

[2] Doctrină religioasă şi mişcare islamică ultraconservatoare, fundamentaliste, puritane, la baza cărora s-a aflat Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703–1792) (n. tr.).

[3] *Elicopter la pământ!* (2001), titlul unui film de război regizat de Ridley Scott, care descrie raidul efectuat de armata americană asupra capitalei somaleze Mogadishu, în 1993, pentru a-l prinde pe Mohammed Farah Aidid, liderul unei facţiuni armate, şi luptele de stradă care au avut loc atunci (n. tr.).

din armată anunţaseră deja că aveau de gând să demisioneze, înainte ca Statele Unite să se arunce într-o nouă intervenţie militară semnificativă în Somalia. În plus, războaiele din alte părţi ale lumii răreau destul de mult rândurile soldaţilor şi ale puşcaşilor marini, iar Pentagonul nu-şi putea permite să disloce trupe noi în Cornul Africii, dincolo de soldaţii trimişi să formeze un grup operativ, şi nimic altceva, în Djibouti, care operau dintr-o fostă bază a Legiunii Străine franceze de acolo. Cum, însă, Administraţia Bush se convinsese că Somalia reprezenta o problemă care se cerea neapărat rezolvată, Casa Albă s-a reorientat către CIA, căreia i s-a cerut să găsească o armată intermediară, numai bună să poarte un alt război pentru Mogadishu. Astfel s-a născut ARPCT.

Căpeteniile războinice din ARPCT nu păstrau câtuşi de puţin discreţia faţă de legăturile lor cu Washingtonul şi se lăudau pe faţă cu câţi bani primeau de la CIA. Dar şi felul în care tratau americanii legăturile cu aceştia era unul de mântuială, aşa încât era limpede pentru oricine că Alianţa era, de fapt, o faţadă pentru colaborarea cu CIA. Transporturile de arme şi livrările de bani erau făcute publice în presa locală. Ofiţerii Agenţiei le-au furnizat căpeteniilor somaleze date de contact, pe care să le folosească dacă şi când aveau nevoie de mai multe ajutoare, şi prin capitala somaleză se răspândiseră zvonuri că oamenii de la CIA veniseră chiar şi cu o adresă de *e-mail*, pe care să fie înştiinţaţi de căpeteniile războinice dacă era cazul să le fie trimise alte arme şi alţi bani.

Stângăcia cu care procedaseră cei de la CIA îi împărţise în tabere pe funcţionarii americani de la ambasada din Nairobi, o fortăreaţă construită după ce exploziile din 1998 distruseseră fosta clădire. Întreaga operaţiune era condusă de şeful centrului CIA din Kenya, dar diplomaţii din complex au început să compună telegrame către sediul central al Departamentului de Stat, avertizând în privinţa reculului pe care l-ar fi putut înregistra

sprijinul acoperit pe care-l primeau căpeteniile războinice. Într-o asemenea telegramă, Leslie Rowe, al doilea om din ierarhia ambasadei, vorbea despre furia care cuprinsese oficialităţile africane, în legătură cu eforturile depuse de CIA. Michael Zorick, responsabilul politic al Departamentului de Stat pentru Somalia, a trimis o telegramă nimicitoare la Washington, în care critica politica de alianţe cu căpeteniile războinice şi se plângea că Agenţia îi aproviziona cu arme pe unii dintre cei mai mari ticăloşi din Somalia[1]. Zorick a fost mutat în Ciad, la puţin timp după aceea.

Exact aşa cum avertizaseră unii dintre aceşti ofiţeri, operaţiunea secretă le-a explodat în faţă celor de la CIA. În loc să le slăbească poziţia islamiştilor, a înclinat balanţa echilibrului de putere din Somalia în cealaltă direcţie. Somalezii au început să privească Uniunea Tribunalelor Islamice drept soluţia de a scăpa ţara de influenţele străine şi de a pune capăt, odată pentru totdeauna, dominaţiei căpeteniilor războinice, care-i dezbinaseră. Când s-au reunit, în mai 2006, ambasadorii Statelor Unite din Africa de Est şi Yemen vedeau deja cum se despărţeau apele în capitala somaleză Mogadishu. Cum nimeni nu putea spune care ar fi trebuit să fie paşii următori, ambasadorii au căzut de acord asupra importanţei faptului de a „muta conversaţia" de la desfăşurarea de lupte în capitala Somaliei către „paşii pozitivi pe care Statele Unite i-ar fi putut face"[2], pentru a sprijini reconstrucţia instituţiilor somaleze.

Ceea ce fusese odinioară o situaţie de reciprocă tolerare s-a transformat într-o debandadă, islamiştii alungându-le din Mogadishu pe căpeteniile războinice sprijinite de CIA. Uniunea Tribunalelor Islamice şi-a consolidat poziţia de forţă în

[1] Conţinutul unor telegrame de la Nairobi, dezvăluit în cursul unui interviu luat de autor unor oficialităţi de la Departamentul de Stat şi din Congres.

[2] Telegrame ale Ambasadei americane din Tanzania către Departamentul de Stat, „CT [contraterorismul] în Cornul Africii. Rezultate şi recomandări din zilele de 23–24 mai", 3 iulie 2006.

capitală. Lucru şi mai dezastruos pentru Washington, noua Bătălie pentru Mogadishu le-a conferit o şi mai mare influenţă, în interiorul Uniunii, lui Hassan Dahir Aweys şi bandei sale radicale de ucigaşi Al-Shabaab.

Hank Crumpton, fostul ofiţer al Centrului Contraterorist al Agenţiei, a urmărit evoluţia dezastrului de la biroul său din cadrul Departamentului de Stat, unde ocupa un post de coordonator pentru contraterorism. Slujba respectivă purta o denumire pompoasă, de ambasador onorific, dar era prejudiciată de amplasarea în interiorul unei maşinării diplomatice subfinanţate şi adeseori nefuncţionale. Pentru Crumpton, felul în care se aventurase CIA şi se încurcase cu căpeteniile războinice din Somalia reprezenta un exemplu clasic de cum recurgea Washingtonul la operaţiuni sub acoperire, de îndată ce o problemă părea prea dificil de rezolvat pe altă cale. Ce faci în Somalia, dacă n-ai nicio idee despre ce ai putea face? Spui: „Luaţi de-aici nişte bani. Luaţi de-aici nişte arme. Haideţi, daţi-i drumul".

„În lipsa unei politici externe, acţiunea clandestină e sortită să eşueze", afirma el. „Şi, dacă-mi arătaţi dumneavoastră care a fost, în 2006, politica externă a guvernului Statelor Unite pentru Somalia – sau care este acum –, vă dau o bancnotă de zece dolari."

Şeful centrului CIA de la Nairobi a suportat criticile interne răvăşitoare. Jose Rodriguez l-a retras din Kenya şi Agenţia s-a decis că nu mai voia să aibă de-a face cu Somalia – deocamdată. Cum Uniunea Tribunalelor Islamice ajunsese, de-acum, la putere la Mogadishu, oficialităţile Administraţiei Bush au început să vorbească despre Somalia ca fiind cel mai recent stat terorist. Jendayi Frazer, funcţionar superior din Departamentul de Stat, însărcinat cu politica legată de Africa, s-a lansat în ultimele luni ale anului 2006 într-o serie de afirmaţii publice despre legăturile directe dintre Uniunea Tribunalelor Islamice şi Al-Qaida şi i-a calificat pe susţinătorii celei dintâi, fără perdea, drept „teroriştii".

*

Colapsul eforturilor întreprinse de CIA în Somalia epuizase, pentru moment, opțiunile Administrației Bush în privința modului în care urma să fie tratată ascensiunea islamiștilor din acea țară. Dar, acolo unde guvernele se fereau să calce, se iveau noi oportunități pentru companiile private din sectorul militar și pentru eventualii antreprenori care abia așteptau să se cufunde în anarhia din Africa de Est.

Condițiile erau perfecte: guvernul Statelor Unite nu era deloc doritor să trimită propriii oameni în Somalia, în schimb era nerăbdător să cheltuiască bani, ca să-și trimită alții oamenii lor. Până la mijlocul anului 2006, situația din Somalia se transformase deja într-un război externalizat.

La numai o săptămână după ce căpeteniile războinice sprijinite de CIA fugiseră din Mogadishu, un avion comercial, care transporta o femeie între două vârste din țara cailor, Virginia de Nord, ateriza la Nairobi. Michele Ballarin era patroana unei mici firme – *Select Armor* –, care furniza prin contract echipamente de protecție Departamentului de Pompieri din comitatul Los Angeles, dar nu reușise, deși încercase de mai multe ori, să obțină vreun contract major cu Pentagonul. Ambițiile ei, însă, erau cu mult mai mari, decât să funcționeze ca un furnizor de mâna a patra al industriei de apărare. După aterizarea în Kenya, în iunie 2006, Michele Ballarin s-a întâlnit, în particular, cu Abdullahi Yusuf Ahmed, omul care conducea guvernul în exil al Somaliei, cel sprijinit de Națiunile Unite, din apartamentul său luxos de hotel de la Nairobi.

Părea straniu ca o femeie care se prezenta drept o moștenitoare bogată să vină în audiență la șeful impotentului Guvern Federal de Tranziție al Somaliei. Numai că Michele Ballarin călătorise de mai multe ori până în Cornul Africii și dezvoltase un fel de cult, când venea vorba să urmărească evoluția unor sectoare ale clasei politice somaleze. Pretindea că se ocupa cu creșterea și înmulțirea

de armăsari lipițani – celebrii cai albi, care se potrivesc cel mai bine dresajului – și-și afișa bogăția, indiferent unde mergea. Călătorea cu valize Louis Vuitton, împodobită cu bijuterii scumpe și îmbrăcată cu taioare Gucci. Dacă intenționa să epateze și să-i impresioneze pe locuitorii uneia dintre cele mai sărace țări ale lumii, efectul pe care-l obținea era chiar cel scontat. Somalezii începuseră să vorbească despre ea, atribuindu-i un nume-poreclă, care era și termenul arab pentru „prințesă" – îi spuneau „Amira".

Era cale lungă până acolo, ce-i drept, din Virginia de Vest, unde Michele Ballarin își făcuse pentru prima oară un nume, în anii 1980, candidând ca republicană, într-un stat cu preferințe democrate ferme. Ceea ce căutase ea să facă fusese să profite de popularitatea lui Ronald Reagan, în speranța de a câștiga un loc în Congres, ca reprezentantă a orașului Morgantown, unde-și avea sediul Universitatea din Virginia de Vest. În vârstă de numai 31 de ani la vremea respectivă, își finanțase campania din 1986, în mare parte, cu bani de la primul ei soț, un bărbat cu câteva decenii mai în vârstă decât ea, care debarcase pe plajele din Normandia în Ziua Z[1] și adunase o mică avere ca dezvoltator imobiliar[2]. Dar se zbătuse ea însăși să adune contribuții la propria campanie, dovedindu-și talentele de pianistă de concert, în timpul adunărilor politice pentru strângere de fonduri. Căutând să-l

[1] În limba engleză și în jargon militar, *D-Day* și *H-Hour* sunt denumirile codificate ale zilei și orei la care este planificată să înceapă o acțiune militară importantă, câtă vreme acestea nu se cunosc exact sau dacă se impune secretul. Cea mai cunoscută și frecvent menționată asemenea Zi Z a fost aceea a debarcării trupelor aliate, anglo-americane și franceze, pe plajele din Normandia, în ziua de 6 iunie 1944, acțiune care a schimbat soarta celui de-al Doilea Război Mondial (n. tr.).

[2] „Diverse necroloage din Comitatul Monongalia, Virginia de Vest: Edward Robert Golden", pe situl genealogybuff.com. Vezi și Edgar Simpson, „Candidates promise to liven last days before election", în *The Charleston Gazette*, 26 octombrie 1986.

descrie pe oponentul ei democrat, ca fiind pe alături cu drumul față de valorile familiilor din Virginia de Vest, ea îl criticase pe deținătorul postului, în ultimele săptămâni de campanie, pentru votul dat de acesta în favoarea cheltuirii banului public, pentru ca revista *Playboy* să fie tipărită și în scriere Braille. Ba chiar făcuse un circ întreg, la refuzul acestuia de a se prezenta la una dintre dezbateri, tăind o bucată de carton pe care-i lipise mutra și făcându-și dezbaterea chiar și fără el[1]. Și totuși, fusese învinsă fără drept de apel în alegerile respective.

După ce primul ei soț murise, Michele se căsătorise cu Gino Ballarin, un fost barman la „Clubul 21" din Manhattan, care progresase în viață și devenise administratorul clubului privat „Georgetown", din Washington. Cei doi începuseră să dea petreceri la reședința lor din Virginia, până la urmă câștigându-și locul binemeritat în așa-numita *Green Book*, un catalog al „washingtonezilor din prim-planul societății", care era ca o biblie pentru elita de bun-gust și cu avere considerabilă din capitală. În 1997, Michele Ballarin îi spunea unei jurnaliste cât de mulțumită era să ajungă în *Cartea verde*, laolaltă cu toți prietenii și vecinii ei, și cu alți „sprijinitori ai sporturilor cabaline": „*Cartea verde* simbolizează moduri vechi de a face lucrurile, care s-au pus pe picioarele dinapoi, fără exagerare, împotriva schimbării", zisese ea. „Simbolizează un fel mai nobil de a-ți trăi viața."[2]

Soții Ballarin locuiau, la vremea respectivă, pe o proprietate din Markham, statul Virginia, denumită elocvent „Piscul Lupului". Fusese, mai demult, reședința lui Turner Ashby, un

---

[1] Agenția UPI, „Braille playboy criticized", 27 septembrie 1986. Vezi și „Debate with stand-in short in Fayetteville" („Dezbatere cu un participant-lipsă la Fayetteville"), în *The Charleston Gazette*, 19 august 1986.

[2] Ellen Gamerman, „To know if you're anybody, check the list: In Washington, the snobby old *Green Book* is relished as a throwback to less-tacky times", în *The Baltimore Sun*, 22 octombrie 1997.

comandant de cavalerie confederat, care devenise celebru în timpul campaniei lui Stonewall Jackson din Valea Shenandoah[1] şi dobândise porecla de „Cavalerul negru al Confederaţiei". Dar Michele Ballarin părea să aibă planuri mai ample decât să ducă o viaţă mondenă, cu meciuri de polo pe iarbă şi petreceri câmpeneşti. În anii 1990 şi în primii ani 2000, ea se lansase într-o serie de afaceri, de la dezvoltări imobiliare la speculaţii financiare internaţionale, ajungând până la vânzarea de echipamente de protecţie.

După cum ea însăşi relata ulterior, o întâlnire amicală cu câţiva somalezi americani, aranjată de un prieten din loja francmasonică de la Washington, îi trezise interesul faţă de acea ţară africană răvăşită de război – şi de aici se declanşase transformarea ei din Michele în Amira[2]. Începuse deplasările în Africa, şi, după nu multă vreme, femeia creştină pioasă, care cânta la orgă în biserica ei, în fiecare duminică, devenise fascinată de învăţăturile sufismului, o ramură mistică a Islamului, care dominase subcontinentul indian şi nordul Africii. Sufismul pierduse teren, după ce dezmembrarea Imperiului Otoman dăduse naştere unor forme de credinţă islamică mai brutale, dar este încă practicat pe scară largă în Somalia. Michele Ballarin se convinsese că promovarea grupărilor sufite pe întregul teritoriu somalez reprezenta cea mai bună cale de a reduce influenţa toxică – în opinia ei – a wahabismului strict, care se instalase în Cornul Africii cu sprijinul unor donatori saudiţi bogaţi, care trimiteau bani acolo pentru construirea de şcoli şi moschei radicale.

Activitatea ei publică din Somalia o făcea să pară doar o altă persoană bogată şi bine-intenţionată, care sprijinea proiecte himerice de dezvoltare, dar exista şi o latură mai sumbră, mai

[1] Este vorba de o bătălie din timpul Războiului Civil american, care a avut loc în 1862: generalul sudist Stonewall Jackson a respins cu succes, din Valea Shenandoah, trei armate nordiste (n. tr.).

[2] Dintr-un interviu luat de autor Michelei Ballarin.

contondentă, a proiectelor pe care le urmărea. Când Uniunea Tribunalelor Islamice preluase controlul la Mogadishu, Michele Ballarin înţelesese oportunitatea de a profita de vastele zone ale Somaliei, care erau neguvernate, şi pusese bazele unei mişcări de rezistenţă, care să-i alunge pe islamişti de la putere, totodată încurajând anumite afaceri destul de riscante în restul ţării. Femeia-călăreaţă din Virginia îşi croise drum în haosul somalez.

La întâlnirea cu preşedintele Abdullahi Yusuf Ahmed, Michele Ballarin a pus în discuţie planul ei de a construi o bază în oraşul-port Berbera, din partea de nord a Somaliei. În acel oraş, se afla un aerodrom abandonat, pe care NASA îl desemnase mai de mult pistă de aterizare de urgenţă pentru navetele spaţiale, iar afacerista se gândise că instalaţiile de acolo puteau fi transformate într-un nod al traficului comercial şi într-un centru de antrenament pentru forţele opuse grupării Al-Shabaab. Preşedintele Ahmed, o paiaţă politică refugiată într-un hotel de lux din Nairobi, nu era câtuşi de puţin în poziţia de a-şi da acordul pentru planul Amirei Ballarin. Dar, când a ieşit de la întâlnirea cu el, a părut în al nouălea cer. După câteva zile, le-a trimis un *e-mail* mai multora dintre partenerii ei de afaceri din Statele Unite, inclusiv lui Chris Farina, şeful firmei private de securitate ATS Worldwide, cu sediul în Florida. În acel *e-mail*, scria: „Băieţi, reuşită întâlnire cu preşedintele Abdullay Yussef [sic] şi persoanele din anturajul său. L-a numit pe şeful protocolului său prezidenţial ca persoană de legătură cu noi în această fază"[1]. În acelaşi *e-mail*, ceva mai departe, sugera că planurile ei erau cunoscute la CIA şi că plănuia o întâlnire cu o cunoştinţă a ei de la CIA, la New York.

[1] Despre aceste *e-mail*-uri, a vorbit prima dată Patrick Smith, în ediţia din 8 septembrie 2008 a respectabilului buletin informativ *Africa Confidential*. Mai multe fragmente de *e-mail*-uri au fost incluse în numărul de pe 10 septembrie 2008 al ziarului britanic *The Observer*.

Farina, însă, i-a recomandat precauție, răspunzându-i la mesaj că planul nu trebuia pus în funcțiune copt numai pe jumătate: „O intrare forțată [în Mogadishu], în această fază, fără asigurarea unor forțe care s-o ducă mai departe și care să capitalizeze elanul/inițiativa operațiunii de penetrare, riscă să aibă drept rezultat un al doilea Diện Biện Phu[1]", i-a scris el, referindu-se la dezastrul înregistrat de francezi în Indochina, în 1954.

Farina i-a mai spus Amirei Ballarin că poate CIA nu era cel mai potrivit partener pentru eforturile lor conjugate – un sfat înțelept, probabil, date fiind cele ce tocmai se petrecuseră în Somalia. După el, o mai bună opțiune ar fi reprezentat-o Pentagonul[2].

Amira i-a urmat sfatul, până la urmă, dar aveau să mai treacă doi ani, până când i-a convins pe cei de la Pentagon să-i finanțeze aventurile somaleze.

Preluarea puterii de către Uniunea Tribunalelor Islamice la Mogadishu a fost însoțită, inițial, de instalarea unui calm pe care capitala nu-l mai cunoscuse de ani buni. Un oraș pe care căpeteniile războinice îl împărțiseră între ele acum era deschis tuturor. Copii care crescuseră la o distanță de numai un kilometru de mare, dar nu văzuseră niciodată apa cu ochii lor, pentru c-ar fi însemnat să traverseze teritoriul unei căpetenii războinice rivale, erau acum liberi să-și petreacă toată ziua la plajă[3].

Dar o serie de hotărâri luate în acea vară de ramura Al-Shabaab a Uniunii Tribunalelor Islamice, care, de fapt, preluase

[1] Localitate din nord-vestul Vietnamului, unde, în lunile martie–mai 1954, forțele Corpului Expediționar francez s-au confruntat cu cele nord-vietnameze din provincia zisă Indochina, care cuprindea câteva țări din Asia de Sud-Est: Myanmar, Thailanda, Laos, Cambodgia și Vietnam, europenii înregistrând o înfrângere grea (n. tr.).

[2] Vezi numărul de pe 10 septembrie 2008 al ziarului britanic *The Observer*.

[3] Dintr-un interviu luat de autor lui Bronwyn Bruton.

controlul asupra întregii mişcări, au făcut ca mulţi somalezi să se întoarcă împotriva noilor conducători de la Mogadishu. Filmele străine au fost interzise, la fel ca şi meciurile de fotbal. Femeile au fost obligate să-şi acopere feţele cu văluri. Măsura cea mai nepopulară dintre toate a fost interzicerea consumului de *khat*, o frunză cu efect narcotic, pe care aproape toţi bărbaţii somalezi o mestecau zilnic, pentru că le inducea o ameţeală vagă şi plăcută.

Îngrijorările de la Washington, în privinţa impunerii legii islamice *sharia*, erau întreţinute de o suită de informaţii furnizate Administraţiei Bush de oficialităţile etiopiene, care se temeau că Al-Qaida şi-ar fi putut crea o nouă zonă de refugiu la frontierele estice ale ţării lor. Animozităţile dintre somalezi şi etiopieni erau profunde. În anii 1970, cele două ţări se confruntaseră într-o luptă teritorială pe marginea regiunii Ogaden din Etiopia, care devenise un conflict-satelit al Războiului Rece – Statele Unite sprijiniseră Somalia, în timp ce Uniunea Sovietică le furnizase ajutoare militare etiopienilor. Dar destrămarea Sovietelor dusese la o regrupare de alianţe în Africa, la fel ca în multe alte părţi ale lumii. În anii 1990, când Washingtonul se temea de răspândirea fundamentalismului islamic, Etiopia şi majoritatea ei creştină au ajuns să fie privite drept aliaţi fireşti ai Statelor Unite.

Aşa încât, în vara lui 2006, când oficialităţile etiopiene au început să vorbească deschis despre posibilitatea invadării Somaliei, pentru a răsturna de la putere Uniunea Tribunalelor Islamice şi braţul ei armat, gruparea Al-Shabaab, unii de la Washington au remarcat oportunitatea care li se oferea. Strategia înarmării unei şlehte de căpetenii războinice eşuase, însă armata etiopiană putea juca rolul de forţă intermediară pentru americani, în Somalia. După numai câteva săptămâni de la preluarea puterii de către islamişti la Mogadishu, generalul John Abizaid, de la Centrul de Comandă al Statelor Unite, a vizitat Addis Abeba, capitala Etiopiei, în cadrul unui turneu prin Africa de Est. La întâlnirile

pe care le-a avut cu oficialități americane staționate în Etiopia, din armată, de la CIA și de la Departamentul de Stat, generalul a vrut să știe de ce ar fi avut nevoie armata etiopiană, dacă ar fi pătruns cu tancurile pe teritoriul somalez, cu destinația Mogadishu.

Abizaid a făcut precizarea că Statele Unite nu îndemnau Etiopia să invadeze țara vecină, dar voiau să se asigure că o asemenea invazie, dacă s-ar fi petrecut, ar fi fost încununată de succes[1]. El s-a întâlnit și cu oficialități etiopiene, cărora s-a oferit să le împărtășească informațiile pe care le aveau americanii, despre pozițiile militare deținute de Uniunea Tribunalelor Islamice pe teritoriul Somaliei. De la Washington, Directorul Informațiilor Naționale, John D. Negroponte, și-a dat acordul pentru ca sateliții-spion să fie îndreptați către Somalia, ca să adune imagini detaliate în beneficiul trupelor etiopiene. „Ideea era să-i punem pe etiopieni să poarte războiul în locul nostru", afirma un oficial american care în 2006 era staționat în capitala Etiopiei, Addis Abeba.

Invazia etiopiană avea să ofere, de asemenea, o acoperire pentru misiunile de comando americane în Somalia, lansate de la o bază din Etiopia răsăriteană, unde se cultiva cafea. În vara și toamna lui 2006, când părea din ce în ce mai plauzibil că trupele etiopiene urmau să invadeze Somalia, echipaje ale așa-numitelor „Albine de mare"[2] ale Marinei Militare au sosit la baza de la Dire Dawa, la 500 de kilometri est de Addis Abeba. În varianta oficială, „Albinele de mare" îndeplineau acolo o misiune umanitară. Ploi torențiale făcuseră să se inunde câmpiile din jurul orașului și un val înalt de trei metri măturase străzile, iar geniștii americani ajutau la ridicarea de corturi și furnizau asistență medicală

[1] Detaliile vizitei generalului Abizaid la Addis Abeba provin de la un oficial diplomatic din Ambasada americană în capitala Etiopiei.

[2] Este vorba de Batalioanele Navale de Construcții ale Statelor Unite, zise și *Seebees* – „Albinele de mare" –, de la felul cum se citesc inițialele cuvintelor *Construction Battalions* (CBs) (n. tr.).

de urgență pentru cei zece mii de oameni care fuseseră strămutați din calea diluviului[1].

Dincolo de ajutoarele umanitare, însă, avioanele de transport C-130 care soseau la Dire Dawa furnizau și materiale de război pentru soldații din trupele de comando ale formațiunilor SEAL ale Marinei și ale Delta Force, care străbăteau Etiopia clandestin, făcând parte dintr-o unitate secretă a Comandamentului Operațiunilor Speciale Comune, cu denumirea codificată de Forța de Intervenție 88. Misiunea lor era să se folosească de invazia etiopiană a Somaliei drept acoperire pentru propria pătrundere pe teritoriul somalez, unde urmau să-i vâneze pe agenții de frunte ai Uniunii Tribunalelor Islamice[2].

Misiunea în Somalia fusese autorizată în baza ordinului din 2004, emis de Donald Rumsfeld, care le dădea voie comandourilor militare să se infiltreze în țări care le fuseseră tradițional interzise soldaților americani. La începutul lui ianuarie 2007, la doar câteva zile după ce primele coloane de tancuri etiopiene luaseră cu asalt frontiera cu Somalia, și bateriile de artilerie începuseră să bombardeze instalațiile militare din sud-vestul Somaliei ale forțelor islamiste de la Mogadishu, Forța de Intervenție 88 a pornit și ea în misiune pe teritoriul somalez. Gruparea era însoțită de specialiști în supraveghere de la „Vulpea cenușie", unitatea clandestină de spionaj a Pentagonului, care avea să-și modifice denumirea, în cele din urmă, în Forța de Intervenție „Oranj". Din dotarea grupării de comando făceau parte și echipamente specializate, care-i permiteau să determine cu exactitate unde se aflau

---

[1] Oficiul Națiunilor Unite pentru Coordonarea Chestiunilor Umanitare, „Raport situațional nr. 1: Revărsările de la Dira Dawa, Etiopia, din ziua de 6 august 2006", 7 august 2006.

[2] Detaliile transporturilor clandestine efectuate la Dira Dawa provin de la două foste oficialități militare, implicate în operațiune. Aceleași persoane au descris constituirea Forței de Intervenție 88.

comandanții unităților fidele Uniunii Tribunalelor Islamice, interceptându-le comunicațiile telefonice.

În plus față de trupele destinate operațiunilor speciale, două avioane grele de luptă AC-130, dotate cu tunuri de 105 milimetri și mitraliere Gatling au aterizat la baza aeriană din estul Etiopiei; în primele zile de ianuarie, cele două fortărețe zburătoare au lansat un atac împotriva unui sătuc pescăresc din zonele mlăștinoase din sudul Somaliei[1]. Acțiunea s-a bazat pe informațiile potrivit cărora în satul Ras Kamboni s-ar fi ascuns tânărul șef al organizației Al-Shabaab, Aden Hashi Farah Ayro. După câteva ore de la bombardamentul de rachete, soldați americani și etiopieni au trecut prin ciur toate rămășițele și au găsit un pașaport pe numele lui Ayro, pătat de sânge. Americanii au presupus că Ayro nu avea cum să supraviețuiască prea mult, dacă fusese rănit în atac, dar nimeni nu știa cu precizie unde se dusese. După două săptămâni, avioanele AC-130 au efectuat un al doilea raid, împotriva unui alt comandant islamist, dar numai civili au fost uciși, nu și ținta prezumată.

Misiunile secrete din Somalia, de la începutul anului 2007, au avut rezultate amestecate. Trupele și spionajul americane au ajutat ofensiva etiopiană din sudul Somaliei și au condus la o retragere grăbită a forțelor Uniunii Tribunalelor Islamice. Dar misiunile JSOC au dat greș: niciunul dintre comandanții de frunte ai islamiștilor, niciun membru al celulei Al-Qaida răspunzătoare de aruncarea în aer a clădirilor ambasadelor, din 1998, nu a fost capturat sau ucis. În plus, dincolo de vânătoarea de oameni, cu finalitatea ei îngustă, ocupația în sens mai larg a Somaliei de către etiopieni poate fi considerată, în foarte bună măsură, un dezastru.

Administrația Bush sprijinise în secret această operațiune, considerând că trupele etiopiene erau capabile să alunge Uniunea Tribunalelor Islamice din Mogadishu și să furnizeze protecție

[1] Michael R. Gordon și Mark Mazzetti, „US used base in Ethiopia to hunt Al Qaeda", în *The New York Times*, 23 februarie 2007.

militară guvernului de tranziție sprijinit de ONU. Invazia, ce-i drept, a reușit să atingă acest obiectiv, dar guvernul etiopian, el însuși sărăcit, nu era foarte interesat să-și mențină trupele în Somalia, ca să protejeze guvernul corupt de tranziție. La câteva săptămâni după încheierea luptelor, funcționari superiori etiopieni au declarat că-și atinseseră obiectivele militare și au început să vorbească fățiș despre o iminentă retragere.

Armata etiopiană purtase un război sângeros și brutal împotriva dușmanului cel mai detestat. Utilizând tactici primitive de gherilă urbană, soldații etiopieni trăseseră cu obuze de artilerie peste piețe aglomerate și cartiere dens populate, omorând mii de civili. Disciplina se spulberase în rândurile militarilor etiopieni, care se dedaseră la orgii de jafuri și violuri în grup. Intervievat de organizația neguvernamentală non-profit *Human Rights Watch*, un tânăr a povestit cum îi văzuse cu ochii lui pe soldații etiopieni omorându-i tatăl și, apoi, violându-i mama și surorile[1].

Ocupația mult-detestatelor trupe etiopiene s-a transformat într-o mină de aur, în materie de recrutări, pentru Al-Shabaab, care și-a consolidat rândurile. Insurgenții au plantat mine anti-personal pe marginile drumurilor și au folosit și alte tactici ale luptei de gherilă, pe care și militanții din Irak și Afganistan le folosiseră cu mare succes. Șuvoaie de luptători străini s-au revărsat în Somalia. Site-urile jihadiste de pe Internet au invocat numele lui Abu Raghal, un trădător infam al credinței musulmane, care ajutase armata etiopiană să mărșăluiască înspre Mecca. Au venit luptători până și din Maroc și Algeria.

Au venit chiar și din Minnesota. La scurtă vreme după invazia etiopiană, douăzeci de studenți americani din cartierul Micul

[1] Human Rights Watch, „So much to fear: War crimes and the devastation of Somalia" (Motive de teamă. Crimele de război și devastarea Somaliei), 8 decembrie 2008. Vezi și Bruton, „Somalia: A new approach", martie 2010, p. 9.

Mogadishu din Minneapolis şi-au luat bilete de avion şi s-au dus în Somalia să sprijine jihadul împotriva invadatorilor creştini. Printre ei se număra Shirwa Ahmed, care se retrăsese de la un colegiu comunitar, era înnebunit după baschet şi-şi ducea mai-toate zilele prestând câte o slujbă sau alta şi memorând versurile unor piese de rap. Atât de înrăit devenise, auzind că etiopienii pătrunseseră în Somalia, încât făcuse cumva să ajungă în Cornul Africii, unde se alăturase grupării Al-Shabaab.

În anul următor, în octombrie, s-a urcat într-o maşină burduşită cu explozibili şi a intrat cu ea într-o clădire guvernamentală din Puntland, o regiune din nordul Somaliei. A fost primul atentator sinucigaş american înregistrat vreodată.

Capitolul 9

Baza

„În sălbăticia oglinzilor. Ce va face păianjenul,
Își va suspenda operațiunile, va prefera gărgărița
Să-ntârzie?"

T.S. Eliot, *Gerontion*

N-a durat mult și Art Keller a învățat ceea ce devenise regula numărul unu a ofițerilor trimiși de CIA în misiune în Pakistan: în fiecare zi de stat în acea țară, știai mai puțin decât știuseși în ziua dinainte. Când ajungeai la capătul misiunii tale acolo, nu mai știai nimic.

Până la mijlocul lui 2006, când elicopterul care-l aducea pe Keller ateriza la baza deținută de Agenție lângă Wana, în zona tribală din Waziristanul de Sud, operațiunile de spionaj din Pakistan deveniseră versiunea de secol XXI a ceea ce numea James Jesus Angleton „sălbăticia oglinzilor". Angleton, care era fostul șef de-a dreptul legendar și fără scrupule al contraspionajului de la CIA, își parafraza poetul preferat, pe T. S. Eliot, când relata despre înșelăciunile, trădările și loialitățile împărțite ale spionajului din epoca Războiului Rece. După câteva decenii, jocurile de-a spionii din Pakistan nu erau cu nimic mai exasperante de jucat.

Keller, cu aerul lui de băiat mare, era un candidat puțin probabil pentru parașutarea în creierii munților din Pakistan, într-o

vreme în care Al-Qaida făcea din zona respectivă noua ei bază de operațiuni. Nu pusese niciodată piciorul în Pakistan până atunci, nu vorbea niciuna dintre limbile locale, iar domeniul în care era expert – programul iranian al rachetelor nucleare – nu avea cum să-i fie de prea mare folos la Wana. Dar, de vreme ce războiul din Irak îi lua din Afganistan și Pakistan pe ofițerii operativi de la CIA, care aveau cât de cât experiență în Orientul Mijlociu, agenția de spionaj era într-o căutare disperată de oameni. Drept care, Art Keller s-a oferit voluntar pentru Afganistan. A fost numit la post în Pakistan. „Persoana ideală, pe care vrei s-o vezi stând la un birou în bază, este cineva care să știe să vorbească dari, sau urdu, sau pâștu, cu ani mulți de experiență și care să cunoască ținta", spunea el. „În loc de așa ceva, te trezești cu mine."[1]

Keller se angajase la CIA în 1999, după un deceniu de șerpuit prin armată, colegiu și jurnalism. Absolvise liceul pasionat de treburile internaționale, dar fără o idee clară despre ce voia să facă în viață, și se înrolase în armată la începutul anilor 1990, fiindcă era destul de sigur că avea să fie o modalitate lipsită de riscuri de a câștiga bani pentru a putea să se înscrie la colegiu. „După un an și șase luni – spunea el –, stăteam în mijlocul deșertului și mă-ntrebam: Cum oi fi ajuns eu aici?"[2]

Jucase numai un rol episodic în operațiunea „Furtună în deșert", de alungare a trupelor irakiene din Kuweit. Fusese desemnat să facă parte dintr-o companie de pregătire a parașutelor, dar, cum în acel război nu fuseseră prevăzute operațiuni aeropurtate, nu existase nici cerere pentru munca lui și a colegilor lui. În ajunul declanșării luptelor, unitatea lui fusese detașată în mijlocul

[1] Informațiile din acest capitol provin dintr-un interviu luat de autor lui Art Keller, care și-a povestit experiențele din Waziristanul de Nord și Waziristanul de Sud.

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Art Keller.

deşertului saudit şi însărcinată cu paza unei baze logistice, folosite pentru sprijinirea invaziei tancurilor americane în Irak.

După ce părăsise armata, se înscrisese le Universitatea Arizonei de Nord şi hotărâse că trebuia fie să se facă reporter, fie să se angajeze la CIA. Îşi luase o slujbă la secţia de sport a ziarului *The Arizona Republic* şi, când să fie transferat la secţia politică, fusese contactat de cei de la CIA, care-i spuseseră că-i fusese aprobată cererea de angajare.

Îşi alesese o distribuire în Divizia de Contraproliferare din cadrul Agenţiei, unde lucra la stoparea proliferării de arme de distrugere în masă, iar prima sa detaşare în străinătate fusese la Viena, unde se afla sediul Agenţiei Internaţionale pentru Energie Atomică. Se presupunea că ofiţerii centrului CIA de la Viena îşi creau surse de informare în AIEA, ca să afle ce se dezbătea în interior, în secret. Dar, după atacurile de la 11 septembrie 2001, agenţia de spionaj a început să-i ofere celei internaţionale unele dintre cele mai delicate informaţii pe care le deţinea, pentru ca regimuri precum cele din Iran, Irak şi Coreea de Nord să fie sancţionate la nivel global.

Keller căpătase o înţelegere profundă a eforturilor Teheranului de a dezvolta un program de rachete balistice, dar, pe vremea aceea, Iranul nu se afla în fruntea listei de îngrijorări a celor de la CIA. La sfârşitul verii lui 2002, şeful lui Keller de la Viena se întorsese dintr-o călătorie la Langley şi luase deoparte un grup de ofiţeri dintre cadrele centrului vienez. Keller îşi amintea că-i întrebase: „Aţi auzit că umblă nişte zvonuri, cum că s-ar putea să urmeze o invazie în Irak şi-un război? O să aflaţi nişte lucruri curioase dinspre sediul central, pentru că sunt presaţi teribil, cei de-acolo, să găsească dovezi care să justifice treburile-astea". Le mai spusese: „V-amintiţi scena aia din filmul *Das Boot*[1], când ăia

[1] „Submarinul" (germ., în original), film din 1981, în regia lui Wolfgang Petersen, avându-l pe Jürgen Prochnow în rolul principal (n. tr.).

sunt pe fundul oceanului şi niturile încep să ţâşnească din pereţii submarinului şi să zboare ca gloanţele pe dinăuntru? Exact asta se-ntâmplă chiar acum la sediul central".

Keller îndeplinise două misiuni de scurtă durată în Irak, după invazia urmărită de ghinion. Într-una dintre ele, făcuse parte din aşa-numitul Grup de Inspectare a Irakului, adică din echipa organizată de CIA şi trimisă la vânătoare de arme, care petrecuse anii 2003 şi 2004 scotocind prin amplasamente situate în deşert, după acele fantomatice arme chimice şi biologice din programele dezvoltate, se spunea, de Saddam Hussein. Încă de la început, Keller devenise conştient că efortul era unul inutil: oamenii de ştiinţă irakieni, care ar fi avut toate motivele să-i conducă pe americani la stocurile de arme neconvenţionale – şi să fie răsplătiţi de CIA cu bani sau, eventual, cu o mutare în altă parte –, insistau, de faţă cu membrii Grupului de Inspectare, că armele respective nu existau. Dar Keller şi alţi ofiţeri îi luaseră la întrebări pe aceiaşi oameni de ştiinţă în câte două – trei reprize, permiţându-le celor de la Langley să umfle numerele, când raportau câte interviuri fuseseră obţinute în cadrul inspecţiei. Le permiseseră şi preşedintelui Bush, şi vice-preşedintelui Cheney să declare în faţa opiniei publice că vânătoarea de arme din Irak încă mai continua.

Baza prăfuită din Waziristanul de Sud, în care Keller a ajuns în 2006, era situată în acelaşi oraş pe care soldaţii pakistanezi îl loviseră cu artileria şi avioanele de luptă, în timpul bătăliei pe care o purtaseră cu luptătorii lui Nek Muhammad în 2004 şi în apropiere de *madrassa* din Shakai, unde trupele guvernamentale negociaseră o încetare a focului cu oamenii tribului *wazir*. Când a sosit el acolo, era în vigoare un nou acord fragil de pace. Acesta fusese negociat de armata pakistaneză cu Baitullah Mehsud, un alt comandant de gherilă tânăr, care preluase ştafeta însângerată, după ce Nek Muhammad fusese ucis în atacul cu dronă pus la

cale de CIA în 2004. Mehsud nu respectase nicio clipă termenii acordului, se folosise doar de încetarea focului, ca să-şi consolideze puterea în Waziristanul de Sud şi să plănuiască atacuri de tip loveşte-şi-fugi împotriva soldaţilor pakistanezi. Dar conducerea militară din Pakistan, din 2006, nu mai voia o altă bătălie în zonele tribale, aşa încât, atunci când Art Keller a sosit la Wana, soldaţii şi spionii pakistanezi nu aveau deloc tragere de inimă să zgâlţâie un cuib de viespi.

În consecinţă, relaţiile dintre ofiţerii de la CIA şi agenţii locali ai ISI din Waziristanul de Sud erau mizerabile. De cum a coborât din avion la Wana, Keller a şi învăţat cât de proaste erau, fiindcă a fost pus în temă de omul pe care-l înlocuia, un ofiţer mai în vârstă decât el şi arţăgos, pe nume Gene. Acesta i-a spus că trupele pakistaneze patrulau foarte puţin şi că-şi petreceau mai toate zilele înăuntru, adăpostiţi în cazărmi. Indiferent câte presiuni ar fi făcut, a zis Gene, militarii şi spionii pakistanezi refuzau să înfrunte puterea mini-statului pe care şi-l construia Baitullah Mehsud în Waziristanul de Sud.

Acesta din urmă, spre deosebire de Nek Muhammad, nu era deloc un client al mass-mediei. Dădea puţine interviuri şi, urmând tradiţia Islamului strict, nu se lăsa fotografiat. Abia dacă primise o educaţie, nici măcar nu petrecuse un timp mai îndelungat la vreo şcoală de tip *madrassa*, dar în 2006 comanda un corp de circa cinci mii de luptători tribali, de o loialitate feroce. Nu îngăduia nicio părere diferită şi cerea ca dezertorii să fie vânaţi şi omorâţi. Circulau zvonuri că aranjase lucrurile în aşa fel, încât armata pakistaneză să-l ajute să-şi prindă fostul mentor, pe Abdullah Mehsud, un luptător olog de un picior, pe care americanii îl eliberaseră din închisoarea de la golful Guantánamo în 2004, pentru ca el însuşi, Baitullah, să poată accede la putere în Waziristanul de Sud. Când soldaţii pakistanezi înconjuraseră casa lui

Abdullah din Belucistan, acesta își ținuse strâns la piept o grenadă și-i trăsese cuiul[1].

Puterea și influența lui Baitullah Mehsud s-au extins dramatic, atunci când o serie de mai mici grupări militare s-au aliat sub denumirea de Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP), alianță cunoscută altminteri ca „talibanii pakistanezi", avându-l șef suprem pe Mehsud. Spre deosebire de talibanii afgani, controlați de múllahul Omar și care se bucurau de patronajul discret al ISI, noua grupare intenționa să-i alunge pe soldații și spionii pakistanezi din zonele tribale, punând la cale atentate sinucigașe cu bombe la Islamabad, Karachi și alte orașe, pe post de cărți de vizită sângeroase. Îi spuneau „apărare prin jihad" – o luptă de protejare a modului de viață tribal de forțele militare pakistaneze, pe care le considerau niște străini pe pământurile lor.

Talibanii pakistanezi aveau puține contacte și sprijinitori dincolo de zonele tribale, dar la Wana era clar cine ținea hățurile în 2006. Adepții lui Baitullah Mehsud aplicaseră măsuri de justiție sumară în Waziristanul de Sud, cutreierând peste tot și asasinând orice căpetenie de trib suspectată de a fi colaborat fie cu americanii, fie cu autoritățile pakistaneze. Hoții fuseseră spânzurați pe ulițele satelor, adulterinii – uciși cu pietre, iar negustorii din bazarul de la Wana începuseră să vândă la vedere DVD-uri macabre, cu înregistrări în limba urdu ale unor decapitări de cercetași ai armatei pakistaneze. Filmele cu omoruri erau pe cât propagandă, pe atât intimidare, și constituiau un mesaj direct adresat militarilor să facă bine să stea în cazărmi și să le cedeze frâiele triburilor. Baitullah Mehsud i-a forțat pe bărbierii din Wana să afișeze pancarte în prăvăliile lor, pe care scria că, de vreme ce tăierea părului facial era interzisă prin legea islamică *sharia*,

[1] Amir Latif, „Pakistan's most wanted", în *Islam Online*, 29 ianuarie 2005.

bărbile nu se tundeau. Bărbierii care au refuzat şi-au văzut frizeriile incendiate. Alte dovezi ale controlului exercitat de militanţi erau mai prozaice: baza lui Keller mai era aprovizionată cu benzină doar o dată la două săptămâni, în acele zile în care militanţii islamişti îngăduiau camioanelor militare pakistaneze să se deplaseze pe drumuri.

Avanpostul celor de la CIA era, de fapt, un complex de clădiri din cărămidă, în interiorul unei baze militare pakistaneze mai vaste, situate lângă Wana. Un mic detaşament de luptători din trupele speciale pakistaneze păzeau clădirile americane, dar Keller şi-a dat seama curând că soldaţii respectivi erau mai degrabă temniceri, decât apărători, pentru că ofiţerilor agenţiei de spionaj nu li se permitea niciodată să părăsească baza. În interiorul complexului de clădiri, era un grup mai mic de camere în care americanii mâncau, dormeau şi comunicau cu şefii lor, folosindu-se de aparate de radio şi calculatoare, pentru a-i împiedica pe cei de la ISI pakistanez să le intercepteze transmisiunile. Baza, nu foarte mare, altminteri, puţea de la scurgerile din canalizare, din cauza găurilor din ţevi, şi de multe ori se întâmpla ca o peliculă de praf de ipsos din tencuiala tavanului să acopere paturile, farfuriile şi echipamentele de comunicaţii. Gene încercase, la un moment dat, să determine centrul CIA de la Islamabad să pună la bătaie nişte bani, pentru amenajarea unui teren de *squash* pe teritoriul bazei. Dată fiind popularitatea de care se bucura jocul de *squash* în rândurile militarilor pakistanezi, argumentase el, un asemenea teren ar fi ajutat la legarea unor mai bune relaţii între ofiţerii de la CIA şi omologii lor. Cererea îi fusese refuzată.

Relaţiile dintre Keller şi propriul omolog au fost încordate de la bun început, într-o măsură nu mică, din cauza unei farse la care Gene se dedase înainte să părăsească Waziristanul de Sud. În ziua în care un elicopter avea să-l ia de la Wana, Gene îi înmânase lui

Keller un bilet scris în urdu şi-i spusese să i-l dea ofiţerului de la spionajul pakistanez ISI, la prima lor întâlnire faţă-n faţă. Keller habar n-avea ce scria în acel bilet, dar îl dăduse mai departe, conştiincios, la respectiva întâlnire. Omul de la ISI, membru al tribului *khattak*, nu se distrase câtuşi de puţin. Îi tradusese lui Keller ce scria în bilet: „Nu poţi avea niciodată încredere într-un nenorocit de *khattak*". „Gene se gândise că era ceva de râs", povestea Keller. „Mulţumesc, Gene."

Dată fiind acumularea de neîncredere între americani şi pakistanezi la Wana, cea mai mare parte a strângerii de informaţii, pe care a supervizat-o Keller cât a stat în Waziristanul de Sud, s-a făcut fără aprobarea celor de la spionajul pakistanez. Gene transmisese numele şi datele de contact ale agenţilor pakistanezi, pe care-i cultivase CIA în regiune – o reţea care ajunsese de-acum în mâinile lui Keller. Dar nu-i venea deloc uşor unui spion alb american, staţionat la Wana, să gireze o reţea de agenţi pakistanezi, fără să-i prevină pe cei de la ISI. Informatorii nu puteau veni la partea din bază deţinută de CIA, fiindcă ar fi fost depistaţi şi reţinuţi de ISI, şi orice tentativă de-a lui Keller de a se întâlni cu ei în afara bazei i-ar fi pus, la fel, în primejdie.

În schimb, pentru ofiţerii Agenţiei care lucrau de cealaltă parte a frontierei, în Afganistan, lucrurile mergeau mult mai uşor. La nivelul anului 2006, CIA îşi amenajase un şirag de mici baze în estul Afganistanului, în oraşe precum Khost şi Asadabad, de unde agenţii erau trimişi peste frontieră, în Pakistan, să culeagă informaţii din zonele tribale. Americanii se puteau întâlni cu colegii lor din Afganistan fie la bază, fie în oraşele apropiate. De la Langley, au început să fie trimişi „analişti de orientare" la punctele de lucru din Afganistan, însărcinaţi cu filtrarea informaţiilor provenite din surse umane şi adunate din *hinterland*-uri şi coroborarea lor cu informaţiile culese de la sateliţi

sau de la posturile de ascultare, în tentativa de a stabili cu precizie unde anume se aflau militanții jihadiști din Bajaur și Waziristan. După trei ani, o întâlnire cu un ins despre care CIA credea că era un agent de nivel superior – dar care lucra, de fapt, pentru militanții islamiști – s-a terminat rău la una dintre baze, Camp Chapman, din orașul Khost, din estul Afganistanului. Șapte angajați de-ai Agenției au fost uciși, când un agent, un doctor iordanian sinucigaș, a detonat o vestă cu explozibili. A fost cea mai neagră zi pentru CIA, de la atacul împotriva ambasadei Statelor Unite de la Beirut, din 1983.

Lipsit de posibilitatea întâlnirilor, Keller a păstrat legătura cu agentul său numărul unu exclusiv prin intermediul calculatorului și a menținut o rețea complicată de intermediari, fără să aibă vreo întrevedere față-n față cu vreuna dintre surse, în lunile pe care le-a petrecut în Waziristanul de Sud. Și-a comparat experiența cu cea a reporterilor occidentali din Bagdad, în zilele cele mai negre ale războiului din Irak: neputând să se miște liber pe străzi, aceștia se bazau pe jurnaliștii de ocazie irakieni, să le adune informații și păreri.

În cazul său, Keller trimitea un mesaj către inginerii de calculatoare de la CIA, care-l cifrau și-l transmiteau apoi unui agent pakistanez care lucra pentru Agenție și căruia i se dăduseră echipamente speciale de comunicații, ca să poată recepționa mesajele transmise de Keller. Pakistanezul era plătit cu câteva sute de dolari pe lună, dar o parte din acești bani erau folosiți pentru angajarea altor agenți (de fapt, „sub-agenți") care să culeagă informații despre unde și cum se mișcau jihadiștii din Al-Qaida prin Waziristanul de Sud. Acești sub-agenți nu știau pentru cine lucrau, de fapt, și credeau că puteau fi plătiți de spionii pakistanezi de la ISI. Uneori, pe Keller îl despărțeau și trei sau patru straturi intermediare de sub-agentul cel mai apropiat de ținta misiunilor de supraveghere.

Cât a stat Keller în Waziristanul de Sud, ţinta numărul unu a celor de la CIA era un chimist egiptean, al cărui *nom de guerre*[1] era Abu Khabab al-Masri. Membru al cercului din Al-Qaida cel mai apropiat de Osama bin Laden, Al-Masri fusese, la un moment dat, comandantul taberei de la Derunta, din Afganistan, unde organizaţia teroristă făcuse experimente cu arme chimice şi tot felul de otrăvuri. Se credea că s-ar fi ascuns în Waziristanul de Sud şi Statele Unite puseseră o recompensă de 5 milioane de dolari pe capul său. Dar CIA nu ştia mai nimic despre cum arăta individul. În primele luni ale lui 2006, oficialităţile americane au recunoscut că folosiseră din greşeală o fotografie care nu-l reprezenta pe Al-Masri[2], pe un afiş în care anunţau că era o persoană căutată. Poza de pe afiş a fost înlocuită cu o siluetă neagră, anonimă.

Având atât de puţin material cu care să lucreze, ofiţerii din Waziristanul de Sud se bazau adesea, din plin, pe informaţii necoroborate, de la surse care nu fuseseră verificate. Un pont primit de Keller spunea că Al-Masri vizita din când în când un magazin anume din bazarul de la Wana. El şi-a rugat agentul pakistanez să tocmească un sub-agent, care locuia în vecinătate şi care ar fi avut motive să intre în magazinul respectiv. A fost pusă pe picioare o întreagă operaţiune de supraveghere a prăvăliei, pentru a stabili dacă Al-Masri era, într-adevăr, un client regulat şi a-i face o fotografie. Pe urmă, planul prevedea instalarea unor echipamente de ascultare, pentru a stabili cu cine căuta egipteanul să intre în contact.

Keller nu a ştiut niciodată dacă operaţiunea lui, până la urmă, a produs rezultate sau dacă n-a fost cumva doar o parte a unei

---

[1] Textual: „nume de război" (în fr., în original), pseudonim, poreclă sub care este cunoscută o persoană care-şi păstrează identitatea secretă (n. tr.).

[2] Lisa Myers, „US posts wrong photo of «al-Qaida operative»", *MSNBC*, 26 ianuarie 2006.

operaţiuni mai ample de a-l prinde în plasă pe Al-Masri. Ofiţerii de la fiecare dintre baze nu erau, de obicei, informaţi despre operaţiuni care aveau loc în oraşe situate chiar şi la douăzeci de kilometri depărtare, unde CIA mai avea şi alte baze, iar Keller nu avea acces la schimburile de telegrame clasificate din restul ţării. Viziunea lui era a unui angajat modest – el îşi trimitea rapoartele, disciplinat, către analiştii de la Islamabad, care le foloseau ca pe tot atâtea piese dintr-un mozaic.

Ceea ce înseamnă că erau coapte condiţiile pentru ca rapoartele să se bată cap în cap. La un moment dat, o sub-sursă a lui Keller a dat mai departe informaţia că Osama bin Laden fusese zărit în valea Dir, în Provincia de la Frontiera de Nord-Vest. Keller a trimis o telegramă la Islamabad, cu propunerea ca un agent să fie trimis de CIA în valea Dir, pentru a verifica pontul.

Când a primit această telegramă, şeful centrului de la Islamabad s-a înfuriat: ponturile despre apariţiile lui Bin Laden erau ca relatările despre unde mai fusese văzut Elvis Presley şi aveau darul de a stârni cel mai aprig interes până la Langley şi înapoi. Ofiţerii Agenţiei din Pakistan erau trimişi să investigheze chiar şi cele mai vagi zvonuri despre Bin Laden, iar pontul despre trecerea lui prin valea Dir fusese verificat – şi dat deoparte – cu câteva luni mai devreme. Centrului de la Islamabad i se cerea, de astă-dată, să le explice şefilor puşi pe jar de la CIA de ce telegrama lui Keller trebuia ignorată. Şeful centrului s-a urcat în elicopter şi s-a dus în persoană la Wana, ca să-l bestelească pe Keller, gândindu-se că merita efortul, chiar dacă zborul urma să fie unul zbuciumat. „Ăsta era un zvon – zicea Keller – căruia se străduiseră mult şi greu să-i vâre un ţăruş în inimă. Şi-acuma, veneam eu şi-l readuceam la viaţă, ca pe un vampir."

Ceea ce nu ştia Keller era că el însuşi făcea parte dintr-o mult mai amplă campanie declanşată de CIA în 2006, de a readuce la

viață, de fapt, vânătoarea lui Osama bin Laden, printr-o înmulțire dramatică a ofițerilor operativi din Pakistan și Afganistan. Era dureros de clar, pentru ofițerii superiori de la Langley, că războiul din Irak distrăsese atenția tuturor de la vânătoarea de oameni ai organizației Al-Qaida, iar vânătoarea lui Bin Laden însuși fusese dată peste cap de probleme interne ale Agenției de spionaj. Ofițeri clandestini aflați la posturi la Islamabad se ciocniseră în opinii cu cei ai Centrului de Contraterorism de la Langley, ale căror preferințe pentru loviturile punctuale date cu avioane-spion *Predator* erau luate în derâdere de agenții centrului de la Islamabad, ca fiind bucuria unor „copii ieșiți la joacă". Șeful centrului CIA din capitala Pakistanului credea că loviturile de drone din anii 2005 și 2006 – care, deși puțin frecvente în acea perioadă, se bazaseră în cele mai multe cazuri pe informații proaste și avuseseră drept rezultate multe pierderi de vieți omenești printre civili – nu făcuseră decât să alimenteze ura față de Statele Unite în Pakistan și să pună oficialitățile pakistaneze în postura deloc agreabilă de a trebui să mintă în legătură cu acțiunile respective[1].

[1] Conflicte izbucneau, de asemenea, între ofițerii postați de CIA în Afganistan și cei din Pakistan. Aceste lupte intestine reflectau animozitățile dintre cele două țări, de-o parte și de alta a unei frontiere altminteri poroase. O bună parte a lui 2005, șeful centrului CIA de la Kabul, Greg, completase rapoarte despre răbufnirile de violență din Afganistan și dăduse vina pe incapacitatea Pakistanului de a-i ține sub control pe militanții care treceau frontiera din zonele tribale în Afganistan. Ofițerii Agenției de la Kabul primeau și rapoarte îngrijorătoare, despre complicitatea Pakistanului în aceste atacuri, de la Amrullah Saleh, directorul serviciului de spionaj din Afganistan, un fost luptător în rândurile Alianței Nordului, care disprețuia Pakistanul și legăturile istorice ale acestei țări cu talibanii. Greg avea o relație deosebit de apropiată cu președintele Hamid Karzai, care credea că-i datora lui Greg însăși viața sa. În 2001, când făcea parte dintr-un comando al Forțelor Speciale, introdus în Afganistan la începutul invaziei americane, Greg îl salvase pe Karzai din explozia unei bombe puse de talibani. Șeful centrului CIA de

Disfuncționalități se iviseră și acasă, la cartierul-general. Luptele dintre membrii Direcției de Operațiuni, care-i supraveghea pe spionii din teren, și consilierii lui Porter Goss se scurseseră către opinia publică, prin intermediul scăpărilor din presă – iar Direcția de Operațiuni mai avea conflicte de ordin teritorial și cu alte ramuri ale Agenției. La sfârșitul lui 2005, Porter Goss a cerut ca toți șefii de frunte ai Agenției să se reunească într-o ședință managerială, mișcare menită să atenueze tensiunile din rândurile echipei sale de conducere. În timpul acestei reuniuni, adjunctul directorului pentru informații al Agenției – adică șeful analiștilor care puneau cap la cap rapoartele primite din teren – s-a plâns pe față de aroganța ofițerilor acoperiți, despre care a spus că li se accepta orice. Jose Rodriguez, șeful operațiunilor, a răbufnit: „Treziți-vă și mirosiți-vă nenorocitele de cafele!", a strigat el, reamintindu-le tuturor celor prezenți că, spre deosebire de analiști, care vedeau lumea de la propriile birouri, ofițerii săi clandestini lucrau „la capătul ascuțit al suliței".

Lipsa de răbdare a lui Rodriguez crea probleme, uneori, chiar și înăuntrul secției de operațiuni sub acoperire – așa se face că, la începutul lui 2006, abia dacă mai vorbea cu omul pe care-l

---

la Islamabad, Sean, credea că relația strânsă dintre Greg și Karzai era de natură să deformeze analizele făcute de CIA în Afganistan și-l acuzase pe Greg de „înfrățire cu băștinașii", pentru faptul că acceptase teoriile conspirației, răspândite de spionajul afgan, despre amestecul Pakistanului în treburile interne ale Afganistanului. Sean credea și că incursiunile secrete în zonele tribale din Pakistan, organizate în comun de JSOC și de milițiile afgane antrenate de CIA, pe care Agenția le denumise Echipe de Urmărire Contrateroristă, constituiau riscuri care nu erau necesare și care ar fi putut duce la expulzarea Agenției din Pakistan. Situația se agravase atât de mult, încât Porter Goss a intervenit, convocându-i și pe Sean, și pe Greg la o întâlnire în trei, la sediul Comandamentului Central din Qatar al Statelor Unite, în luna iulie, pentru a-i aduce pe cei doi în aceeași încăpere și a tempera tensiunile dintre cele două avanposturi ale Agenției, aflate într-un duel continuu.

instalase tot el ca şef al CTC, Robert Grenier. Acesta din urmă, fost şef de centru la Islamabad, era un ins cizelat şi cerebral – în multe sensuri, exact opusul unuia ca Rodriguez. Grenier făcuse eforturi pentru amplificarea deschiderii contraterorismului de la CIA şi dincolo de Afganistan şi Pakistan, cerându-le mai multor ofiţeri să se concentreze pe ameninţări emergente, spre exemplu din Asia de Sud-Est şi Africa de Nord. Cum CTC se tot extindea din 2001, Grenier se gândise că era nevoie să fie restructurat, pentru a elimina redundanţele. Unitatea de vânare a lui Osama bin Laden, din cadrul Agenţiei, formată încă din anii 1990 şi denumită codificat „Centrul Alec", a fost reorganizată şi redenumită.

Rodriguez era de părere că toate acestea nu erau decât nişte distrageri ale atenţiei de la vânarea propriu-zisă a lui Bin Laden. El l-a înlocuit pe Grenier cu alt ofiţer din cadrul Centrului, un obsedat de muncă, sfrijit şi care fuma ţigară după ţigară, pe nume Mike[1]. Acesta îşi petrecuse prima parte a carierei ca ofiţer acoperit în Africa şi se convertise la Islam[2]. Garderoba lui Mike demonstra o aplecare către negru şi nuanţe de gri, la fel ca prezenţa lui generală. Unii îl numeau „Prinţul întunericului". Până la sfârşit, avea să conducă operaţiunea de lichidare cea mai extinsă de după Războiul din Vietnam.

Când Mike şi-a luat în primire postul, în 2006, primele lui misiuni au fost să pună în practică un plan de consolidare a rândurilor Agenţiei din Afganistan şi Pakistan, să elimine certurile dintre centrele de la Islamabad şi Kabul şi să reorganizeze personalul de la cartierul-general. În faţa principalei braserii de la Langley, cum treci de cafeneaua Starbucks, au fost ridicate nişte

[1] De vreme ce Mike lucrează şi astăzi ca ofiţer acoperit, în această carte el figurează numai cu prenumele.

[2] Greg Miller, „At CIA, a convert to Islam leads the terrorist hunt", în *The Washington Post*, 24 martie 2012.

construcții uriașe, asemănătoare unor adăposturi semicirculare Quonset, în care să fie așezat personalul tot mai stufos dedicat vânării lui Osama bin Laden. În contextul acestui nou plan, botezat Operațiunea Cannonball, zeci de analiști de informații au fost expediați la Kabul și la Islamabad, să lucreze în tandem cu ofițerii operativi, care alergau după frânturi de informații despre unde s-ar fi putut găsi șefii organizației Al-Qaida.

Lucru important, însă, mai mulți ofițeri acoperiți au fost trimiși de CIA pe teren – printre ei, și Art Keller –, să încerce să găsească surse independente de pakistanezi. Cum Statele Unite purtau un război public în Afganistan, era destul de ușor pentru CIA să trimită alți și alți ofițeri la Kabul. Mai dificilă era problema Pakistanului, unde ISI monitoriza îndeaproape numărul de cereri de vize pentru oficialități americane, care sperau să pătrundă în țara din Asia, și-i menținea sub o atentă supraveghere pe toți ofițerii trimiși de CIA la centrul de la Islamabad. Cei de la Langley trebuiau să vină cu modalități mai exotice de a le camufla identitățile celor pe care voiau să-i vadă ajunși în Pakistan.

O asemenea oportunitate s-a ivit în dimineața zilei de 8 octombrie 2005, când un cutremur masiv[1], survenit în munții din Kașmir, a pus la pământ orașul Muzaffarabad și a produs alunecări de teren în toată partea de nord a Pakistanului. Inițial, autoritățile pakistaneze au estimat pierderile de vieți omenești la circa 90 de mii de persoane, dintre care 19 mii au fost copii, care au murit când școlile s-au prăbușit peste ei[2]. Ajutoare internaționale

[1] Cutremurul a fost înregistrat cu o magnitudine de 7,6 grade pe scara Richter și o intensitate de 8 grade pe scara Mercalli. Efectele foarte distructive s-au datorat mișcării pe verticală (n. tr.).

[2] Institutul de Cercetări pentru Ingineria Cutremurelor, „Raport special întocmit de EERI [*Earthquake Engineering Research Institute*] despre cutremure", februarie 2006.

de ordinul miliardelor de dolari s-au revărsat peste Kaşmirul pakistanez şi un şuvoi de elicoptere militare americane au trecut aproape imediat graniţa din Afganistan, aducând ajutoare umanitare. Zborurile elicopterelor *Chinook* au devenit imagini regulate în Kaşmir şi pakistanezii au început să vorbească despre ele, în dialectul local, numindu-le „îngeri ai milostivirii"[1].

Dar americanii nu veniseră numai în misiuni umanitare. În lunile de după cutremur, CIA s-a folosit de eforturile de ajutorare din Kaşmir, pentru a strecura în ţară ofiţeri acoperiţi, fără ştiinţa celor de la ISI. Spionii americani au adoptat identităţi false, sub acoperirea unei serii întregi de profesiuni civile. Şefii de la ISI au bănuit că misiunile de ajutorare erau ca un fel de cal troian, cu ajutorul căruia o mulţime de ofiţeri de la CIA pătrundeau în Pakistan, dar, în condiţiile dezastrului din Kaşmir şi ale nevoii urgente de a menţine în funcţiune convoiul de ajutoare umanitare, militarii şi spionii pakistanezi nu se aflau în postura de a pune la îndoială identităţile tuturor americanilor care soseau în Pakistan.

Aveau să treacă mai mulţi ani, până când CIA să poată beneficia de avantajele prezenţei sale extinse în Pakistan, care era oricum relativ modestă. Un fost înalt funcţionar de la Langley estima că numărul total de ofiţeri acoperiţi din tot Pakistanul a crescut cu numai 10 până la 20 la sută în decursul operaţiunii „Ghiuleaua de tun". Şefii Agenţiei de la vremea respectivă se temeau că inundarea ţării cu prea mulţi spioni ar fi încurajat supravegherea lor şi mai atentă de către serviciul de spionaj pakistanez, ISI.

Dar CIA reuşea cu greu să mascheze o slăbiciune. Exista un număr finit de ofiţeri experimentaţi, care să fie trimişi în Afganistan şi Pakistan, iar şefii de la Langley erau atât de disperaţi să

[1] Raport asupra deplasării preşedintelui Comitetului Reunit al Şefilor de State-Majore, generalul Peter Pace, 30 martie 2006.

găsească mai mult element uman, încât au luat nişte ofiţeri operativi proaspăt ieşiţi pe piaţă – care abia absolviseră „Ferma" de la Camp Peary – şi i-au trimis pe teren: „A trebuit să trimitem oameni pe teren, a căror experienţă era departe de a fi fost ideală – îşi amintea unul dintre cei care coordonaseră operaţiunea –, numai că nu prea aveam de unde alege".

Un aspect al vânătorii după Osama bin Laden repuse pe tapet era tentativa de penetrare a reţelei de curieri de care acesta se folosea pentru a le transmite mesaje adepţilor săi. CIA colectase frânturi de informaţii despre curierii favoriţi ai lui Bin Laden, ceea ce-i înlesnise Agenţiei urmărirea multor agenţi la care Al-Qaida recurgea în Pakistan, astfel încât să-şi creeze o imagine mai complexă a felului cum funcţionau straturile al doilea şi al treilea din reţeaua teroristă. Când a preluat frâiele Agenţiei de la Porter Goss, în primăvara anului 2006, CIA „efectuase mult mai multe penetrări, adunase mult mai multe cunoştinţe despre Al-Qaida din 2006, decât avuseserăm vreodată în 2001 sau 2002", spunea generalul Michael Hayden. „Chiar începuserăm să ne dezvoltăm o bună reţea de surse de informaţii."[1]

La scurtă vreme după o vizită a lui Hayden în Pakistan, în august 2006, CIA şi ISI au pus la cale o acţiune comună, pentru a-l aresta pe Rashid Rauf, pivotul unui complot terorist, care-şi propunea să arunce în aer câteva zboruri care ar fi traversat Atlanticul, cu decolare de la Londra, folosind un amestec letal de prafuri chimice şi băutura de mic-dejun Tang. Rauf orchestrase acest complot de acolo, din zonele tribale, comunicând cu echipe care se aflau deja în Marea Britanie şi care urmau să îndeplinească misiunea. Complotul acesta se afla în stare de concepţie deja de mai mulţi ani, iar complotiştii lăsaseră garda cam jos. Serviciul britanic de spionaj MI5 reuşise să pună sub supraveghere grupările

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Michael Hayden.

respective, iar spionii Majestății Sale, folosind sisteme de ascultare, interceptau răbdători fiecare pas din evoluția complotului.

Când cei de la ISI au primit informații că planul era în curs de punere în aplicare, spionul-șef din Pakistan, generalul Ashfaq Parvez Kayani, i-a spus lui Rodriguez că serviciul său era gata să pună mâna pe Rauf, când acesta s-ar fi deplasat cu autobuzul din zonele tribale către orașul Bahawalpur, din regiunea Punjab. Rodriguez, aflat în vizită la Islamabad în acel moment, a ordonat ca ofițerii de la CIA să monteze un post de supraveghere lângă acel oraș, de unde să poată intercepta comunicațiile lui Rauf prin telefonul celular și să paseze informațiile obținute militarilor pakistanezi, care au făcut o arestare ca la carte, fără niciun fel de probleme[1].

Cei de la MI5 s-au înfuriat, știind că arestarea lui Rauf i-ar fi pus în gardă pe complotiștii din Marea Britanie. Spionii britanici nu aveau încredere în cei de la ISI și nici nu se bazau pe ei – animozitate care-și avea rădăcinile în vremea dominației britanice asupra Indiei, dinainte de separarea Pakistanului, britanicii suspectând că existau și alte motive în spatele deciziei generalului Kayani de a-l aresta pe Rauf. Polițiștii britanici s-au dat peste cap ca să-i adune pe toți cei 25 de complotiști, înainte ca ei să se risipească, și s-au întrebat care aveau să fie costurile arestării atâtor oameni, înainte să fi fost adunate mai multe informații care să-i incrimineze pe suspecți.

Chiar și așa, zădărnicirea complotului din august 2006 a reprezentat un succes major, deși ea nu a contribuit cu nimic la găsirea lui Osama bin Laden. Luarea în colimator a rețelei de curieri era ceva ce Hayden descria drept o „lovitură în orb"[2] pentru

[1] Jose Rodriguez Jr. și Bill Harlow, *Hard Measures: How Aggressive CIA Actions after 9/11 Saved Lives*, Threshold Editions, New York, 2012, p. 8.

[2] Descrierea făcută de Hayden se regăsește în Peter Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown,

găsirea lui Bin Laden şi adeseori aducea cu o vânare de vânt – o misiune cu atât mai dificilă, cu cât informaţiile erau puţine, iar forţa umană, insuficientă.

De exemplu, în anii premergători momentului în care agenţi pakistanezi care lucrau pentru CIA l-au filat pe Abu Ahmed al-Kuwaiti până într-un vast complex de clădiri din oraşul Abbottabad, unde s-a dovedit că Osama bin Laden chiar se ascundea, anchetatorii de la CIA căpătaseră convingerea că Al-Kuwaiti nu avea decât o importanţă marginală. Khalid Sheikh Mohammed, principalul strateg al atacurilor de la 11 septembrie 2001, le spusese celor care-l interogaseră că Al-Kuwaiti se retrăsese din prima linie. Dar existau şi multiple suspiciuni în legătură cu ce declarase Khalid Sheikh Mohammed, unul dintre deţinuţii pe care CIA îi supusese celor mai brutale tehnici de interogare, inclusiv înecului simulat. Când anume spunea un lucru adevărat şi când spunea ceea ce doreau anchetatorii să-l audă spunând – iată o dilemă care a creat dezbateri aprinse în interiorul guvernării americane. După un an, alt deţinut le-a dat asigurări anchetatorilor că Al-Kuwaiti era, într-adevăr, curierul numărul unu al lui Osama bin Laden, informaţie pe care CIA, într-un târziu, a reuşit s-o coroboreze cu altele, venite din alte surse[1].

Chiar şi în condiţiile în care-şi sporea rândurile în Pakistan, CIA nu avea resurse, la nivelul întregii ţări, ca să urmărească fiecare fir; în plus, restricţiile impuse de ISI asupra mijloacelor de supraveghere pe care le puteau folosi americanii complicau lucrurile şi mai mult. În timpul petrecut în Waziristanul de Sud, Art Keller a început să alcătuiască un dosar pe numele unui individ poreclit Haji Omar, suspectat c-ar fi fost mijlocitor pentru

New York, 2012, p. 104.

[1] Peter Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown, New York, 2012, p. 100.

Al-Qaida şi care deţinea patru clădiri în zona pe care se spunea c-ar fi frecventat-o militanţii organizaţiei teroriste. Keller le-a trimis o telegramă şefilor săi de la Islamabad, în care solicita supraveghere aeriană, pentru a monitoriza venirile şi plecările în şi din clădirile lui Haji Omar. El însuşi nu avea nici pe departe suficienţi oameni pentru a menţine sub supraveghere atâtea obiective, iar monitorizarea umană era întotdeauna mai riscantă.

Esenţa telegramei consta, după Keller, în aceste observaţii: „Individul face parte din logistica pe care se bazează Al-Qaida, este evident un curier şi poate este chiar omul nostru. Cum altfel să aflăm, dacă nu începem să-l supraveghem?" Dar, cum acordul de pace din Waziristanul de Sud era în vigoare, cei de la ISI au refuzat să-şi dea acordul pentru zboruri ale avioanelor-spion *Predator*.

Dinamica evenimentelor din Waziristanul de Sud îi oferea lui Keller o viziune asupra bizantinismului dominant de la ISI, unde rotiţele care se roteau în sensul acelor ceasornicului n-aveau nicio legătură cu cele care se roteau în cealaltă direcţie. Agenţii din cadrul Direcţiei C de la ISI, divizia responsabilă de operaţiunile de contraterorism, îi ajutau frecvent pe ofiţerii de la CIA să vâneze agenţi ai organizaţiei Al-Qaida. Asad Munir, fostul şef de centru ISI de la Peshawar, fusese ofiţer al Direcţiei C. Dar aceste cadre erau în conflict, adesea, cu spionii pakistanezi ai Direcţiei S, care se ocupa de multă vreme să cultive grupări precum talibanii, reţeaua Haqqani şi Lashkar-e-Taiba, considerate intermediari esenţiali pentru apărarea Pakistanului în lupta împotriva Indiei[1]. Direcţia S era cea care pusese umărul la înarmarea mujahedinilor în timpul războiului cu sovieticii din Afganistan, care sprijinise ascensiunea la putere a talibanilor în anii 1990 şi care începând

[1] Dintr-o serie de interviuri luate de autor unui număr de cinci oficialităţi foste şi prezente ale spionajului american şi unui oficial pakistanez.

cu anul 2001 făcuse tot posibilul pentru ca diversele grupări militante să-şi concentreze răbufnirile violente în Afganistan, decât să-şi reverse furia în Pakistan.

Aproape nimic nu există scris despre Direcţia S, care să fie accesibil opiniei publice, şi, chiar dacă agenţii de la CIA şi cei ai Direcţiei S au colaborat în perioada războiului cu sovieticii, spionii americani păstrează doar o imagine impresionistă despre operaţiunile colegilor lor pakistanezi. Au existat unii, la CIA, care şi-au dedicat ani din viaţă acumulării obsesive de frânturi de informaţii despre Direcţia S; punctul asupra căruia concordă, în general, analiştii americani este că, începând cu anul 2001, Direcţia S a reprezentat avangarda, în cadrul strategiei tăcute a celor de la ISI, de a menţine contactele cu grupările militante care ar fi putut servi, într-un viitor oarecare, interesele pakistaneze.

Dacă Direcţia S a ordonat în mod obişnuit atacuri ucigaşe împotriva trupelor americane şi ale Alianţei Nord-Atlantice din Afganistan, constituie încă un subiect de dezbatere, însă reţeaua de supraveghere electronică americană de deasupra Pakistanului – şi, mai exact, de deasupra cartierului-general al ISI – a interceptat frecvent convorbiri telefonice dintre spionii pakistanezi şi agenţii reţelei Haqqani[1]. Oficialităţile pakistaneze, de obicei, fie neagă evidenţa, fie spun că de vină sunt elemente rebele din cadrul serviciului de spionaj, dar în particular susţin cu fermitate că

[1] În 2008, la scurt timp după ce Agenţia Naţională de Securitate din Statele Unite a interceptat comunicări care legau anumiţi agenţi de la ISI de aruncarea în aer a clădirii ambasadei indiene de la Kabul, întreprinsă de reţeaua Haqqani, preşedintele Pakistanului, Asif Ali Zardari, a promis că serviciul ISI avea să fie „ţinut în mână". El a dat asigurări către autorităţile americane că, spre deosebire de predecesorul său, în agenda sa politică nu figura utilizarea serviciului ISI pentru cultivarea de legături cu grupările teroriste, şi a zis: „Noi nu vânăm cu cei din casă şi nu fugim cu iepurii, aşa cum făcea Musharraf".

acesta din urmă trebuie neapărat să lucreze în tandem cu grupări precum rețeaua Haqqani, pentru a menține protejat flancul vestic al Pakistanului. Agențiile de spionaj americane au interceptat chiar o convorbire telefonică din 2008, în care generalul Kayani se referea la rețeaua Haqqani, numind-o „un atu strategic"[1]. Dacă „atâția oameni de la CIA spun: «ISI ne trage-n piept», alții spun: «ISI ne poate fi de folos»", afirma Keller. „Adevărul este că și unii, și ceilalți au dreptate, iar asta-i o mare problemă."

În comparație cu ce se întâmpla în Waziristanul de Sud, dinamica relațiilor dintre spionii americani și cei pakistanezi, din vara anului 2006, diferea cu prea puțin de cea din Waziristanul de Nord, unde guvernarea centrală nu semnase încă un acord de pace cu militanții jihadiști. Agenții de la CIA și ISI lucrau mai strâns împreună și împărțeau o bază într-o școală abandonată de la Miranshah, la un kilometru depărtare de principala *madrassa* din oraș, sediul rețelei Haqqani. De acolo, spionii americani și pakistanezi adunau informații pentru a găsi o altă figură principală a organizației Al-Qaida – pe Khalid Habib.

Când vânătoarea lui Habib a luat avânt, Keller a fost redistribuit de CIA în Waziristanul de Nord. Chiar și mutat, el a rămas la conducerea operațiunilor din Waziristanul de Sud și în contact cu propriile surse, prin intermediul mesajelor computerizate. Făcuse același lucru și cât fusese consemnat în interiorul bazei de la Wana, drept care prea puțin conta dacă făcea, de fapt, un fel de tele-navetă. Keller și alți ofițeri ai Agenției ghidau avioane *Predator* care supravegheau convoaie de camioane și construcții din cărămizi de pământ, de la marginea orașului Miranshah, în speranța de a căpăta suficiente informații, încât să ceară efectuarea unui raid împotriva lui Khalid Habib. Cei de la ISI își adunau

[1] David E. Sanger, *The Inheritance: The World Obama Confronts and the Challenges to American Power*, Crown, New York, 2009, p. 248.

propriile informații de la surse umane, coroborate apoi cu cele obținute de avioanele-spion și prin ascultare electronică.

Dar și o asemenea cooperare avea limitele ei. Când a sosit la Miranshah, Keller a primit un sfat de la șeful bazei: „Nu le spune spionilor militari pakistanezi nimic din ce nu vrei să ajungă la urechile talibanilor", l-a prevenit acesta.

Spionajul militar pakistanez, distinct față de ISI, era văzut ca o unitate care avea legături mai adânci cu talibanii și rețeaua Haqqani, decât Direcția S din cadrul ISI. Cu câteva săptămâni înaintea sosirii lui Keller la Miranshah, agenți de la ISI și CIA luaseră cu asalt *madrassa* lui Haqqani, dar nu găsiseră nimic. Ofițerii americani au aflat mai târziu, de la sursele lor, că spionii pakistanezi îi avertizaseră pe jihadiștii lui Haqqani că urma să aibă loc un raid împotriva fiefului lor.

Deși măcinat de frustrări, Keller înțelegea perfect de ce Pakistanul se arăta într-atât de precaut, când venea vorba să fie dezmembrată rețeaua Haqqani. Statele Unite nu aveau să rămână în Afganistan o veșnicie, iar transformarea adepților lui Haqqani în dușmani se putea lăsa cu două consecințe pentru Islamabad, ambele sinistre. În cel mai bun caz, trupele pakistaneze s-ar fi trezit împotmolite într-un război fără sfârșit în munți, împotriva unei grupări care s-ar fi putut dovedi un aliat mult mai util în cadrul eforturilor de stăvilire a influenței indiene în Afganistan. În cel mai rău caz, războiul s-ar fi putut extinde către est, adepții lui Haqqani desfășurându-și actele de violență în teritoriile aflate sub autoritatea guvernului stabil al Pakistanului.

Temându-se de ambele variante, militarii pakistanezi au început să discute, în taină, despre un acord de pace în Waziristanul de Nord, asemănător cu cel care funcționa deja în Waziristanul de Sud. Keller și colegii lui de la CIA și-au avertizat omologii de la ISI că un asemenea nou acord ar fi putut avea consecințe catastrofale. Opiniile lor au avut, însă, un impact minim. Autoritățile

pakistaneze au tocmit un acord de încetare a focului în Waziristanul de Nord, în septembrie 2006. Iar acest acord a survenit, datorită negocierilor secrete ale unei figuri pe care mulți o cunoșteau la Washington, general-locotenentul Ali Jan Aurakzai, omul numit de președintele Musharraf comandant în zonele tribale, după atacurile de la 11 septembrie 2001, care de mult era de părere că vânătoarea de agenți ai organizației Al-Qaida în Pakistan și Afganistan era o fugă după himere.

Aurakzai plecase din armată, între timp, și Musharraf îl numise guvernator al Provinciei de la Frontiera de Nord-Vest, ceea ce-i conferea autoritate asupra zonelor tribale. Aurakzai credea că împăciuirea grupărilor militante din zonele tribale era singura cale de a stopa extinderea jihadismului în zonele aflate sub autoritatea guvernului pakistanez și și-a folosit influența pe care o avea în fața lui Musharraf, pentru a-l convinge pe președintele țării despre avantajele unui acord de pace în Waziristanul de Nord.

Dar Washingtonul era tot neconvins. Președintele Musharraf a hotărât să-l ia pe Aurakzai cu el într-o călătorie în America, pentru a convinge Casa Albă și Administrația Bush de necesitatea unei încetări a focului. Ambii s-au așezat în Biroul Oval și i-au ținut președintelui Bush o pledoarie despre beneficiile unui acord de pace, iar Aurakzai a mers până acolo, încât i-a spus lui Bush că acordul de pace din Waziristanul de Nord ar fi trebuit reeditat în diferite zone ale Afganistanului, ceea ce le-ar fi permis trupelor americane să se retragă din acea țară mai devreme decât se anticipase[1].

Oficialitățile Administrației Bush au fost împărțite, în această privință. Unii l-au considerat pe Aurakzai un împăciuitorist fără șira spinării – un fel de Neville Chamberlain[2] al zonelor tribale.

---

[1] Mazzetti și Rohde, „Amid US policy disputes, Qaeda grows in Pakistan", în *The New York Times*, 30 iunie 2008.

[2] Trimitere la politica de *appeasement* („împăciuire") a prim-ministrului britanic din anii 1930, care, în așa-numitele Acorduri de la

Puțini, însă, au văzut vreo speranță în a încerca să stopeze acordul de pace din Waziristanul de Nord. Iar președintele Bush, al cărui stil de a face diplomație era unul profund personal, se mai temea, chiar și în 2006, de acumularea prea multor pretenții pe masa președintelui Musharraf. Bush, în schimb, încă îl mai admira pe Musharraf pentru hotărârea cu care se oferise, în primele zile de după atacurile de la 11 septembrie 2001, să ajute Statele Unite în vânătoarea pe care americanii o începeau, ca să distrugă Al-Qaida. Chiar și după ce funcționarii de la Casa Albă puseseră pe picioare un sistem de convorbiri telefonice regulate între președinții Bush și Musharraf, menite să exercite presiune pe liderul pakistanez, ca să mențină vii operațiunile militare în zonele tribale, aceste discuții se dovedeau, de obicei, dezamăgitoare prin rezultatele lor – rar se întâmpla ca Bush să-i ceară ceva precis lui Musharraf, în cursul acestor convorbiri. Îi mulțumea omologului său pentru felul cum contribuia la războiul împotriva terorismului și se angaja ca sprijinul financiar american îndreptat către Pakistan să continue[1].

Viziunea prevalentă la sfârșitul anului 2006, în rândurile principalilor consilieri prezidențiali, era că prea multă presiune americană asupra lui Musharraf risca să declanșeze un scenariu apocaliptic: o revoltă populară împotriva guvernării pakistaneze, care să aducă la putere o grupare islamistă radicală. Frustrările reieșite din a face afaceri cu Musharraf se comparau numai cu teama de a trăi fără el. Era o teamă pe care o întreținea Musharraf însuși, avertizând frecvent oficialitățile americane despre cât de fragilă era poziția sa la putere și evocând iar și iar felul în care scăpase – în ultima clipă – din câteva tentative de asasinat. Aceste

---

München, din 1938, a cedat în fața pretențiilor Germaniei lui Hitler, invocând faptul că „Este pace în vremurile noastre" (n. tr.).

[1] Mazzetti și Rohde, „Amid US policy disputes, Qaeda grows in Pakistan", în *The New York Times*, 30 iunie 2008.

comploturi erau absolut reale, dar și strategia lui Musharraf se dovedea eficientă, când venea vorba să mențină un flux constant de ajutoare americane și să țină în frâu pretențiile Washingtonului în materie de reforme democratice.

Acordul de pace din Waziristanul de Nord s-a transformat într-un dezastru atât pentru Bush, cât și pentru Musharraf. De fapt, orașul Miranshah a căzut în mâinile rețelei Haqqani, când aceasta și-a consolidat puterea criminală de-a lungul părții estice a frontierei afgane. În virtutea acordului, gruparea Haqqani și alte facțiuni militante s-au angajat să înceteze atacurile în Afganistan, dar, în lunile de după încheierea acordului, incursiunile dincolo de frontieră, din zonele tribale către Afganistan, împotriva trupelor occidentale, s-au înmulțit cu 300%[1]. Într-o conferință de presă din toamna lui 2006, președintele Bush a declarat că Al-Qaida era „pusă pe fugă". În realitate, lucrurile stăteau tocmai pe dos. Gruparea teroristă beneficia de un refugiu sigur și nu avea niciun motiv să fugă nicăieri altundeva.

*

Art Keller a părăsit Pakistanul chiar înainte să intre în vigoare acordul de pace din Waziristanul de Nord, fiindcă tura lui de cinci luni se încheiase. Înainte să plece, s-a ocupat de o ultimă acțiune, lăsată neterminată: să-i cumpere un cadou celui mai bun agent al său pakistanez din Waziristanul de Sud, un om cu care nu se întâlnise niciodată față-n față. Respectivul era un practicant fervent al sporturilor și-i scrisese lui Keller, declarându-se convins că se putea găsi o metodă prin care CIA să-i cumpere niște echipamente sportive americane uneia dintre puținele surse umane ale Agenției din zonele tribale. După o rafală de telegrame schimbate între Wana, Islamabad și Langley, pe tema dacă o asemenea cerere era una cuvenită, CIA s-a lăsat înduplecată, până la urmă, și

[1] Mazzetti și Rohde, *op. cit.*

a încărcat echipamentul sportiv într-un avion cu destinația Pakistan, depozitat în cala de mărfuri, alături de alte materiale sensibile, care urmau să ajungă la ambasada americană de la Islamabad.

Doi ani mai târziu, după ce președintele Bush a semnat un ordin secret de escaladare a războiului acoperit purtat de CIA în Pakistan, Abu Khabab al-Masri a fost ucis, în cursul unui atac cu dronă trimisă de CIA, la doar 20 de kilometri de baza de la Wana. Trei luni mai târziu, o rachetă lansată de o dronă de la CIA l-a omorât pe Khalid Habib, într-o mașină Toyota parcată în satul Taparghai din Waziristanul de Sud[1]. Când aceste lovituri și-au atins țintele, Art Keller se întorsese în Statele Unite, se pensionase de la CIA și trăia în Albuquerque. Auzind aceste vești, n-ar fi putut spune dacă vreun detaliu al muncii sale din Pakistan, din 2006 – de la spionatul bazarului din Wana până la trecerea prin sită, în clădirea unei foste școli din Miranshah, a fragmentelor de informații culese –, ajutase câtuși de puțin, într-un fel sau altul, la lichidarea celor două personaje.

Cel mai sigur este că nu va ști niciodată.

[1] Pir Zubair Shah, „US strike is said to kill al-Qaeda figure în Pakistan", în *The New York Times*, 17 octombrie 2008.

Capitolul 10

Jocuri fără frontiere

„Un ditamai Wurlitzer."[1]
Frank Wisner

Cu toată fascinația publicului în privința loviturilor de stat, a tentativelor de asasinat și a traficului de arme, de care CIA s-a ocupat în primele ei patru decenii de existență, o parte mult mai mare a bugetului pentru programele de operațiuni sub acoperire al agenției de spionaj din timpul Războiului Rece era dedicată unor instrumente mai subtile, utilizate într-un război. Propaganda falsă și operațiunile psihologice au fost, la un moment dat, pietre unghiulare ale activității secrete la care se deda CIA: de la împrăștiatul de bani prin toată Europa, după al Doilea Război Mondial, până la influențarea alegerilor și la deschiderea de posturi de radio finanțate de CIA în țările Blocului Răsăritean și în Asia de Sud-Est. Frank Wisner, un veteran al fostului OSS, care avansase în ierarhie până la funcția de șef al operațiunilor clandestine de la CIA, spunea că trebuia ca misiunile care priveau propaganda să fie derulate de o structură pricepută, matură, aptă

[1] Frank Wisner, citat în Shultz Jr., Richard H. Shultz Jr., *The Secret War Against Hanoi: The Untold Story of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors in North Vietnam*, HarperCollins, New York, 1999, p. 129. Inițial, citatul cu „Wurlitzer"-ul a fost dat de John Ranelagh, în *The Agency: The Rise and Decline of the CIA*, Simon & Schuster, New York, 1986, p. 218.

să desfăşoare concomitent mai multe campanii de influenţare diferite - ceea ce el numea „un ditamai Wurlitzer"[1], care să interpreteze muzica marţială într-un război al ideilor. Când Războiul Rece s-a încheiat, CIA n-a mai considerat necesar să investească masiv în propaganda falsă ori să-şi pregătească ofiţerii pentru războiul psihologic, iar programele respective au căzut victime reducerilor bugetare drastice ale anilor 1990.

Dar aici nu era vorba numai de bani. Apariţia Internetului şi globalizarea informaţiei au făcut ca orice campanie propagandistică să devină riscantă din punct de vedere legal, pentru CIA. Legislaţia din Statele Unite împiedică agenţia de spionaj să desfăşoare operaţiuni de propagandă împotriva surselor mediatice americane şi să declanşeze campanii de influenţare a cetăţenilor americani. Înainte de apariţia Internetului, CIA putea să treacă jurnalişti străini pe statele ei de plată şi să planteze poveşti născocite în ziare, fără să se teamă de posibilitatea ca operaţiuni de felul acesta să afecteze mass-media americană. Dar iată că, la mijlocul anilor 1990, navigatorii pe Internet din Atlanta şi New York puteau deja să citească site-uri de ştiri din Pakistan şi Dubai. Agenţiile de ştiri americane au început să privească mai atent ştirile străine şi să citeze presa străină în relatările lor. Prin urmare, a devenit mai dificil pentru CIA să convingă membrii comisiilor de supraveghere din Congres, care dau aprobările finale pentru toate acţiunile sub acoperire ale Agenţiei, că o campanie de propagandă bine plănuită nu riscă să „ricoşeze" în Statele Unite.

Dar, în sectoarele în care CIA şi-a lăsat capacităţile propagandistice să se atrofieze, Pentagonul s-a gândit să umple golul rămas. Sectorul militar se confruntă cu aceleaşi restricţii, când

[1] Marcă de instrumente cu coarde, produse în Statele Unite, începând cu anul 1853, de imigrantul german Rudolph Wurlitzer. Instrumentul la care se face referire aici este aşa-numitul *Mighty Wurlitzer* (textual: „Wurlitzer măreţ"), o orgă cu tuburi, de mari dimensiuni, folosită mai ales în teatre, săli de spectacol, cinematografe (în era filmului mut), biserici etc.

vine vorba despre acțiuni de propagandă întreprinse împotriva cetățenilor americani, dar Congresul i-a lăsat, în general, Departamentului Apărării o marjă de manevră mai mare, în privința desfășurării de misiuni care presupun operațiuni psihologice, atât timp cât se poate dovedi că acestea sunt menite să sprijine – oricât de tangențial – trupele americane aflate în stare de luptă. După atacurile de la 11 septembrie 2001, lesa Pentagonului a devenit încă și mai lungă, de vreme ce Congresul Statelor Unite a definit lumea întreagă drept un câmp de luptă, iar liderii militari s-au confruntat cu o realitate care i-a dezorientat, și anume că majoritatea dușmanilor Americii trăiau în țări în care Armata americană și Corpul Pușcașilor Marini nu puteau pătrunde. Departamentul Apărării și-a asumat controlul acelui „ditamai Wurlitzer", cheltuind sute de milioane de dolari, pentru a influența opinia publică din lumea musulmană, departe de războaiele fierbinți din Irak și Afganistan.

Așa s-a putut ca, în primăvara lui 2005, un bărbat vânjos, cu un pachet de țigări Marlboro îndesat în buzunarul de la piept, să se plimbe printre standurile firmelor care vindeau tehnologie la târgul organizat la Las Vegas, cu prilejul reuniunii Asociației Naționale a Radio-Emițătorilor. Omul se dădea drept agent de vânzări pentru furnituri de birou, dar aceasta era doar o acoperire subțire a unui fost ofițer al Armatei, specializat în operațiuni psihologice, care petrecuse un deceniu întreg imaginând modalități de a inocula ideea de război în mințile oamenilor.

Era bine că Michael Furlong se axase pe lupta mentală, pentru că nu mai era omul potrivit pentru cea fizică. Arăta ca o păpușă *matrioșka* rusească, având o constituție lată în umeri, care abia dacă se îngusta puțin la nivelul gâtului și al capului. Era diabetic și se mișca încet, deși dădea pe dinafară de energie nervoasă și avea tendința de a năduși copios. Vorbea în răbufniri grăbite, făcând să fuzioneze șiruri întregi de propoziții, aproape fără să respire. Când se întâlnea cu cineva, de multe ori își potopea interlocutorul

cu termeni din jargonul militar, ceea ce funcţiona, în majoritatea cazurilor, în avantajul său. „Mike e sclipitor de inteligent", spunea un ofiţer din armată, care lucra îndeaproape cu Furlong. „Dar vorbeşte într-o asemenea păsărească, de oricine renunţă să-i mai pună vreo întrebare, fiindcă nu vrea să pară nătărău şi să admită că n-a priceput o iotă din tot ce-a spus el." De multe ori, la sfârşitul unei întâlniri, Furlong părăsea încăperea necontrazis de nimeni şi, deci, convins că primise aprobarea întregului auditoriu pentru indiferent ce schemă exotică prezentase el acolo[1].

De fel din Miami, Furlong fusese recrutat în armată în 1972, cu numai câteva luni înainte ca preşedintele Richard Nixon să abolească recrutările, dar îşi suspendase îndeplinirea serviciului militar, pentru a-şi lua o diplomă în jurnalism şi economie de la Universitatea Loyola, din New Orleans. După absolvirea colegiului, îşi petrecuse primii patru ani de armată învăţând elementele de bază ale luptei de infanterie la Fort Bragg, în Carolina de Nord, după care fusese avansat la comanda unei unităţi de infanterie mecanizată, cu baza la Fort Irwin, în deşertul californian, unde excelase. Un povârniş din zonă se mai cheamă şi acum Creasta Furlong, datorită rezultatelor sale excepţionale în jocurile de război din deşert. Devenise instructor militar la mijlocul anilor 1980, mai întâi la academia de la West Point, mai târziu la Academia Militară Regală de la Sandhurst, din Anglia. După Războiul din Golf, din 1991, Furlong se întorsese la Fort Bragg, având gradul de maior militar în Grupul Operativ Psihologic nr. 4.

---

[1] Cea mai mare parte a materialului din acest capitol se bazează pe interviuri cu mai mult de zece foşti şefi de la firmele U-Turn/ IMV, pe sute de pagini de documente corporatiste şi pe discuţii cu foste şi actuale oficialităţi militare şi din lumea informaţiilor. Cei mai mulţi angajaţi de la U-Turn/ IMV nu au fost de acord să li se citeze numele, din cauza clauzelor de secretizare din contractele pe care le-au avut cu firma de-acum dispărută. Michael Furlong a fost şi el intervievat în privinţa proiectelor sale de strângere de informaţii pentru Pentagon.

La fel ca mulți ofițeri, Furlong devenise paranoic în temerile sale de a nu fi ținut în afara tuturor aventurilor de peste mări și țări, în care se implicau militarii americani, și glumea uneori cu colegii, spunându-le că teama lui cea mai mare era ca Pentagonul să nu-l marginalizeze, punându-l să se ocupe de cine știe ce, de pildă „să arunce în aer mingi de baschet în Dakota de Nord". Însă, de fapt, el reușise să rămână aproape de miezul acțiunii. După ce facțiunile belicoase din Balcani semnaseră un tratat de pace la Dayton, în Ohio, Furlong fusese unul dintre cei dintâi americani desfășurați în Bosnia, unde comandase un batalion de operațiuni psihologice, cu misiunea de a păstra intactă o pace fragilă, aruncând fluturași din avion și făcând emisiuni propagandistice la radio și televiziune, prin care să convingă populația locală să coopereze cu trupele străine de menținere a păcii.

În anii 1990, misiunile desfășurate în cadrul operațiunilor psihologice încă mai reprezentau un fel de spectacol ocazional pentru militarii americani. Erau privite cu condescendență, ca o componentă lăturalnică a războaielor fierbinți, îndeplinită de niște ciudați care probabil că dăduseră greș în alte specialități militare mai respectate, precum infanteria sau artileria. Nu mai era ca în etapa de maximă înflorire a operațiunilor militare psihologice, din timpul Războiului din Vietnam, în care comandourile de la Forțele Speciale lucrau mână-n mână cu echipe de la CIA, ca să poarte un război psihologic intens împotriva liderilor de la Hanoi și populației Vietnamului de Nord, în general. Robert Andrews, fosta Beretă Verde care a devenit consilierul civil și ghidul prin lumea operațiunilor speciale al lui Donald Rumsfeld, luase parte la misiuni de felul acesta, încercând să semene confuzie prin intermediul campaniilor de presă false și documentelor măsluite.

Uneori, operațiunile erau mult mai complexe: de exemplu, Andrews și restul unității sale au creat o falsă mișcare de rezistență în Vietnamul de Nord – așa-numita Sfântă Sabie a Ligii Patrioților –, răspândind povestea fictivă că exista o formă de opoziție armată

față de Partidul Comunist Vietnamez, la nord față de zona demilitarizată. Pe lângă scrisori și lansări de manifeste, agenții americani au răpit pescari nord-vietnamezi, folosindu-se de ambarcațiuni de luptă fără însemne, i-au legat la ochi și i-au adus pe insula Cu Lao Cham, în largul coastelor din dreptul orașului Da Nang. Grupul-fantomă își construise acolo un cartier-general, unde li se povestea deținuților despre operațiuni de gherilă pe scară largă, menite să submineze guvernul de la Hanoi. Unora dintre pescari li se propunea chiar să se alăture „rezistenței"[1]. După câteva săptămâni, acestora li se dădeau pungi-cadou, cu aparate de radio fixate pe postul „Vocea Sfintei Săbii a Ligii Patrioților", și erau duși înapoi în Vietnamul de Nord, ca să le poată povesti și tuturor celorlalți despre organizația din umbră. Între 1964 și 1968 – așa cum afirmă profesorul Richard H. Shultz Jr., de la Universitatea Tufts, în cartea *Războiul secret împotriva Hanoiului* –, peste o mie de oameni au fost ridicați, aduși pe insula Cu Lao Cham și îndoctrinați cu teoriile „Sfintei Săbii a Ligii Patrioților".

Andrews și grupul său mai cochetau și cu alte idei, cum ar fi fost să arunce la apă, în dreptul coastelor Vietnamului de Nord, un cadavru înecat, cu false mesaje codificate în buzunare. Analiștii spionajului nord-vietnamez ar fi descifrat mesajele și ar fi transmis mai departe, către comandanții lor, informațiile false – cel puțin, așa își imaginau cei care născociseră planul. Dar ideea le-a fost ucisă din față la Washington, fără ca Andrews să fi aflat vreodată de către cine. „Washingtonul era locul acela misterios, care zicea *da* sau *nu* la ideile noastre mărețe. Și toți îl blestemam", zicea el[2].

---

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Robert Andrews. Despre „Sfânta Sabie a Ligii Patrioților", discută și Robert Shultz Jr., în *The Secret War Against Hanoi: The Untold Story of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors in North Vietnam*, HarperCollins, New York, 1999, pp. 139–148.

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Robert Andrews.

La 11 septembrie 2001, însă, Michael Furlong se retrăsese din serviciul activ şi lucra pentru SAIC, un antreprenor de pe Şoseaua de Centură a Washingtonului, care avea să se scufunde în bani, la un moment dat, de la contractele clasificate primite din partea guvernului Statelor Unite. Furlong îşi petrecuse ani întregi studiind eventuale căi de răspândire a mesajelor pro-americane în rândurile publicului ostil din străinătate şi se trezise, dintr-odată, în inima unui război pentru cucerirea inimilor şi a minţilor din lumea musulmană. În toamna anului 2001, lucra cu echipa lui Donald Rumsfeld la dezvoltarea unor strategii pentru operaţiunile de diseminare de informaţii – a şi fost răsplătit cu o medalie pentru civili a Departamentului Apărării, pentru eforturile sale – şi mai era invitat, uneori, în Camera de Criză de la Casa Albă, când oficialităţi ale Administraţiei Bush se dădeau de ceasul morţii să născocească modalităţi de a le comunica musulmanilor punctele de vedere ale Casei Albe[1].

Corporaţia lui Furlong primise o infuzie de bani, după nici doi ani, când militarii au externalizat noi contracte, în încercarea de a reconstrui un Irak pulverizat. Furlong se deplasase la Bagdad, ca să conducă un proiect în valoare de 15 milioane de dolari, bani livraţi de Pentagon Corporaţiei, pentru a pune pe picioare un post de televiziune – Reţeaua Mediatică Irakiană. Aceasta era

[1] Eforturile iniţiale se împotmoliseră, şi un raport din 2004 al Comisiei Ştiinţifice de Apărare a Pentagonului – un grup de consilieri ai Secretarului Apărării – a conchis că apăruse o „criză" în strădaniile Americii de a-şi comunica mesajele în străinătate. Războiul împotriva terorismului, se afirma în raport, nu se putea reduce la bombardarea unor colibe de chirpici, arestarea unor suspecţi de terorism şi lichidarea unor persoane cu ajutorul rachetelor *Hellfire*, lansate prin comenzi de la distanţă. Trebuia să existe şi o latură mai puţin dură a războiului, un efort de „contracarare a extremismului violent", în acele părţi ale lumii în care Statele Unite nu se bucurau deloc de popularitate. Congresul i-a dat Pentagonului bani ca să încerce să găsească o soluţie acestei probleme.

concepută ca o contrapondere la Al-Jazeera şi alte reţele arabe, pe care Washingtonul le percepea ca fiind părtinitoare şi anti-americane. Dar proiectul se împotmolise repede în dificultăţi. Angajaţii irakieni îşi dăduseră demisia, pentru că nu fuseseră plătiţi, şi reţeaua se lovise de probleme tehnice în a pătrunde în casele irakienilor. După câteva luni, Corporaţia risipise 80 de milioane de dolari din banii Pentagonului, iar întreprinderea era în pragul colapsului. Furlong fusese îndepărtat din acest proiect în iunie 2003, deşi foştii săi colegi spuseseră că nu numai el era de vină că reţeaua nu funcţiona. Dar el era capabil să fie un actor ambulant: insistase să se fâţâie prin Bagdad într-un vehicul Hummer alb, care mai purta încă numerele de înmatriculare ale vânzătorului de maşini din Maryland şi pe care şi-l adusese în Irak.

Şi totuşi, deşi comportamentul său îi înstrăina pe unii dintre colegi, ştiinţa lui Furlong în materie de sistemul bizantin de complicat al Pentagonului de a încheia contracte îl făceau nepreţuit pentru companiile care lucrau în domeniul apărării. Proiectele de operaţiuni de contra-informaţii costau numai o mică parte din cât costa producţia unui tanc sau a unui avion de luptă, iar Furlong ştia, mai bine decât foarte mulţi, că în interiorul unei întreprinderi care jongla cu miliardele de dolari, cum era Pentagonul, oamenii deştepţi şi ambiţioşi pot accesa uneori milioane de dolari dacă identifică rezerve de bani în cine ştie ce cotlon obscur al imensei birocraţii. Şi, făcând acest lucru, îşi pot construi mici imperii numai ale lor.

Când a sosit la reuniunea de la Las Vegas, în primăvara lui 2005, Furlong era pe punctul de a-şi asuma un post de funcţionar superior civil, în cadrul diviziei de operaţiuni psihologice ale Comandamentului Operaţiunilor Speciale al Statelor Unite (SOCOM). Avea la el un teanc de cărţi de vizită, care-l identificau drept agent de vânzări pentru furnituri de birou, pentru a devia întrebările despre care era ocupaţia lui, de fapt – să găsească firme de mici

dimensiuni, care deţineau tehnologia potrivită pentru a sprijini Pentagonul să desfăşoare campanii propagandistice şi de strângere de informaţii în Orientul Mijlociu.

Timp de două zile, Furlong a petrecut ore întregi la standul unei mici firme cehești, U-Turn[1] Media, care dezvoltase modalităţi de redare a materialelor video pe telefoanele mobile. Echipa de la U-Turn a realizat aproape imediat că americanul nu vindea furnituri de birou, de fapt, fiindcă unii dintre cehi au recunoscut adresa din Tampa a SOCOM, trecută pe cărţile de vizită ale aşa-zisului agent de vânzări. Întâlnirea întâmplătoare cu Michael Furlong s-a dovedit a fi ca o gură de aer proaspăt pentru o firmă emergentă, care venise la Las Vegas ca să pună pe picioare afaceri noi.

Firma U-Turn era condusă de Jan Obrman, un ceh de origine, a cărui familie părăsise Praga în timpul invaziei sovietice din 1968. Experienţele din copilărie făcuseră din el un aprig pro-american şi un campion energic al răspândirii concepţiilor occidentale despre democraţie peste tot în lume. Obrman lucrase pentru un grup de acţiune pro-american în anii 1980 şi ajunsese, mai târziu, într-un post de conducere la Radio „Europa Liberă". Perspectiva de a câştiga bani de pe urma Internetului în plină dezvoltare şi a pieţei telefoanelor mobile, şi faptul că fusese sprijinit financiar de un investitor german bogat îl făcuseră să creeze firma U-Turn Media în 2001. Aceasta se impusese cu greu în primii ani, până când telefoanele inteligente transformaseră industria celularelor într-o monstruozitate.

Pe atunci, pentru a face bani firma U-Turn se baza pe o tehnologie destul de greoaie. Ea încheiase acorduri cu furnizorii de conţinut şi declanşase o campanie de marketing, prin care-şi propunea să îndrume traficul consumatorilor către site-urile de pe reţeaua globală, deţinute de propriii clienţi. De acolo, utilizatorii puteau descărca o iconiţă pe telefoanele lor mobile, care acţiona

[1] Textual: „întoarcere în direcţia opusă", adică în forma literei U (n. tr.).

ca un portal către Internet. În această eră paleolitică a telefoanelor mobile, însă, firma U-Turn reușea să găsească prea puțini clienți, care să beneficieze de serviciile ei.

Își extinsese vânătoarea de clienți, făcând echipă cu firme producătoare de pornografie, pentru a găsi modalități de redare a filmelor porno pe telefoanele celulare. Unul dintre parteneriatele în care intrase fusese cu o firmă realizatoare a unui program cu buget restrâns, intitulat *Ia uite ce țâțe am!*[1], în care un bărbat mergea pe străzile Pragăi și le plătea cu câte cinci sute de coroane cehești pe femeile care-și arătau sânii în fața camerei de filmat. Compania U-Turn fusese angajată să sprijine rularea filmelor și a sunetului pe telefoanele mobile. Bill Eldridge, un fost șef în ierarhia firmei, își amintea că treaba cu expunerea goliciunii păruse un fel de scurtătură către bogăție: „În construirea unei asemenea afaceri, te gândești să ținteșți ori industria pornografiei, ori lumea spionajului", spunea el. „În astea două domenii, sunt singurii oameni cu destui bani, gata să investească în așa ceva."

După ce-și înmuiase vârfurile pantofilor în pornografie, Obrman s-a trezit față-n față cu posibilitatea de a încerca marea spionajului cu degetul, când l-a întâlnit pe Michael Furlong la Las Vegas. Cei doi se mai întâlniseră, de fapt, în zona Balcanilor, în anii 1990, și petrecuseră ore întregi făcând schimb de povești despre Războiul Rece și conflictele etnice sângeroase care izbucniseră după căderea Zidului Berlinului. Își descoperiseră vederi identice în privința importanței răspândirii idealurilor Americii în străinătate – mai ales în lumea musulmană. Numai că Furlong reprezenta și o fantastică oportunitate de afaceri pentru firma U-Turn.

---

[1] În original, joc de cuvinte intraductibil: *Czech My Tits* s-ar traduce, literal, *Cehește-mi țâțele*, cuvântul *Czech* pronunțându-se aproape la fel ca *check*, „verifică, privește"; așadar, emisiunea cu pricina vrea să spună, de fapt, „Privește-mi țâțele" (n. tr.).

Odată ce şi-a început activitatea la SOCOM, Furlong a discutat cu Obrman şi cu alţi şefi de la U-Turn despre dezvoltarea unor jocuri video, pe care lumea să şi le poată descărca pe telefoanele mobile peste tot în Orientul Mijlociu. Pentru SOCOM, jocurile puteau remedia două probleme odată: faptul că o mulţime de oameni din lumea musulmană nu priveau cu ochi buni Statele Unite şi faptul că Statele Unite nu ştiau mai nimic despre cine erau acei oameni. Pe Furlong îl interesa realizarea unor jocuri care ar fi putut influenţa percepţia utilizatorului despre Statele Unite şi, în plus, ar fi putut aduna informaţii despre cine era utilizatorul acela. Toată acţiunea prezenta un potenţial extraordinar din punctul de vedere al spionajului: mii de oameni şi-ar fi trimis numerele de telefon şi alte informaţii de identificare către firma U-Turn, iar informaţiile respective ar fi putut ajunge în baze de date militare şi să fie folosite pentru operaţiuni complexe de prelucrare a datelor de către Agenţia Naţională de Securitate şi alte structuri de spionaj. În felul acesta, spionii n-ar mai fi mers la vânătoare de informaţii, ci datele ar fi venit singure la ei.

Acesta era doar un aspect al unei reţele de programe care s-a dezvoltat exponenţial în anii de după atacurile de la 11 septembrie 2001, alimentând cu informaţii baze de date computerizate complexe, în goana după tipare de activitate care ar fi putut constitui dovezi ale unor comploturi teroriste în pregătire. Dacă în asemenea baze de date puteau fi depozitate cantităţi mari de informaţii personale – astfel suna raţionamentul –, algoritmii computerizaţi puteau să sorteze datele şi să realizeze conexiuni pe care analiştii umani din domeniul spionajului nu le reuşeau.

Dar legislaţia în baza căreia funcţionau aceste activităţi era cel puţin confuză. O iniţiativă a Comandamentului Operaţiunilor Speciale, care avea să genereze controverse, în cele din urmă, presupunea colectarea de date despre cetăţenii americani care aveau legături cu grupările militante. Datele erau stocate în servere din

Virginia, şi unele înalte oficialităţi militare au început să se întrebe dacă nu cumva Departamentul Apărării încălca regulile privind colectarea de date despre cetăţeni. Căutând să mute bazele de date în afara graniţelor, ofiţerii de la SOCOM, care supervizau programul, au intervenit în ultimă instanţă pe lângă Michael Furlong, cerându-i să găzduiască bazele de date la sediul firmei U-Turn de la Praga, în Republica Cehă, mutare ce avea să conducă la o confruntare dramatică între Furlong şi CIA.

Până la mijlocul anului 2006, U-Turn elaborase o prezentare de 27 de pagini, legată luxos, a unui program-pilot, pe care Pentagonul îl putea folosi peste tot în lumea musulmană. Paragrafele introductive ale propunerii subliniau forţa telefoanelor celulare, ca instrumente cu ajutorul cărora se putea ajunge la un public de masă: „Ce au în comun o mamă de băiat fotbalist din Atlanta, un comerciant beduin, un afacerist chinez, o familie de militari din Statele Unite, un funcţionar public din Kuweit, un şef dintr-o companie petrolieră cu multiple conexiuni, un martir care şi-a dat viaţa pentru Al-Qaida, un credincios musulman iranian plin de pioşenie şi un partizan sârb cu tinerii din Statele Unite, Asia, Europa şi Orientul Mijlociu? Fiecare dintre aceşti adulţi sau adolescenţi de pe tot globul are, probabil, în posesia lui un telefon mobil, în orice moment al zilei, în care nu doarme"[1].

În materialul de prezentare a propunerii, firma U-Turn le oferea militarilor un meniu de opţiuni pentru răspândirea clandestină de mesaje la nivel global. Proiectul oferea „un irezistibil conţinut informativ, politic şi religios, amestecat cu mesaje din partea Comandamentului Operaţiunilor Speciale al Statelor Unite", al cărui public-ţintă erau „adolescenţi din zone de risc sau ostile". Cu timpul, mesajul Pentagonului s-ar fi putut integra „în stilurile de viaţă ale acestor ţinte". De asemenea, proiectul garanta

[1] Din propunerea făcută de firma U-Turn Media Comandamentului Operaţiunilor Speciale, 8 mai 2006.

că toate acestea îi puteau fi livrate publicului-țintă fără eticheta de „produs în America" – așadar, o campanie „marcă ascunsă", care ar fi părut desfășurată de o firmă europeană de divertisment.

Compania U-Turn a câștigat competiția pentru acest program în august 2006, obținând un contract în valoare de numai 250 000 de dolari[1]. Valoarea lui simbolică, însă, era mult mai mare. O firmă pragheză obscură de telecomunicații, care până de curând vânduse din ușă-n ușă buletine de știri și pornografie ușoară pentru telefoanele mobile, câștigase primul ei contract de la una dintre cele mai secretoase – și aflate într-o creștere accelerată – ramuri ale birocrației militare. Dacă parteneriatul dintre Michael Furlong și firma U-Turn Media tocmai înmugurise, divizia lui din cadrul SOCOM era în plin avânt de atribuire a unor contracte clasificate grase unor firme de comunicații, pentru desfășurarea de campanii propagandistice în Orientul Mijlociu și în Asia Centrală. SOCOM punea la bătaie sute de milioane de dolari în acest scop, drept care bătaia pe acești bani era în toi. Companii mici, cu experiență puțină sau deloc în materie de propagandă, începuseră să se prezinte drept firme „de comunicații strategice", pentru a reuși în această nouă afacere. Pentru U-Turn, avea să fie primul contract dintr-o serie lungă și începutul unei noi ere în evoluția companiei, care părea să fi dat din întâmplare peste un protector cu un buget parcă fără fund. Cei de la U-Turn descoperiseră găina care făcea ouă de aur.

Furnizorii de propagandă, care lucrau la SOCOM din Tampa, statul Florida, știau că, dacă doreau campanii eficiente menite să „influențeze" opinia publică din lumea musulmană, America trebuia să joace un rol care să rămână ascuns. La scurt timp după ce cooptase firma U-Turn Media la realizarea unui program-pilot pentru jocuri video și alte oferte digitale, Furlong i-a convins

[1] Contractul SOCOM nr. H92222-06-6-0026.

pe șefii acesteia să creeze o companie *off-shore*, care putea primi contracte de la Pentagon, dar nu putea fi legată nemijlocit de Statele Unite. Până la finele lui 2006, Jan Obrman înființase firma JD Media Transmissions Systems LLC, cu sediul în arhipelagul Seychelles, care urma să primească transferuri de bani din Statele Unite, prin intermediul unui cont dintr-o bancă străină.

Cum existau puține restricții în legătură cu felul în care Pentagonul cheltuia banii dedicați programelor clandestine, Furlong nu avea practic pe nimeni care să i se uite peste umăr. Se distra uneori, spunându-și „regele zonelor cenușii", și se folosea de orice posibilitate, oricât de mică, în materie de jonglerie contractuală, pentru a le asigura firmelor de fațadă, în spatele cărora se afla U-Turn, afaceri prin care să desfășoare operațiunile propagandistice. Profitând de o lege care le permite întâietate firmelor deținute de membrii națiunilor indigene americane, când vine vorba să liciteze pentru contracte guvernamentale, Furlong a făcut în așa fel, încât U-Turn să încheie un parteneriat cu firma Wyandotte Net Tel, cu sediul pe o limbă de pământ din teritoriile tribale ale Oklahomei de Est.

Primul proiect de anvergură pe care U-Turn l-a realizat pentru SOCOM a fost un joc pentru „pușcași", în stilul cunoscutei serii de jocuri *Call of Duty* – „Chemarea datoriei". Acesta îl ducea pe utilizator într-o infinită odisee pe străzile Bagdadului, unde trebuia să împuște insurgenți care intenționau să ucidă civili, într-o serie de atacuri teroriste. Scopul era să ajungi la o secție de poliție irakiană și să livrezi acolo planurile secrete ale unui atac iminent al insurgenților, planuri care fuseseră furate din sediul unei grupări înarmate.

Jocul se intitula „Eroul irakian" și era parte a unei campanii a Pentagonului din categoria operațiunilor psihologice, denumite codificat „Ecoul indigen" și sincronizat cu ceea ce s-a numit „revărsarea" de trupe americane în Irak, ordonată de președintele

Bush în 2007. Scopul numărul unu al „Ecoului indigen" era stăvilirea potopului de luptători străini care invadaseră Irakul dinspre Yemen, Siria, Arabia Saudită și din unele părți ale Africii de Nord. „Eroul irakian" era construit în așa fel, încât putea fi modificat foarte ușor, ca să se potrivească oricărei alte țări, practic, din lumea musulmană. O prezentare făcută de U-Turn în fața cadrelor de la SOCOM enumera treisprezece țări în care jocul putea fi distribuit, cu unele modificări simple – de exemplu, în Arabia Saudită, Maroc, Egipt și Iordania. Grafica jocului, care înfățișa străzi flancate de moschei, mașini vechi și palmieri, nu trebuia să suporte modificări dramatice; numai dialogul se cerea schimbat. De exemplu, o versiune libaneză a jocului ar fi folosit dialoguri care să reflecte situația politică din Liban și s-ar fi numit *Meghaweer*, după o unitate de comando din acea țară[1].

Cei de la U-Turn au mai conceput alte două jocuri pentru operațiunea „Ecoul indigen", unul intitulat „Magnatul petrolului", care le prilejuia utilizatorilor să construiască rețele de conducte petroliere și să protejeze infrastructura petrolieră guvernamentală de atacurile teroriste repetate, iar celălalt – „Primarul orașului" –, care-i punea pe jucători în postura de planificatori edilitari, care hotărau cum să aloce resursele – destul de limitate – pe care le aveau la dispoziție, ca să reconstruiască un oraș fictiv, distrus de teroriști.

O echipă de programatori cehi de la sediul praghez al firmei U-Turn au realizat jocurile, iar Furlong a obligat compania să respecte un program de lucru accelerat, ca să le definitiveze cât mai repede și să le distribuie în Orientul Mijlociu[2].

U-Turn a colaborat cu SOCOM la conceperea mai multor modalități prin care jocurile puteau fi livrate. Cea mai simplă era

[1] Firma JD Media, Propunere către SOCOM, 29 mai 2007.

[2] Michael D. Furlong, mesaj pe *e-mail* către oficialitățile de la SOCOM, 22 iunie 2007.

distribuirea lor manuală, înregistrându-le pe suporturi de memorie şi apoi vânzându-le sau distribuindu-le gratuit în pieţe şi bazaruri. Pentru a obţine, însă, o distribuţie mult mai vastă, jocurile au fost postate pe situri de pe Internet şi bloguri accesate frecvent de utilizatori din Orientul Mijlociu. Această modalitate le-a permis celor de la SOCOM să monitorizeze numărul persoanelor care descărcau jocurile şi – mult mai important – să afle cine anume făcea lucrul acesta.

E dificil de estimat amploarea operaţiunilor desfăşurate de SOCOM, care implicau jocuri, sau de ştiut cu precizie câte companii precum U-Turn Media au fost cooptate de Pentagon în vederea creării de propagandă care viza tineretul din lumea musulmană. Furlong a împins de la spate compania cehă să avanseze cât mai multe iniţiative noi cu putinţă, iar U-Turn a venit chiar cu propuneri pentru o linie vestimentară, care să se folosească de cântăreţi iubiţi şi alte celebrităţi din Orientul Mijlociu, ca vectori de promovare. Au existat chiar discuţii despre cum ar fi putut fi paraşutate din avioane, în sate izolate din Asia Centrală şi Africa de Nord, televizoare mari cu ecranul plat, ambalate în cutii blindate, ca să nu fie distruse. Aceste aparate ar fi urmat să aibă câte o antenă de mari dimensiuni, ca să poată primi şi transmite mesaje pro-americane, lansate de la depărtări de mii de kilometri.

Această idee fantezistă n-a fost aprobată. Însă, cum Pentagonul îşi extindea iniţiativele propagandistice peste tot în lume, la sfârşitul anului 2007, firma U-Turn a fost angajată să sprijine un alt program desfăşurat de SOCOM, de a găzdui site-uri pe Internet, care să fie dedicate Asiei Centrale, Africii de Nord, Chinei şi altor zone. Iniţiativa pentru o Reţea Trans-Regională a recurs la reporteri liber-profesionişti, care să scrie relatări şi să le posteze pe site-uri de pe Internet cu denumiri precum *Central Asia Online*, care promovau ştiri eminamente pozitive despre Statele Unite şi unii dintre aliaţii lor autoritari din Uzbekistan şi din alte

părți. S-a iscat o controversă când vestea despre acest program a scăpat în presă, iar SOCOM a renunțat la planurile inițiale de a menține ascuns rolul jucat de Statele Unite în dezvoltarea unor asemenea site-uri, preferând să adauge o mică etichetă la baza fiecărui ecran, care identifica situl respectiv ca fiind un produs al Departamentului Apărării. Dar unii membri ai Congresului și oficiali de la Departamentul de Stat au considerat că Pentagonul depășise o anumită limită cu aceste site-uri de pe Internet – linia care delimita operațiunile de răspândire de informații în cadrul unei campanii militare și cerința esențială pe care trebuia s-o respecte Pentagonul, de a transmite informații de încredere publicului american[1].

În realitate, însă, această limită devenise vagă de mai mulți ani, și firme precum U-Turn Media beneficiaseră de lipsa ei de claritate. Furlong făcuse frecvente călătorii la Praga, pentru a se întâlni cu Obrman și cu programatorii companiei cehe, iar la începutul anului 2008 U-Turn câștigase mai mult de 55 de milioane de dolari din contracte cu SOCOM, de obicei lucrând ca sub-contractant al unei companii mai mari sau ca firmă-parteneră a unei alte firme, deținute de unul sau mai mulți membri ai națiunilor indigene americane. Obrman a creat și o firmă cu sediul în Statele Unite, International Media Ventures, ideea fiind că existența unei firme pe teritoriul Statelor Unite ar fi făcut mai ușoară câștigarea de contracte guvernamentale secrete. Sediul acestei firme, IMV, l-a plasat în vecinătatea altor antreprenori cu care lucrau CIA sau Pentagonul, într-un parc de blocuri de birouri din St. Petersburg, Florida, de cealaltă parte a golfului Tampa față de sediile centrale atât de întinse ale SOCOM și Centrului de Comandă al Statelor Unite, de la baza McDill a Forțelor Aeriene.

---

[1] Joseph Heimann și Daniel Silverberg, „An ever-expanding war: Legal aspects of online strategic communications", în *Parameters*, vara anului 2009.

La CIA, însă, unii au început să formuleze suspiciuni în legătură cu felul în care firmele U-Turn/IMV reuşiseră să obţină atâtea contracte guvernamentale cu regim clasificat. Care anume era legătura dintre Michael Furlong, un birocrat civil, chiar dacă de rang înalt, şi o firmă cehă obscură, care pusese la lucru o mică armată de programatori de calculatoare, care să creeze jocuri şi site-uri pe Internet, pentru Pentagon? Centrul CIA de la Praga s-a sesizat şi a început să trimită acasă, la Langley, telegrame în care punea sub semnul întrebării întregul aranjament şi sublinia cât de uşor le-ar fi fost agenţilor spionajului rusesc să penetreze operaţiunile unei firme precum U-Turn Media[1].

Mai exista o problemă, însă, şi mai complicată. În 2007, SOCOM strămutase în mare linişte serverele care găzduiau datele adunate despre cetăţenii americani, la sediul firmei U-Turn de la Praga. Deşi oficialităţile militare se gândiseră că, mutând serverele, ar fi adus Pentagonul în conformitate cu legislaţia americană în materie de interceptare a convorbirilor, acum rezulta că Statele Unite desfăşurau o întreagă operaţiune digitală clandestină pe teritoriul Republicii Cehe, un aliat al americanilor, fără să fi notificat măcar acest lucru guvernului de la Praga. O asemenea operaţiune comporta riscuri, chiar şi în condiţii normale, pentru că oficialităţile americane se confruntau cu posibilitatea ca serviciul de spionaj al ţării aliate să descopere ce şi cum se întâmpla, s-o închidă şi să se răzbune, refuzând să mai colaboreze cu CIA la orice alte operaţiuni.

Dar nu era o perioadă normală a relaţiilor diplomatice dintre Statele Unite şi Republica Cehă. Administraţia Bush făcea o curte agresivă guvernului ceh, pentru permisiunea de a construi un centru de supraveghere radar la sud-vest de Praga – o componentă a programului Casei Albe pentru scutul anti-rachetă.

[1] Informaţiile despre telegramele expediate de staţia CIA de la Praga provin de la doi agenţi de informaţii americani.

Obținerea unui acord al cehilor se dovedise dificilă, în primul rând pentru că Vladimir Putin și guvernul său de la Moscova denunțaseră deja de mai mulți ani planurile de apărare anti-rachetă ale Administrației Bush, exercitând presiuni asupra statelor est-europene să respingă solicitările Statelor Unite de construire a unor stații radar pe teritoriile lor.

Tensiunile dintre CIA și Michael Furlong s-au întețit. Până la mijlocul anului 2008, acesta se mutase cu locul de muncă la baza Lackland a Forțelor Aeriene, de la San Antonio, Texas, unde se afla sediul unei celule de operațiuni psihologice denumite Comandamentul Informațiilor Comune pentru Operațiuni de Război. Dar își păstrase și capacitatea de supervizare a firmelor U-Turn/IMV, iar în iunie 2008 luase o decizie de ultim moment, de a face o escală la Praga pentru o întâlnire cu angajații companiei, pe drumul de întoarcere din Afganistan către Texas.

Șeful centrului CIA și alți oficiali ai ambasadei americane de la Praga fuseseră informați, nu cu mult timp înainte, că Pentagonul desfășurase acea operațiune secretă cu bazele de date din birourile firmei U-Turn. Operațiunea în sine fusese lichidată din cauza îngrijorărilor ivite la Washington, în privința legalității bazelor de date, dar iată că Furlong stătea comod în sediul ambasadei americane – fără să fi primit aprobările corespunzătoare pentru a călători la Praga în interes de serviciu –, iar ofițerii staționați de CIA la Praga suspectau faptul că intenționa să resusciteze programul de adunare de date. Se temeau că bărbatul acela cu pretenții, care fuma țigară după țigară, plănuia să petreacă mai multe săptămâni în Cehia, pentru a-și supraveghea programele clandestine, zădărnicind astfel negocieri diplomatice care duraseră luni întregi, pe marginea programului de apărare anti-rachetă.

A urmat o agitație frenetică, de convorbiri telefonice purtate între Praga, Washington și San Antonio, toată lumea încercând să găsească o soluție la situația creată de Furlong. Răspunsul

părea să fie simplu: expediați-l din țară cât mai rapid cu putință. General-locotenentul John Koziol, șeful lui Furlong de la San Antonio, l-a sunat la Praga și i-a transmis un mesaj scurt și cuprinzător: părăsește hotelul, du-te la aeroport, urcă-te în primul avion care decolează în orice direcție – Furlong era, pur și simplu, scos pe ușă afară din Republica Cehă. „CIA s-a prăbușit peste el ca o tonă de cărămizi", a comentat un ofițer din armată, care lucra cu Furlong la San Antonio.

Acesta din urmă și-a văzut retezate ambițiile și pe el însuși ajuns pe lista de indezirabili a celor de la CIA. Dar s-a gândit că protectorii săi de la vârful Departamentului Apărării aveau să-i asigure spatele, așa că și-a redirecționat energiile către o altă chestiune: recrudescența violenței militante din Pakistan, care se revărsa peste frontieră, în Afganistan. Furlong era hotărât să-i sprijine pe comandanții militari americani în acest sens și convins că nu s-ar mai fi lovit de CIA și acolo. Plus că, de-acum, devenise o problemă personală. După episodul de la Praga, ori de câte ori pomenea de CIA, spunea: „Dușmanii mei".

La doar câteva săptămâni după ce Furlong fusese gonit din Cehia, un avion cu care călătoreau Secretarul de Stat Condoleezza Rice și o cohortă întreagă de diplomați americani a coborât pe pista aeroportului din Praga. În aceeași seară, la o cină festivă, doamna Rice ciocnea cupe de șampanie cu ministrul de Externe ceh, Karel Schwarzenberg, toastând pentru încheierea unui nou tratat de apărare anti-rachetă și pentru deschiderea unei noi ere de relații strânse între Statele Unite și Republica Cehă.

11

Întoarcerea Şefului cel mare

„Mai ţii minte prima regulă a retragerii, George?
Fără slujbe paralele, fără prostii lăsate neterminate.
Şi fără iniţiative private – niciodată."

John Le Carré, *Oamenii lui Smiley*

Generalul David McKiernan se săturase. De câteva luni bune, comandantul-şef din Afganistan fusese informat despre un plan conceput de doi oameni de afaceri, de a-i pune la dispoziţie în mod regulat rapoarte de la o reţea de surse răspândite peste tot în ţară – şi chiar dincolo de frontieră, în Pakistan. McKiernan voia să ştie de ce un asemenea efort se blocase. Îşi pusese mari speranţe că avea să primească informaţii despre Pakistan, pe care să se poată baza, spre deosebire de toate acele depeşe de la CIA, despre care bănuia că erau născocite de spionii pakistanezi. Undeva, în marea birocraţie a Pentagonului, nişte gnomi fără chipuri întârziau lucrurile – el, unul, aşa îşi închipuia. „Care este comunistul pe care trebuie să-l omor, ca să obţin acest contract?", se răstea McKiernan la statul său major, aflând că finanţarea programului de livrare de informaţii încă nu fusese aprobată[1].

[1] Detaliile despre dorinţa lui McKiernan de a vedea încheiat contractul pentru *AfPax* provin de la cinci actuali şi foşti ofiţeri din armată staţionaţi în Afganistan la vremea respectivă, precum şi de la trei furnizori particulari. Cronologia evenimentelor cărora li se face cronica în

Lângă generalul McKiernan, în acea zi de toamnă din anul 2008, se afla Michael Furlong, care făcuse de mai multe ori drumul de la San Antonio, Texas, la Kabul, sperând să demareze o serie de proiecte care vizau operațiuni de culegere de informații pentru generalii din Afganistan, de la cartografierea structurii tribale din sud până la organizarea unor sondaje de opinie cu privire la atitudinile afganilor față de militarii americani. Războiul mergea tot mai rău, pe zi ce trecea. Talibanii ocupaseră suprafețe mari din teritoriu, în regiunile de sud și est ale țării, asasinaseră oficialități guvernamentale afgane și constituiseră guverne alternative în provinciile Kandahar și Helmand. Acordurile de pace din 2006, din Waziristanul de Nord și Waziristanul de Sud, le permiseseră talibanilor și rețelei Haqqani să înflorească și să-și înmulțească atacurile pornite din satele pakistaneze asupra avanposturilor americane din Afganistan. Până la finele lui iunie 2008, luna în care generalul McKiernan a preluat comanda, muriseră mai mulți soldați americani decât în orice altă lună de la începutul războiului, din 2001[1].

Când a sosit la Kabul, McKiernan s-a convins de îndată că nu avea trupe suficiente. Războiul din Irak era în continuare prioritatea numărul unu pentru Administrația Bush, care, însă, făcea tot posibilul ca înfruntarea neglijată din Afganistan să rămână ceea ce Pentagonul numea eufemistic „operațiune cu economie de forțe".

---

acest capitol provine, în mare parte, dintr-o investigație a Pentagonului, în legătură cu operațiunea de spionaj privat inițiată de Michael Furlong. Raportul final încheiat după investigație, intitulat „Cercetare în legătură cu anumite posibile activități suspecte de spionaj, întreprinse de angajați ai Departamentului Apărării și de antreprenori privați", întocmit de M. H. Decker, a fost definitivat și predat Secretarului Apărării, Robert Gates, pe 25 iunie 2010. Denumit mai jos „Raportul Decker", acesta rămâne clasificat, dar un exemplar al său a fost obținut de autor.

[1] Mark Mazzetti, „Coalition deaths in Afghanistan hit a record high", în *The New York Times*, 2 iulie 2008.

Predecesorul lui McKiernan, generalul Dan McNeill, formulase o acuzație usturătoare în legătură cu strategia de război, când părăsise Afganistanul, spunând ce le trebuia comandanților americani din teren: mai multe trupe la sol, mai multe elicoptere și mai multe unități de culegere de informații. În timpul unei audieri într-o comisie a Congresului, amiralul Mike Mullen, președintele Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore, a spus: „În Afganistan facem ce putem. În Irak facem ce trebuie".

Generalul McNeill dăduse vina și pe guvernul pakistanez, că nu acționa suficient pentru a stăvili afluxul de luptători care treceau frontiera în Afganistan. Adevărul este că Pakistanul devenise ținta preferată a generalilor americani, care se plângeau de recrudescența violenței în acea țară. Încă din septembrie 2006, general-locotenentul Karl Eikenberry – predecesorul lui McNeill – încercase să le capteze atenția celor de la Casa Albă, alcătuind un dosar despre cum nu acționa Pakistanul în zonele tribale. Se dusese chiar până la Washington cu o prezentare în aplicația PowerPoint, care demonstra, după afirmațiile sale, complicitatea pakistanezilor în a-i încuraja pe militanții de acolo, menționând chiar faptul că Jalaluddin Haqqani acționa fără oprelişti din *madrassa* lui de la Miranshah – aceeași *madrassa* pe care Art Keller și ofițerii de la CIA îi îndemnaseră pe soldații pakistanezi s-o ia cu asalt în vara anului 2006 –, situată la un kilometru depărtare de o bază militară pakistaneză de anvergură.

Așa încât, doi ani mai târziu, când doi oameni de afaceri l-au abordat pe McKiernan și i-au propus un plan de culegere de informații în Pakistan și livrarea lor către comandamentul militar american de la Kabul, generalul a devenit interesat fără întârziere. Cei doi afaceriști mai lucraseră împreună și înainte: se numeau Eason Jordan, un fost șef de la CNN, cu maniere agreabile, și Robert Young Pelton, un scriitor canadian iconoclast, care publicase o serie de cărți care să-i ajute pe călători să se descurce în

locurile primejdioase din lume. În zilele cele mai sângeroase ale războiului din Irak, Jordan şi Pelton lansaseră un site pe Internet, denumit *IraqSlogger*, unde jurnaliştii locali irakieni postau ştiri, zvonuri şi relatări de pe teren. Deşi a fost urmărit de utilizatori puţini, dar devotaţi, site-ul s-a lovit de dificultăţi financiare, iar Pelton şi Jordan n-au avut ce face şi l-au închis. Vrând să copieze proiectul în Afganistan, alcătuiseră o reţea de jurnalişti independenţi locali din Afganistan şi Pakistan, pentru un alt site, pe care-l denumiseră *AfPax Insider*. De astă-dată, pentru noua lor iniţiativă, sperau să obţină în schimb finanţare de la Pentagon.

Generalul McKiernan, însă, nu avea de gând să plătească pentru deschiderea unui serviciu de ştiri. Când s-a întâlnit cu Jordan la Kabul, în iulie 2008, i-a spus acestuia că voia rapoarte regulate din locuri în care trupele sale nu puteau pătrunde şi din care nu primea de la CIA niciun fel de informaţii viabile. McKiernan avea o relaţie mizerabilă cu şeful centrului CIA de la Kabul – cei doi practic nu comunicau între ei. La reuniunile de stat-major, îi vorbea de rău pe cei de la CIA, şi în doar câteva săptămâni de la sosirea sa la Kabul ajunsese la concluzia că Agenţia avea prea puţine surse în zonele tribale din Pakistan, care i-ar fi putut avertiza pe comandanţii militari americani despre comploturile puse la cale în zonele respective. În ajunul zilei în care s-a întâlnit cu Jordan, talibani înarmaţi prinseseră într-o ambuscadă un avanpost militar american de la Wanat, din estul Afganistanului, omorând nouă soldaţi şi rănind alţi 27.

Într-o întâlnire anterioară, McKiernan rămăsese impresionat de faptul că Jordan le dăduse oficialităţilor militare o foaie de hârtie cu numerele de telefon ale unor suspecţi de jihadism din Pakistan, care fuseseră adunate de echipa lui de liber-profesionişti. După cum declarase Jordan, le dăduse doar numerele unor „purtători de cuvânt" ai talibanilor, care le erau bine cunoscuţi jurnaliştilor. Aceste numere fuseseră introduse în baza de date

secretă, pe care militarii o păstrau la baza aeriană din Bagram, iar câteva dintre ele erau numere pe care armata le ținea deja sub observație. Acest lucru a dat naștere unor așteptări în rândurile statului-major al generalului McKiernan, în sensul că echipa lui Jordan era capabilă să furnizeze informații concrete, în timp real. Până la urmă, McKiernan a aprobat ca 22 de milioane de dolari să fie plătiți pentru *AfPax Insider* și i-a dat ordin lui Michael Furlong să facă tot ce trebuia pentru ca banii să fie transferați.

Ca întotdeauna, Furlong își arătase capacitatea de a se insinua în centrul operațiunilor de război americane, iar în a doua jumătate a anului 2008 a luat parte frecvent la reuniunile pe teme de propagandă și despre operațiunile de culegere de informații în Afganistan. McKiernan îi uita numele mai-tot timpul și vorbea despre el cu ceilalți membri ai statului-major ca despre „tipul ăla gras și transpirat".

Subestimându-l pe Furlong, însă, generalul McKiernan greșea. Poate că nu cântărise îndestul consecințele faptului de a le aproba lui Jordan și Pelton proiectul de strângere de informații, dar numirea lui Michael Furlong la conducerea operațiunii a declanșat unul dintre cele mai stranii episoade ale tuturor războaielor secrete, cu începere din 2001. Multe dintre elementele care se dezvoltaseră în laborator – rivalitatea dintre militari și spionii de la CIA, universul în continuă expansiune a spionajului guvernamental, privatizarea emergentă a războiului – s-au amestecat în acest caz, dând un compus volatil. Mai târziu, după împrăștierea de acuzații și după cercetări, soarta lui Michael Furlong avea să fie mai rea decât în visele lui cele mai negre: nu a fost expediat în Dakota de Nord, „să arunce în aer mingi de baschet" – a fost eliminat cu totul din joc.

De cealaltă parte, McKiernan, furios, avea să descopere după ce aprobase proiectul sitului *AfPax Insider* că nici măcar cele patru stele de pe umăr nu-i garantau că avea să obțină ce-și dorea.

Eforturile lui de a obține finanțare pentru proiect se loviseră de obstacole ridicate – majoritatea – de cei de la CIA.

Pe 5 septembrie 2008, Furlong se dusese cu mașina la Langley, împreună cu mai multe oficialități de la Departamentul Apărării, ca să prezinte planul de strângere de informații în plenul CTC al Agenției[1]. Printre cei care-l însoțeau se numărau generalul de brigadă Robert Holmes, adjunctul șefului operațiunilor de la Centrul de Comandă al Statelor Unite, și Austin Branch, un funcționar civil care lucra la oficiul de spionaj al Pentagonului, înființat de Donald Rumsfeld cu câțiva ani mai înainte.

Din cauza episodului de la Praga, din urmă cu doar câteva luni, șefii de la CIA erau deja suspicioși la vederea lui Furlong, iar el știa prea bine cât de bășicată putea fi Agenția ori de câte ori simțea că Pentagonul îi încălca teritoriul. La întâlnire, în discuția pe marginea operațiunii propuse, și-a ales cu grijă cuvintele: antreprenorii săi nu „spionau", nici măcar nu „adunau informații", ci doar culegeau „date ambientale", pentru a informa comandanții de la Kabul și a-i ajuta să protejeze trupele americane. Mai târziu, Furlong povestea că: „A trebuit să vorbesc în eufemisme despre ce făceam acolo"[2].

La șapte ani după atacurile de la 11 septembrie 2001, Pentagonul avansase atât de mult în jocul spionajului, încât fusese creat un întreg limbaj nou. La fel cum Statele Unite își trimiseseră trupele în țări cu care America nu se afla pe picior de război, pe motiv că „pregăteau câmpul de luptă", această culegere de „date ambientale" devenise noua formulă goală pe care militarii o foloseau ca să nu le sară țandăra celor de la CIA. La întâlnirea din luna septembrie de la Langley, Furlong s-a dat peste cap să-i asigure pe ofițerii Agenției că operațiunile propuse de el aveau să fie coordonate cu cele ale

[1] Raportul Decker, secțiunea A-2.

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Michael Furlong.

centrelor CIA de la Islamabad şi Kabul, dar atmosfera s-a încărcat rapid. Zecile de ofiţeri ai Agenţiei care se înghesuiseră să-l asculte pe Furlong au devenit imediat bănuitori că operaţiunea respectivă era totuna cu o acţiune de spionaj camuflată.

A fost şi mai rău trei luni mai târziu, când Furlong a zburat iar cu avionul în Afganistan, să-i pună în temă cu proiectul pe ofiţerii staţionaţi de CIA la Kabul, inclusiv pe şeful centrului. Întâlnirea de acolo a degenerat într-o hărmălaie de nedescris, şeful centrului acuzându-l pe Furlong că intenţiona să adune informaţii pentru misiuni ucigaşe pe teritoriul Pakistanului. „Unul dintre tipii de la CIA scuipa, efectiv, iar Furlong a început şi el să ţipe", îşi amintea un ofiţer din armată, care asistase la discuţie. După câteva săptămâni, un jurist de la sediul Agenţiei a scris un memorandum adresat Pentagonului, prin care CIA protesta oficial împotriva unui program pe care-l considera nesupervizat şi potenţial periculos[1].

Furlong se aşteptase la rezistenţă. Pentru el, CIA era lipsită de orizont, în ipostaza ei cea mai rea: îşi proteja atuurile cu orice preţ, ignorând faptul că fusese incapabilă să prevină atacurile din Pakistan, în care zilnic erau omorâţi soldaţi americani. Credea cu tărie că Agenţia făcuse un troc faustic în Pakistan: ca să i se permită să întreprindă atacuri cu drone pe teritoriul acelei ţări, Agenţia se uita în altă parte şi nu vedea că ISI îi sprijinea discret pe talibani şi pe membrii reţelei Haqqani. Strângerea de informaţii pentru protecţia trupelor americane, a susţinut Furlong în faţa ofiţerilor de la CIA, se potrivea perfect cu autorizările de care beneficia Pentagonul în conformitate cu Titlul 10, indiferent unde ar fi avut loc.

În timp ce Agenţia căuta să blocheze cu orice preţ aprobarea proiectului *AfPax Insider* şi juriştii militari de la Centrul de

[1] Raportul Decker, secţiunea A-3.

Comandă al Statelor Unite erau cufundați în detaliile operațiunii propuse, Furlong a decis că n-avea de ce să aștepte ca Washingtonul să-și dea acordul. La sfârșitul anului 2008, a făcut aranjamentele necesare, pentru ca proiectul să primească un milion de dolari ca bani de pornire, dintr-un fond militar de urgență, și a tras niște sfori, pentru a ocoli o altă dificultate birocratică spinoasă – faptul că nici Eason Jordan, nici Robert Young Pelton nu erau furnizori guvernamentali acreditați. A născocit o soluție simplă: să pună proiectul sub controlul unei companii pe care o cunoștea bine, International Media Ventures, firma lui Jan Obrman, din St. Petersburg, Florida[1]. Până în aprilie 2009, Furlong obținuse alte 2,9 milioane de dolari pentru proiectul său, și acești bani trecuți prin afacerea cu sediul în Florida. Ca un maestru al jongleriilor și sforăriilor cu contractele guvernamentale ce era, Furlong profita de un sistem numai bun ca să fie exploatat. Congresul aprobase miliarde de dolari pentru războaiele din Irak și Afganistan, dar verifica prea puțin cum și pentru ce erau cheltuiți banii.

Dar lui Pelton și Jordan prea puțin le păsa, plus că începuseră să suspecteze că Furlong avea intenția să deturneze banii pe care-i ceruse generalul McKiernan pentru proiectul site-ului *AfPax Insider*. Oricum, cei doi au continuat să lucreze, iar Pelton era trimis în mod constant peste tot prin Afganistan, să culeagă informații de la mai-marii triburilor, agenții talibani și căpeteniile războinice. Se deplasa însoțit de o echipă de ofițeri din armată îmbrăcați în haine civile și mergea cu mașina către est ore întregi, pe drumuri desfundate, ca să culeagă informații de la granița cu Pakistanul. S-a dus cu avionul și în cealaltă direcție, către frontiera dintre Afganistan și Iran, unde s-a întâlnit cu Ismail Khan, o căpetenie războinică din orașul Herat, care voia să-și afirme sprijinul pentru războiul dus de americani în țara sa.

[1] Raportul Decker, secțiunea A-3.

În tot acest timp, atenția generalului McKiernan era îndreptată în altă direcție. Începuseră să circule zvonuri că președintele Barack Obama, care preluase funcția în ianuarie 2009, era nemulțumit de strategia din Afganistan și plănuia să revizuiască statul-major militar. În mai, Secretarul Apărării, Robert Gates, a zburat la Kabul, ca să-i dea personal vestea lui McKiernan. Era înlocuit la comandă, iar președintele Obama urma să-l numească, în locul său, pe general-locotenentul Stanley McChrystal, care era pe atunci șeful JSOC. Transferul de comandă s-a dovedit a fi o binefacere pentru Furlong: când s-a întâlnit cu membrii de frunte ai statului-major al noului comandant, le-a prezentat acestora proiectul de strângere de informații ca pe un fapt împlinit. La o întrevedere cu general-maiorul Michael Flynn, ofițerul de spionaj cu gradul cel mai înalt din Afganistan, i-a spus acestuia că avea echipe de furnizori de informații, care operau peste tot în Afganistan și Pakistan, și că rapoartele lor informative erau „vârâte" în baze de date secrete ale spionajului militar[1].

Dar bănuielile lui Jordan și Pelton că erau dați deoparte s-au dovedit corecte: ei îl băteau pe Furlong la cap să le dea bani, iar el a început să le trimită *e-mail*-uri în care le spunea cum găsise alți furnizori, cu surse de informații mai bune. În primele zile de iulie, Furlong s-a întors dintr-o deplasare în afara granițelor Afganistanului și le-a trimis un *e-mail* celor doi, în care le spunea: „Tipii cu care m-am întâlnit în Dubai, la sfârșit de săptămână, sunt atât de aproape de versiunea comercială a lui Jason Bourne[2], cum n-am văzut pe nimeni până acum. Vorbesc amândoi fluent dari, paștu și arabă și-și construiesc rețelele pe teren în fiecare zi". Generalul McKiernan plecase, zicea Furlong, iar noii comandanți

[1] Raportul Decker, secțiunea A-7.

[2] Personaj dintr-o serie de romane ale scriitorului Robert Ludlum, care au fost ecranizate într-o suită de filme, cu Matt Damon în rolul titular, de spion de mare clasă (n. tr.).

din Afganistan nu se arătau deloc interesați să plătească pentru *AfPax Insider*. „Să fim cinstiți, băieți – continua el –, îi cereți guvernului să vă plătească să puneți pe picioare serviciul. Ceilalți doi au investit deja în stabilirea propriei rețele, și asta de vreo patru-cinci ani."[1]

Cine anume erau acești noi furnizori misterioși, acești „Jason Bourne", Furlong nu preciza în *e-mail*-urile sale. Vorbea numai despre o rețea de foști militari din trupele de operațiuni speciale și foști ofițeri de la CIA, care nu mai lucrau pentru Agenție, fiindcă aceasta refuza să-și asume riscuri și era mult prea dependentă de serviciile de spionaj străine, de exemplu de ISI pakistanez.

Aceștia formaseră ceea ce Furlong numea o „CIA din umbră" și erau dispuși să adune informații care puteau fi folosite pentru misiuni de tipul operațiunilor speciale. În privința celui care conducea o asemenea „CIA din umbră", Furlong îi spunea doar „Șeful cel mare".

Duane „Dewey" Clarridge, pe atunci în vârstă de 77 de ani, nu se retrăsese niciodată pe de-a-ntregul și în liniște la pensie. Plecase de la CIA în urma scandalului provocat de afacerea Iran-Contra, convins că șefii lui îl făcuseră țap ispășitor[2]. Condamnarea sa, după doi ani, pentru mărturie mincinoasă în fața Congresului, legat de rolul pe care-l jucase în acea situație, o considerase absolut partizană, făcând parte dintr-o vânătoare de vrăjitoare.

Când președintele Bush-tatăl[3] îl grațiase – pe el și alte câteva figuri ale afacerii Iran-Contra, inclusiv pe fostul Secretar al

---

[1] Pasaje din *e-mail*-ul trimis de Michael Furlong lui Jordan și Pelton.

[2] Originile acestei expresii se regăsesc în cartea *Leviticul* din *Vechiul Testament* (cap. 16): preotul punea toate păcatele comunității în seama unui țap, căruia îi dădea drumul să plece în pustietate (n. tr.).

[3] Statele Unite au avut doi președinți Bush, la distanță foarte mică unul de celălalt: George Herbert Walker Bush (n. 1924), între anii 1989 și 1993

Apărării, Caspar Weinberger –, în Ajunul Crăciunului din 1992, în ultimele săptămâni ale mandatului său, Clarridge se simțise într-o oarecare măsură răzbunat. Își înrămase grațierea prezidențială și o expusese în vestibulul casei. Era primul lucru pe care-l vedeau musafirii când intrau.

La sfârșitul anilor 1990, scrisese o carte de memorii, intitulată *Un spion bun la toate*, în care venea cu amănunte incitante despre multe dintre faptele lui de arme din perioada Războiului Rece. În plus, rămăsese fidel cauzelor Partidului Republican. În 1998, în calitate de consultant-persoană particulară, lucrase cu generalul în retragere Wayne Downing – fostul șef al JSOC – la un plan de inserție a câtorva mii de exilați irakieni și militari americani din trupe de comando în Irak, pentru a răsturna regimul lui Saddam Hussein. Ideea fusese îmbrățișată și era susținută de Ahmed Chalabi, șeful Congresului Național Irakian și preferatul republicanilor care pledau pentru un război în Irak, dar fusese respinsă de Centrul de Comandă al Statelor Unite, ca fiind o fantezie. Șeful acestui organ, generalul Anthony Zinni, vorbea despre planul Downing-Clarridge, numindu-l „Golful Caprelor"[1].

Când Statele Unite se mobilizaseră, în cele din urmă, și-l răsturnaseră pe Saddam Hussein în 2003, Clarridge se apucase de strâns bani pentru diverse inițiative private, care-și propuneau să demonstreze, în ciuda evidențelor, că dictatorul irakian avea într-adevăr dosite arme chimice și biologice pe undeva prin țară. Între timp, rămăsese un susținător neînduplecat al intervenționismului american în străinătate. Într-o discuție din 2007, din timpul unui

(zis și Bush-tatăl, al 41-lea președinte), și George Walker Bush (n. 1946), între anii 2001 și 2009 (zis și Bush-fiul, al 43-lea președinte) (n. tr.).

[1] Aluzie la tentativa din 1961 de invadare a Cubei cu ajutorul unei brigăzi paramilitare de cubanezi exilați în Statele Unite, sponsorizată de CIA și care s-a soldat cu o mare înfrângere în fața Armatei Revoluționare cubaneze, într-o bătălie dată în așa-numitul Golf al Porcilor (n. tr.).

interviu, apărase cu mânie multe dintre operațiunile de infamantă notorietate ale Agenției, afirmând că era de datoria Statelor Unite să-și exercite voința oriunde în lume: „Vom interveni ori de câte ori hotărâm că este în interesul siguranței noastre naționale să intervenim", îi spusese Clarridge unui reporter. „Iar dacă nu vă place, o să-nghițiți gălușca. Fă bine, lume, și împacă-te cu gândul, fiindcă noi nu vom înghiți orice prostie"[1].

În schimb, devenise și înveninat față de tot ce ținea de CIA. În același an, rostise un discurs în Arkansas, despre cât de mult se atrofiaseră în decursul anilor operațiunile Agenției, care presupuneau spionajul uman. CIA nu mai reușea să obțină informații viabile despre unele regimuri, precum cele din Iran și Coreea de Nord, spunea el, pentru că devenise prea dependentă de sateliții-spion și de supravegherea electronică. Credea că de vină erau juriștii speriați, care luaseră prea mult avânt la Langley și sabordau în mod curent orice propunere de misiune riscantă, pentru culegerea de informații. Începuse chiar să viseze la un model nou de agenție de spionaj, mai mică și mai flexibilă decât CIA, care să nu dea socoteală niciunui guvern străin. Ar fi trebuit să fie ceva de OSS, numai că actualizat la nivelul secolului al XXI-lea – pentru o lume dominată de corporații, de rețele internaționale amorfe, criminale și teroriste și de instituții multinaționale.

Spionajul privat nu era o idee întru totul nouă. După al Doilea Război Mondial, William Donovan, care fondase OSS-ul, fusese atât de dezamăgit de faptul că președintele Truman nu-l desemnase pe el ca prim Director al Spionajului Central, încât luase hotărârea să-și facă propria agenție de spionaj. În timpul unor călătorii de afaceri în Europa, strânsese informații despre activitățile sovieticilor, de la diverși ambasadori și jurnaliști americani, și

[1] *Războiul împotriva democrației* (2007), în regia lui Christopher Martin și John Pilger.

recrutase posibili agenți sub acoperire. Îi potopise pe oficialii de la CIA cu idei despre posibile operațiuni secrete. Dar Truman s-a înfuriat când i-au fost aduse la cunoștință activitățile lui Donovan însuși, pe care l-a numit „al dracului băgăcios"[1]. În toți anii trecuți de atunci, Agenția reușise să miroasă în general și alte inițiative similare, de practicare a spionajului privat.

Cele mai multe relații pe care Clarridge le mai avea la Langley se stricaseră în anii care trecuseră de la pensionarea sa. În schimb, rămăsese apropiat de o frăție a ofițerilor de operațiuni speciale aflați în retragere, care păstrau legături cu comandourile în serviciu activ de la Fort Bragg și din bazele avansate din Irak și Afganistan. Criticile de bâlbâială și amatorism aduse de el Agenției i-au creat o anumită popularitate printre toți aceștia, drept care se orientase către un grup restrâns de foste cadre din operațiunile speciale, acum pensionate, ca să-și construiască o rețea de agenți în vederea desfășurării de operațiuni în Afganistan și Pakistan[2].

Asociindu-se cu Mike Taylor, o fostă Beretă Verde și, la un moment dat, partener de afaceri care deținea o firmă privată de securitate cu sediul la Boston, denumită Corporația Americană de Securitate Internațională, Clarridge alcătuise o rețea de occidentali, afgani și pakistanezi, despre care credea că puteau să acționeze în regiune fără să trezească suspiciuni în privința lucrurilor de care se ocupau. Cea dintâi misiune o primiseră când Clarridge fusese angajat să ajute la eliberarea unui jurnalist de la *New York Times*, David Rohde, răpit de rețeaua Haqqani în estul Afganistanului și adus peste frontieră, la Miranshah, metropola

[1] Douglas Waller, *Wild Bill Donovan: The Spymaster Who Created the OSS and Modern American Espionage*, Free Press, New York, 2011, p. 353.

[2] Unii dintre agenții din rețeaua lui Clarridge lucrează și acum sub acoperire în Pakistan și Afganistan, uneori pentru guvernul Statelor Unite, iar autorul a fost de acord să nu divulge identitățile sau profesiunile asumate de aceștia.

din Waziristanul de Nord. În cele câteva luni cât durase această situație de criză, Clarridge le spusese membrilor familiei lui Rohde că agenții săi din zonele tribale pakistaneze erau capabili să descopere locul unde era deținut reporterul și ori să le transmită informația militarilor, în vederea unei operațiuni de salvare, ori să negocieze el însuși pentru eliberarea ostaticului.

Într-o noapte din iunie 2009, Rohde și translatorul său afgan săriseră peste zidul clădirii în care erau ținuți și reușiseră să ajungă la un avanpost militar pakistanez. Agenții lui Clarridge nu-i ajutaseră nicicum să evadeze, dar circumstanțele exacte ale acestei întâmplări dramatice erau suficient de tulburi în vara anului 2009, iar Clarridge văzuse în asta ocazia de a-și scoate pe piață rolul în lămurirea cazului Rohde, țintind oportunități de noi afaceri. Rezolvarea cazurilor de răpiri individuale din Afganistan nu constituia un model de afacere care să genereze o creștere explozivă, iar Clarridge țintea mult mai sus. Își imagina că dac-ar fi reușit să determine guvernul să-i angajeze rețeaua, s-ar fi putut întoarce în jocul de-a spionii.

Această ocazie se ivise după numai câteva săptămâni, când soldații americani se aflau în căutarea unei alte persoane date dispărute în Afganistan, de astă dată un tânăr militar din Idaho, pe nume Bowe Bergdahl. Soldatul Bergdahl dispăruse în condiții misterioase în iunie 2009, în provincia afgană Paktika, iar o serie de rapoarte contradictorii sugerau că ori fusese capturat, în timp ce patrula, ori lipsea nemotivat. Cum nu fusese prezent la apel într-o dimineață, la baza unde era încartiruit, comandanții militari trimiseseră drone *Predator* și avioane-spion să treacă toată zona prin ciur.

După câteva ore, avioanele interceptaseră o convorbire între doi luptători talibani, care discutau prin stații radio de mână. Cei doi plănuiau o ambuscadă în care să prindă echipa care plecase în căutarea lui Bergdahl:

— Îi aşteptăm.

— Ştiu unde este şi, totuşi, merg şi acum în direcţia greşită.

— Bine, pregăteşte tot ce trebuie pentru ei.

— Da, e plin drumul de bombe improvizate.

— Cu voia lui Allah, o să reuşim[1].

Numai că americanii nu ştiau, de fapt, unde era soldatul. Devenise prizonier de război şi căpătase apelativul militar DUSTWUN[2], ceea ce însemna că nu se ştia unde era deţinut. Michael Furlong sărise şi el să sprijine operaţiunea de localizare a lui Bergdahl şi ajunsese rapid la Dubai, la o întâlnire cu membrii echipei lui Clarridge, care luase legătura cu el, pretinzând că deţinea informaţii despre locul unde se afla soldatul dat dispărut. Furlong era fascinat de perspectiva de a lucra cu legendarul Dewey Clarridge, pe care-l numea, plin de afecţiune, „Şeful cel mare".

Deşi încă se mai străduia să smulgă cele 22 de milioane de dolari solicitate iniţial de generalul McKiernan, Furlong nutrea ambiţii grandioase în privinţa operaţiunii lui de spionaj. Îşi găsise acei *Jason Bourne* şi nu mai avea nevoie de ceea ce considera a fi de-acum serviciul pedestru propus iniţial de Eason Jordan şi Robert Young Pelton. Într-un *e-mail* colorat cu termeni din jargonul spionajului, le spunea celor doi că oamenii lui Clarridge, cu care se întâlnise în Dubai – dintre care unul se prezenta drept „Willi I" –, erau „cablaţi cum n-am văzut pe nimeni până acum" şi-şi „plasaseră un agent în apropierea coletului"[3], în Pakistan. „Coletul" era Bowe Bergdahl. Dar Furlong ştia că desfăşurarea unei reţele de spionaj acoperite pe teritoriul Pakistanului depăşea cu

[1] Convorbire interceptată, conţinută în rapoartele militare de situaţie din Afganistan, devoalate de Wikileaks.

[2] Prescurtare de la formula: *Duty status: Whereabouts unknown* – „Statutul activ: Localizare necunoscută" (n. tr.).

[3] Pasaj din *e-mail*-ul trimis de Michael Furlong lui Jordan şi Pelton.

mult posibilitățile sale și era convins că dușmanii lui de la CIA nu s-ar fi dat în lături și ar fi încercat să-i lichideze operațiunea încă din fașă, dacă ar fi aflat cu ce intenții cocheta el. Lui Jordan și Pelton le scria că avea „nevoie de cea mai bună acoperire, ca să nu-mi oprească tălpile dușmanii mei de moarte"[1] – vrând să spună CIA.

Până când Furlong ar fi reușit să obțină banii pentru operațiune, Clarridge și echipa lui aveau să lucreze *pro bono* pentru militari. Neavând un sistem pus la punct, prin care să trimită rapoartele echipei lui Clarridge la eșaloanele spionajului militar, Furlong s-a folosit de canale dosnice, trimițându-le depeșele unor prieteni ai lui de la Centrul de Comandă al Statelor Unite și de la SOCOM, la Tampa. Dar acest aranjament *ad-hoc* a creat confuzie, și n-a trecut mult până când adjunctul comandamentului de la unitatea lui Bergdahl a expediat un *e-mail* furios la Kabul, întrebând cine erau, mai exact, acei agenți de informații care se fâțâiau prin zonele tribale pakistaneze? „Nu-mi convine deloc acest aranjament", a scris el. „Solicit să mi se furnizeze datele de contact direct ale acestor «surse», ca să pot implica un ofițer experimentat în adunarea de informații și o echipă de analiști. Altfel, există un imens potențial de apariție a unor greșeli și ratări de oportunități."[2]

În cursul verii anului 2009, Clarridge și echipa lui și-au extins treptat orizontul informațiilor pe care le transmiteau mai departe ofițerilor din armată. Un dosar amănunțit produs de Clarridge, despre locurile unde se aflau pe teritoriul Pakistanului liderii principali ai rețelei Haqqani, a fost introdus pe canalele spionajului militar și folosit de trupele de operațiuni speciale, pentru a monitoriza mișcările rețelei.

---

[1] *Ibidem.*

[2] Raportul Decker, secțiunea A-5.

Clarridge conducea toate acestea de la mii de kilometri depărtare, din locuința sa modestă, situată în suburbiile orașului San Diego. În acea casă din Escondido, California, își crease un centru nervos al operațiunii și ținea legătura cu agenții săi, folosindu-se doar de un calculator și un telefon mobil. Unii ofițeri din cadrul operațiunilor speciale, aflați la Tampa și la Kabul, au început să se refere în glumă la postul său de comandă, cu apelativul „Escondido 1". Acolo, Clarridge mergea prin casă în papuci, la orice oră din noapte, și răspundea la *e-mail*-uri de la membri ai echipei sale, aflați la douăsprezece fuse orare distanță de el. I se întâmpla să discute cu agenții săi, în timp ce stătea tolănit pe un șezlong, la marginea piscinei.

La finele lui septembrie 2009, Furlong reușise să-și asigure în cele din urmă un contract pentru operațiunea lui de spionaj privat – o înțelegere de 22 de milioane de dolari, mijlocită de compania Lockheed-Martin. Era valabilă șase luni, cu posibilitatea reînnoirii. Acest nou aranjament extraordinar stabilea proceduri pentru felul în care Clarridge își putea plasa rapoartele – un talmeș-balmeș de zvonuri despre unde s-ar fi putut afla șefii talibani și ai organizației Al-Qaida, de bârfe de prin bazarurile satelor, plus câteva informații foarte precise despre comploturi puse la cale împotriva trupelor americane din Afganistan – în bazele de date pe care le utilizau comandanții militari.

Clarridge acționa ca un birou de clearing: prelua informațiile din teren, le digera, după care alcătuia „rapoarte analitice" pentru fiecare situație. Rapoartele erau trimise apoi, prin sistemul *Hush-mail* – un serviciu comercial de tip *e-mail*, doar că cifrat –, unei mici echipe de prestatori, pentru care Furlong aranjase lucrurile în așa fel, încât îi plasase în interiorul unui post de comandă militar de la Kabul. Unii dintre aceștia lucrau pentru firma International Media Ventures, care trecuse recent printr-un cutremur managerial: Jan Obrman concediase cea mai mare parte a

conducerii superioare şi adusese în loc un grup de ofiţeri de la operaţiuni speciale, acum în retragere şi cu părul încărunţit, care să conducă firma. Noul director-general, Richard Pack, fusese unul dintre planificatorii misiunii eşuate din 1980, de eliberare a ostaticilor de la Teheran. Robert Holmes, un alt membru al noii echipe manageriale, era un general în retragere al Forţelor Aeriene, care cu numai un an înainte fusese ofiţer de operaţiuni la Centrul de Comandă al Statelor Unite şi se deplasase la Langley împreună cu Michael Furlong, pentru a propune planul de culegere de informaţii în Afganistan. Când recepţiona mesajele trimise prin *Hushmail* de Clarridge şi alte echipe de spionaj, pe care Furlong le păstorea la vremea respectivă, echipa de prestatori de la Kabul introducea rapoartele respective în bazele de date secrete ale armatei[1].

Odată aceste rapoarte intrate în fluxul de informaţii, devenea practic imposibil de a mai distinge informaţiile furnizate de spionii particulari de cele adunate de ofiţerii operativi de la CIA sau de agenţii spionajului militar. Unele rapoarte ale lui Clarridge conţineau, potrivit unei anchete întreprinse de Pentagon, coordonatele precise – latitudine şi longitudine – ale avanposturilor jihadiste din Pakistan şi ale deplasărilor efectuate de luptătorii talibani în regiunile cultivatoare de mac din sudul Afganistanului[2]. Uneori, asemenea rapoarte generau acţiuni. Bazându-se, fie şi parţial, pe informaţii primite de la Clarridge, elicopterele de luptă *Apache* ale Armatei au tras cel puţin o dată asupra luptătorilor talibani care se adunaseră în apropierea unei baze americane de la est de Kandahar, şi JSOC a tras cu muniţie de artilerie de la mare altitudine asupra unui complex de clădiri din Pakistan, care era suspectat c-ar fi adăpostit militanţi. Furlong jubila

[1] Raportul Decker, secţiunea A-6.

[2] Raportul Decker, secţiunea A-9.

şi s-a lăudat de multe ori în faţa colegilor săi că informaţiile adunate de reţeaua lui de furnizori îi pusese într-o situaţie stânjenitoare pe cei de la CIA.

Şi Dewey Clarridge a reuşit să pună Agenţia în încurcătură, iar reţeaua lui a fost atrasă în câteva rânduri în luptele intestine dintre militari şi CIA, care semănau cu o încrucişare între un roman de Graham Greene şi serialul *Spion contra spion* din revista *Mad*[1]. Într-o situaţie, gruparea lui Clarridge a încercat să dezgroape mizerii care să-l discrediteze pe Ahmed Wali Karzai, fratele vitreg al preşedintelui afgan, cel mai important factor de putere din sudul Afganistanului şi unul dintre informatorii de vârf ai Agenţiei din acea ţară. De când izbucnise războiul, Karzai adunase milioane de dolari de la CIA. În 2009, recruta puşcaşi pentru o armată de afgani antrenată de oamenii Agenţiei, denumită Forţa de Intervenţie din Kandahar. Dar generali americani de frunte, printre care şi McKiernan şi McChrystal, considerau că fratele preşedintelui avea o influenţă corozivă în sudul Afganistanului şi era omul-cheie al corupţiei generalizate, care-i împingea pe afgani în braţele talibanilor.

Clarridge a strâns un dosar plin cu afirmaţii defăimătoare la adresa lui Karzai, inclusiv c-ar fi avut legături cu traficul de heroină şi acapararea de terenuri, precum şi cu acuzaţii de crimă, dosar pe care l-a dat mai departe comandanţilor militari de la Kabul. Ofiţerii s-au folosit de documentul respectiv într-o campanie care urmărea înlăturarea de la putere lui Ahmed Wali Karzai la Kandahar, însă CIA s-a opus şi a câştigat bătălia – Karzai şi-a păstrat postul.

În cele din urmă, însă, Ahmed Wali Karzai nu a putut scăpa de mulţii săi duşmani. El a fost asasinat când ieşea din baie, în

[1] Textual, „Nebun" (engl., în original), titlul unei reviste bilunare de satiră şi umor, înfiinţată în 1952 (n. tr.).

palatul său de la Kandahar. Asasinul a fost garda sa de corp, care-l păzise multă vreme, iar acum l-a ucis cu două gloanțe, unul în cap și altul în piept[1].

Construindu-și rețeaua privată de spionaj, Michael Furlong încălcase o reglementare a Pentagonului care interzice ca Departamentul Apărării să angajeze prestatori pentru conducerea operațiunilor de spionaj uman. Dar Furlong știa că linia care separa munca soldaților de cea a spionilor devenise atât de vagă, încât îi venea relativ ușor să găsească justificări pentru ceea ce făcea. Când oficialitățile americane de la Kabul i-au cerut lui Furlong să le spună cine îi autorizase operațiunea, și când șefii lui de la San Antonio au început să primească de la CIA telefoane furibunde, în care el era acuzat că desfășura o activitate de spionaj pe cont propriu, Furlong a ripostat cu muniția din dotare.

În același timp în care Departamentul Apărării aproba contractul cu compania Lockheed-Martin pentru operațiunea de spionaj privat, Centrul de Comandă al Statelor Unite emitea o directivă secretă năucitoare, prin care activitățile de spionaj militar erau extinse la nivelul întregii lumi musulmane – din Arabia Saudită până în Yemen, Iran și Pakistan. Semnată de șeful Centrului de Comandă, generalul David Petraeus, directiva dădea liber pentru noi misiuni de „pregătire a terenului", în vederea unor viitoare operațiuni de luptă peste tot în Orientul Mijlociu și de pregătire a militarilor pentru misiuni pe care CIA nu le putea îndeplini[2]. Ordinul permitea ca unități cu statut strict secret, pre-

[1] „Afghan president's brother, Ahmed Wali Karzai, killed", *BBC News*, 12 iulie 2011.

[2] Centrul de Comandă al Statelor Unite, „Ordinul executiv de creare a Forței de Intervenție Comune pentru Războiul Neconvențional", 30 septembrie 2009. Acest ordin a rămas clasificat, dar un exemplar al său a fost obținut de autor.

cum Forța de Intervenție „Oranj" – echipele de culegere umană de informații pentru JSOC, cunoscute anterior sub denumirea de „Vulpea cenușie" –, dar și furnizori privați „să dezvolte o infrastructură operațională clandestină, care să poată fi utilizată pentru a localiza, identifica, izola și destructura" rețele extremiste și lideri individuali ai grupărilor teroriste[1].

Directiva – denumită oficial „Ordinul executiv de creare a Forței de Intervenție Comune pentru Războiul Neconvențional" – făcea parte dintr-o inițiativă mai vastă, din primul an al Administrației Obama, îndreptată spre definirea statutului militarilor americani în țări din afara zonelor de război declarate. Noua Administrație spera să aducă puțină ordine în lumea haotică a operațiunilor militare secrete și de spionaj, care cunoscuseră o extindere dramatică începând cu anul 2001, și să lege laolaltă câteva dintre firele care se destrămaseră, din perioada în care Donald Rumsfeld îndemnase armata să se implice mai mult pentru prima oară în spionajul bazat pe factorul uman.

În orice caz, liniile directoare nou-apărute – inclusiv ordinul secret al generalului Petraeus – au avut efectul de consolidare a celei mai mari părți din ceea ce se făcuse deja sub Administrația Bush. Ofițerii de la operațiuni speciale aveau de-acum o autorizare mult mai cuprinzătoare pentru a desfășura misiuni de spionaj oriunde în lume. Ordinele respective au devenit noua schemă a războaielor secrete pe care Administrația Obama urma să le preia.

Directiva generalului Petraeus a venit într-un moment în care Administrația Obama își intensifica războiul clandestin din Yemen, așa încât ordinele erau îndreptate, în cea mai mare parte, în direcția sporirii personalului dedicat operațiunilor speciale și a

[1] Centrul de Comandă al Statelor Unite, „Ordinul executiv de creare a Forței de Intervenție Comune pentru Războiul Neconvențional", 30 septembrie 2009.

echipamentelor din jurul oraşului Sana'a. Când însă Michael Furlong a citit directiva lui Petraeus a văzut în ea, nici mai mult, nici mai puţin, decât o confirmare a exact ceea ce el făcea deja în Pakistan şi Afganistan. Iar confirmarea venea de la generalul David Petraeus, poate cel mai influent ofiţer superior din generaţia sa[1]. Era ca şi cum ar fi primit o binecuvântare de la însuşi Papa, şi-a imaginat Furlong.

Dar CIA nu-l considera pe Furlong chiar atât de sacrosanct şi a decis că era cazul să i se pună capac, odată pentru totdeauna. Pe 2 decembrie 2009, centrul CIA de la Kabul a expediat o telegramă nimicitoare la Washington, făcând un rechizitoriu amănunţit în privinţa lui. Lista de reproşuri conţinea o serie de alegaţii despre faptul că Furlong alcătuise un cerc de spioni despre care nu se ştia nimic şi că-şi mintea superiorii în legătură cu natura operaţiunii pe care o pusese pe picioare[2]. Se făcea trimitere chiar şi la episodul Praga din anul anterior, cu detalii despre motivele pentru care Furlong părăsise în grabă capitala Cehiei, în vara lui 2008.

În memorandum, şeful centrului argumenta faptul că simpla existenţă a unui grup de furnizori privaţi de informaţii, care se fâţâiau de colo-colo prin Pakistan, spionând în favoarea Pentagonului, fără o coordonare a operaţiunilor cu CIA, putea să genereze consecinţe dezastruoase. Ceea ce nu menţiona telegrama, dar unii funcţionari superiori credeau, era că informaţii provenite de la spionii particulari ai lui Furlong conduseseră nemijlocit la un atac de drone asupra unei presupuse case conspirative deţinute de Al-Qaida în Waziristanul de Nord, la sfârşitul anului 2009, în care fuseseră ucişi cel puţin zece bărbaţi arabi, inclusiv câţiva care erau agenţi dubli şi lucrau pentru serviciul de spionaj pakistanez ISI. Cei de la ISI fuseseră furioşi, aflând că le

[1] Raportul Decker, secţiunea A-6.

[2] Trei foşti ofiţeri din armată şi doi furnizori particulari, care cunoşteau direct memorandumul, au descris conţinutul acestuia.

muriseră agenții, și se plânseseră la CIA. La rândul ei, Agenția se plânsese armatei și dăduse vina pe operațiunea de spionaj a lui Michael Furlong.

De-acum, CIA se afla în război deschis cu Furlong și nici măcar sprijinitorii lui nu-l mai puteau proteja. Telegrama șefului centrului a declanșat un val de cercetări în legătură cu activitățile sale. În primăvara anului 2010, ofițerii responsabili cu securitatea de la baza Lackland a Forțelor Aeriene, de la San Antonio, îi tăiaseră accesul la rețelele secrete de calculatoare și nu-i mai dădeau voie să ajungă la propriu-i birou.

Furlong era ca într-un fel de purgatoriu – nu era învinuit de nicio crimă, dar nici capabil să se apere, pentru că nu mai putea să ajungă la dosarele sale clasificate. Își petrecea aproape tot timpul în interiorul apartamentului său mobilat spartan, dintr-un complex anonim de apartamente din San Antonio, Texas, încercând să-și pregătească apărarea și ascunzându-se de reporterii televiziunilor, care se adunaseră dinaintea porții complexului, când se aflase despre operațiunea lui privată de spionaj.

Raportul final asupra chestiunii, întocmit la Pentagon, dădea vina pe Furlong aproape în întregime, calificând ca „neautorizată" operațiunea de spionaj și acuzându-l de inducerea în eroare a comandanților militari americani de vârf, în legătură cu legalitatea muncii furnizorilor săi. Totuși, el a scăpat de inculparea penală și s-a retras în liniște de la Departamentul Apărării.

Cu siguranță că Michael Furlong mai tăiase din curbe, iar tentativele sale de a ocoli procedurile birocratice standard creaseră confuzie în susul și-n josul ierarhiei militare de comandă. În viziunea lui despre lume, însă, acestea erau detalii mărunte, când soldații americani mureau, iar CIA nu-i ajuta pe militari să câștige războiul din Afganistan. Operațiunea lui de spionaj era esențială, va spune el mai târziu, în condițiile în care „miza erau

vieţile oamenilor, iar CIA se baza pe serviciile străine, ca să-i furnizeze toate informaţiile de care dispunea".

Dar el nu era, propriu-zis, un operator scăpat de sub control. Întregul episod se născuse din frustrările unui general american din Afganistan, care nu avea încredere în CIA şi care-l asmuţise pe Michael Furlong. Nimeni – aşa cum concluziona investigaţia Pentagonului în această privinţă – „nu legase între ele punctele" a ceea ce făcea Furlong, dar asta, pentru că nimeni nu-şi dorea să lege între ele punctele respective. „Şefii mei şi-au dorit aceste lucruri", comenta Furlong, fumând a cincea ţigară pe parcursul unui interviu prelungit. „Iar eu le-am făcut posibile."[1]

*

Contractul cu compania Lockheed-Martin obţinut de Furlong a expirat la finele lunii mai 2010, iar banii care finanţau reţeaua de agenţi a lui Dewey Clarridge din Pakistan şi Afganistan au încetat să mai vină. Clarridge s-a înfuriat pe militari că optaseră să nu mai reînnoiască respectivul contract, şi încă şi mai mult pe CIA, că părea să fie motivul pentru care operaţiunea lui fusese oprită. Trimisese deja sute de rapoarte informative către comandanţii militari din Afganistan, iar acum a trimis un mesaj la Kabul, pe 15 mai, potrivit căruia urma să stopeze trimiterea de rapoarte ca să-i „pregătească pe cei aproximativ două sute de angajaţi locali pentru încetarea lucrului"[2].

Dar Clarridge nici nu se gândea să-şi dezmembreze reţeaua. Chiar a doua zi, şi-a deschis un site protejat de parolă pe Internet, care le-ar fi permis ofiţerilor din armată să-i citească depeşele, şi a făcut apel la câţiva prieteni avuţi să-l ajute să-şi menţină reţeaua pe linia de plutire. A înfiinţat şi o firmă-paravan pentru operaţiunea sa, denumită Grupul „Eclipsa", iar pe site-ul de pe

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Michael Furlong.

[2] Raportul Decker, secţiunea A-9.

Internet posta rapoarte informative de același tip cu cele pe care le mai dăduse militarilor pe gratis. Era vorba de rapoarte specifice despre cum antrena serviciul pakistanez de spionaj ISI trăgători, ca să lanseze atacuri pe teritoriul Afganistanului, și despre cum îl țineau spionii pakistanezi în secret pe liderul talibanilor, múllahul Mohammed Omar, în stare de arest la domiciliu, pentru a-l putea instala mai târziu la conducere în sudul Afganistanului pe post de marionetă, după ce trupele americane ar fi părăsit țara. Un alt raport făcea speculații în legătură cu faptul că același múllah Omar suferise un atac de cord și fusese luat pe sus și dus la spital de agenți de la ISI.

Clarridge mai cocheta și cu alte scheme trase de păr, pentru a-i distruge pe cei despre care el credea că subminau eforturile de război americane. De exemplu, era convins că președintele afgan, Hamid Karzai, negocia în secret cu Iranul, într-o încercare disperată de a-i trăda pe americani și a rămâne la putere la Kabul, așa încât a născocit un plan de scoatere la lumină a unor dovezi concrete care să confirme zvonurile care circulau de multă vreme, cum că Hamid Karzai ar fi fost dependent de heroină.

Planul acesta părea scos direct din vechiul cufăr cu matrapazlâcuri al celor de la CIA. Clarridge intenționa să strecoare un agent în palatul prezidențial de la Kabul, care să culeagă fire de păr tunse din barba președintelui, să treacă acele fire prin testele obișnuite pentru depistarea drogurilor, apoi să predea respectivele dovezi comandanților americani de la Kabul, care i-ar fi prezentat lui Karzai probele incriminatorii și l-ar fi determinat să se poarte ca un aliat mai flexibil. A renunțat la un asemenea plan, după ce Administrația Obama s-a declarat doritoare să consolideze guvernarea lui Hamid Karzai, nu să-l răstoarne pe președintele afgan de la putere.

Chiar și când operațiunea de spionaj privat a fost deconspirată și oficialitățile militare s-au arătat reticente în a mai accepta

informații de la rețeaua lui, Dewey Clarridge a găsit alte modalități de a face ca informațiile sale să ajungă la marele public. Prietenii lui și-au trimis rapoartele către scriitori apropiați de cercurile militare, cum ar fi Brad Thor, autorul câtorva romane polițiste de succes, care a transmis mai departe anumite informații primite de la Clarridge, în postările sale pe blog. Chiar și Oliver North, vechiul său compatriot de pe vremea afacerii Iran-Contra, devenit personalitate radiofonică la postul Fox News, a primit informații de la Clarridge. Parc-ar fi fost în vremurile bune de altădată, când Dewey și Ollie făceau treaba despre care credeau că nimeni altcineva n-avea destulă vână în el s-o facă.

Capitolul 12

Tăişul bisturiului

„O să spunem şi în continuare că bombele sunt ale noastre, nu ale voastre."[1]

Ali Abdullah Saleh,
preşedintele Yemenului

Întâlnirea fusese aranjată pentru o predare, un gest simbolic de pace, făcut să corespundă în timp cu sfânta lună de Ramadan. Ministrul saudit îşi trimisese chiar şi avionul personal pentru a-l aduce pe tânărul acela fragil la Jeddah, al doilea oraş ca mărime al Arabiei Saudite, construit pe ţărmul Mării Roşii. Acolo, prinţul Muhammad bin Nayef respecta obiceiul de Ramadan de a-i primi pe doritorii de bine în casa lui şi dăduse cohortei sale de consilieri ordin să-i permită lui Abdullah al-Asiri să ocolească procedurile uzuale de siguranţă, adică să nu fie percheziţionat când pătrundea în palat.

Al-Asiri luase legătura cu prinţul Bin Nayef, ministru-adjunct de Interne şi membru al familiei domnitoare saudite, cu câteva zile mai devreme, anunţându-şi intenţia de a se preda serviciului de spionaj saudit şi de a furniza informaţii despre gruparea în

[1] Telegramă de la ambasada Statelor Unite din Sana'a către Departamentul de Stat, „Întâlnirea dintre generalul Petraeus şi preşedintele Saleh, pe tema sprijinului pentru securitate şi a loviturilor date de AQAP", 4 ianuarie 2010.

care se înscrisese în urmă cu doi ani, o ramificație a rețelei teroriste a lui Osama bin Laden, care se redenumise recent Al-Qaida în Peninsula Arabică (AQAP). Gruparea îl considera pe prințul Bin Nayef oaia ei neagră, omul care jurase că avea să zdrobească extremismul sunit atât în Arabia Saudită, cât și în Yemen, țara-vecină pauperizată dinspre sud. În 2003, când militanții din Yemen lansaseră o campanie de violențe – care duraseră un an și opt luni – pe teritoriul Arabiei Saudite, aruncând în aer clădiri guvernamentale și instalații petroliere saudite, punând bombe în complexe rezidențiale utilizate de străini și decapitând cetățeni occidentali, Bin Nayef ordonase o serie de represalii sângeroase, care presupuseseră arestarea și torturarea câtorva mii de suspecți adunați de peste tot din țară. Introdusese informatori chiar și în moscheile despre care credea că fuseseră infiltrate de extremiști[1].

Agresiunea lui Bin Nayef împotriva organizației Al-Qaida făcuse din el un prieten al Administrației Bush, iar în vara anului 2009 noul președinte american și oamenii săi considerau deja că prințul era un aliat indispensabil. Primea în mod regulat demnitari sosiți de la Washington, printre care, în mai 2009, și un veteran al diplomației americane, pe care președintele Obama tocmai îl însărcinase cu misiunea de a încerca să administreze un sfârșit acceptabil pentru războiul din Afganistan. Dar, când Richard Holbrooke se întâlnise la Riad cu prințul, ca să solicite ajutorul regatului saudit într-un război pe care America îl pierdea, Bin Nayef îl prevenise pe diplomat că Statele Unite riscau să se lovească de o dificultate mult mai mare decât recrudescența violenței în Afganistan. „Avem o problemă: Yemenul"[2], îi spusese acesta lui Holbrooke.

---

[1] Michael Slackman – „Would-be killer linked to al-Qaeda, Saudis say", în *The New York Times*, 28 august 2009.

[2] Telegramă de la ambasada Statelor Unite din Riad către Departamentul de Stat, „Întâlnirea consilierului special Holbrooke cu adjunctul ministrului de Interne saudit, prințul Mohammed bin Nayef", 17 mai 2009.

Prințul întocmise chiar și o listă de probleme pentru mesagerul președintelui american. Triburile yemenite erau mai înțelegătoare decât afganii față de Al-Qaida, iar Yemenul era mai apropiat de țintele fixate de Al-Qaida în Arabia Saudită, decât Afganistanul. Yemenul era un stat eșuat, zisese el, un stat al cărui președinte, Ali Abdullah Saleh, era un lider slab și corupt, cu o viziune despre țara sa care „se restrânsese la Sana'a" – adică să-și mențină în siguranță capitala și propria bază. Saleh reușise întotdeauna să țină în frâu triburile, zisese prințul, dar acum președintele yemenit pierdea controlul puțin câte puțin, cedând tot mai multă putere fiului său, care nu avea legături la fel de strânse cu triburile. Plățile în bani gheață către guvernul lui Saleh erau inutile, susținuse prințul saudit, pentru că președintele și cei din jurul său transferau banii în afara țării, de îndată ce-i primeau: „Banii ajung, până la urmă, în conturile din băncile elvețiene", îl asigurase Bin Nayef pe Holbrooke.

În schimb, guvernanții saudiți începuseră să aloce bani pentru proiecte de dezvoltare în zone ale Yemenului, în care militanții din Al-Qaida prinseseră deja rădăcini, sperând că proiectele respective ar fi putut descuraja sprijinul acordat extremiștilor și i-ar fi „convins pe yemeniți să vadă în extremiști niște criminali, și nu niște eroi". La sfârșitul întâlnirii dintre cei doi, Holbrooke îl asigurase pe prințul Bin Nayef că președintele Obama urma să conlucreze cu țara sa, pentru ca împreună să dezmembreze rețelele tot mai vaste pe care Al-Qaida și le construise în Yemen.

Lui Bin Nayef i se păruse că dăduse norocul peste el trei luni mai târziu, când Abdullah al-Asiri luase legătura cu autoritățile saudite și le avansase propunerea de a se preda. Al-Asiri era unul dintre cei 85 de militanți asociați cu „grupările deviante", pe care saudiții le vânau, la fel ca pe fratele său mai mare, Ibrahim. Acesta din urmă fusese arestat pentru tentativa de a se face membru al insurgenței din Irak, în 2003, iar timpul pe care-l petrecuse la

închisoare, în Arabia Saudită, sădise în el o ură neîmpăcată față de regatul saudit și de alianța dintre acesta și Statele Unite, pe care o asemuia relației dintre sclav și stăpân. Dintre cei doi frați, pe Ibrahim saudiții îl considerau mult mai periculos, pentru că fusese antrenat în meșteșugul confecționării de bombe, cu un sinistru talent de a găsi modalități creatoare de ascundere a explozibililor. Conștient că saudiții ar fi devenit bănuitori și ar fi văzut în „predarea" plănuită de ei un subterfugiu complicat din partea fraților Al-Asiri de a se răzbuna pe prințul Bin Nayef, Ibrahim născocise o bombă care era capabilă să ocolească precauțiile-standard în materie de securitate. Cu puțin timp înainte ca mai-tânărul Al-Asiri să se urce în avionul rubedeniei regale saudite, pentru zborul către Jeddah, Ibrahim îi introdusese lui Abdullah în rect o bombă făcută din pentaeritrol-tetranitrat – un soi de explozibil plastic.

Și totuși, în ciuda geniului pe care-l demonstra Ibrahim ca făcător de bombe, comploturile sale ucigașe erau adesea irosite din cauza incompetenței celor pe care-i trimitea să le detoneze. Fratele său, Abdullah, a călătorit din Yemen până la Jeddah cu explozibilul ascuns în fund și a sosit fără incidente la palatul prințului Bin Nayef. Când a intrat în camera în care prințul saudit își primea vizitatorii, Abdullah al-Asiri, nervos, a vârât o mână sub veșminte, ca să apese pe buton, dar a detonat bomba prea devreme, înainte să fi ajuns destul de aproape de prinț. Explozia l-a rupt în două pe Al-Asiri, lăsând un crater fumegând în podeaua acoperită cu gresie și împroșcând totul în jur cu sânge[1]. Prințul Bin Nayef a scăpat cu câteva răni mărunte, în urma detunăturii.

Atentatul a reprezentat un eșec. Dar Al-Qaida din Peninsula Arabică pusese la cale o primă operațiune în afara Yemenului.

[1] „Profile: Al Qaeda «Bomb maker» Ibrahim al-Asiri", *BBC*, 9 mai 2012.

Dacă organizația era stânjenită de prestația asasinului pe care-l trimisese, n-a dat niciun semn, ci a emis un comunicat lăudăros, imediat după atentat. Saudiții s-ar fi cuvenit să fie stânjeniți, afirma comunicatul, pentru că breșa din sistemul de securitate de care profitase Abdullah al-Asiri fusese prima de acest calibru din istoria regatului saudit, iar gruparea jihadistă era pe punctul de a spulbera o rețea de spionaj saudită, pe care familia regală o alcătuise în Yemen, în tentativa ei de a-și infiltra oamenii în organizația Al-Qaida din Peninsula Arabică[1].

Pentru cei de la Riad, care de-acum trăiau cu frică, și pentru cei de la Washington, care deveniseră atenți, declarația promitea și alte atacuri în viitor: „Vai vouă, tirani, fiți convinși că veți suferi, pentru că fortăreața în care trăiți nu va putea să vă apere. Vom ajunge în curând și la voi"[2].

A doua zi după ce Barack Obama și-a depus jurământul de cel de-al 44-lea președinte al Statelor Unite ale Americii, prințul Bin Nayef a primit un telefon de la un vechi prieten de-al său de la Washington. Omul de la celălalt capăt la firului era John Brennan, un fost ofițer de la vârful ierarhiei CIA, care-i fusese consilier senatorului Obama în perioada campaniei și tocmai fusese numit consilier principal pentru ceea ce ținea de contraterorism, la Casa Albă. Nu era postul pe care și-l dorise Brennan. La finalul campaniei, dacă Obama era ales, se presupunea că era principalul candidat la preluarea funcției de șef al Agenției Centrale de Informații. Avea toate recomandările necesare. Fiu de imigranți irlandezi, Brennan crescuse în New Jersey și urmase cursurile Universității Fordham; decenii întregi, fusese analist la

[1] „Al Qaeda claims attempted assassination of Saudi Prince Nayef" („Al-Qaida revendică tentativa de asasinare a prințului saudit Nayef"), *NEFA Foundation*, 28 august 2009.

[2] *Ibidem*.

CIA şi vorbea fluent araba. Ba chiar, trecuse şi prin experienţa rară de a fi fost şeful centrului CIA de la Riad în anii 1990, cu toate că funcţia sa era de analist, nu de ofiţer operativ, sub acoperire. Bărbat solid, cu o faţă care părea să fi fost sculptată dintr-un singur bloc de calcar, Brennan avea aerul unui boxer din vremea Marii Crize Economice.

Dar visul de a prelua CIA se spulberase în timpul tranziţiei către preşedinţia lui Obama, când anumite remarci pe care le făcuse cândva – şi care păreau să susţină metodele brutale de interogare, pe care CIA le folosise în închisorile ei secrete – ieşiseră înapoi la suprafaţă şi fuseseră criticate dur de activiştii pentru drepturile omului. Brennan se numărase printre consilierii de frunte ai lui Tenet, când fusese pus pe picioare programul închisorilor în 2002, drept care fusese îndeaproape legat de un program despre care Obama spusese de multe ori că reprezenta o pată sumbră pe registrul istoric al Americii de după atacurile de la 11 septembrie 2001. Temându-se de o bătălie prelungită şi distructivă pentru confirmare în Senat, Brennan se retrăsese el însuşi de pe lista de nume de avut în vedere pentru postul de şef la CIA[1].

Funcţia de la Casa Albă va fi fost un premiu de consolare pentru el, dar n-a trecut mult şi Brennan şi-a transformat biroul fără ferestre de la subsolul Aripii de Vest într-un centru operaţional pentru războaiele clandestine pe care preşedintele Obama urma să le susţină în mandatele sale. Dorinţa lui Obama de a controla direct de la Casa Albă aspecte ale programului de lichidări cu adresă i-a conferit lui Brennan un rol unic în istoria guvernării americane: pe cât călău, pe atât confesor-şef al preşedintelui, tot

[1] Brennan a denunţat programul închisorilor de la CIA, după ce s-a alăturat campaniei lui Obama. Totuşi, mai mulţi ofiţeri de la CIA, care au lucrat împreună cu Brennan în 2002, nu reţin ca el să fi exprimat obiecţii faţă de acest program pe vremea când lucra în cadrul Agenţiei.

atât reprezentant al opiniei publice, trimis de Administrație să justifice doctrina lui Obama de lichidare a dușmanilor Americii în locuri dintre cele mai îndepărtate din lume.

Când l-a sunat pe Bin Nayef, în acea zi de ianuarie 2009, Brennan l-a asigurat pe omul pe care-l cunoștea bine, din zilele pe care le trăise la Riad, că noul președinte Obama era la fel de hotărât să vâneze și să omoare teroriști, cum fusese și fostul președinte Bush[1]. În perioada de tranziție de după alegerea lui Obama, Brennan și ceilalți membri cu greutate ai viitoarei echipe de siguranță națională a președintelui fuseseră puși în temă timp de două zile la cartierul-general de la Langley, unde oficialități de la vârful Agenției trecuseră în revistă, cu ei alături, lista de programe din portofoliu, care presupuneau acțiuni sub acoperire. Șeful CTC, ofițerul acoperit al cărui prenume era Mike, le spusese că președintele Bush accelerase ritmul atacurilor cu drone în vara anului precedent și că Agenția se străduia să introducă mai mulți spioni în Pakistan. În timpul campaniei pentru alegerile prezidențiale, Obama se angajase în repetate rânduri să-și concentreze atenția pe Pakistan, Afganistan și vânarea lui Osama bin Laden – punând apăsat accentul pe așa-numitul „război bun", pe care Bush îl ignorase, declanșând „războiul rău" din Irak. La întâlnirile respective, Brennan le spusese lui Mike și lui Stephen Kappes, directorul-adjunct al Agenției, căruia Obama îi ceruse să rămână pe același post la Langley, că execuțiile cu drone aveau să continue, mai mult ca sigur, în timpul noii președinții[2].

Mai exista un motiv pentru care Obama, Brennan și alți membri de frunte ai noii Administrații urmau să se bazeze pe lichidările țintite, ca fiind un instrument important al luptei contra terorismului. În campanie, Obama vorbise adeseori despre felul

[1] Telegramă de la ambasada Statelor Unite din Riad către Departamentul de Stat, „Întâlnirea consilierului special Holbrooke cu adjunctul ministrului de Interne saudit, prințul Mohammed bin Nayef", 17 mai 2009.

[2] Dintr-un interviu al autorului cu doi oficiali ai Administrației Obama, care au asistat la întâlnirile de la CIA.

în care detenţiile secrete şi tehnicile de interogare din epoca Bush pătaseră imaginea Americii, iar în prima săptămână a mandatului său a şi anunţat un plan de închidere a închisorii de la golful Guantánamo şi a interzis toate metodele coercitive de interogare folosite de CIA după atacurile de la 11 septembrie 2001. Decizia lui a fost imediat denunţată de fostul vicepreşedinte Dick Cheney, ca fiind o măsură cinică a unui preşedinte novice, care punea mai mare accent pe politică, în dauna siguranţei naţionale. Dacă era vorba de vreun atac terorist major în timpul preşedinţiei proaspăt începute, avertiza Cheney, acesta nu putea fi decât eroarea lui Obama însuşi de a le refuza celor de la CIA instrumentele de care aveau nevoie pentru a menţine ţara în siguranţă.

Comentariile defăimătoare ale lui Cheney, făcute imediat după ce plecase de la Casa Albă, au reprezentat o încălcare semnificativă a protocolului devenit standard, în sensul că Administraţia care iese din scenă n-o critică pe cea care intră – nu în primele luni, cel puţin. Dar acuzaţiile lui Cheney veneau ca un foc de avertisment, ca un semnal că orice dovadă de „slăbiciune" din partea lui Barack Obama în chestiunile care priveau securitatea naţională avea să devină muniţie pentru atacuri partizane împotriva noului preşedinte.

Asistând la întâlnirile cu noua echipă de siguranţă naţională, John Rizzo, un jurist de carieră de la CIA, care se alesese cu o reputaţie într-o oarecare măsură infamă, pentru rolul său în obţinerea de aprobări de la Departamentul Justiţiei pentru programul de interogare şi detenţie al Agenţiei, a fost surprins de tonul militant al consilierilor lui Obama: „Nicio clipă n-au spus clar şi răspicat că urmau să se apuce de omorât oameni, pentru că nu-i mai puteau interoga – dar implicaţia era de netăgăduit", zicea Rizzo. „Dacă vremea interogatoriilor se dusese, ce mai rămânea? Omorul."[1]

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui John Rizzo.

Opțiunile de interogare a prizonierilor nu „se duseseră", însă, așa cum zicea Rizzo. Numai că interogarea și detenția deveniseră, în mod evident, niște spini în coasta noii Administrații. Pe lângă decizia de închidere a închisorii de la golful Guantánamo în decurs de un an, existau și preocupări printre consilierii lui Obama că luarea de prizonieri și predarea lor în mâinile guvernelor străine ar fi putut stârni critici liberale, cum că Administrația de la Washington externaliza tortura. În același timp, niciun membru proeminent al partidului din care provenea președintele Obama însuși nu criticase atacurile cu drone, în timp ce republicanii chiar că nu-și puteau permite să-l acuze pe noul președinte că ducea o campanie *prea* agresivă împotriva teroriștilor. Condițiile politice erau numai bune pentru a fi întețite războaiele secrete.

Întâlnirea de două zile de la Langley a fost primul semn că președintele Obama intenționa să se bazeze pe CIA și pe JSOC altfel decât George W. Bush și Dick Cheney, ca instrumente principale cu care America urma să desfășoare operațiuni ucigașe. La șapte ani după atacurile de la 11 septembrie 2001, războaiele din Irak și Afganistan epuizaseră opinia publică americană și secătuiseră bugetul Americii. Mai important era, însă, că instrumentele războiului secret fuseseră calibrate și rafinate în aceeași perioadă, iar echipei lui Obama i s-a părut că se ivise posibilitatea de a purta război fără costurile amețitoare ale marilor campanii militare, care dau peste cap guverne, presupun ani întregi de ocupație și prilejuiesc radicalizarea peste tot în lumea musulmană. După cum descria Brennan într-un discurs abordarea preferată de Administrația Obama, Statele Unite urmau să folosească un „bisturiu", mai degrabă decât un „baros", când ar fi purtat războiul dincolo de zonele de război declarate[1].

Obama nu era primul președinte democrat și liberal, care a îmbrățișat ideea operațiunilor ascunse opiniei publice. John F.

[1] Discurs ținut de John Brennan la Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale din Washington, pe 26 mai 2010.

Kennedy a dat aprobarea finală pentru operațiunea de la Golful Porcilor și le-a încurajat pe cele clandestine din Vietnam. Chiar și Jimmy Carter, deși a tunat și fulgerat mult timp, când era candidat la președinție, împotriva deraierilor de la CIA, în ultimii săi doi ani de mandat a sfârșit prin a da undă verde unui șir întreg de operațiuni sub acoperire.

Dar Barack Obama era cel dintâi președinte ajuns la Casa Albă care atinsese vârsta majoratului după Războiul din Vietnam și după evenimentele tulburătoare din anii 1960 și 1970, care generaseră o reacție cinică în rândurile unei generații mai tinere în legătură cu CIA și, în sens mai larg, în legătură cu folosirea forței de către America în străinătate. Într-un interviu din 2010, Obama i-a spus jurnalistului Bob Woodward[1] că el era „probabil cel dintâi președinte destul de tânăr, pentru ca războiul din Vietnam să nu fi constituit miezul existenței mele", drept urmare, crescuse „fără toate poverile pe care le-a generat disputa pe marginea războiului din Vietnam"[2]. Acesta era un răspuns la întrebarea despre tensiunile dintre militari și civili în era conflictului din Vietnam, dar Obama, în mod clar, a avut în vedere și o viziune diferită despre CIA, din punctul de vedere al generației sale, față de cea a unor *baby boomers*[3], cum a fost Bill Clinton[4].

---

[1] Robert Upshur Woodward (n. 1943), jurnalist de investigație, care a lucrat, practic întreaga sa carieră, din 1971 până astăzi, în și pentru redacția ziarului *The Washington Post*. În anii 1970, Woodward și colegul său, Carl Bernstein (n. 1944), au realizat investigația jurnalistică despre scandalul Watergate, care a condus, în cele din urmă, la demisia președintelui Richard Nixon, în 1974 (n. tr.).

[2] Bob Woodward, *Obama's Wars*, Simon & Schuster, New York, 2010, p. 377.

[3] Membri ai generației zise *baby boom* – v. mai sus, p. 89, nota 2 (n. tr.).

[4] Președintele Bill Clinton s-a aflat în centrul unui scandal mediatic, fiind acuzat că a evitat să meargă să lupte în Vietnam, plecând la studii la Oxford, în Marea Britanie (n. tr.).

Revenirea în forță pe care a înregistrat-o CIA în timpul Administrației Obama nu a avut legătură numai cu vârsta celui aflat în Biroul Oval, nici numai cu amenințările despre care zilnic afla Obama, cu prilejul buletinului informativ. A avut de-a face și cu faptul că primul director numit de Obama la CIA s-a dovedit a fi, din perspectiva capacității sale de a susține interesele Agenției în interiorul executivului, cel mai influent dintre toți cei pe care i-a avut CIA de la William Casey, din timpul Administrației Reagan.

Leon B. Panetta părea, la început, cea mai puțin probabilă alegere pentru postul de director al agenției de spionaj. Nu avea o experiență profesională în domeniul informativ sau în sectorul militar, în afară de o scurtă angajare în Armată, în anii 1960. În perioada cât fusese membru democrat al Congresului, reprezentând o mică enclavă costieră din California de Nord, nu făcuse parte niciodată din comisiile care controlau activitățile fie ale Pentagonului, fie ale Agenției. Pe față, avea un comportament cald, ca de unchiaș, dar era și un aprig negociator de culise și un luptător care împrăștia cuvinte injurioase către toată lumea, la fel de des cum rostea prepozițiile. Avusese contact cel mult vizual cu lumea spionajului, câtă vreme fusese șef de cabinet la Casa Albă, sub președinția lui Bill Clinton, dar aceea fusese o perioadă distinctă, cu o Agenție foarte diferită.

Când a preluat postul de director la CIA, Panetta efectiv nu avea habar de faptul că Agenția sa omora oameni prin diverse puncte ale lumii. La începutul anului 2009, despre campania de lichidare ghidată cu ajutorul dronelor, din Pakistan, apăreau în presă o mulțime de relatări. Și totuși, incredibil, Panetta s-a declarat șocat să afle, în cursul inițierii sale în munca de la CIA, că urma să fie de fapt un comandant militar dintr-un război secret[1]. „Era

[1] Reacția lui Panetta, când a aflat despre loviturile cu drone organizate de CIA, a fost relatată de doi funcționari superiori ai guvernului american.

ca o foaie albă de hârtie în tot ce ţinea de spionaj, când a intrat pe uşă la Langley", povestea Rizzo, care contribuise la pregătirea unui set de materiale de punere în temă pentru Panetta, înaintea audierilor din Senat pentru confirmarea sa. Dar ceea ce-i lipsea în materie de experienţă tangibilă, când venea vorba de chestiuni de viaţă şi de moarte, se compensa cu faptul că era extrem de competent în tot ce ţinea de viaţa politică de la Washington. Panetta poseda două dintre calităţile pe care Agenţia veşnic paranoică le căuta la propriul director: influenţă şi respect în interiorul Casei Albe şi o disponibilitate fermă de a o proteja împotriva celor pe care ea însăşi îi percepea drept inamici la Washington.

Ambele calităţi i-au fost imediat testate, după ce oficialităţile de la Casa Albă s-au hotărât să pună capăt unei bătălii juridice îndelungate şi să desecretizeze memorandumurile interne prin care CIA fusese autorizată să recurgă la metodele dure de interogare, în primii ani ai Administraţiei Bush. Panetta îşi făcuse deja cunoscute vederile în privinţa metodelor de interogare, pe parcursul audierilor pentru confirmarea în funcţie, declarând fără echivoc că acestea erau totuna cu „tortura" – nici mai mult, nici mai puţin. Afirmaţia le dăduse fiori unora dintre cei care lucrau în serviciul clandestin al Agenţiei şi dăduse naştere la suspiciuni că noul director avea să fie o reîntrupare a lui Stansfield Turner, un om din afara sistemului, pe care un preşedinte prea liberal îl trimisese la Langley să strunească o Agenţie de spionaj pe care Casa Albă o considera scăpată de sub orice control.

Şi totuşi, s-a întâmplat exact opusul. Panetta s-a transformat într-un susţinător al Agenţiei, pe care mulţi îl iubeau la Langley, în schimb alţii îl criticau, spunând că, la fel ca mulţi directori dinaintea lui, care conduseseră CIA, se lăsase cooptat şi el de ramura de clandestinitate a serviciului. În chiar prima lună a sosirii sale la post, reuşise, într-un fel sau altul, să amâne publicarea memorandumurilor privitoare la interogatorii şi să forţeze

o dezbatere în cadrul echipei de la Casa Albă, despre cât de potrivit era să se arunce pe piață toate amănuntele programului cu închisorile secrete, de-acum defunct.

Panetta experimentase deja, pe propria-i piele, influența pe care o exercită Direcția de Operațiuni asupra șefului spionilor de la Langley. Atât Stephen Kappes, cât și unii ofițeri de la CTC îl avertizaseră că lansarea memorandumurilor în presă ar fi fost de natură să devasteze moralul celor care lucrau în cadrul Centrului[1]. Avertismentul a venit la pachet cu o amenințare implicită: noul director se afla sub un risc permanent de a pierde sprijinul personalului clandestin al Agenției, până să apuce el măcar să învețe drumul de la biroul său la braseria instituției. Panetta petrecuse destul de mult timp la Washington, ca să priceapă implicațiile celor ce i se spuneau. Risca să devină un alt John Deutch sau Porter Goss, oameni care intraseră în coliziune cu Direcția de Operațiuni și descoperiseră că trecerea lor prin funcția de șefi ai Agenției era neplăcută, dușmănoasă și scurtă. Panetta, în schimb, fusese câștigat de partea cui trebuia.

Se afla în prima sa călătorie în străinătate ca director la CIA, când a aflat despre intenția Casei Albe de a declasifica și face publice memorandumurile cu privire la interogatorii – urmare a ordonanței unui judecător federal, dată în contextul unui proces intentat de Uniunea Americană a Libertăților Civile, în baza Legii Accesului Liber la Informație. Îndată i-a telefonat șefului de cabinet al președintelui Obama, Rahm Emmanuel, și i-a cerut să amâne publicarea documentelor. Cei doi se cunoșteau de pe vremea când la Casa Albă se afla Bill Clinton – Emmanuel fusese cel care propusese ca Panetta să fie numit la CIA. Șeful de cabinet a respectat propunerea directorului Agenției și

[1] Discuțiile lui Panetta cu oficialități de vârf de la CIA, despre lansarea în public a memorandumurilor, au fost relatate în cursul unor interviuri ale autorului cu doi oficiali americani care au luat parte la ele.

în săptămânile următoare Panetta s-a lansat într-o febrilă pledoarie la Casa Albă pentru ca memorandumurile să rămână secrete, reușind să-l câștige de partea sa pe Emmanuel[1]. A fost un moment curios, aproape de neimaginat: aceeași persoană care acuzase public Agenția de încălcare a legislației americane, prin comiterea unor acte de tortură, acum susținea cu toată convingerea că detaliile acelor acte se cuveneau păstrate secrete față de marele public.

În cele din urmă, totuși, Panetta s-a văzut învins în această dezbatere, iar președintele Obama a ordonat ca memorandumurile să fie făcute publice. Dar asta nici nu conta, de fapt, pentru noul director de la CIA. Insistând ca problema să fie măcar supusă dezbaterii la Casa Albă, le demonstrase angajaților de rând ai Agenției că se bucura de influență în interiorul noii Administrații. Și, lucrul cel mai important, mersese până-n pânzele albe cu o chestiune foarte importantă pentru serviciul clandestin. Le arătase subordonaților săi că făcea parte din echipă – mulți dintre ei așa l-au văzut.

Cu totul altfel stăteau lucrurile în cazul celui care, cel puțin pe hârtie, îi era șef lui Leon Panetta. Amiralul Dennis Blair, care fusese trimis la CIA, în timpul Administrației Clinton, pe post de ofițer de legătură cu Pentagonul, urcase între timp până în vârful ierarhiei în Marina Militară și ajunsese amiral cu patru stele, șef al Comandamentului Flotei Americane din Pacific. Postul acesta îi dădea control peste o treime din suprafața Pământului,

[1] Discuțiile de la Casa Albă și decizia lui Emmanuel de a trece de partea lui Panetta au fost relatate de doi participanți la negocieri. Dezbaterile pe marginea publicării sau nu a memorandumurilor sunt descrise amănunțit în cartea lui Daniel Klaidman, *Kill or Capture: The War on Terror and the Soul of the Obama Presidency*, Houghton Mifflin Harcourt, New York, 2012.

ordinele sale fiind îndeplinite de trupe răspândite peste sute de mii de kilometri pătrați. Dar Blair, de-acum în retragere din forțele armate, prelua o slujbă rămasă prost definită chiar și la patru ani după ce Administrația Bush înființase postul de Director al Informațiilor Naționale, în condițiile presiunilor exercitate de Congres și de Comisia pentru investigarea evenimentelor de la 11 septembrie 2001, ca să justifice toate eșecurile muncii de spionaj, care precedaseră atacurile de la New York și Washington și războiul din Irak. Unii își imaginaseră că această funcție din munca informativă era o slujbă de forță, fiindcă aduna ca într-o turmă o întreagă panoplie de agenții de spionaj, răspândite prin mai multe departamente. Dar aliații din Congres ai lui Donald Rumsfeld reușiseră să-l neutralizeze pe noul șef al spionajului, iar Pentagonul își păstrase partea leului din bugetul comunității de informații. Aceste lupte birocratice la cuțite voiau să spună că, la începutul anului 2009, când Blair a preluat funcția, atât Pentagonul, cât și CIA se asiguraseră că el avea să fie doar cu puțin mai mult decât un figurant.

Ca să înrăutățească lucrurile și mai mult, Blair și-a dat seama, de la bun început, că nu făcea parte din nucleul compact de consilieri care fuseseră alături de președintele Obama de-a lungul celei mai mari părți din campania electorală extenuantă, formând o grupare pe care Blair o caracteriza disprețuitor ca „tovarășii de marș" – făcând aluzie la ceea ce s-a numit „Marșul cel Lung", retragerea militară de mii de kilometri a comuniștilor chinezi, din 1934, sub conducerea lui Mao Zedong. Bănuielile i-au fost confirmate la o primă ciocnire de Panetta. Blair a început prin a face presiuni să i se recunoască autoritatea de a numi spionul american numărul unu în fiecare țară străină, desemnare care-i revenea în mod automat, prin tradiție, șefului centrului CIA. Era o problemă relativ minoră, dar Panetta și adjunctul său, Stephen Kappes, și-au văzut amenințată autoritatea de șefi

ai Agenției și au dus muncă de convingere la Casa Albă pentru respingerea planului lui Blair. Cum propunerea lui a lâncezit la Casa Albă toată vara lui 2009, Blair a decis că nu avea nevoie de o decizie a Casei Albe și a emis un ordin prin care era efectuată schimbarea. L-a informat pe Panetta despre decizia sa, în timpul unei convorbiri telefonice scurte și tensionate. Panetta i-a trântit telefonul, spunând unui grup de consilieri aflați în biroul său: „Individul ăsta e un dobitoc patentat!" Chiar a doua zi, o telegramă secretă a fost expediată din partea lui Panetta centrelor CIA de peste tot din lume, transmițându-le un mesaj simplu: să ignore directiva lui Blair[1].

Nefiind obișnuit ca ordinele să nu-i fie îndeplinite, Blair i s-a plâns lui James Jones, Consilierul pentru Securitate Națională al președintelui Obama, că Panetta era indisciplinat și ar fi trebuit dat afară. Casa Albă s-a poziționat de partea directorului Agenției.

Blair avea o părere proastă, și încă de mult timp, despre istoria programelor de la CIA, care presupuneau acțiuni acoperite. Credea că prea mulți președinți, de prea multe ori, se foloseau de CIA ca de o cârjă, când consilierii lor nu se puteau pune de acord asupra modului în care se cuvenea să abordeze o chestiune spinoasă de politică externă. Și, după socoteala lui, programele care presupuneau acțiuni acoperite se prelungeau cu mulți ani peste intervalul în care aveau valoare pentru țară[2].

Prin urmare, atunci când președintele Obama, în cursul primului său an de mandat, a ordonat o trecere în revistă a celor circa o duzină de programe cu acțiuni acoperite, pe care CIA le desfășura concomitent, de la loviturile de drone din Pakistan până la o campanie de sabotare a programului nuclear iranian,

[1] Relatarea discuției dintre Blair și Panetta provine de la doi oficiali din echipa lui Panetta de la CIA.

[2] Dintr-un interviu luat de autor lui Dennis Blair.

Blair a sperat că procesul respectiv era un prilej de a verifica mersul fiecărui program şi a hotărî dacă mai avea sens ca el să fie continuat. În loc de asta, întâlnirile din vara lui 2009 au ştampilat şi parafat absolut toate aventurile secrete ale Agenţiei. La întâlniri, Stephen Kappes argumenta în forţă de ce fiecare program reprezentase o reuşită şi trebuia continuat. Până la convocarea unei reuniuni a „consiliului profesoral", în toamnă, când consilierii de vârf ai preşedintelui Obama pentru siguranţă naţională aveau să ia decizia finală în privinţa programelor care presupuneau acţiuni acoperite, niciunul dintre acestea nu fusese propus pentru anulare.

Blair a urmărit cu un sentiment de frustrare evoluţia procesului. S-a apropiat de Robert Gates, Secretarul Apărării, care-şi desfăşurase la CIA cea mai mare parte a carierei sale din politica de la Washington. Gates asistase la eşecul câtorva operaţiuni acoperite, iar Blair ştia despre el că avea influenţă asupra echipei de la Casa Albă. Gates a fost de acord cu Blair c-ar fi trebuit făcută o listă de principii de bază, după care să se ghideze deciziile cu privire la programele care presupuneau acţiuni acoperite. Cele şase principii pe care le-au conceput împreună erau destul de inofensive. Unul prevedea ca programele de acţiuni acoperite să fie constant evaluate, pentru o eventuală tranziţie la activităţi neacoperite, iar un altul, ca programe de felul acesta să nu submineze „dezvoltarea unor guverne stabile, necorupte şi reprezentative, care să garanteze respectarea drepturilor omului, pentru cetăţenii lor"[1].

Când consilierii de vârf ai preşedintelui Obama s-au reunit la Casa Albă, ca să discute programele care presupuneau acţiuni

[1] Autorul a obţinut o listă completă a principiilor formulate de Blair şi Gates. Ea a fost publicată pentru prima dată în notele de final din cartea lui Bob Woodward, *Obama's Wars*, Simon & Schuster, New York, 2010.

acoperite, Blair le-a distribuit lista întocmită de el şi de Gates. Cei doi speraseră să transforme reuniunea într-un forum de discuţii pe marginea înţelepciunii generale a tuturor acţiunilor secrete ale Agenţiei, aşa încât şedinţa s-a prelungit cu mai multe ore, Blair încercând să forţeze câte o dezbatere pe marginea fiecărui program secret. Mai târziu, el îşi amintea: „CIA nu dorea decât să-şi treacă programele [de acţiuni acoperite]" şi, cu fiecare întrebare punctuală pe care o punea Blair, atât Leon Panetta, cât şi Tom Donilon, adjunctul Consilierului prezidenţial pentru Securitate Naţională, deveneau şi mai nervoşi[1].

Nu era vorba doar de faptul că lui Panetta i s-ar fi părut că Blair se dădea mare; se gândea că acesta din urmă voia să văduvească Agenţia de ceea ce-şi apăra ea cu străşnicie încă de la întemeiere, din 1947 – o linie directă de comunicare cu preşedintele, pentru a-şi vedea sancţionate acţiunile acoperite. În opinia lui Panetta, lista întocmită de Blair şi Gates punea câteva restricţii care nu erau necesare asupra capacităţii preşedintelui Obama de a-i autoriza lui operaţiunile secrete.

Eforturile lui Blair au eşuat şi Administraţia Obama şi-a dat acordul pentru fiecare dintre programele care presupuneau acţiuni acoperite, pe care le preluase de la fostul preşedinte Bush. CIA obţinuse încă o victorie, iar poziţia lui Blair fusese pentru totdeauna şubrezită în ochii echipei de la Casa Albă.

Chiar dacă Administraţia Obama discuta despre viitorul programelor Agenţiei de spionaj, care presupuneau acţiuni acoperite, nu se gândea nimeni să pună capăt eforturilor de lichidare ghidată – dimpotrivă. În primele luni ale noii preşedinţii, Consilierul pentru Securitate Naţională, James Jones, a iniţiat un proiect de alcătuire a unei „liste negre" centralizate, pentru operaţiunile ucigaşe din afara zonelor de război declarate. Ceea ce, până la

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Dennis Blair.

urmă, s-a numit „Memorandumul Jones" a fost o încercare timpurie, făcută de Administrația Obama, de a stabili proceduri pentru purtarea unui război secret, despre care mulți credeau că avea să dureze ani buni, după ce Obama însuși va fi părăsit Casa Albă[1]. Lista era păstrată la Consiliul pentru Securitate Națională, și, oricât de mult s-ar fi străduit unii funcționari să păstreze stricte criteriile după care numele cuiva putea fi adăugat pe lista neagră, acele criterii mai erau și ocolite uneori.

De exemplu, la începutul Administrației Obama, CIA nu era autorizată să-l ucidă pe Baitullah Mehsud, care avansase la statutul de lider necontestat al talibanilor pakistanezi, de pe vremea când Art Keller auzise pentru prima dată numele lui, în timp ce-și îndeplinea misiunea la una dintre bazele Agenției din zonele tribale. Talibanii pakistanezi, cunoscuți în acea țară sub denumirea de Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP), atacau instalațiile militare și sediile guvernamentale pakistaneze, într-o răbufnire sinistră a violenței. Guvernul civil din Pakistan, care a preluat puterea după retragerea președintelui Pervez Musharraf, a început să exercite presiuni pe lângă Administrația Obama să-l ucidă pe Mehsud cu o dronă înarmată, așa cum îl omorâse CIA pe predecesorul acestuia, Nek Muhammad. Numai că răspunsul a venit sec: nu. În cursul unei întâlniri private de la începutul anului 2009, adjunctul directorului Agenției, Stephen Kappes i-a spus lui Husain Haqqani, ambasadorul pakistanez la Washington, că, de vreme ce Mehsud și oamenii lui nu atacaseră Statele Unite, CIA nu putea obține autorizația legală de a-l omorî[2].

Unii teoreticieni ai conspirației din Pakistan au venit cu o viziune mai cinică asupra motivului pentru care Statele Unite refuzau

[1] Detaliile despre memorandumul lui Jones provin de la doi foști funcționari de vârf ai Administrației Obama.

[2] Dintr-un interviu luat de autor unui fost funcționar guvernamental pakistanez.

să-l omoare pe Mehsud: acesta, spuneau ei, ar fi fost, de fapt, un agent secret al Indiei și americanii le promiseseră autorităților de la New Delhi că omul nu avea să pățească nimic rău. Dar, cum pakistanezii făceau presiuni în continuare, juriștii de la CIA s-au apucat să răspândească memorandumuri cu iz legal. Ei argumentau că, de vreme ce talibanii pakistanezi adăposteau agenți ai organizației Al-Qaida, devenea din ce în ce mai dificil de făcut distincție între grupările care lansau atacuri de tot felul pe teritoriul Pakistanului și cele care se concentrau pe atacarea occidentalilor, liderii de vârf ai organizației TTP putând fi în mod justificat adăugați pe lista neagră. Pe lângă raționalizarea juridică, unii credeau c-ar fi putut exista beneficii diplomatice, dacă Agenția s-ar fi lăsat înduplecată să-i lichideze pe dușmanii cei mai periculoși ai Pakistanului.

Într-o seară fierbinte, la începutul lunii august 2009, o dronă de la CIA care plana pe deasupra satului Zanghara, din Waziristanul de Sud, și-a fixat camera pe un acoperiș, unde ieșiseră Baitullah Mehsud și câțiva dintre membrii familiei lui să respire aerul nopții. Mehsud, care suferea de diabet, își făcea o injecție intravenoasă cu insulină, în momentul în care drona și-a lansat racheta, ucigându-i pe toți cei de pe acoperiș. Oficialitățile pakistaneze au aplaudat acțiunea, iar la Washington s-au găsit unii să comenteze că atacul cu dronă fusese o „lichidare de bunăvoință".

Leon Panetta își luase în serios rolul de comandant militar și mandatul său la Langley avea să fie cunoscut pentru agresivitatea – unii i-ar fi spus nesăbuința – campaniei de lichidări bine țintite, la care s-a dedat CIA. La finalul trecerii sale pe la CIA, Panetta, care era un catolic pios, glumea: „Am spus mai multe *Ave Maria* în ultimii doi ani, decât în tot restul vieții"[1].

[1] Dintr-un interviu acordat de Leon Panetta ziarului *The New York Times*, nepublicat.

La două luni după uciderea lui Baitullah Mehsud, Leon Panetta s-a prezentat la Casa Albă cu o lungă listă de propuneri pentru operațiuni paramilitare, pe care să le ducă la îndeplinire CIA. Solicita mai multe drone înarmate și aprobarea de a-i cere Pakistanului permisiunea ca dronele să survoleze suprafețe mai mari din zonele tribale, pe care CIA le numea „cutii de zbor". La îndemnul vicepreședintelui Joe Biden, președintele Obama aprobase deja sporirea numărului de ofițeri sub acoperire pe teritoriul Pakistanului, dintre care mulți operau deja în acea țară, fără știința serviciului pakistanez de spionaj, ISI.

Pretenția celor de la CIA de a-și extinde flota de drone a făcut să se ridice din câteva sprâncene și unii oficiali au întrebat pe față de ce o agenție de spionaj se îndepărta chiar atât de mult de misiunea ei primară, de a colecta și a interpreta informații. Generalul James Cartwright, vicepreședintele Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore, a vrut să știe de mai multe ori: „Puteți să-mi spuneți și mie de ce construim o altă versiune a Forțelor Aeriene?"[1] Alții s-au gândit că Agenția devenise atât de îndrăgostită de dronele ei ucigașe, încât nu le mai punea o întrebare fundamentală analiștilor: „Nu cumva toate aceste atacuri cu drone creează mai mulți teroriști, decât reușesc să ucidă?" Dar, la finalul reuniunii din Camera de Criză, președintele Obama îi satisfăcuse lui Panetta fiecare cerere. „CIA primește ce dorește", a comentat președintele[2].

Totuși, chiar și cu noile resurse de care dispunea CIA, războiul dus în munții din Pakistan tot consuma cea mai mare parte a

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui fost funcționar superior al Administrației Obama.

[2] Daniel Klaidman, *Kill or Capture: The War on Terror and the Soul of the Obama Presidency*, Houghton Mifflin Harcourt, New York, 2012, p. 121.

dronelor, sateliților-spion și ofițerilor operativi ai Agenției. Mai rămâneau puține mijloace pentru alt război, la cinci mii de kilometri înspre vest, pe care-l extindeau consilierii președintelui Obama, încetul cu încetul. Tentativa de asasinat îndreptată, în august 2009, împotriva prințului Bin Nayef a creat un nou sentiment al urgenței, la Washington, de a lua în colimator gruparea din Yemen, afiliată organizației Al-Qaida, care-și anunțase intenția de a lovi Occidentul.

Spre sfârșitul anului 2009, doar un mic nucleu de soldați și spioni americani erau staționați în interiorul ambasadei americane de la Sana'a. În plus față de centrul CIA din acea țară, Pentagonul păstra în Yemen, încă din 2002, o echipă de militari cu experiență în operațiunile speciale, numai că războaiele din Irak și Afganistan aveau deja, de mai mulți ani, o prioritate mai mare decât misiunea yemenită. Cum, însă, războiul din Irak nu-și mai tura motoarele chiar atât de tare, Comandamentul Operațiunilor Speciale Comune dispunea de mai mulți militari din trupele SEAL ale Marinei, pe care să-i dedice noilor misiuni.

Generalul David Petraeus, comandantul forțelor americane din Orientul Mijlociu, își făcuse griji în privința influenței în creștere pe care o căpătase Al-Qaida din Peninsula Arabică, de când preluase el șefia Centrului de Comandă al Statelor Unite, în anul precedent[1]. La sfârșitul lui septembrie 2009, Petraeus și-a

[1] Petraeus îi ceruse sfatul fostului ambasador american în Yemen, Edmund Hull. Acesta urmărise amplificarea militantismului în țară timp de mai mulți ani și era furios pe faptul că, după succesele înregistrate în domeniul contraterorismului în anii imediat următori atacurilor de la 11 septembrie 2001, Yemenul părea să alunece în haos. I-a spus lui Petraeus că Yemenul, dacă era ignorat în continuare, ar fi putut deveni un alt Afganistan, un loc de refugiu după atacurile din alte țări; tentativa de asasinat îndreptată împotriva prințului Bin Nayef, câteva luni mai târziu, a făcut ca predicția lui să capete mult mai multă consistență.

pus iscălitura și parafa pe ordinul clasificat de a extinde spionajul militar american în Yemen și în alte părți ale lumii, același ordin de care se folosise Michael Furlong pentru a justifica operațiunea de strângere de informații, pusă de el pe picioare în Pakistan. Ordinul autoriza forțele armate să efectueze o suită întreagă de misiuni neconvenționale în Yemen, de la o ascultare pe scară largă a tuturor activităților până la mituirea localnicilor, pentru a obține informații.

Amiralul William McRaven, șeful JSOC, voia să utilizeze în Yemen același tipar pe care-l puseseră în funcțiune comandourile în Irak, în lupta cu Al-Qaida din Mesopotamia: raiduri nocturne frecvente pentru prinderea de agenți ai organizației, interogarea lor pentru a obține informații și, apoi, utilizarea informațiilor pentru alte operațiuni de prindere și aducere. Modelul acesta, bazat pe ceea ce comandanții numeau „ciclu informativ", era folosit deja în Afganistan, iar McRaven era de părere că aducerea de mai multe trupe americane în Yemen ar fi putut îngenunchea organizația Al-Qaida din Peninsula Arabică, până să apuce ea să atace cu succes obiective ale Statelor Unite[1].

Dar ideile ambițioase ale lui McRaven în privința Yemenului au fost respinse la Washington, ca fiind nerealiste. Niciodată președintele yemenit Saleh nu le-ar fi permis trupelor terestre americane să instaleze un centru de interogare și detenție pe teritoriul Yemenului, iar de operațiuni de capturare și lichidare în țara sa nici nu putea fi vorba. Casa Albă se lovise deja de o teribilă opoziție politică față de planurile sale de a desființa închisoarea de la golful Guantánamo, iar consilierii președintelui nu agreau deloc perspectiva ca un val de noi prizonieri să fie culeși

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui fost comandant american de operațiuni speciale, care a luat parte la discuțiile despre misiunile militare din Yemen.

din Yemen şi duşi acolo. I s-a spus lui McRaven să se gândească la o altă modalitate de a purta război în Yemen.

A urmat o campanie ciudată, parcă numai pe jumătate coaptă – un război cvasi-secret, subminat pe alocuri de tentative caraghioase de a masca implicarea americană în operaţiunile militare. Având prea puţine informaţii precise despre locurile unde se aflau liderii jihadiştilor şi dat fiind refuzul preşedintelui yemenit, încă din 2002, de a permite survolul unor drone înarmate în ţara sa, planificatorii războiului au fost nevoiţi să se bazeze pe rachete de croazieră trase de pe vase ale Marinei Militare americane, din largul coastelor yemenite, şi uneori pe raiduri de bombardament efectuate de avioane *Harrier* ale Marinei. Rezultatele au fost unele sinistre: în următoarele câteva luni, loviturile americane împotriva unor ţinte din Yemen au făcut mai multe victime civile decât au reuşit să nimerească agenţi afiliaţi organizaţiei AQAP.

Primul atac american de acest fel s-a desfăşurat pe 17 decembrie 2009. Statele Unite interceptaseră comunicaţiile dintr-o tabără teroristă situată în provincia Abyan, o zonă deşertică izolată, de sate costiere, care se întinde spre sud până la portul Aden. AQAP ajunsese în stadiile finale cu proiectul de a trimite un grup de atentatori sinucigaşi, care să arunce în aer ambasada americană de la Sana'a. Într-o teleconferinţă video din ajun, amiralul McRaven făcuse o prezentare detaliată pentru oficialităţi de la Casa Albă, Pentagon şi Departamentul de Stat, în legătură cu planul său de a distruge tabăra. Dacă, în general, CIA deţinea o aprobare de principiu de a trimite drone înarmate, care să atace ţinte din Pakistan, fără vreo permisiune specială din partea Casei Albe, militarii aveau nevoie de acordul unei mici echipe de la Washington – al unui grup zis Comitetul de Directori pentru Contraterorism, prezidat de John Brennan[1]. Aceşti oameni luau decizia în legătură

[1] *Ibidem.*

cu fiecare plan de acțiune, după care își înaintau recomandarea președintelui Obama, care semna personal pentru fiecare atac.

Obama și-a dat acordul pentru operațiune. A doua zi, un mesaj codificat a fost expediat către o mică flotilă de nave americane, care patrulau în Marea Arabiei, și câteva ore mai târziu mai multe rachete de croazieră *Tomahawk* au căzut peste acea tabără din deșertul Abyan. Până la sfârșitul zilei, guvernul yemenit emisese un comunicat de presă, în care saluta reușita operațiunii, afirmând că o lovitură precisă a forțelor aeriene yemenite ucisese „vreo 34" de luptători din Al-Qaida.

A doua zi, președintele Obama i-a telefonat lui Ali Abdullah Saleh să-i mulțumească pentru cooperare, chiar dacă trupele yemenite nu fuseseră decât paravanul după care americanii își desfășuraseră operațiunea. Filmări făcute de localnici în tabăra distrusă au scos la iveală fragmente de rachetă cu însemne americane și au demonstrat că rachetele *Tomahawk* fuseseră dotate cu bombe cu dispersie – arme proiectate să provoace distrugeri pe o arie vastă, răspândind muniții de dimensiuni mai mici, prin forța exploziei. Majoritatea morților au fost civili, iar imaginile însângerate cu mame și copii morți au devenit virale pe YouTube. În timpul unui protest de stradă organizat după atac, transmis de postul de televiziune Al-Jazeera, un luptător din Al-Qaida, care ținea pe umăr un pistol-mitralieră AK-47, a făcut un apel direct la trupele yemenite: „Soldați, trebuie să știți că nu cu voi vrem să luptăm. Nu avem nimic de împărțit, voi și noi. Problema este între America și agenții ei. Aveți grijă să nu vă plasați de partea Americii!"[1]

La trei săptămâni după atac, generalul Petraeus a sosit la Sana'a, ca să discute cu președintele Saleh și consilierii săi despre faza

[1] Scott Shane, Mark Mazzetti și Robert Worth, „Secret assault on terrorism widens on two continents", în *The New York Times*, 14 august 2010.

următoare a războiului. Apăruse o nouă situație de urgență: în ziua de Crăciun 2009, un tânăr nigerian se urcase într-un avion la Amsterdam, cu destinația Detroit, având cusută de chiloți ultima creație diabolică a lui Ibrahim al-Asiri, maestrul creator de bombe din Yemen. Când avionul se pregătea să aterizeze, Umar Farouk Abdulmutallab a încercat să detoneze bomba – făcută cu optzeci de grame de explozibil plastic –, folosind o seringă plină cu un lichid acid. O dată în plus, intenția lui Al-Asiri a fost dejucată de incompetența purtătorului de bombă. Abdulmutallab n-a reușit decât să-și dea foc propriului picior, iar ceilalți pasageri l-au pus de îndată la podea. Nefericitul terorist a fost arestat la Detroit, și Statele Unite au evitat în ultimul moment primul incident de anvergură, în materie de terorism, din timpul Administrației Obama.

Dacă tentativa de asasinare a prințului Bin Nayef reprezentase primul semn al ambițiilor așa-numitei Al-Qaida din Peninsula Arabică de a lovi dincolo de granițele Yemenului, atacul dejucat din ziua de Crăciun a dovedit că această grupare era cu adevărat hotărâtă să continue opera începută de Osama bin Laden și de Al-Qaida sa, de-acum redusă la statutul unei bande care se ascundea în Pakistan. Când avionul generalului Petraeus a aterizat pe aeroportul capitalei yemenite, la începutul lunii ianuarie 2010, Administrația Obama decisese deja să intensifice loviturile aeriene americane în țara din Peninsula Arabică.

Președintele Saleh era de multă vreme refractar la ideea ca Yemenul să devină locul predilect al operațiunilor secrete americane, așa încât discuțiile dintre șeful statului yemenit și oficialitățile americane se transformau adesea în tocmeli de ultimă speță. Petraeus și-a început întâlnirea de nouăzeci de minute, încercând să-l înmoaie pe președintele yemenit. L-a lăudat pentru operațiunile sale militare încununate de succes, împotriva organizației AQAP, și i-a spus că solicitase personal ca plățile

directe către Yemen pentru operațiunile de contraterorism să crească până aproape de dublu – de la 67 la 105 milioane de dolari anual[1].

Dar autocratul viclean a pretins mai mult. Ridicând problema recentelor atacuri aeriene americane, Saleh a spus că „s-au comis greșeli", în sensul că fuseseră uciși mai mulți civili în regiunea Abyan. Rachetele de croazieră *Tomahawk* nu erau potrivite pentru lupta împotriva teroriștilor, pierderile de vieți omenești din rândurile civililor putând fi evitate, numai dacă Statele Unite i-ar fi dat lui cel puțin zece, poate chiar douăsprezece elicoptere de asalt, cu care să atace frontal taberele teroriștilor. În felul acesta, s-a pronunțat Saleh, ar fi putut fi evitată uciderea unor nevinovați și să fie lichidați numai vinovații. Dacă Washingtonul nu-i onora cererea, i-a mai spus președintele lui Petraeus, poate că generalul însuși ar fi putut exercita presiuni asupra Emiratelor Arabe Unite și Arabiei Saudite, să contribuie fiecare cu câte șase elicoptere. Petraeus i-a replicat, venind și el cu o cerere: să permită apropierea de liniile de front din Yemen a militarilor din trupele de operațiuni speciale și a spionilor americani. În felul acesta, i-a spus Petraeus, americanii ar fi putut obține informații cu ajutorul avioanelor-spion și al sateliților și să le folosească pentru a lovi ascunzătorile teroriștilor mai rapid și mai precis.

Președintele Saleh a respins ferm această propunere și i-a spus lui Petraeus că americanii trebuiau să rămână în interiorul unui centru de operațiuni, pe care-l amenajaseră CIA și JSOC de curând, chiar la periferia capitalei yemenite. În schimb, a zis el, războiul aerian putea să continue. Avea să le permită avioanelor

[1] Telegramă de la ambasada Statelor Unite din Sana'a către Departamentul de Stat, „Întâlnirea dintre generalul Petraeus și președintele Saleh pe tema sprijinului pentru securitate și a loviturilor date de AQAP", 4 ianuarie 2010. Relatarea întâlnirii provine integral din această telegramă.

de luptă şi bombardierelor americane să patruleze în largul coastelor ţării sale şi să pătrundă în spaţiul aerian yemenit pentru misiuni bine definite, dacă apăreau informaţii clare despre locurile unde se găseau liderii organizaţiei AQAP. De asemenea, s-a declarat de acord să rămână la vicleşugul potrivit căruia Statele Unite nu se dedau la acţiuni de război pe teritoriul Yemenului: „O să spunem şi în continuare că bombele sunt ale noastre, nu ale voastre", a zis Saleh.

Statele Unite se adânceau, încetul cu încetul, într-un război desfăşurat într-o ţară pe care Washingtonul o ignorase multă vreme şi o înţelegea prea puţin. Era vorba de un război împotriva unei adunături de fanatici religioşi, care luptau la o categorie cu mult superioară, împotriva singurei super-puteri care mai exista în lume, iar Administraţia Obama încă mai avea doar o foarte vagă idee despre cât şi ce fel de sprijin aveau jihadiştii şi unde se ascundeau. Era greu de făcut diferenţa între ce era informaţie reală şi ce era dezinformare, furnizată americanilor de surse yemenite care-şi urmăreau propriile agende.

La cinci luni după întâlnirea dintre Petraeus şi Saleh, rachetele americane au făcut praf şi pulbere din maşina lui Jaber al-Shabwani, vice-guvernatorul provinciei Ma'rib, omul desemnat de preşedintele Saleh ca om de legătură între guvernul yemenit şi facţiunea zisă Al-Qaida din Peninsula Arabică. Când au fost ucişi, Al-Shabwani şi gărzile sale de corp mergeau la o întâlnire cu liderii din AQAP, ca să încheie un armistiţiu. Însă rivalii politici ai lui Al-Shabwani le spuseseră o altă poveste militarilor din trupele americane pentru operaţiuni speciale din Yemen: că politicianul era mână-n mână cu Al-Qaida. Americanii fuseseră folosiţi, pur şi simplu, ca să lanseze un atac de înaltă tehnologie, care avea să tranşeze o duşmănie tribală.

Lovitura din mai 2010 a provocat furie de-a lungul şi de-a latul Yemenului, drept care preşedintele Saleh a cerut stoparea

loviturilor aeriene. Localnicii din provincia Ma'rib au incendiat o conductă petrolieră și focul a tot ars timp de mai multe zile. Războiul american din Yemen era pus în așteptare, pe termen nedefinit.

La Washington, cei mai mari președinți ai Americii sunt celebrați prin monumente grandioase, și cele mai celebre vorbe rostite de ei sunt cioplite în marmură albă. Președinților mediocri le sunt dedicate săli de conferințe în hoteluri din marile metropole. Pe 6 aprilie 2010, Dennis Blair a coborât scările la subsolul hotelului Willard, unde o panoplie întreagă de săli de conferințe fuseseră denumite după Millard Fillmore, Zachary Taylor, Franklin Pierce și James Buchanan. Acolo a ținut ultimul său discurs în calitate de Director al Informațiilor Naționale.

Frustrările acumulate de Blair în funcția pe care o deținea se acumulau și el știa foarte bine că sprijinul de care se bucura scăzuse, atât la Casa Albă, cât și în rândurile factorilor importanți din domeniul siguranței naționale. Blair sosise, în acea dimineață, hotărât să-și facă publice îngrijorările în legătură cu CIA și cu operațiunile ei secrete, despre care el, unul, credea că o luaseră cu totul razna. Deși vorbele i-au fost atenuate de limbajul diplomatic, mesajul lor era foarte clar[1].

Statele Unite, a spus el, se bazau prea des pe acțiuni acoperite, într-o lume în care secretele deveniseră greu de păstrat și în care implicarea guvernului american era greu de ascuns: „Există multe instrumente fățișe ale puterii naționale, care pot fi folosite pentru a rezolva problemele dintr-o serie de părți ale lumii, în care până acum numai acțiunile acoperite erau aplicabile".

Niciodată, în tot acel discurs, nu a menționat Agenția în mod expres, dar era neîndoios că se referea la CIA, pe care o văzuse cu ochii lui acumulând o putere înfricoșătoare, numai de

[1] Textul care cuprinde remarcile lui Blair de la hotelul Willard este disponibil la adresa: www.dni.gov/speeches/20100406_5_speech.pdf.

la începutul Administrației Obama. Făcându-și publice îngrijorările, Blair încălcase o regulă cardinală a guvernării Obama: să păstreze în familie certurile pe marginea chestiunilor de siguranță națională. Lucru și mai semnificativ, el ataca unul dintre stâlpii politicii externe a președintelui Obama: faptul că Agenția era utilizată ca instrument al războiului secret. Cum era și de așteptat, Leon Panetta și alți funcționari superiori de la CIA s-au inflamat cu totul, când au aflat de pledoaria lui Blair. După numai o lună, președintele Obama l-a demis din funcție pe Dennis Blair.

CIA primește ce dorește.

Capitolul 13

Bătălia pentru Africa

„Asta-i mană cerească!"
Amira

În septembrie 2008, vasul *Faina*, o navă comercială sub pavilion ucrainean, naviga de-a lungul coastelor somaleze, îndreptându-se către portul Mombasa din Kenya. Dar n-a mai ajuns la portul de destinație. În momentul în care naviga pe ape deosebit de periculoase, un grup de oameni înarmați au abordat nava cu niște schifuri motorizate și i-au luat ostatici pe cei 17 ucraineni, trei ruși și un leton, care formau echipajul.

Când au coborât în cala vasului, piraților nu le-a venit să creadă ce noroc dăduse peste ei. Vaporul transporta o încărcătură clandestină de 33 de tancuri T-72 de producție rusească, zeci de cutii de grenade și un arsenal întreg de tunuri antiaeriene. N-aveau cum să știe, dar acest armament făcea parte dintr-un efort clandestin al guvernului kenyan de înarmare a miliților din partea de sud a Sudanului, în lupta lor contra guvernului de la Khartoum – în tot cazul, o încălcare a embargoului asupra livrărilor de arme al Organizației Națiunilor Unite[1]. Pirații somalezi deveniseră experți în a stabili răscumpărările pe baza valorii

[1] Telegramă de la ambasada Statelor Unite către centrala Departamentului de Stat, „Încotro se îndrepta vasul *Faina*?", 2 octombrie 2008. Telegrama descria ruta pe care ajungeau armele în Sudanul de Sud.

încărcăturii, aşa încât, la scurtă vreme după capturarea navei, au început să pretindă nici mai mult, nici mai puţin decât 35 de milioane de dolari, pentru a preda în siguranţă echipajul, vaporul şi încărcătura sa mai degrabă delicată.

În câteva zile, nave ale Marinei Militare americane au înconjurat vaporul, iar elicoptere au survolat puntea *Fainei*, încercând să evalueze starea de sănătate a echipajului. Dar negocierile pentru eliberarea ostaticilor au trenat mai multe săptămâni, proprietarii ucraineni ai vasului refuzând să cedeze în faţa pretenţiilor emise de piraţi. Devenind tot mai frustraţi de faptul că nu se ajungea nicăieri, piraţii au decis că voiau să vină altcineva pe post de mediator în acele negocieri. Au mâzgălit un mesaj pe un cearşaf alb şi l-au etalat peste balustrada *Fainei*. Mesajul conţinea un singur cuvânt: AMIRA.

După câteva zile, Michele „Amira" Ballarin se afla în mijlocul negocierilor tensionate în privinţa echipajului, cu câţiva piraţi care puseseră mâna pe un vas ticsit cu tancuri ruseşti. Până să-şi facă piraţii cunoscută dorinţa, Michele Ballarin lucrase deja cu mai mulţi şefi de clan somalezi, negociind răscumpărarea, pentru a pune capăt blocajului, deşi mai târziu avea să nege că ea însăşi ar fi avut vreun interes pecuniar în acele tocmeli. Interesul ei era unul strict umanitar, a zis ea, furnizând telefoane satelitare, pentru ca piraţii să poată să comunice cu şefii de clan somalezi de pe ţărm şi ca ostaticii de pe *Faina* să poată să comunice cu familiile lor[1]. Dar proprietarii ucraineni ai vasului s-au înfuriat, văzând că se amesteca şi acea femeie ciudată din Virginia. Nu era nevoie de prezenţa ei, credeau aceştia – şi că nu făcea decât să împingă în sus preţul eliberării echipajului şi a încărcăturii. „Trebuie să

Odată ajunse la Mombasa, erau trimise pe calea ferată către Uganda, iar apoi către sudul Sudanului.

[1] Harun Maruf, interviu cu Michele Ballarin pentru Vocea Americii, 2 august 2010.

priceapă că dacă le oferă unor criminali o sumă uriaşă de bani, pe care ea, de fapt, nu-i are, nu face decât să le dea nişte speranţe false"[1], a comentat un purtător de cuvânt al companiei armatoare.

Chiar şi guvernul Ucrainei a intervenit. La începutul lui februarie 2009, după numai câteva săptămâni de când Administraţia Obama îşi intrase în rol, ministrul de Externe ucrainean, Volodimir Ohrizko, i-a scris o scrisoare noului Secretar de Stat american, Hillary Clinton, despre acea femeie care, spunea el cu o înfloritură, „a devenit intermediară pentru nişte corsari ai mărilor". Acţiunile Amirei Ballarin, adăuga ministrul ucrainean, „îi provoacă pe piraţi să mărească fără nicio noimă valoarea răscumpărării" şi o ruga pe doamna Clinton „să faciliteze excluderea [ei] din procesul de negocieri cu piraţii"[2].

Hillary Clinton nu avea niciun motiv să ştie cine era Michele Ballarin, până nu a primit scrisoarea ministrului ucrainean, dar o mulţime de alţi oficiali americani o cunoşteau. Până să-şi preia funcţia preşedintele Obama, „femeia din Virginia" obţinuse un contract cu Pentagonul pentru culegerea de informaţii de pe teritoriul Somaliei – şi acesta era doar unul dintr-o multitudine de proiecte pentru care încercase să obţină aprobare de la guvernul Statelor Unite, cu mai mult sau mai puţin succes.

Eforturile ei din 2006, de a organiza o rezistenţă sufită, care să combată gruparea Al-Shabaab, nu duseseră la cine ştie ce rezultat, dar nici ea nu se lăsase păgubaşă. Folosindu-se de o serie de companii de faţadă, cu denumiri vagi şi pretenţioase, de genul BlackStar („Steaua neagră"), Archangel („Arhanghel") şi The

[1] „Ukraine ship owners object to US woman's role in pirate talks" („Proprietarii ucraineni ai vasului obiectează faţă de rolul femeii americane în discuţiile cu piraţii"), în *Russian News Room*, 19 decembrie 2008.

[2] Telegramă de la ambasada Statelor Unite din Ucraina către centrala Departamentului de Stat, *„Faina.* Scrisoare de la ministrul de Externe Ohrizko", 5 februarie 2009.

Gulf Security Group („Grupul de Securitate din Golf"), clocise câteva noi întreprinderi menite să facă din ea însăşi un partener indispensabil pentru militarii şi serviciile de informaţii americane. Convertise un hotel istoric din Virginia rurală într-o instalaţie de securitate – cu pereţi blindaţi şi încuietori cu cifru –, pe care spera ca ori CIA, ori Pentagonul să-l utilizeze pentru stocarea informaţiilor clasificate. Nu reuşise, totuşi, să determine vreo agenţie guvernamentală să închirieze acel spaţiu.

Angajase mai mulţi ofiţeri din armată şi spioni în retragere, inclusiv pe fostul ofiţer de la CIA Ross Newland, care părăsise Agenţia şi se făcuse consultant, s-o ajute să obţină întâlniri cu membri de rang înalt ai structurilor siguranţei naţionale, de la Washington. Lucrând împreună cu un fost sergent-major din armată, pe nume Perry Davis, un tip scund şi vânjos, care fusese Beretă Verde şi avea în spate mulţi ani de serviciu militar în Asia de Sud-Est, Amira Ballarin cochetase o vreme cu ideea c-ar fi putut găsi foste baze pe insule izolate din Filipine şi Indonezia, despre care credea ea că puteau fi folosite la antrenarea de trupe indigene pentru misiuni clandestine de contraterorism, dar cele mai multe eforturi şi le-a concentrat pe Africa.

În august 2007, a scris o scrisoare către şefii de la CIA, în care se prezenta sub titulatura de preşedintă a firmei Gulf Security Group, cu sediul în Emiratele Arabe Unite şi cu „singurul obiectiv" de a vâna şi ucide „reţelele teroriste, infrastructura şi personalul din Cornul Africii ale organizaţiei Al-Qaida".

Mai spunea, în scrisoare: „Firma Gulf Security Group este deţinută şi controlată de subsemnaţii, cetăţeni ai Statelor Unite, fără alte interese ori influenţe străine. Avem relaţii strânse cu clanurile indigene şi liderii politici din Somalia, Kenya, Uganda, peste tot în Cornul Africii, inclusiv în Uniunea Tribunalelor Islamice, şi cu cei care controlează activităţile militante şi jihadiste. Aceste relaţii vor face posibilă o ducere la capăt cu succes a

misiunilor, fără amprente, urme de paşi ori steaguri la vedere, şi vor oferi posibilitatea unei totale negări a implicării"[1].

La o asemenea propunere care ar fi lăsat pe oricine fără replică, un jurist al Agenţiei a răspuns, totuşi, ferm: „CIA nu este interesată de propunerea dumneavoastră nesolicitată şi nu vă autorizează să întreprindeţi nimic în numele Agenţiei. Vă restitui propunerea", a scris John L. McPherson, adjunctul consilierului juridic general de la CIA. Propunerea Michelei Ballarin de a strânge laolaltă echipe de şoc formate din localnici, considera McPherson, era de natură să încalce Legea Neutralităţii, care interzice unor cetăţeni cu statut de persoane particulare să constituie armate private peste hotare[2].

Oricât de nelalocul ei părea oferta, se prea poate.ca Michele Ballarin să fi nimerit un moment prost. Cu numai un an înainte, CIA încă îi mai plătea pe Erik Prince şi Enrique Prado pentru rolurile jucate de aceştia în programul de lichidări care fusese externalizat către firma Blackwater USA. Dar Agenţia decisese, la mijlocul anului 2006, că programul comun cu Blackwater USA trebuie să înceteze, tocmai din cauza îngrijorărilor subliniate de McPherson în scrisoarea sa, dacă se cuvenea sau nu să fie angajaţi nişte simpli cetăţeni în operaţiuni de lichidare ghidată. CIA nici nu se gândea să bage în seamă o propunere similară, venită din partea unei femei fără niciun fel de calificare de a lua parte la operaţiuni clandestine.

Dacă i s-a refuzat posibilitatea de a ucide pentru CIA, ea s-a oferit în continuare să facă spionaj pentru armată. Aici a reuşit să obţină mai mult, ce-i drept. În primăvara anului 2008, Michele Ballarin şi Perry Davis au intrat într-o clădire anonimă de peste

[1] Scrisoare de la firma Gulf Security Group către CIA, 17 august 2007. O copie a scrisorii a fost obţinută de autor.

[2] Scrisoare de la John L. McPherson către Michele Ballarin, 27 august 2007. O copie a scrisorii a fost obţinută de autor.

drum de Pentagon, unde aveau programată o întâlnire la sediul CTTSO[1]. Acesta este o structură măruntă, cu un buget modest, care dă bani pentru pornirea propriu-zisă a unor programe militare de contraterorism, iar o legătură de la Pentagon o ajutase pe Michele Ballarin să stabilească o întâlnire. Dar puțini erau cei din cadrul Biroului, care să fi știut cât de cât cine era femeia bine îmbrăcată, care s-a înfățișat înaintea lor. Prezentându-se drept șefa unei firme denumite BlackStar, ea le-a spus, fără să ezite: „Am de gând să rezolv Somalia".

Venise cu un plan conceput împreună cu Davis, de punere pe picioare a unui program de ajutorare umanitară cu hrană, care avea să asigure acoperirea pentru culegere de informații. Paleții cu ajutoare alimentare urmau să fie aduși cu vaporul într-un port somalez, descărcați în camioane și duși apoi pe șosele către stațiile de ajutorare pe care ea și echipa ei plănuiau să le construiască peste tot în țară. Planul prevedea ca somalezii care veneau la stațiile de ajutorare să-și dea numele și alte date de identificare, în schimbul cărora să primească niște carduri de identitate. Informațiile astfel adunate la stațiile alimentare, le-a spus Michele Ballarin oficialităților militare, urmau să fie introduse în bazele de date ale Pentagonului și folosite atât în cartografierea structurii tribale complexe a populației, cât și, eventual, în vânarea de către Statele Unite a liderilor grupării Al-Shabaab.

Ea a mai spus că avea să finanțeze o mare parte a programului din propriul buzunar, deși, ce-i drept, venise acolo ca să primească și binecuvântarea Pentagonului, cât și o finanțare suplimentară. Cei doi au furnizat puține date specifice despre cum anume intenționau să facă să funcționeze o asemenea operațiune, dar au reușit să-și vândă planul. La scurt timp după aceea, Biroul

[1] Descrierea întâlnirii dintre Michele Ballarin și cadrele de la CTTSO provine de la un oficial militar implicat în programele de contraterorism, care a fost prezent cu acea ocazie.

din cadrul Pentagonului a făgăduit să-i aloce firmei BlackStar o sumă inițială de aproximativ 200 000 de dolari, pe care se angaja s-o suplimenteze, dacă programul începea să se arate promițător. Era pentru prima oară când Michele Ballarin obținea viza guvernului american pentru activitățile ei clandestine din Africa.

O serie de factori contribuiseră la netezirea drumului pentru Michele Ballarin, în operațiunea ei de strângere de informații în Somalia. Primul, și cel mai vizibil, era lipsa oricăror informații viabile dintr-o țară despre care mulți, la Washington, întrețineau unele vagi temeri că se transforma într-un stat al terorismului, cum era Afganistanul înainte de atacurile de la 11 septembrie 2001. CIA se vedea sleită de războiul cu drone din Pakistan și de sprijinirea operațiunilor militare din Irak și Afganistan, care-i lăsau prea puține resurse pentru a mai face spionaj și pe teritoriul Somaliei. Și-apoi, cum CIA încă se mai simțea buimăcită de campania secretă dezastruoasă din 2006, dusă împreună cu căpeteniile războinice de acolo, puțini mai erau la Langley care să mai fie interesați, în acel moment, să se bălăcească iar în mâzga somaleză. Plus că nici nu erau siguri că merita – de exemplu, la întrevederea sa cu jurnaliștii, de la încheierea mandatului Administrației Bush, directorul Agenției, Michael Hayden, afirmase că mișcarea Al-Shabaab era nesemnificativă.

În același timp, însă, Pentagonul începea să acționeze pentru extinderea tuturor activităților clandestine, peste tot în Africa – de la Cornul Africii, prin statele arabe din partea de nord a continentului până în țări apusene, cum era Nigeria. Crearea Comandamentului Statelor Unite pentru Africa, în toamna lui 2008, primul cartier-general militar dedicat de Pentagon exclusiv operațiunilor din Africa, s-a constituit într-un semn al atenției sporite față de al doilea continent ca mărime și ca număr de locuitori, care fusese relativ neglijat mulți ani. Pentagonul avea un post

de comandă militară nou-nouț la Stuttgart, în Germania, dar nu deținea informațiile necesare pentru a sprijini orice operațiune.

După cum nu știa prea bine pe cine anume să sprijine pe teritoriul Somaliei. La doar câteva luni după ce președintele Obama și-a preluat funcția, noua Administrație și-a făcut cunoscută decizia de a trimite 40 de nave cu arme și muniție către Guvernul Federal de Tranziție al Somaliei, atacat din toate părțile, guvernul sprijinit de Națiunile Unite, care era considerat chiar de somalezii pe cât de slab, pe atât de corupt. În 2009, acesta controla doar o mică parte a teritoriului, dincolo de câțiva kilometri pătrați din capitala Mogadishu, iar echipa președintelui Obama era de-a dreptul panicată la gândul că o eventuală ofensivă a celor din Al-Shabaab ar fi putut alunga respectivul guvern din centrul capitalei. Cum exista un embargo în vigoare, care interzicea fluxul de armament străin către Somalia, Administrația americană trebuia să obțină acordul Națiunilor Unite pentru acele transporturi de armament. Prima livrare de arme s-a făcut în iunie 2009, dar trupele guvernamentale somaleze nu au păstrat prea mult acele arme. În schimb, au vândut armele procurate pentru ele de autoritățile de la Washington în bazarurile de armament din Mogadishu. Piața de arme s-a prăbușit, așa încât luptătorii grupării Al-Shabaab s-au trezit că le pica în mâini o nouă pleașcă de arme ieftine. Până la finele acelei veri, puștile de asalt americane M16 puteau fi cumpărate din bazar cu doar 95 de dolari, iar pistoalele-mitralieră AK-47, mult mai căutate, se cumpărau cu doar cinci dolari în plus față de prețurile celorlalte[1].

Era clar: campania din Cornul Africii încă se mai desfășura într-o manieră confuză și aleatorie, Statele Unite purtând un război externalizat, folosindu-se de forțe intermediare și de căpeteniile războinice. Somalia era considerată o amenințare, dar

[1] Peter J. Pham, „Somali instability still poses threat, even after successful strike on Nabhan", în *World Defense Review*, 17 septembrie 2009.

nu şi o primejdie suficient de mare încât să merite o campanie militară adevărată, dusă de americani. Drept care, uşile s-au deschis pentru antreprenori precum Michele Ballarin, care s-a oferit să umple golul informaţional, la fel cum făcuse Dewey Clarridge în cazul Pakistanului.

Somalia se transforma treptat într-un loc de predilecţie pentru tot felul de operaţiuni clandestine: de la misiunile secrete de contraterorism ale guvernelor occidentale până la schemele trăznite ale diverşilor antreprenori, pentru prinderea piraţilor. Un asemenea plan a fost pus la cale cu ajutorul lui Erik Prince, fostul şef al companiei Blackwater Worldwide („Global"), luată cu asalt din toate părţile, care părăsise Statele Unite cu intenţia de a porni într-o nouă etapă în Emiratele Arabe Unite. Acolo, pretindea el, „şacalilor" – adică avocaţilor şi anchetatorilor trimişi de Congres – le-ar fi venit mai greu să-l hăituiască şi să hămăie după banii lui[1]. Pe lângă un proiect secret de a sprijini Emiratele să-şi construiască o armată de mercenari, formată din soldaţi columbieni, armată pe care oficialităţile din acea ţară arabă intenţionau s-o trimită să înăbuşe orice răzmeriţă internă şi chiar să descurajeze atacurile venite dinspre Iran, Prince trecuse la lucru, împreună cu o grupare de mercenari sud-africani, ca să pună umărul la construirea unei forţe anti-piraterie în partea de nord a Somaliei[2].

Emiratele Arabe Unite erau din ce în ce mai îngrijorate în legătură cu piraţii din largul Cornului Africii, care stopau vasele din drumul lor înspre şi dinspre Golful Persic, iar oficialităţile de acolo lucrau împreună cu Prince la dezvoltarea unei strategii noi de combatere a pirateriei: în loc să caute să se confrunte cu piraţii în

[1] Robert Young Pelton, „Erik Prince, an American commando in exile", în *Men's Journal*, noiembrie 2010.

[2] Implicarea lui Prince în alcătuirea unei miliţii antipiraterie în Puntland este documentată în două rapoarte ale Grupului de Monitorizare al Naţiunilor Unite, pentru Somalia şi Eritreea.

largul mării, o nouă miliție înarmată avea să lanseze raiduri asupra tuturor ascunzătorilor de pirați de pe uscat[1]. Nefiind omul care să se eschiveze de la o controversă, Prince s-a întâlnit cu funcționari ai unei companii sud-africane, denumite Saracen International („Sarazin Internațional"), o firmă privată de securitate, condusă pe atunci de Lafras Luitingh, un fost ofițer al așa-numitului Birou de Cooperare Civilă de pe vremea politicii de *apartheid*[2] din Africa de Sud. BCC avea o reputație brutală, de a fi săvârșit asasinate și de a fi practicat intimidarea populației negre sud-africane, iar după desființarea *apartheid*-ului mulți dintre foștii săi membri ar fi devenit mercenari de închiriat în puzderia de războaie civile de pe continentul african. Operațiunea de combatere a pirateriei nu era decât cea mai recentă aventură la firul ierbii pentru Luitingh și mercenarii săi, într-o parte a lumii încă ignorată în mare măsură.

Pe lângă eforturile companiilor private, militarii din JSOC au început să privească mai atent eventualitatea declanșării unui război ascuns împotriva militanților din Somalia. La fel cum propusese pentru Yemen, amiralul William McRaven, de la JSOC, a discutat cu oficialități de la Washington despre un plan de constituire a unei forțe de intervenție dotate cu tot ce trebuia pentru desfășurarea de operațiuni speciale în Somalia, modelată după forța de intervenție care practic anihilase filiala din Irak a organizației Al-Qaida: acțiuni de prindere și aducere, întreprinse de militarii din unitățile SEAL ale Marinei Militare, plus

[1] Informațiile despre miliția din Puntland provin de la trei persoane implicate direct în operațiune. Separat, Grupul de Monitorizare al Națiunilor Unite a întreprins o investigație amănunțită cu privire la firmele Saracen și Sterling, confirmând că amândouă aveau legături cu Erik Prince și Emiratele Arabe Unite.

[2] Textual: „segregare" în limba *afrikaans*, vorbită în Africa de Sud: sistem politic de pe vremea când țara era condusă de populația minoritară albă și care se baza pe principiul separării între rase în toate privințele. A funcționat între 1948 și 1991 (n. tr.).

interogarea prizonierilor în teritoriile controlate de Al-Shabaab, pentru dezmembrarea grupării.

În comparație cu Yemenul și Pakistanul, Somalia putea fi un mediu fie mai accesibil, fie mai dificil pentru purtarea unui război clandestin. Spre deosebire de Pakistan și Yemen, aici nu exista niciun guvern central, cu care să conlucreze americanii, nici un serviciu local de informații, care să penetreze gruparea Al-Shabaab. Pe de altă parte, Somalia nu provoca niciuna dintre bătăile de cap pentru a obține permisiunea autorităților, înainte ca Statele Unite să-și pună în practică operațiunile de lichidare dirijată. Nu exista niciun Ali Abdullah Saleh sau Pervez Musharraf aici, care să trebuiască atent cultivați, nu trebuiau plătiți bani lichizi, pentru dreptul de a purta război pe teritoriul unei alte țări. După cum se exprima un ofițer superior din cadrul forțelor armate, membru al echipei care plănuia operațiunile din Cornul Africii, Somalia era din acest punct de vedere o „zonă de foc de voie absolut".

Dar propunerile avansate de JSOC n-au găsit prea mult sprijin. Povara pe care o reprezentase episodul „Elicopter la pământ" încă mai trăgea greu la cântar împotriva oricărei discuții despre operațiuni de contraterorism în Somalia. În ultimă instanță, Casa Albă a respins planurile ambițioase ale amiralului McRaven, insistând ca fiecare operațiune militară de pe teritoriul Somaliei să fie aprobată personal de președinte[1]. Juriștii Administrației Obama

[1] Propunerile avansate de JSOC, de bombardare a taberelor grupării Al-Shabaab, au fost confirmate de un ofițer superior din armată, acum în retragere, și de un fost funcționar civil de la vârful Administrației Obama. Detaliile despre discuțiile purtate în interiorul Casei Albe, pe marginea costurilor și a beneficiilor bombardării taberelor se găsesc în cartea lui Eric Schmitt și Thom Shanker, *Counterstrike: The Untold Story of America's Secret Campaign Against Al-Qaeda*, Times Books, New York, 2011. Potrivit acesteia, majoritatea oficialităților credeau că atacarea taberelor nu avea cum să merite eventualul beneficiu de a lichida câțiva șefi ai grupării Al-Shabaab.

şi-au pus chiar problema dacă Al-Shabaab, care nu săvârşise acte de terorism împotriva intereselor americane, putea fi considerată o ţintă. Reprezenta ea o ameninţare pentru Statele Unite, sau era doar o miliţie locală, pe care Washingtonul putea s-o ignore, pur şi simplu?

Uneori, era şi greu să fie luată în serios această grupare. În acelaşi timp în care căuta să impună la Mogadishu o *sharia* strictă, ordonând ca hoţilor să le fie tăiate mâinile şi vinovaţii de adulter să fie omorâţi cu pietre, Al-Shabaab se angaja în aventuri capricioase şi adeseori comice. Liderii grupării făceau afirmaţii stranii, în tentative disperate de a câştiga noi adepţi. Au organizat un spectacol de talente, inspirat de programul de televiziune *Idolul american*, şi un joc de întrebări şi răspunsuri pentru copii cu vârstele între zece şi şaptesprezece ani, în care concurenţilor li s-au pus întrebări de genul: „În ce război a fost omorât liderul nostru, şeicul Timajilic?", premiul întâi fiind un pistol-mitralieră AK-47[1]. După ce Departamentul de Stat a oferit recompense în bani pentru informaţii privind locurile unde se ascundeau liderii grupării Al-Shabaab, un agent de vârf al acesteia le-a spus miilor de somalezi adunaţi la rugăciunea de vineri seara că gruparea militantă oferea propriile recompense pentru informaţii despre „ascunzătorile" principalelor oficialităţi americane. Cel ce avea să ajute organizaţia Al-Shabaab să ajungă la „idiotul de Obama" urma să fie recompensat cu zece cămile. Zece găini şi zece cocoşi urmau să ajungă la cel care oferea informaţii despre ascunzătoarea „băbătiei de Hillary Clinton"[2].

În condiţiile în care existau puţine opţiuni pentru deţinerea unor suspecţi de terorism şi prea puţin apetit pentru operaţiuni

[1] Vezi articolul „Copii recompensaţi cu arme într-un joc de recrutare somalez", în *Der Spiegel*, 26 septembrie 2011.

[2] Grupul Informativ SITE, „Shabaab official offers rewards for information on Obama, Clinton", 9 iunie 2011.

terestre pe scară largă în Somalia, lichidarea părea uneori o soluție mult mai atrăgătoare decât capturarea lor. În septembrie 2009, JSOC a marcat un gol spectaculos în materie de spionaj: a obținut informații precise despre locul unde se afla Saleh Ali Saleh Nabhan, un membru kenyan al celulei teroriste Al-Qaida din Africa de Est, care condusese atacurile din 1998 împotriva celor două ambasade americane și era considerat omul de legătură între Al-Qaida și Al-Shabaab. Informațiile arătau că după luni întregi de mutat de colo-colo, între orașe mai mari sau mai mici, care făceau imposibile atacurile aeriene americane, acum Nadhan urma să călătorească într-un convoi de camioane, de la Mogadishu la orașul Barawa, de pe țărmul mării. În cursul unei video-conferințe care a legat între ele Casa Albă, Pentagonul, CIA și cartierul-general JSOC de la Fort Bragg, amiralul McRaven le-a explicat participanților diversele opțiuni pentru atacul aerian. Cea mai puțin riscantă dintre ele era lansarea de rachete de croazieră *Tomahawk* de pe un vas din largul coastelor somaleze sau de alte rachete de pe un avion militar. Altă variantă era ca soldați din trupele SEAL ale Marinei să cadă în picaj peste convoi cu elicoptere AH-6, să-l ucidă pe Nabhan și să adune suficiente probe de ADN de la fața locului, pentru a-i confirma decesul. În final, McRaven a prezentat o variantă la opțiunea numărul doi: în loc să-l ucidă, militarii din trupele SEAL aveau să-l răpească pe Nabhan, să-l urce într-unul dintre elicoptere și să-l ducă undeva unde-l puteau interoga[1]. Președintele Obama a optat pentru ceea ce părea să fie varianta cea mai puțin riscantă: un atac împotriva convoiului, folosind rachete lansate din avion.

---

[1] Vezi Daniel Klaidman, *Kill or Capture: The War on Terror and the Soul of the Obama Presidency*, Houghton Mifflin Harcourt, New York, 2012, pp. 123–124. Aici sunt detaliate primele discuții despre diversele opțiuni prezentate de amiralul William McRaven. Videoconferința și opțiunile discutate de McRaven au fost confirmate independent de oficialități guvernamentale americane.

Dar lucrurile n-au mers chiar aşa cum fuseseră plănuite. În timp ce JSOC făcea preparativele finale pentru operaţiune, care fusese denumită „Echilibrul ceresc", lansatorul de rachete de pe avionul desemnat să ducă la capăt misiunea s-a defectat. Cum timpul trecea şi Nabhan pornise deja la drum, McRaven a ordonat ca trupele de comando să pună în aplicare planul de rezervă: soldaţii din trupele SEAL, care aşteptau pe un vas al Marinei Militare în largul coastelor somaleze, s-au urcat în elicoptere şi au pornit spre vest, pătrunzând în spaţiul aerian somalez. Au distrus convoiul, ucigându-l pe Nabhan şi alţi trei luptători ai grupării Al-Shabaab.

În Somalia, operaţiunea a fost considerată un succes, dar, pentru anumiţi factori implicaţi în planificarea misiunii, întregul episod iscase câteva semne de întrebare incomode. Pentru că eşuase planul A, Statele Unite fuseseră obligate să facă pasul extraordinar de a folosi trupe terestre într-una dintre cele mai ostile ţări de pe glob. Dar, dacă trupele tot ajunseseră acolo, de ce nu-l făcuseră prizonier pe Nabhan, în loc să-l ucidă, pur şi simplu? O parte a răspunsului era că o mişcare de prindere şi aducere era considerată prea riscantă. Dar nu era singurul motiv. Lichidarea era modul de acţiune preferat în Somalia. În plus, aşa cum s-a exprimat o persoană care participase la planificarea misiunii, „Nu l-am luat prizonier, pentru că ne-ar fi fost greu să găsim un loc unde să-l ducem".

Pentagonul îi angajase iniţial pe Michele Ballarin şi Perry Davis pentru exact tipul de informaţii care duseseră la lichidarea lui Nabhan. Acest lucru i-a conferit Amirei Ballarin o mare influenţă în cursul vizitelor ei frecvente în estul Africii, ocazii cu care se lăuda cu legăturile ei în guvernul american, la întâlnirile private cu diferitele facţiuni somaleze. Fiecare călătorie îi aducea noi oportunităţi de afaceri, iar când Somalia s-a dovedit a fi epicentrul pirateriei mondiale, ea şi-a dat seama de marele noroc de care s-ar fi putut bucura, dacă o făcea pe intermediarul în negocierile

de răscumpărare. Contactul principal pe care-l avea Michele Ballarin la Oficiul din cadrul Pentagonului, care-i dăduse primul contract, o și împinsese de la spate să-și creeze relații cu clanurile din Somalia care aveau legături strânse în cadrul rețelelor de pirați, așa încât, atunci când piraților de pe vasul *Faina* și-au etalat cearșaful pe care scriseseră AMIRA, ea era deja pe punctul de a deveni principalul negociator în tot ce ținea de răscumpărări. În public, ea s-a exprimat că interesele care o mânau să participe la negocieri erau strict umanitare, dar unora dintre angajații ei le spusese în particular că primirea unor cote-părți din sumele plătite ca răscumpărări s-ar fi putut dovedi în avantajul firmei lor, de vreme ce flagelul pirateriei se amplifica. „Cocheta cu acest vis, de a se ocupa de toate negocierile și a se îmbogăți", povestea Bill Deininger, un fost coleg de-al ei. Într-un interviu, Amira Ballarin îi spusese unui jurnalist că scopul ei era „să obțină eliberarea tuturor celor șaptesprezece vase și a celor patru sute cincizeci de oameni", care se aflau în acel moment în mâinile piraților somalezi[1].

Deininger se număra printre foștii angajați nemulțumiți, care se deziluzionaseră văzând că Michele Ballarin făcuse atâtea promisiuni rămase neonorate și refuzaseră să mai lucreze pentru ea[2]. Unii ofițeri în retragere din armată, pe care-i angajase ca să lucreze

[1] Echipajul vasului *Faina* a fost eliberat la doar câteva zile după ce ministrul ucrainean i-a trimis acea scrisoare Secretarului de Stat Hillary Clinton, dar nu există dovezi că implicarea Michelei Ballarin în pertractări i-ar fi determinat pe pirați să elibereze marinarii. Răpitorii au sfârșit prin a băga în buzunare mai mult de trei milioane de dolari sub formă de răscumpărare, de la proprietarii vasului. Interviul în care Michele Ballarin vorbea despre cum s-ar fi ocupat ea de toate luările de ostatici a fost publicat în cadrul unui articol pe situl military.com, pe 25 noiembrie 2008. E greu de specificat câți bani a câștigat ea – presupunând c-ar fi câștigat ceva – din faptul că s-a implicat în asemenea negocieri.

[2] Dintr-un interviu luat de autor unui număr de opt foști angajați în firmele Michelei Ballarin.

pentru multele ei firme, contribuiseră cu propriii bani când se angajaseră în slujba Michelei Ballarin şi se simţiseră înşelaţi, văzând că nu-şi mai recuperau investiţiile. Cu toate că în 2008 Pentagonul îi dăduse bani să-şi pună pe picioare proiectul de strângere de informaţii, ea se lupta în continuare să obţină un flux constant de bani din contracte guvernamentale şi a renunţat la legăturile cu mulţi dintre partenerii iniţiali.

Şi totuşi, păstra toate aparenţele unui stil de viaţă de bogătaşă în peisajul colinar al Virginiei, dincolo de şoseaua de centură a Washingtonului. Cultiva, în continuare, diverse oficialităţi de frunte din domeniile militar şi de spionaj, adesea la conacul cel mare de cărămidă pe care-l închiriase, care trecea şi drept un magazin de antichităţi. Clădirea se ridica în mijlocul unui teren de 110 acri, odinioară domeniile unor ferme de cai, dar devenite recent o parte a periferiei din ce în ce mai extinse a capitalei americane. Se întreţinea cu oficialităţi americane şi africane în sufrageria conacului, un spaţiu decorat cu vase vechi, gravuri cu scene de vânătoare şi o vastă galerie de fotografii înfăţişându-i pe Ronald Reagan şi Papa Ioan Paul al II-lea. Plină de bijuterii şi frământând în mâini, uneori, câte un şirag de mătănii de rugăciune, Amira Ballarin prezida întâlnirile de acest fel din capul unei mese mari de stil vechi. Din când în când, la intervale precise, Perry Davis se ridica şi le umplea din nou musafirilor ceştile cu un amestec uşor dulceag de ceai negru kenyan, condimentat cu nucşoară, cuişoare şi alte mirodenii.

Michele Ballarin a continuat să călătorească în Africa de Est, creându-şi legături cu facţiuni somaleze unite de aderenţa lor la sufism. În cele din urmă, a formulat o lozincă pentru ceea ce făcea ea pe teritoriul Somaliei – furniza „soluţii organice" la probleme care trenau de mai multe decenii, soluţii care nu puteau fi puse în practică de guvernele străine sau de organizaţii pe care ea le considera băgăreţe, cum ar fi fost Organizaţia Naţiunilor Unite. Într-un interviu pe care l-a dat postului de radio Vocea Americii, a vorbit

despre o abordare „cu mănuşi", care ocolea violenţa: „Somalezii au cunoscut suficiente conflicte, au avut de-a face cu destule companii militare private, au suferit destulă vărsare de sânge, au mirosit suficient praf de puşcă, au numărat suficiente gloanţe", a zis ea. „Toate lucrurile urâte, care au dus la formarea unei generaţii de tineri care nu cunosc nimic altceva. De ce şi-ar dori cineva care ţine mult la cultura lor să perpetueze aşa ceva? Nu acesta e mersul înainte – chiar nu este."[1]

Dar felul în care definea Michele Ballarin „soluţia organică" era unul evident elastic. În 2009, de exemplu, ea a încercat să ajute un grup de ucigaşi somalezi să lichideze cinci factori de decizie ai grupării Al-Shabaab, care se reuneau la Mogadishu pentru o discuţie. Nu le trebuia nimic altceva, era de părere, decât amortizoare pentru pistoale[2].

Când povestea lucrurile acestea, pe care un fost oficial guvernamental american le-a confirmat, se afla în apartamentul ei de la Palatul Kempinski din Djibouti, unicul hotel de cinci stele al acelei biete şi sărăcite naţiuni. Hotelul găzduia o conferinţă internaţională de alegere a următorilor şefi ai anemicului guvern de tranziţie somalez – efectiv, o adunare a clanurilor. După negocieri purtate în săli de conferinţe şi la malul piscinei, Sharif Sheikh Ahmed, un moderat, fost comandant al Uniunii Tribunalelor Islamice, a fost ales la conducerea ţării.

În toiul unei nopţi, un grup de somalezi au bătut la uşa Michelei Ballarin şi au luat-o la o întâlnire cu un funcţionar important din noul guvern de tranziţie al Somaliei. Acolo, respectivul

[1] Dintr-un interviu cu Michele Ballarin, difuzat de postul de radio Vocea Americii.

[2] Istoria care urmează provine dintr-un interviu luat de autor Michelei Ballarin. Povestea ei a fost coroborată de un fost oficial american, care era la curent cu eforturile acesteia de a convinge Pentagonul să accepte planul de a se folosi de asasini somalezi, pentru a-i omorî pe agenţii grupării Al-Shabaab.

funcționar i-a spus că fusese în legătură cu un agent de frunte al grupării Al-Shabaab, interesat să schimbe tabăra și să treacă de partea guvernului. Informatorul știa despre o adunare proximă a liderilor al-shabaab-iști și se oferea – cu binecuvântarea americanilor – să-i omoare pe toți.

Lista lui de necesități era scurtă: oamenii lui aveau nevoie de puțin antrenament în folosirea pistoalelor și de amortizoare, pentru a fi siguri că operațiunea se putea desfășura cât mai discret cu putință. În plus, dezertorul mai voia ca Statele Unite să dea bani pentru ajutorarea văduvelor și a copiilor celor ce urmau să fie lichidați.

Când s-a întors în Statele Unite, Michele Ballarin și Perry Davis au luat legătura cu un grup restrâns de ofițeri din armată, pe care-i cunoșteau la Pentagon. După ea, nu era o decizie greu de luat, iar mai târziu își amintea cu o doză anume de furie ce le spusese acelor militari cu care se întâlnise: „Asta-i mană cerească! Puneți mâna pe ea!"

Dar americanii au lăsat să le scape ocazia. Dacă era nevoie de acordul JSOC pentru această operațiune, atunci americanii urmau s-o ducă ei înșiși la îndeplinire. Amira Ballarin, în schimb, era de părere că a-i pune pe somalezi – și nu vreun comando american sau vreun alt intermediar străin – să omoare tot eșalonul superior al grupării Al-Shabaab dintr-o singură lovitură ar fi fost cumplit de distrugător pentru orice organizație teroristă localnică. „*Asta* înseamnă o soluție organică", a zis ea. „Nu trimiți echipe de la SEAL. E vorba de ceva în stil somalez, și anume de ceva neplăcut – despre asta vorbim."

Când și-a reamintit episodul, după mai mulți ani, a vorbit cu un aer melancolic despre ce ar fi putut fi, dacă ar fi fost: „Nu voiau nimic altceva, decât amortizoare".

Michele Ballarin nu se mulțumea să joace rolul unei culegătoare pasive de informații. Visul ei era să fie în centrul unei

mari deşteptări a sufismului, supervizând unificarea diverselor grupări de sufiţi din Africa de Nord şi de Est, într-o mare campanie în forţă împotriva wahabismului. Când militanţii grupării Al-Shabaab au preluat controlul asupra unor posturi de radio din Mogadishu, interzicând muzica şi forţându-i pe producătorii radiofonici să introducă buletine de ştiri pe fonduri sonore de focuri de armă, behăit de capre şi cotcodăcit de găini, Amira Ballarin a scris un cântec de rezistenţă pentru sufiţii din Somalia. Scris în englezeşte şi cântat de un interpret brazilian de muzică pop, cântecul conţinea strigătul de luptă: „Suflarea sufistă, niciodată sugrumată!"

Ridicaţi-vă glasurile... luaţi atitudine!
Recâştigaţi onoarea şi pământurile noastre
De la puterile străine, din mâinile hrăpăreţe.
Fraţi şi surori, cu toţii luaţi atitudine!
Ridicaţi-vă glasurile... luaţi atitudine!
Din restricţii locale... şi-ncorsetări globale.
Frate, vino alături de mine... om lângă om.
Fraţi şi surori... luaţi atitudine!

Amira Ballarin credea că marea deşteptare trebuia să înceapă în Somalia, unde avea deja legături cu Ahlu Suna Waljama'a (ASWJ), o grupare sufistă care controla suprafeţe mari din teritoriul Somaliei centrale. Această ASWJ avea o istorie oarecum în alb şi negru. În timpul războiului civil somalez, care a răvăşit ţara în anii 1990, gruparea i-a fost aliată aceleiaşi căpetenii războinice aflate la comanda luptătorilor somalezi care trăgeau în rangeri şi în membrii Delta Force trimişi de americani şi care au fost implicaţi în episodul „Elicopter la pământ". Până la venirea în prim-plan a grupării Al-Shabaab, ASWJ nu exercitase cine ştie ce influenţă în războaiele interclanuri din Somalia. În schimb, când luptătorii din Al-Shabaab au început să captureze, unul

după altul, oraşele din sudul şi centrul Somaliei, aceşti wahabiţi şi-au propus, fără echivoc, să distrugă mormintele şi moscheile sufiţilor, indiferent unde ar fi dat peste ele. Osemintele au fost dezgropate şi lăsate să se albească la soare, iar groparii din cimitire ori au fost arestaţi, ori li s-a spus să plece unde vedeau cu ochii şi să nu se mai întoarcă niciodată. Membrii grupării Al-Shabaab au spus că mormintele reprezentau locuri de memorie mult prea elaborate – adică semne ale idolatriei, pe care Islamul nu le accepta. Şeicul Hassan Yakub Ali, purtătorul de cuvânt pentru Al-Shabaab din oraşul-port sudic Kismayo, le-a spus reporterilor de la BBC că „Este interzis să faci din morminte, altare"[1].

Profanarea mormintelor a stârnit un val de militantism în rândurile grupării ASWJ, care era mai curând pacifistă, membrii ei începând să se mobilizeze pentru a forma un braţ înarmat, cu scopul de a servi drept contrapondere grupării Al-Shabaab. Recunoscând potenţialul unei deşteptări armate a sufiţilor, Amira Ballarin a început să-i încurajeze pe liderii lor să conceapă o strategie de stopare a înaintării celor din Al-Shabaab. Ea şi Perry Davis au stat de vorbă în repetate rânduri cu şeicii sufiţi şi cu şefii luptătorilor din ASWJ, călătorind în Somalia centrală, pentru a discuta despre campania militară, şi purtându-se ca un stat-major de campanie, format din două persoane. Cei doi se lăudau în faţa oficialilor americani că ASWJ era ca un fel de miliţie personală pentru ei şi că-i învăţaseră pe luptătorii sufiţi cum să recupereze armele de pe câmpul de luptă şi cum să depoziteze muniţia.

După câteva luni de impas, coloane haotice de luptători ai grupării ASWJ au pătruns în El Buur, o poziţie întărită a celor de la Al-Shabaab, din centrul Somaliei. Amira Ballarin exultă şi astăzi, amintindu-şi de un mesaj-text pe care l-ar fi primit, spune ea, în toiul nopţii de la comandanţii din ASWJ: „Am cucerit El Buur!"

[1] „Somali rage at grave destruction", *BBC World Service*, 8 iunie 2009.

*

În 2011, stând în fața televizorului din conacul ei de cărămidă situat în Virginia de Nord și uitându-se la buletine de știri ale rețelei Fox News despre toate revoltele arabe din Africa de Nord, Michele Ballarin nu vedea, în acele imagini, o „primăvară arabă", dătătoare de speranțe. Vedea cum se desfășura un coșmar în fața ochilor: Islamul wahabit radical punea stăpânire pe tot nordul Africii, până pe coasta de vest a continentului. În mintea ei, guvernele autoritare din țări precum Egiptul sau Libia stătuseră ca niște redute în calea răspândirii wahabismului, iar acum fortificațiile lor se prăbușeau. Era convinsă că patronii spirituali și bogați ai wahabismului din Arabia Saudită aveau să pătrundă în regiune cu bani pentru construirea de moschei și de școli religioase și că Statele Unite își pierdeau singurii parteneri în lupta împotriva unui Islam radical. După ea, Muammar Gaddafi va fi fost o brută nemiloasă și dușmanul eroului ei, Ronald Reagan, dar dictatorul libian se situase, totuși, de partea celor virtuoși în lupta definitorie a epocii, dintre bine și rău[1].

Precum o furtună de nisip din deșert, revoltele populare care se răspândeau în toate statele nord-africane erau pe punctul de a îngropa decenii întregi de conducere autoritară. În același timp, însă, prinseseră CIA cu nădragii în vine, iar oficialitățile de la Casa Albă erau conștiente că deși Statele Unite cheltuiesc miliarde de dolari anual, pentru a culege informații și a previziona cataclismele din lume, agențiile de spionaj americane rămăseseră, în acest caz anume, cu câțiva pași buni în urma revoltelor populare: „CIA – spunea un membru de vârf al Administrației Obama – nu a fost pe față în Tunisia. Nu a fost în Egipt. Nu a fost în Libia. Nu a fost pe față în cazul niciuneia dintre aceste revolte, luată individual, și nu a fost pe față nici colectiv, în privința lor". În săptămânile frenetice de după izbucnirea revoltelor arabe, sute

[1] Dintr-un interviu luat de autor Michelei Ballarin.

de analiști de la CIA și din alte agenții de spionaj americane au fost redistribuiți pentru crearea unui sens din toată debandada. Era ca într-un joc de-a prinsul din urmă[1].

Era vorba de prima revoltă de mase din era mediatică a rețelelor de socializare, revoluțiile desfășurându-se prin mesaje pe Twitter și prin actualizări pe Facebook. Nu semăna cu nimic din ce mai văzuseră șefii de la Langley până atunci, iar evenimentele istorice care au precedat-o, de exemplu căderea comunismului, nu veneau deloc în ajutorul acestora, care se luptau să informeze Casa Albă și Departamentul de Stat care dintre dictatorii arabi urma să fie răsturnat de la putere. La o întâlnire a conducerii Agenției, directorul Leon Panetta și-a presat consilierii să pună puțină ordine în furtuna de mesaje digitale: „Chiar nu poate nimeni să colecteze toate mesajele astea într-un singur loc?", a întrebat el, evident încurcat de manifestările tinerei generații.

Dar problema era mai profundă pentru CIA, o Agenție de spionaj, care ajunsese foarte rapid să experimenteze aspectele negative ale propriei reorientări către contraterorism. CIA fusese întemeiată în 1947, premisa fiind că președinții și strategii politici trebuiau să fie avertizați dinainte asupra dinamicii evenimentelor de natură să schimbe fața lumii. Numai că atât președintele George W. Bush, cât și președintele Obama hotărâseră că vânarea și lichidarea teroriștilor ar fi trebuit să fie prioritatea numărul unu a spionilor Agenției. CIA nu avea destui spioni, care să se ocupe numai de spionaj, după cum nu avea destui ofițeri operativi pe teren, în țări precum Egiptul și Tunisia, care să se concentreze pe strângerea de informații despre ce și cum fermenta pe străzi sau despre temerile conducătorilor acelor țări, cum că și-ar fi putut pierde posturile privilegiate ale puterii.

[1] Date oferite de un fost oficial de vârf al spionajului american, care a cunoscut nemijlocit mișcările de analiști în interiorul comunității de informații, după începutul „Primăverii arabe".

CIA se aliase cu servicii de informații care nu aveau niciun fel de scrupule, de peste tot din Orientul Mijlociu și Africa de Nord, formând parteneriate cu servicii de spionaj străine aflate sub directa conducere a unor indivizi precum Hosni Mubarak și Muammar Gaddafi. Asemenea parteneriate ajutaseră CIA să adune scalpuri pentru războiul împotriva terorismului. Directorii de la CIA și Moussa Koussa, șeful serviciului de spionaj atât de brutal din Libia lui Gaddafi, își spuneau pe numele mici, iar spionii americani și cei libieni lucraseră împreună la depistarea, prinderea și încarcerarea în sinistra închisoare libiană Abu Salim a unor oameni suspectați de legături cu Al-Qaida. După ce Gaddafi a pierdut puterea și rebelii au devastat sediul spionajului libian, au fost găsite mormane întregi de documente care prezentau în detaliu legăturile strânse dintre sistemele de informații americane și libiene. Exista chiar o scrisoare adresată lui Moussa Koussa de Porter Goss, fostul director de la CIA, care-i mulțumea șefului spionilor din Libia pentru portocalele proaspete pe care i le trimisese cadou de Crăciun[1].

Aici rezidă cea mai mare parte a problemei: era prea puțin probabil ca spionii libieni sau egipteni să-i prevină cu candoare pe oficialii americani despre cât de fragilă era poziția propriilor guverne. Plus că-i supravegheau pe liderii disidenți îndeaproape, ceea ce făcea dificilă, pentru ofițerii operativi pe care-i avea CIA în metropole precum Cairo, întâlnirea cu grupările de opoziție și culegerea de informații despre frământările civile din țările Africii de Nord. Fostul director de la CIA, Mike Hayden, a recunoscut mai târziu că decizia luată de Agenție, de a se lega de regimurile autoritare din lumea arabă, îi afectase capacitatea de a strânge informații politice și sociale din țările respective. După

[1] Ben Wedeman, „Documents shed light on CIA, Gadhafi spy ties" („Documentele aruncă lumină asupra legăturilor dintre CIA și spionul lui Gaddafi"), cnn.com, 3 septembrie 2011.

cum s-a exprimat el: „Cât de departe vrei să mergi cu acumularea de date despre Frăția Musulmană din Egipt, dacă asta înseamnă să ți-l înstrăinezi pe Omar Suleiman [șeful spionajului egiptean sub regimul Mubarak] și dacă el încetează de a mai fi un bun partener al tău în lupta contrateroristă?"

Șefi de guverne din întreaga lume au salutat încheierea dictaturilor osificate din Africa de Nord. Pentru ofițerii nedormiți, adesea nevrotici, din CTC de la CIA, însă, evenimentele de la începutul anului 2011 nu reprezentau câtuși de puțin motiv de optimism. Nu era vorba numai că asistau la izgonirea de la putere, absolut neceremonioasă, a unor aliați străini apropiați lor. Mai îngrijorător era că niște grupări islamiste care de zeci de ani fuseseră ținute sub călcâiele dictatorilor – de la Frăția Musulmană din Egipt până la grupările radicale din Libia, în privința cărora CIA și spionajul libian conlucraseră pentru a le înăbuși –, acum câștigau putere politică. Vârtejul care se desfășura în lumea arabă risca să genereze – de asta se temeau cei de la CTC – o revenire în prim-plan a unor grupări precum Al-Qaida și altele, afiliate ei.

Această perspectivă îl îmbărbăta pe liderul organizației Al-Qaida, care se ascundea la primul etaj al unui complex rezidențial din orașul pakistanez Abbottabad. Scriindu-le fără încetare scrisori subordonaților săi, în acele săptămâni care aveau să fie și ultimele ale vieții sale, Osama bin Laden afirma sus și tare, în primele luni din 2011, că revoltele arabe erau încununarea unei viziuni pe care el însuși o formulase încă din anii 1990, când înființase Al-Qaida. Fapt este că revoltele nu îndepliniseră nimic din ce prezisese el și că regimurile din Egipt și Tunisia fuseseră date jos de la putere nu de Al-Qaida sau de cei care urmăreau crearea unui califat panmusulman, ci de eforturile depuse de niște tineri la firul ierbii, folosindu-se de tehnologia comunicațională, pentru a duce revoluția mai departe. Dar

Bin Laden tot mai găsea speranță, chiar și în haos. I-a scris unui adjunct al său, exultând, că Secretarul de Stat american, Hillary Clinton, își exprimase temerile că „regiunea va cădea în mâinile islamiștilor înarmați". Lumea, deci, asista, în „aceste zile de revoluții consecutive, la un mare și glorios eveniment", scria el, care, cel mai probabil, „se va întinde, cu voia lui Allah, în cea mai mare parte a lumii islamice"[1].

[1] Scrisoare a lui Osama bin Laden, adresată lui Atiyah Abd al-Rahman, datată 26 aprilie 2011. Textul scrisorii a fost făcut public de Centrul pentru Combaterea Terorismului de la West Point.

Capitolul 14

Demascarea

„Americanii au fost de vină!
Blackwater a fost!
Un alt Raymond Davis!"
Hafiz Muhammad Saeed

Spionul american stătea de câteva săptămâni bune într-o celulă întunecoasă de la închisoarea Kot Lakhpat, la periferia industrială a metropolei Lahore, o puşcărie care nu avea o reputaţie prea bună, pentru felul cum cei încarceraţi acolo mureau în circumstanţe dubioase. Americanul fusese despărţit de restul prizonierilor şi ţinut într-o secţie a stabilimentului dărăpănat, în care gardienii nu purtau arme la ei, o concesie pentru siguranţa lui, pe care oficialităţile americane reuşiseră s-o smulgă de la personalul închisorii. Consulatul Statelor Unite din Lahore negociase o altă măsură de precauţie: câţiva câini gustau din mâncarea lui Raymond Davis, ca să verifice dacă nu i-o garnisise careva cu otravă[1].

Pentru mulţi spioni pakistanezi cu experienţă, omul care stătea în celula respectivă părea să fie cea dintâi probă – şi ce solidă! – pentru suspiciunile lor că o mică armată fusese pusă pe picioare de CIA pe teritoriul Pakistanului, o grupare de *cowboy*

[1] Descrierea condiţiilor de detenţie provine de la un oficial american care avea cunoştinţă despre felul în care era tratat Davis în închisoare.

oricând gata să apese pe trăgaci, care desfășurau o serie întreagă de activități infame. Pentru CIA, dezvăluirea jocului pe care-l făcea Davis în cadrul Agenției arunca o lumină deloc flatantă asupra unui fenomen petrecut după atacurile de la 11 septembrie 2001: cum procedase Agenția, lăsând unele dintre cele mai sensibile activități ale ei în seama unor prestatori din afară și a unor indivizi, în general, fără să aibă nici experiența, nici temperamentul necesare pentru a lucra în zonele de război din lumea islamică.

Fiind al treilea copil al unui zidar sărac și al unei bucătărese, Raymond Allen Davis crescuse într-o căsuță acoperită cu șindrilă din cătunul Strawberry Patch („Stratul de căpșuni") din Big Stone Gap („Marea gaură-n piatră"), un orășel cu șase mii de locuitori din zonele miniere ale Virginiei, numit astfel după golul din munte, din care se prelingea râul Powell[1]. Timid și rezervat, Davis era ieșit din comun de puternic și devenise vedeta liceului din localitate la fotbal american și wrestling. După absolvire, în 1993 se înrolase în armată, la Infanterie, și dăduse o tură prin Macedonia în 1994, ca membru al trupelor de menținere a păcii ale ONU. Când i-a expirat stagiul de cinci ani la Infanterie, în 1998, s-a înrolat din nou, de astă dată în Grupul nr. 3 de Forțe Speciale al Armatei, cu baza la Fort Bragg. A părăsit forțele armate în 2003 și, ca sute de alți foști membri ai trupelor SEAL ale Marinei și de Berete Verzi, a fost angajat de compania lui Erik Prince, Blackwater USA, de unde s-a trezit în scurtă vreme în Irak, pe post de gardian de securitate pentru CIA.

Se cunosc prea puține despre ce și cum a lucrat el pentru Blackwater USA, dar în 2006 plecase de la firmă și, împreună cu soția lui, înființase o firmă privată de pază în Las Vegas. Curând, a fost angajat de CIA ca prestator particular, adică „Ecuson

[1] Matthew Teague, „Black ops and blood money", în *Men's Journal*, 1 iunie 2011, și Mark Mazzetti *et al.*, „American held in Pakistan worked with CIA", în *The New York Times*, 21 februarie 2011.

verde", cum li se spune acestor oameni la Langley, după culoarea ecusoanelor de identificare pe care asemenea prestatori trebuie să le poarte, pentru a putea intra în sediul central. La fel ca Davis, mulți dintre prestatori erau angajați ca să populeze așa-numitul Global Response Staff – în esență, gărzi de corp care călătoreau în zonele de război ca să protejeze ofițerii operativi, să evalueze gradul de siguranță al unor eventuale locuri de întâlnire, chiar să stabilească primul contact cu sursele, pentru a se asigura că ofițerii operativi nu riscau să fie prinși în cine știe ce ambuscadă. Asemenea ofițeri din ramura de securitate a Agenției aveau să nimerească sub un potop de gloanțe în anul următor, pe acoperișul bazei pe care Agenția o avea la Benghazi, în Libia. Cerințele războaielor din Irak și Afganistan sporiseră în așa măsură personalul format din ofițeri de securitate de la CIA, încât Agenția se văzuse nevoită să plătească sume mari de bani unor prestatori privați, care să se ocupe de tot ceea ce ținea de siguranță. Când a fost pentru prima oară detașat de CIA în Pakistan, în 2008, Raymond Davis a lucrat de la baza din Peshawar, câștigând până la două sute de mii de dolari pe an, plus beneficiile și cheltuielile[1].

La mijlocul lunii februarie 2011, Davis era deja la închisoare de câteva săptămâni și părea puțin probabil să fie eliberat prea curând. Cazul de omucidere stârnise pasiuni anti-americane în Pakistan, cu proteste de stradă și editoriale scrise cu purpuriu în ziare, prin care se cerea ca Pakistanul să nu cedeze în fața pretențiilor guvernului de la Washington, de eliberare a lui Davis, ci să-l condamne, în schimb, la moarte. Dovezile de la vremea respectivă arătau că oamenii pe care-i omorâse americanul se dedaseră la câteva furturi mărunte în acea zi, dar mai era o problemă care venea să se

[1] Informațiile despre salariul lui Davis la CIA provin din documente făcute publice de Ministerul de Externe pakistanez, după arestarea lui în Lahore.

adauge: cea de-a treia victimă, individul omorât de SUV-ul american fără însemne, care fugise de la locul accidentului.

Ca să fie lucrurile şi mai proaste pentru el, Davis fusese închis în oraşul Lahore, în care cultura politică era dominată de familia lui Nawaz Sharif. Fostul preşedinte nu-şi ţinea deloc secrete intenţiile de a conduce Pakistanul încă o dată, aşadar, era principalul oponent al preşedintelui Asif Ali Zardari şi al maşinăriei sale politice de la Islamabad, capitala situată la 400 de kilometri distanţă. Cum ambasada americană de la Islamabad se baza pe guvernul condus de Zardari pentru a obţine eliberarea din închisoare a lui Davis, diplomaţii şi-au dat seama curând că preşedintele avea prea puţină influenţă asupra ofiţerilor de poliţie şi judecătorilor din oraşul care era şi fieful rivalului său de moarte.

Dar cel mai important factor care făcea practic sigură o şedere îndelungată a lui Davis la beci era următorul: Administraţia Obama trebuia să comunice guvernului pakistanez ceea ce se bănuia deja şi actul de pistolar al lui Raymond Davis din mijlocul traficului de la Lahore demonstra fără echivoc – nu era doar un diplomat care plimba hârtiile de colo-colo. Munca lui Davis din Pakistan era una de nemărturisit, presupunând zgândărirea unui nerv expus în relaţia şi aşa foarte sensibilă dintre CIA şi serviciul de spionaj pakistanez ISI.

De când gruparea militantă pakistaneză Lashkar-e-Taiba – sau „Armata celor Curaţi" – trimisese comandouri de asasini să ia cu asalt hoteluri de lux de la Mumbai, India, în noiembrie 2008, omorând sau rănind peste 500 de oameni în răstimpul a patru zile de măcel, analiştii de la CIA tot avertizaseră că respectiva grupare căuta să-şi amplifice profilul la nivel global, efectuând atacuri spectaculoase şi dincolo de Asia de Sud. Acest lucru a stimulat Agenţia să trimită mai mulţi agenţi operativi în Pakistan, din fondul de cadre aflat şi aşa în expansiune, care să adune informaţii

despre operațiunile puse la cale de Lashkar-e-Taiba – decizie care a stârnit un conflict nemijlocit între interesele Agenției americane și cele ale omologilor pakistanezi de la ISI. Una era ca spionii americani să bântuie zonele tribale, în căutare de figuri importante din Al-Qaida, și cu totul altceva era ca spionii de la CIA să penetreze metropolele pakistaneze în misiuni informative, care țineau o grupare considerată de ISI o forță intermediară valoroasă.

Lashkar-e-Taiba a fost creată în anii 1990 ca o alianță a diverselor grupări pe care spionajul pakistanez le cultivase, pentru a lupta împotriva sovieticilor în Afganistan. Atenția grupării s-a întors aproape imediat de la războiul din Afganistan către India. Președintele pakistanez Muhammad Zia-ul-Haq a început să trimită luptători din Lashkar-e-Taiba în Kașmir, ca să acționeze acolo ca o contra-greutate la grupările care susțineau independența Kașmirului și despre care se temea c-ar fi putut determina crearea unui stat separat în acea regiune muntoasă disputată, la care atât India, cât și Pakistanul emiteau pretenții. Serviciul ISI cultivase cu atenție gruparea Lashkar-e-Taiba, ca pe un atu important împotriva Indiei, iar faptul că liderii ei operau la vedere ducea în derizoriu „scoaterea în afara legii" în 2002 de către președintele Pervez Musharraf a celor vinovați de atacul ticălos împotriva clădirii Parlamentului indian de la New Delhi. Cartierul-general uriaș al grupării, de la Muridke, o suburbie a orașului Lahore, situată de-a lungul celebrului Mare Drum Principal[1], găzduia o școală islamică radicală *madrassa*, o piață comercială, un spital și chiar o crescătorie de pește. Complexul fusese construit din donațiile unor finanțatori bogați din Arabia Saudită și alte țări din zona Golfului Persic, dar gruparea Lashkar-e-Taiba se ocupa și cu campanii de colectări de fonduri, care aveau mare succes,

[1] *Grand Trunk Road*, arteră de circulație deschisă din timpuri străvechi, care leagă între ele Asia de Sud și Asia Centrală. Pornește de la Chittagong, din Bangladesh, ajungând până la Kabul, în Afganistan (n. tr.).

şi le furniza o panoplie întreagă de servicii sociale săracilor, folosindu-se ca paravan de un aliat – organizaţia Jamaat-ud-Dawah („Partidul adevărului")[1].

Hafiz Muhammad Saeed, liderul carismatic al grupării Lashkar-e-Taiba, care avea 59 de ani la vremea respectivă, stătuse în arest la domiciliu de-a lungul anilor, dar în 2009 Înalta Curte din Lahore a invalidat orice acuzaţie de terorism împotriva lui, punându-l în libertate. Saeed, care era îndesat şi avea o barbă ce-i creştea sălbatic, predica la scenă deschisă în multe zile de vineri, flancat de gărzi de corp, lansând mereu către adepţii săi diatribe despre imperialismul Statelor Unite, al Indiei şi al Israelului. Chiar şi după ce Statele Unite au promis o recompensă de 10 milioane de dolari pentru orice informaţie care l-ar fi putut lega fără echivoc pe Saeed de atentatul de la Mumbai, el a continuat să se mişte liber în spaţiul public, consolidându-şi pe mai departe reputaţia unui soi de Robin Hood în variantă pakistaneză.

Până când se mutase Raymond Davis într-o casă conspirativă, cu alţi câţiva ofiţeri şi prestatori ai Agenţiei, la sfârşitul lui 2010, grosul cadrelor acesteia din urmă, staţionaţi în Lahore, erau implicaţi în colectarea de informaţii despre felul în care creştea gruparea Lashkar-e-Taiba. Cum cei mai mulţi dintre agenţii care lucrau pentru CIA fuseseră aduşi în ţară sub nume false şi cu acoperiri care să le camufleze mişcările, funcţionarii spionajului pakistanez nu puteau decât bănui cu ce se ocupau americanii.

Ca să-şi introducă în Pakistan şi mai mulţi dintre spioni, CIA s-a folosit de regulile prea puţin cunoscute, care funcţionau când era vorba să obţii vize pentru americani. Departamentul de Stat, CIA şi Pentagonul aveau, fiecare, canalul său prin care solicitau vize pentru personalul propriu – şi toate cererile aterizau pe masa lui

[1] Fundalul operaţiunilor grupării Lashkar-e-Taiba provine dintr-un interviu cu C. Christine Fair, de la Universitatea din Georgetown, o expertă în tot ce ţine de această organizaţie.

Husain Haqqani, ambasador pro-american al Pakistanului la Washington[1]. Fost politician și profesor la Universitatea din Boston, Haqqani primise ordine de la Islamabad să fie indulgent în acordarea de vize, pentru că mulți dintre americanii care mergeau în Pakistan urmau – cel puțin oficial – să administreze milioane de dolari sub formă de ajutoare străine în bani, pentru țara sa. Când au avut loc omorurile din Lahore, la începutul lui 2011, erau atât de mulți americani care operau în Pakistan, sub identități și legitime, și false, încât nici măcar ambasada Statelor Unite de la Islamabad nu avea niște evidențe clare, cu ajutorul cărora să țină socoteala tuturor acestor identități și a locurilor pe unde umblau acei oameni.

Ambasada Statelor Unite de la Islamabad reprezintă, în esență, o fortăreață în interiorul altei fortărețe, un amalgam de clădiri închise între ziduri înalte, coafate cu suluri de sârmă ghimpată și camere de supraveghere, înconjurate, la rându-le, de un rând exterior de ziduri, cele două inele fiind separate printr-o zonă cu verdeață, denumită Enclava Diplomatică, de restul orașului. Deși păreau să fie niște măsuri de siguranță excesive – și oarecum nediplomatice –, pentru ca reprezentanța guvernului Statelor Unite să fie sihăstrită în spatele atât de multor betoane și oțeluri, din punctul de vedere al americanilor, toată situația era motivată: fosta clădire în care era găzduită ambasada fusese incendiată, în 1979, de niște studenți înrăiți care protestau pe motivul dat de niște rapoarte false, cum că Statele Unite ar fi orchestrat ocuparea Marii Moschei de la Mecca[2]. În realitate, o grupare islamică radicală,

[1] Sistemul de vize de călătorie în Pakistan pentru americani a fost descris de un funcționar american de la Islamabad, care cunoaște procesul în mod nemijlocit.

[2] Cea mai bună relatare a incendierii ambasadei, din 1979, este oferită de Steve Coll, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, Penguin Press, New York, 2005.

desprinsă din alta, pusese stăpânire pe moschee şi luase ostatici dintre sutele de mii de musulmani care veniseră la Mecca în hagialâc[1]. În interiorul ambasadei, treaba diplomaţilor şi treaba spionilor sunt, în mare parte, ţinute separate: centrul CIA ocupă un labirint de birouri în propria-i latură a complexului de clădiri, unde accesul se face pe uşi cu încuietori cifrate.

Dar, după ce Raymond Davis a fost reţinut de poliţia din Lahore, ambasada s-a transformat într-o clădire despărţită nu numai de geografie. Cu numai două zile înainte să aibă loc omorurile din Lahore, CIA îşi trimisese un nou şef de centru la Islamabad, cel mai recent dintr-o serie care semăna cu nişte mingi de tenis lansate dintr-un tun de servire, la principalul avanpost al Agenţiei din Pakistan. Postul său anterior în străinătate fusese la Moscova, unde CIA îşi trimisese cei mai vicleni şi mai capabili ofiţeri pe vremea Războiului Rece, iar mai recent desemnase oameni destul de duri, încât să se izbească-n capete cu cei de la serviciul SVR[2], întruchipare post-sovietică a KGB-ului. Încăpăţânat şi provenit din şcoala veche, noul şef de centru nu venise în Pakistan ca să fie prietenos cu ISI[3]. Dimpotrivă, intenţiona să recruteze şi mai mulţi agenţi pakistanezi, care să lucreze pentru CIA chiar sub nasul celor de la ISI, să extindă supravegherea cu mijloace electronice a birourilor serviciului pakistanez şi, mai degrabă, să nu împartă informaţiile cu ofiţerii din spionajul ţării-gazdă. O asemenea abordare agresivă în materie de spionaj era denumită în interiorul CIA – Regulile Moscovei. De-acum, strategia urma

[1] Fiecare musulman care-şi permite acest lucru trebuie neapărat să facă, măcar o dată în viaţă, un pelerinaj la Mecca, devenind astfel *hagi*. Este unul dintre cei cinci stâlpi ai credinţei islamice. Marile pelerinaje se fac, de obicei, în ultima lună a anului islamic, iar atunci se adună la Mecca milioane de oameni (n. tr.).

[2] Iniţialele cuvintelor ruseşti *Slujba vneşnîi razvedki*, adică Serviciul de Informaţii Externe al Federaţiei Ruse, axat pe spionajul civil extern (n. tr.).

[3] Şeful centrului CIA de la Islamabad este în continuare sub acoperire.

să fie aplicată și în Pakistan, așa încât noul șef se simțea ca la el acasă în centrul CIA de la Islamabad.

Pentru această atitudine inflexibilă, aproape imediat a intrat în conflict cu ambasadorul american de la Islamabad, Cameron Munter, un diplomat de carieră pedant, originar din California și care-și luase doctoratul în istorie la Universitatea Johns Hopkins din Baltimore, Maryland. Munter avansase în ierarhia birocratică a Departamentului de Stat, în principal în Europa, după care acceptase câteva posturi în Irak, cel mai recent preluând șefia misiunii americane de la Islamabad, la finele lui 2010. Aceasta era considerată una dintre cele mai importante și mai dificile numiri din cadrul Departamentului de Stat, iar Munter se mai confrunta și cu povara faptului că-i succedase, la postul pakistanez, Annei Patterson, o diplomată agresivă care cultivase în cei trei ani dinaintea sosirii lui legături strânse cu oficialități din ambele Administrații, Bush, apoi Obama. Mai mult, obținuse prețuirea din partea șefilor de la CIA, pentru sprijinul neclintit pe care-l acordase loviturilor cu drone înarmate, în zonele tribale.

Munter, însă, vedea lucrurile diferit, fiind sceptic în privința beneficiilor pe termen lung ale operațiunilor de contraterorism desfășurate în Pakistan[1]. Sosind la Islamabad într-un moment în care se vedea clar cum și cât de repede se deteriorau relațiile dintre Statele Unite și Pakistan, Munter și-a pus întrebarea dacă nu cumva ritmul în care avansa războiul cu dronele submina relațiile cu un aliat important, doar de dragul rezolvării grăbite a comandamentului de a lichida niște teroriști de mâna a doua. Dar Munter avea să constate curând că vederile sale în privința

[1] Dinamica relațiilor dintre șeful centrului CIA de la Islamabad și ambasadorul american Cameron Munter a fost descrisă de cinci oficialități americane. O mare parte din relatarea confruntărilor dintre cei doi și descrierea mai amplă a deliberărilor pe marginea episodului Raymond Davis provin de la cei cinci funcționari.

programului dronelor nu aveau, în ultimă instanță, prea mare importanță. Sub Administrația Obama, când venea vorba despre tot ce ținea de război și de pace în Pakistan, numai ce credea CIA conta cu adevărat.

Cum Raymond Davis lâncezea la închisoare, Munter a susținut că era esențial să meargă imediat la șeful cel mare de la ISI, general-locotenentul Ahmad Shuja Pasha, cu care să cadă la o înțelegere. Statele Unite ar fi recunoscut că Davis lucra pentru CIA, familiile victimelor din Lahore ar fi fost despăgubite în secret, iar Davis ar fi fost scos în liniște din țară, urmând să nu se mai întoarcă niciodată în Pakistan. Dar CIA s-a opus. Davis adunase informații despre o grupare militantă care avea legături strânse cu ISI, iar Agenția nu voia să recunoască deschis acest lucru. Oficialitățile de la CIA se temeau că Davis ar fi fost pierdut, dacă li se cerea milă celor de la ISI. Ar fi putut fi ucis în închisoare, înainte să apuce Administrația Obama să exercite destulă presiune asupra autorităților de la Islamabad, să-l elibereze pe motivul c-ar fi fost un diplomat străin, care se bucura de imunitate diplomatică în fața legislației locale – chiar și față de legile care interziceau omorul. În ziua în care Davis fusese arestat, șeful centrului CIA intrase în biroul lui Munter și anunțase că fusese luată decizia de a-i ține la respect pe pakistanezi. Nu face nicio înțelegere, îl avertizase el pe ambasador – Pakistanul este inamicul.

O asemenea strategie însemna că oficialitățile americane, de sus până jos, trebuiau să bată câmpii, în public și în particular deopotrivă, despre ce anume făcea Raymond Davis în Pakistan. Pe 15 februarie, la peste două săptămâni de la focurile de armă, președintele Obama s-a hotărât să comenteze, pentru prima oară, cazul Davis, într-o conferință de presă. Chestiunea era simplă, a spus Obama: „Diplomatul nostru din Pakistan", Davis, trebuia să fie pus imediat în libertate, pe baza „principiului foarte simplu"

al imunității diplomatice. „Dacă diplomații noștri se află în altă țară", a zis președintele, „înseamnă că ei nu pot fi supuși cercetării penale în sistemul juridic al acelei țări"[1].

A-l numit „diplomat" pe Davis era corect din punct de vedere tehnic. El fusese introdus în Pakistan cu ajutorul unui pașaport diplomatic, ceea ce l-ar fi protejat, în condiții normale, de cercetarea penală într-o țară străină. Dar, după ce omorâse acei oameni în Lahore, pakistanezii nu mai erau deloc receptivi la dezbaterea unor puncte rafinate din legislația internațională. Din punctul lor de vedere, Davis era un spion american, care nu fusese declarat serviciului de spionaj pakistanez ISI și despre care CIA încă nu recunoscuse că-l avea sub control. Cu puțin timp înaintea conferinței de presă a președintelui Obama, șeful de la ISI, generalul Pasha, se deplasase la Washington pentru a discuta cu Leon Panetta și a afla mai multe în această privință. Era cvasi-convins că Davis lucra pentru CIA și i-a sugerat lui Panetta ca respectivele două agenții de spionaj să rezolve problema în liniște. Stând în biroul lui Panetta, generalul i-a spus acestuia o întrebare directă: Era Davis angajatul Agenției americane?

Nu, i-a răspuns Panetta, nu-i de-al nostru – după care i-a spus că problema nu mai depindea de el și că de-acum era procesată pe canalele Departamentului de Stat. Când a părăsit cartierul-general al Agenției, generalul Pasha era furios și a plecat hotărât să lase soarta lui Raymond Davis pe mâinile judecătorilor din Lahore. Statele Unite au îngăduit să le scape șansa de a încheia disputa rapid, le-a spus el celor care-l însoțeau[2].

---

[1] Din conferința de presă a președintelui Barack Obama, 15 februarie 2011.

[2] Detaliile întâlnirii dintre Panetta și Pasha provin de la doi oficiali pakistanezi și din conținutul unui memorandum intern al firmei private de spionaj Stratfor, făcut public de Wikileaks. Textul memorandumului e disponibil la adresa: http://wikileaks.org/gifiles/docs/1664671_re-alpha-insight-afghanistan-pakistan-isi-chief-not-for.html.

*

Faptul că directorul Agenției superviza o vastă rețea clandestină de spioni americani în Pakistan, după care se prefăcea că nu știa nimic în fața directorului de la ISI despre amploarea războiului secret purtat de Statele Unite în țara lui, arăta cât de mult degenerase relația dintre cele două servicii de spionaj de pe vremea când Asad Munir făcea echipă cu CIA la Peshawar, în 2002, ca să-l vâneze împreună pe Osama bin Laden în vestul Pakistanului. Lucrurile stăteau mult mai rău și față de anul 2006, când ISI le permisese lui Art Keller și altor agenți de la CIA să acționeze, din baze militare pakistaneze, în zonele tribale. Unde și când se stricaseră atât de tare?

Deși cele două agenții de spionaj avuseseră o relație încordată încă de la începutul războiului afgan, adevărata ruptură s-a produs în iulie 2008, când ofițerii postați de CIA la Islamabad i-au făcut o vizită generalului Ashfaq Parvez Kayani, comandantul forțelor armate pakistaneze, ca să-l informeze că președintele Bush tocmai semnase mai multe ordine secrete care autorizau o nouă strategie în războiul dronelor. CIA nu-i mai dădea Pentagonului avertismente prealabile, înaintea lansării de rachete de pe drone *Predator* sau *Reaper* asupra zonelor tribale. Din acel moment, i-au spus ofițerii spionajului american generalului Kayani, campaniile de lichidare duse de CIA în Pakistan aveau să constituie un război unilateral.

Decizia fusese luată la Washington, după luni întregi de controverse aprige pe marginea proliferării militantismului în zonele tribale din Pakistan; o evaluare internă a celor de la CIA o declarase comparabilă cu ceea ce se întâmplase când Al-Qaida își găsise refugiu în Afganistan, în perioada premergătoare atacurilor de la 11 septembrie 2001. Documentul strict secret al Agenției, datat 1 mai 2007, conchidea că Al-Qaida se dovedea mai periculoasă ca oricând, începând cu 2001, din cauza bazei de operațiuni

pe care islamiștii și-o stabiliseră în Waziristanul de Nord, Waziristanul de Sud, Bajaur și alte zone tribale[1].

Evaluarea a devenit piatra unghiulară a unei discuții despre chestiunea pakistaneză, care s-a întins pe un an. Unii experți în Pakistan de la Departamentul de Stat au avertizat că amplificarea războiului dus de CIA în Pakistan avea să alimenteze furia anti-americană de pe străzi și că risca să împingă țara peste marginea hăului. Dar oficialitățile din cadrul CTC de la CIA susțineau escaladarea campaniei de atacuri cu drone, fără încuviințarea celor de la ISI. De la uciderea lui Nek Muhammad, în 2004, spuneau aceștia, avuseseră loc mai puțin de 25 de atacuri cu drone în Pakistan, și numai trei dintre ele uciseseră militanți aflați pe lista „țintelor de top" de la CIA. Alte potențiale atacuri fuseseră oprite în ultima clipă, din cauza întârzierilor în obținerea de aprobări pentru ele din partea pakistanezilor sau pentru că țintele păruseră să fi fost avertizate și o luaseră din loc. Cei care stabileau țintele, în cadrul Centrului de Contraterorism, încercaseră să adune probe în sprijinul alegațiilor că membri ai Direcției S de la ISI – ramura despre care se știa că avea legături istorice cu grupările militante – îi avertizaseră pe islamiști, dar o dovadă clară nu se găsise.

Spre deosebire de anii anteriori, când anumiți ofițeri operativi de la CIA îi luaseră în derâdere pe agenții CTC, numindu-i filistini și „băieței cu jucărele", în 2008, diversele facțiuni din interiorul Agenției de spionaj se uniseră în jurul ideii că trebuia intensificată campania de utilizare a dronelor. De la finele lui 2005, se reușise obținerea mai multor surse în zonele tribale, care puteau furniza informații mai precise despre locurile unde se găseau liderii organizației Al-Qaida. Mai mult, furnizorul din domeniul apărării, General Atomics, își mărise producția de drone *Predator* și

[1] Dintr-un document clasificat de la CIA, descris de doi funcționari superiori din spionajul american.

Reaper, permiţându-le celor de la CIA să propună o supraveghere cvasiconstantă, cu aparate de zbor fără pilot uman, a complexelor de clădiri în care se suspecta că s-ar fi ascuns membrii grupării teroriste şi a bazelor în care aceştia se antrenau. În cadrul diviziei analitice de la CIA, zisă Direcţia de Informaţii, analiştii deciseseră că lansarea de operaţiuni unilaterale în Pakistan, spre deosebire de ceea ce-i îngrijorase pe funcţionarii Administraţiei Bush ani de zile, nu era de natură să ducă la răsturnarea guvernului secular şi la emergenţa unei puteri islamiste în Pakistan. Analiştii ajunseseră la concluzia că guvernarea civilă de la Islamabad, condusă de Asif Ali Zardari, care fusese ales după ce fostul preşedinte, generalul Musharraf, cedase în faţa celor care-i cereau demisia, era suficient de puternică pentru a rezista în faţa oricărei recrudescenţe a nemulţumirii publice, care ar fi putut rezulta în urma intensificării atacurilor cu drone.

Schimbarea de conducere de la Pentagon contribuise şi ea la schimbarea de atitudine şi adoptarea unei poziţii mai agresive de către Administraţia Bush, în Pakistan. Cu toate eforturile sale de a-şi extinde propria capacitate de autorizare, atunci când venea vorba să desfăşoare trupe destinate operaţiunilor speciale în afara zonelor de război declarate, Donald Rumsfeld fusese, de fapt, precaut şi nu lansase chiar aşa de multe operaţiuni de tipul „bocanci pe teren" pe teritoriul Pakistanului, de teama unei reacţii negative a populaţiei, care i-ar fi putut slăbi poziţia preşedintelui Musharraf. Dar, odată Musharraf plecat de la putere, succesorul lui Rumsfeld, Robert Gates, a fost de părere că Statele Unite puteau să-şi asume mai multe riscuri în Pakistan. Gates, care fusese director la CIA, ajutase la ducerea campaniei acoperite împotriva sovieticilor de către Agenţie în Afganistan, în anii 1980, şi înţelesese care erau beneficiile unui parteneriat cu Pakistanul. Dar avea şi o viziune plină de pizmă asupra felului în care concepea Pakistanul propria-i siguranţă şi era convins că Islamabadul n-ar fi acţionat

niciodată agresiv împotriva grupărilor militante din zonele tribale, dacă nu avea nici interesul, nici capacitatea de a face lucrul acesta. În timpul primei sale călătorii în Afganistan ca Secretar al Apărării, Gates a participat, într-o cameră sigură de instructaj de la baza aeriană Bagram, la o reuniune în care contraamiralul Robert Harward, şef-adjunct al JSOC, a prezentat o trecere în revistă clasificată a tuturor complexelor de clădiri din zonele tribale, unde credeau militarii că s-ar fi ascuns agenţii organizaţiei Al-Qaida. „Păi... şi de ce nu vă duceţi peste ei să-i prindeţi?"[1], a întrebat Gates.

Aşa că, în iulie 2008, când directorul Agenţiei, Michael Hayden, şi adjunctul său, Stephen Kappes, au sosit la Casa Albă, pentru a prezenta preşedintelui Bush şi cabinetului său de război planul Agenţiei de a purta un război unilateral în munţii Pakistanului, nu a fost o tocmeală prea dificilă să-i vândă unui preşedinte frustrat ceea ce oricum îşi dorea. „O să încetăm de a mai juca jocul ăsta", le-a spus Bush. „Nenorociţii ăştia omoară americani. M-am săturat."[2] În acest fel a început ceea ce avea să devină asaltul nimicitor, prelungit pe ani întregi, al dronelor asupra zonelor tribale, pe care preşedintele Obama l-a continuat când şi-a preluat funcţia. Şi, pe măsură ce relaţia dintre CIA şi ISI se deteriora, de la Langley au fost trimişi la Islamabad şefi de centre, care-şi cheltuiau mult mai puţin timpul şi energia pentru a construi relaţii bazate pe bunăvoinţă cu spionii pakistanezi, decât predecesorii lor. Richard Blee, fostul şef al unităţii de vânare a lui

[1] Dintr-un interviu luat de autor unui cadru militar superior, care a fost de faţă la prezentare.

[2] Replica lui Bush de la prezentarea făcută de CIA este menţionată în cartea lui Bob Woodward, *Obama's Wars*, Simon & Schuster, New York, 2010, pp. 4–5. Cea mai detaliată relatare despre această prezentare făcută de CIA în iulie 2008 se găseşte în Eric Schmitt şi Thom Shanker, *Counterstrike: The Untold Story of America's Secret Campaign Against Al-Qaeda*, Times Books, New York, 2011.

Osama bin Laden de la CIA și fost șef de centru la Islamabad, se plângea că la CIA „școala «să v-o trag» a preluat frâiele". Începând cu anul 2008, CIA și-a rotit o serie întreagă de ofițeri operativi experimentați pe la Islamabad și fiecare dintre ei a părăsit Pakistanul și mai înrăit decât cel dinaintea lui.

Unul dintre acei șefi de centru, John Bennett, era un ofițer cu stagii vechi în clandestinitate, care condusese operațiuni ale Agenției în Somalia de la centrul CIA din Nairobi, și mai recent de la centrul CIA din Africa de Sud. Ofițer din generația de după Comisia Church, Bennett a sosit în Pakistan cu câteva dintre preocupările despre operațiunile de lichidare dirijată ale Agenției, pe care le împărtășeau mulți alții ca el, dar experiența pe care a trăit-o în Pakistan l-a făcut să-și schimbe treptat punctul de vedere. A început să vadă în drone singurul mijloc eficient, capabil să distrugă Al-Qaida din Pakistan, mai ales că aproape tot ce ținea de împărțirea informațiilor între CIA și ISI ținea și de domeniul trecutului. Relația dintre el și cei de la ISI a devenit glacială, atunci când Bennett și-a pus mintea să cerceteze ce rol jucase agenția de spionaj pakistaneză în alimentarea opoziției interne față de campania loviturilor cu drone, iar când a părăsit Pakistanul în 2010 Bennett căpătase deja o viziune cinică asupra celor de la ISI. Colegilor săi, le descria mai târziu timpul pe care-l petrecuse în Pakistan și relația cu ISI ca fiind „niște ani din viață la care nu m-aș mai întoarce niciodată". Succesorul lui Bennett în funcția de șef de centru, care a săpat și mai adânc în ceea ce era, după el, o campanie propagandistică a celor de la ISI, de atâțare a mâniei în privința loviturilor de drone, a trebuit să părăsească țara în mare grabă, când identitatea sa a fost dezvăluită presei pakistaneze. La CIA, s-a bănuit că indiscreția provenea de la ISI, ca represalii pentru că generalul Pasha fusese inculpat într-un proces ținut la New York, pe care-l intentaseră victimele atacurilor de la Mumbai, din 2008.

Până și multe dintre operațiunile care, la o primă vedere, păruseră de natură a semnala o nouă eră de bunăvoință în relațiile dintre CIA și ISI au sfârșit într-o atmosferă de reciproce învinuiri și arătări cu degetul. În ianuarie 2010, în timpul mandatului de șef de centru al lui Bennett, o echipă secretă americană de ofițeri de la CIA și militari de la operațiuni speciale, care lucrau la Karachi, au localizat un telefon mobil într-o casă din Baldia Town, o mahala din partea de vest a metropolei atât de întinse. Cum CIA nu desfășura operațiuni unilaterale în interiorul orașelor mari pakistaneze, americanii i-au anunțat pe cei de la ISI despre informațiile pe care le obținuseră. Soldații și polițiștii pakistanezi au pornit imediat într-un raid-surpriză asupra casei respective[1].

Cu toate că Agenția nu știa dinainte, ascuns în acea casă era múllahul Abdul Ghani Baradar, omul considerat a fi comandantul militar al talibanilor afgani și al doilea în conducerea organizației, după múllahul Mohammed Omar. Numai după ce suspecții din casă au fost arestați și supuși interogatoriilor, s-a aflat și la CIA că Baradar se număra printre deținuți. Cei de la ISI l-au dus în arest într-o zonă industrială a Islamabadului și le-au refuzat omologilor de la CIA orice acces la el. „În momentul acela, chiar că s-au complicat lucrurile", explica un fost ofițer al Agenției.

Fusese întregul episod o cursă? În Pakistan circulaseră zvonuri, ce-i drept, că Baradar intenționa să încheie o înțelegere cu americanii și să-i aducă pe talibani la masa negocierilor, în Afganistan. Manevraseră cumva cei de la ISI toată arestarea, furnizându-le informații omologilor de la CIA, pentru ca Baradar să poată fi luat de pe străzi, iar discuțiile de pace avute în vedere să fie zădărnicite? Jucase ISI pe degete agenția de spionaj americană? Nici după câteva luni, oficialitățile de vârf de la Langley nu au putut răspunde la aceste întrebări.

[1] Relatarea felului în care a fost capturat múllahul Baradar provine de la cinci funcționari diferiți din spionajul american și cel pakistanez.

*

Bănuiala puternică a celor de la CIA, că ISI făcea în continuare un joc dublu în privința talibanilor afgani, atârna greu în balanța relațiilor dintre cele două agenții de spionaj, dar au existat, cu toate acestea, câteva operațiuni comune care au produs reușite informaționale de calibru. În iunie 2010, la opt luni după ce lumea întreagă auzise de numele Raymond Davis, ele au pus la cale în tandem o acțiune de monitorizare, interceptând telefoanele mobile ale unui grup de arabi suspectați că le furnizau suport logistic liderilor din Al-Qaida, care se ascundeau în Pakistan. Și totuși, operațiunea lor n-a fost „comună" decât până la un punct. CIA nu le-a spus pakistanezilor că unul dintre numerele de telefon îi aparținea lui Abu Ahmed al-Kuwaiti, pseudonimul unui bărbat pe care agenții deja prinși ai organizației Al-Qaida îl identificaseră de mai mulți ani pentru Agenție ca fiind un curier personal de care se folosea Osama bin Laden[1]. De când se aflase prima dată despre Al-Kuwaiti, calea către acest curier îi condusese pe ofițerii Agenției într-o sumedenie de fundături și abia în 2007 CIA primise un pont de la un serviciu de informații străin, că numele lui real era Ibrahim Saeed Ahmed. Era un nume mai mult decât frecvent în lumea musulmană, dar noua informație le permisese celor de la Agenția pentru Securitate Națională să localizeze, încetul cu încetul, un număr de telefon celular utilizat de curier și să-l paseze celor de la CIA, pentru operațiunea de monitorizare a telefonului.

În vara anului 2010, telefonul supravegheat al lui Al-Kuwaiti a primit un apel. Era un prieten de-al curierului, care lua legătura cu el dintr-o țară din regiunea Golfului Persic, iar americanii au ciulit urechile: „Ne-ai lipsit. Unde ai fost?", a întrebat celălalt bărbat.

[1] Dintr-un interviu al autorului cu doi oficiali din spionajul american și din cartea lui Peter Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown, New York, 2012, pp. 122–124.

Al-Kuwaiti a dat un răspuns vag, dar interesant pentru cei care ascultau: „M-am întors lângă oamenii cu care eram și înainte"[1], a zis el.

Mesajul codificat a părut important. Al-Kuwaiti sugera că lucra iarăși cu și pentru Al-Qaida, poate chiar având o legătură directă cu Osama bin Laden. Folosind o tehnologie de geo-localizare, pentru a descoperi locul din care Al-Kuwaiti își folosea telefonul celular, agenții de la NSA și-au restrâns aria de căutări la o zonă din jurul orașului Peshawar. Acest lucru avea sens, dacă Al-Kuwaiti făcea naveta înspre și dinspre zonele tribale, unde se considera că se ascundeau cei mai mulți dintre liderii de la vârful organizației Al-Qaida – cu toate că exista, pe atunci, un grup de analiști de la CIA care suspectau că Bin Laden se ascundea în altă parte, poate chiar în zonele de locuire sedentară ale Pakistanului. Era doar o bănuială, bazată, într-o oarecare măsură, doar pe un proces de eliminare: CIA se concentrase ani întregi pe zonele tribale, fără să fi obținut nici cea mai mică dovadă că liderul organizației teroriste s-ar fi ascuns acolo. De la un punct încolo era logic să începi să mai cauți și în alte părți.

Bănuiala s-a dovedit a fi corectă. La două luni după apelul pe telefonul celular, un bărbat pakistanez care lucra pentru CIA l-a zărit pe Al-Kuwaiti la Peshawar, la volanul unei mașini de teren Suzuki Potohar albe, care avea roata de rezervă atașată de portiera de la spate. L-a urmărit pe Al-Kuwaiti, care a ieșit din oraș – dar nu înspre vest, către zonele tribale și munții înzăpeziți. Mașina de teren a parcurs în jur de două sute de kilometri spre est, până la un sat liniștit, situat la nord față de Islamabad, unde-și are sediul principala academie de pregătire militară a Pakistanului și unde se refugiază mulți ofițeri pakistanezi în retragere, care-și omoară timpul trosnind mingile de golf pe unul dintre cele mai bune terenuri de golf din Pakistan. Acolo, în satul Abbottabad,

[1] *Ibidem*, 2012, p. 123.

mașina Suzuki albă a intrat într-un complex de clădiri, înconjurat de ziduri de beton înalte de aproape patru metri. Pe deasupra zidurilor, se vedeau etajele superioare ale unei reședințe mari, al cărei ultim etaj se distingea de celelalte prin faptul că avea doar niște fante înguste, opace, pe post de ferestre[1]. Clădirea nu avea nici linie telefonică, nici conexiune la Internet. Cine locuia înăuntru căuta să stea detașat de lumea exterioară.

În lunile următoare, Leon Panetta i-a îndemnat pe subalternii săi de la CTC al Agenției să se gândească la câteva scheme de-a dreptul exotice de a stabili cine anume se ascundea în acea casă – unii dintre ei amintindu-și de perioada în care CIA nu deținea o flotilă de avioane *Predator* și nu se dădea înapoi de la utilizarea de baloane cu aer cald, pentru a spiona taberele de pregătire ale lui Bin Laden din Afganistan. Ofițerii Centrului au adus un teleobiectiv cu o lentilă uriașă, cel mai mare din câte existau, și au propus amplasarea lui în munții situați la o depărtare de câțiva kilometri. O casă conspirativă, pe care CIA și-o amenajase discret nu departe de complexul de clădiri vizate, nu oferea o linie de vedere clară înspre casa principală, așa încât nu se putea folosi teleobiectivul din acel punct de observație[2]. Săptămâni întregi, sateliții-spioni au făcut mii de fotografii ale casei, în timp ce survolau Pakistanul, dar ochii din cer nu au reușit să producă nicio dovadă fermă că Osama bin Laden s-ar fi ascuns acolo.

Agenția s-a tot uitat, așteptând o fărâmă de dovadă concretă, care ar fi putut aduce la bun sfârșit o vânătoare de aproape zece ani, pentru prinderea unui om.

Cum CIA se concentra pe cel mai promițător pont privitor la Bin Laden, de când liderul terorist scăpase din bârlogul de la

[1] Peter Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown, New York, 2012, p. 4.

[2] Dintr-un interviu al autorului cu doi ofițeri superiori din spionajul american.

Tora Bora, din Afganistan, şi fugise peste frontieră în Pakistan, în 2001, era mai mult decât nepotrivit faptul că unul dintre ofiţerii săi acoperiţi zăcea într-o puşcărie din Lahore, cu perspectiva de a fi acuzat de o dublă crimă. Partidele islamiste de la Islamabad organizau proteste de stradă şi ameninţau să treacă la răzmeriţe violente, dacă Raymond Davis nu era judecat şi spânzurat pentru cele două crime. Diplomaţii americani din Lahore îl vizitau pe Davis în mod regulat, dar Administraţia Obama continua să obstrucţioneze guvernul pakistanez, în legătură cu natura muncii pentru care venise Davis în acea ţară. Iar episodul a mai făcut o victimă.

Pe 6 februarie, văduva îndurerată a unuia dintre cei ucişi de american a înghiţit o cantitate fatală de otravă de şobolani şi a fost dusă în mare grabă la spitalul din Faisalabad, unde medicii i-au făcut spălătură stomacală. Femeia, care se numea Shumaila Faheem, era convinsă că Statele Unite şi Pakistanul aveau să cadă la o înţelegere secretă, pentru eliberarea din închisoare a ucigaşului soţului ei, idee pe care le-a explicat-o medicilor, de pe patul de spital. „Deja îl tratează pe ucigaşul soţului meu ca pe o mare figură în arestul poliţiei şi sunt sigură că-i vor da drumul, din cauza presiunii internaţionale", a zis ea. „Individul mi-a omorât bărbatul şi eu cer să se facă dreptate. Nu-mi pasă că-i american. Nu trebuie lăsat să scape nepedepsit."[1] A murit, la scurt timp după aceea, şi a devenit pe loc o martiră pentru grupările din Pakistan, care transformaseră afacerea Davis într-o *cause célèbre*.

Furia pricinuită de tot scandalul din jurul spionului american devoalat a escaladat rapid, ameninţând să pună capac majorităţii operaţiunilor desfăşurate de CIA în Pakistan şi, eventual, să arunce de pe şine chiar şi operaţiunea de strângere de informaţii de la Abbottabad. Însă CIA s-a ţinut ferm pe poziţiile sale şi a trimis funcţionari de vârf la Islamabad, care i-au spus

[1] Ahtishamul Haq, „Raymond Davis case: Wife of man killed commits suicide", în *The Express Tribune*, 7 februarie 2011.

ambasadorului Munter să se țină și el ferm de strategia stabilită: să-i forțeze pe pakistanezi să-l elibereze pe Davis și să-i amenințe cu cele mai sumbre consecințe, dacă nu se supuneau. Să zgândăre acest subiect dureros, că precis reveneau ei la sentimente mai bune.

Dar Munter hotărâse deja că strategia celor de la CIA nu funcționase, așa încât el și alte oficialități americane începuseră să pună la punct un alt plan. După discuții între Casa Albă, Departamentul de Stat și conducerea de la Washington a Agenției, Munter l-a abordat pe șeful de la ISI, generalul Pasha, mărturisindu-i deschis: Davis era de la CIA și Statele Unite cereau ca el să fie scos din țară cât mai repede cu putință.

Pasha, însă, n-avea de gând să-i lase pe americani să scape chiar atât de ușor. Încă mai spumega de furie că Leon Panetta îl mințise, așa că domnii americani puteau foarte bine să se zvârcolească, pentru că Davis rămânea la închisoare, până când stabilea el – în ritmul lui personal – care ar fi fost cea mai bună soluție de rezolvare a chestiunii.

După mai bine de o săptămână, Pasha a luat legătura cu Munter, pentru a-i comunica răspunsul său. Era vorba de o soluționare pur pakistaneză, bazată pe o tradiție străveche, care permitea ca problema să fie tranșată în afara sistemului judiciar, altminteri imprevizibil. Generalul Pasha pusese la punct planul împreună cu mai multe oficialități pakistaneze, inclusiv cu ambasadorul Haqqani de la Washington. Plata pentru acțiunile lui Davis urma să vină sub forma „banilor de sânge" – sau *dyiat* –, o tradiție în consonanță cu legea *sharia*, care prevedea ca familiile victimelor să fie recompensate pentru membrii lor care fuseseră uciși. Totul se desfășura în liniște, CIA făcea plățile secrete, și Davis era eliberat din închisoare[1].

[1] Detaliile discuțiilor dintre Munter și Pasha și relatarea ulterioară a evenimentelor care au condus la eliberarea lui Raymond Davis provin din interviuri luate de autor unor oficialități atât americane, cât și pakistaneze.

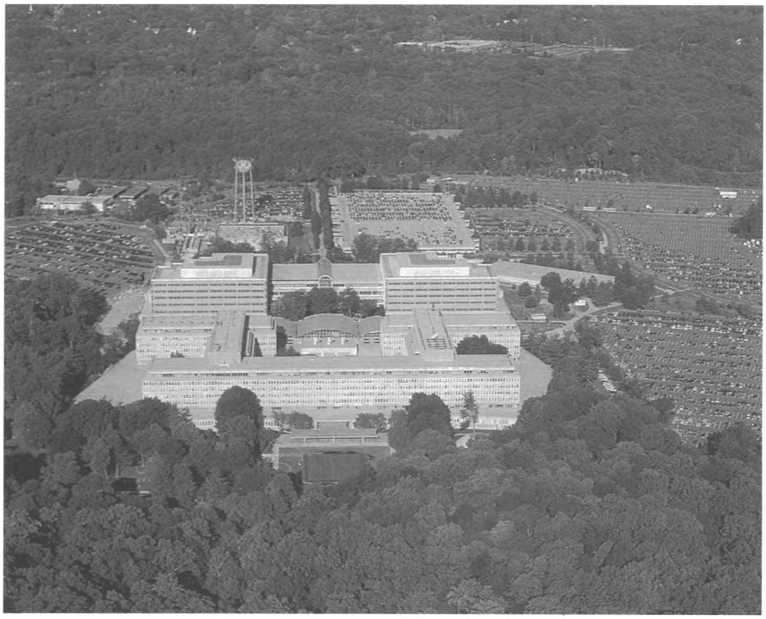

Vedere aeriană cu sediul CIA, Langley, Virginia.

Donald Rumsfeld (n. 1932), secretar al Apărării între anii 1975–1977, respectiv 2001–2006. Fotografie din anul 2001.

Hamid Karzai, președintele Afganistanului (2004–2014), împreună cu membri ai trupelor speciale din CIA și din armata americană, 2001.

Vedere aeriană a clădirii Pentagonului, Arlington, Virginia. Imagine din care reies pagubele produse de avionul pilotat de teroriști care a lovit aripa de sud-vest a clădirii în timpul atacului din 9–11 septembrie 2001.

Emblema Joint Special Operations Command.

Emblema National Counterterrorism Center.

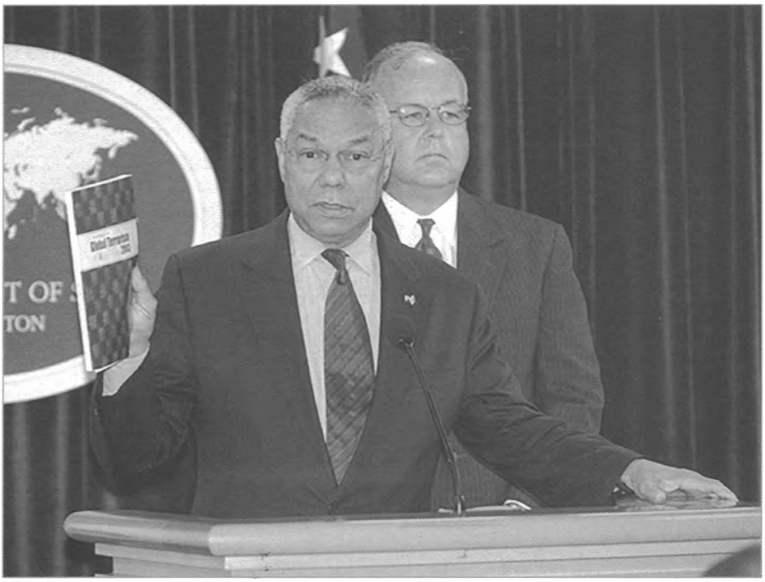

Secretarul de stat Collin Powell (în prim-plan) și Cofer Black, în calitatea de Coordinator for Counterterrorism, anunță publicarea raportului *Patterns of Global Terrorism*, 22 iunie 2004.

Richard A. Clarke (n. 1950), instalat de președintele american George W. Bush la conducerea Counterterrorism Security Group (1992). În 1998, președintele Bill Clinton l-a numit consilier principal al National Security Council în probleme de contraterorism.

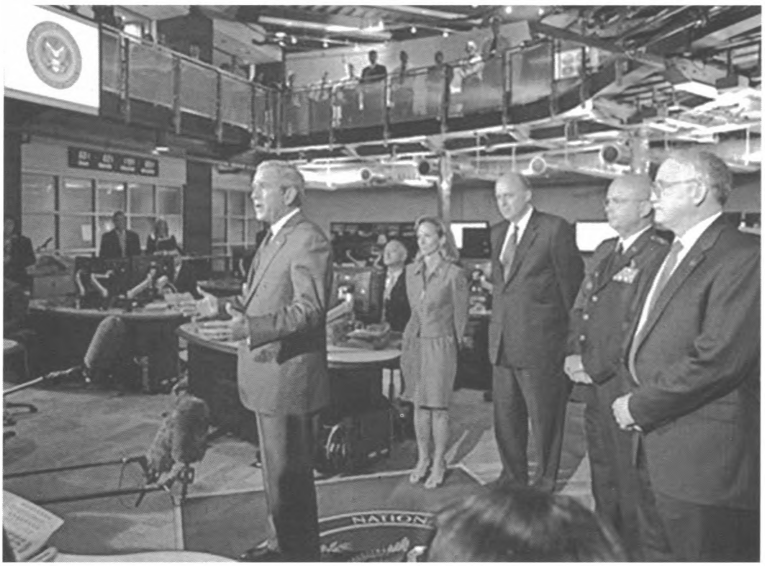

Președintele George W. Bush adresându-se mass-media la sediul National Counterterrorism Center (NCTC), McLean, 15 august 2006.

Președintele Barack Obama și generalul David Petraeus, comandantul trupelor Alianței Nord-Atlantice staționate în Afganistan, cu ocazia Summit-ului NATO de la Lisabona, 20 noiembrie 2010. David Petraeus a fost și director al CIA între 2011 și 2012.

Teleconferință la care participă Barack Obama și directorul NCTC Michael Leiter (în dreapta președintelui american), precum și alți specialiști în problema contraterorismului, sediul National Counterterrorism Center, McLean, 2009.

Ashfaq Parvez Kayani (n. 1952), general în rezervă în armata pakistaneză care a deținut funcția de Șef al Statului-Major (2007–2013).
Fotografie din anul 2010.

Secretarul de stat Condoleezza Rice și președintele Yemenului Ali Abdullah Saleh, Blair House, 2 mai 2007.

Drona MQ-1 Predator, realizată de General Atomics, folosită în operațiuni militare de armata americană și de CIA.

Președintele Barack Obama și vicepreședintele Joe Biden urmăresc în direct Operațiunea Neptune's Spear, în urma căreia a fost ucis Osama bin Laden. De la stânga la dreapta, așezați pe scaune: Joe Biden, Barack Obama, generalul de brigadă Marshall Webb, Denis McDonough, secretarul de stat Hilary Clinton și secretarul Apărării Robert Gates, Camera de Criză de la Casa Albă, 1 mai 2011.

© Guliver / Agence France Presse

Polițiști pakistanezi îl escortează pe americanul Raymond Davis, colaborator al CIA implicat în asasinate pe teritoriul Pakistanului, spre tribunalul din Lahore, 28 ianuarie 2011.

© Guliver / Agence France Presse

Protestatari pakistanezi care ard un steag american și strigă sloganuri împotriva SUA. Imagini din timpul protestului organizat împotriva atacurilor americane cu drone militare în regiunea populată de triburi pakistaneze, Multan, 9 februarie 2012. În urma acestor atacuri a fost ucis Badar Mansoor, liderul pakistanez al Al-Qaida, care coordona activitatea unei tabere de antrenament în Waziristanul de Nord.

ISI a preluat chestiunea. Generalul Pasha a ordonat ca ISI, prin agenții săi din Lahore, să viziteze familiile celor trei bărbați uciși în ianuarie și să negocieze câte un aranjament pentru fiecare. Unele rude au opus rezistență inițial, dar negociatorii de la ISI nici nu se gândeau să lase discuțiile neterminate. După săptămâni de pertractări, părțile s-au pus de acord asupra sumei totale de două sute de milioane de rupii – adică 2,34 de milioane de dolari –, pentru a-i oferi „iertarea" ofițerului agenției de spionaj americane, aflat în pușcărie[1].

Numai un grup restrâns de oficiali ai Administrației Obama au fost la curent cu discuțiile care, tot prelungindu-se, lăsau timpul să curgă în direcția unei decizii a Înaltei Curți din Lahore în chestiunea recunoașterii sau nu a imunității diplomatice a lui Davis – iar CIA se temea foarte tare că decizia respectivă ar fi fost împotriva Statelor Unite și c-ar fi stabilit un precedent pentru viitoare cazuri similare în Pakistan.

Raymond Davis n-a știut nimic despre toate aceste evoluții. Când a fost adus la tribunal, pentru înfățișarea de pe 16 martie, se aștepta să audă că procesul avea să continue și ca judecătorul să hotărască o nouă zi de înfățișare pentru el. A fost condus în sala de judecată sub escortă, cu mâinile încătușate în față, și închis într-o cușcă de fier așezată lângă fotoliul judecătorului[2]. În spatele sălii se afla generalul Pasha, șeful spionilor pakistanezi, care și-a scos telefonul celular și a început să-i trimită ambasadorului Munter un șuvoi de mesaje-text nervoase, ținându-l la curent cu desfășurarea procedurilor judiciare. Pasha era, pe atunci, unul

[1] Cum discuțiile trenau, partea americană și-a făcut și un plan de rezervă: să supună chestiunea unei comisii de arbitraj internațional din Elveția. Oficialitățile americane de la Geneva s-au apucat să consulte avocați elvețieni, cu toate că-și imaginau că era puțin probabil ca o comisie oarecare din Elveția să-l poată scoate pe Davis din pușcărie.

[2] Carlotta Gall și Mark Mazzetti, „Hushed deal frees CIA contractor in Pakistan", în *The New York Times*, 16 martie 2011.

dintre oamenii cei mai puternici din Pakistan şi, totuşi, ISI avea prea puţin control asupra tribunalelor imprevizibile din Lahore, aşa încât şeful cel mare nu era întru totul sigur că lucrurile aveau să evolueze conform planului.

În prima parte, audierea s-a desfăşurat aşa cum se aşteptau toţi cei de faţă. Spunând că procesul îşi urma cursul, judecătorul a cerut să se consemneze că decizia sa în privinţa imunităţii diplomatice a inculpatului urma să fie luată în câteva zile. Reporterii pakistanezi au început să-şi scrie frenetic articolele despre cum părea să fie acest anunţ o lovitură pentru american şi cum se părea că nu avea să fie eliberat din închisoare prea curând. Numai că judecătorul, imediat după aceea, le-a cerut tuturor reporterilor să părăsească sala de judecată, iar generalul Pasha, din fundul sălii, a stat şi a privit cum se desfăşura planul său secret.

Pe o uşă laterală, au fost introduse în sala de judecată 18 persoane, rude ale celor trei victime. Judecătorul a făcut cunoscut că tribunalul civil se transformase într-o curte care judeca după *sharia*. Fiecare dintre membrii familiilor s-a apropiat de Raymond Davis, unii cu lacrimi în ochi sau de-a dreptul plângând, şi l-a anunţat că-l ierta. Generalul Pasha i-a mai trimis un mesaj-text ambasadorului Munter: chestiunea era în curs de rezolvare. Davis era un om liber. Într-o sală de judecată din Lahore, legea lui Dumnezeu surclasase legile omului.

Toată această dramoletă se jucase în întregime în limba urdu, iar acuzatul, Raymond Davis, rămăsese tăcut în cuşca lui de oţel pe toată durata procedurii. Şi mai strigător la cer a fost când agenţii de la ISI l-au scos pe Davis în grabă din clădirea tribunalului pe o ieşire din dos şi i-au dat brânci într-o maşină care-l aştepta şi care a pornit în trombă către aeroportul din Lahore.

Întreaga mişcare a fost în aşa fel coregrafiată, încât spionul american să fie scos din ţară cât mai repede cu putinţă. Dar oficialităţile americane, inclusiv Munter, care-l aşteptau pe Davis la aeroport, au

început să-şi facă griji. La urma urmei, Davis omorâse deja doi oameni despre care i se păruse că-l ameninţau. Dacă i se părea cumva că era dus undeva ca să fie lichidat, putea încerca să rişte o evadare, ba chiar să-i ucidă pe agenţii de la ISI aflaţi în maşină cu el. Cu siguranţă că, atunci când maşina s-a ivit pe pista aeroportului şi a tras lângă avionul pregătit să-l scoată pe Davis din Pakistan, spionul Agenţiei americane era năucit. Americanilor care-l aşteptau li s-a părut că Davis abia atunci realiza că era în siguranţă[1].

Raymond Davis a urcat în avion, care a decolat înspre vest, peste munţi, şi s-a îndreptat spre Afganistan, unde şi-a predat pasagerul special în mâinile ofiţerilor de la Kabul ai Agenţiei. Pentru prima oară de la finele lunii ianuarie, a putut şi el să spună propria variantă despre omorurile din Lahore, despre arestarea şi încarcerarea sa – fără teama că l-ar fi ascultat vreun spion pakistanez.

A încercat să-şi reia viaţa din Statele Unite, dar, până la urmă, Davis tot n-a reuşit să stea prea mult în libertate. Pe 1 octombrie 2011, la doar şapte luni de la plecarea intempestivă din Pakistan, ochise un loc de parcare în faţa unui centru de covrigei din Highland Ranch, Colorado, o suburbie a Denverului. La fel şi Jeff Maes, un preot de cincizeci de ani, care se afla în maşină împreună cu soţia şi cele două fiice ale sale[2]. Maes i-a luat-o înainte lui Davis şi a parcat pe locul respectiv, iar Davis şi-a oprit maşina în spatele maşinii lui Maes şi i-a urlat preotului obscenităţi prin fereastra deschisă. Pe urmă, s-a dat jos din maşină brusc şi s-a repezit la Maes, ţipând că el aşteptase locul de parcare disputat. „Calmează-te – i-a spus Maes – şi nu mai fi prost."[3]

---

[1] Dintr-un interviu al autorului cu doi oficiali americani.

[2] Sara Burnett, „Charges upgraded against ex-CIA contractor in parking-spot dispute", în *The Denver Post*, 4 octombrie 2011.

[3] „CIA contractor in court over felony assault charges" („Prestator de la CIA judecat sub acuzaţia de tentativă de omor"), *CBS Denver*, 4 octombrie 2011. Până la publicarea cărţii de faţă, procedurile juridice încă nu se terminaseră.

Davis l-a lovit cu pumnul în față pe Maes și l-a trântit la pământ. Ulterior, Maes a depus mărturie că, după ce se ridicase de jos, Davis îl mai lovise o dată. Fostul spion a fost arestat, în cele din urmă, sub acuzațiile de violențe de gradul trei și comportament necorespunzător, dar acuzațiile au fost reformulate la un nivel superior, de tentativă de omor, când s-a dovedit că leziunile suferite de preot erau mai grave decât se crezuse inițial. Soția victimei, amintindu-și acest episod mai târziu, a spus că ea, una, în viața ei nu mai văzuse un om atât de plin de ură.

Cazul Davis îi determinase pe șefii de la Langley să ordone ca zeci de ofițeri acoperiți să părăsească Pakistanul, în speranța de a mai risipi din fierbințeala relațiilor dintre ISI și CIA. Ambasadorul Munter a făcut o declarație publică, la scurt timp după acea procedură juridică bizară din sala de judecată, exprimându-și „gratitudinea față de generozitatea familiilor victimelor" și regretul pentru tot acel incident și pentru „suferințele pe care le-a provocat".

Dar înțelegerea secretă n-a făcut decât să amplifice mânia din Pakistan, iar proteste anti-americane au izbucnit în marile orașe, inclusiv la Islamabad, Karachi și Lahore. Demonstranții au aprins cauciucuri de mașini, s-au ciocnit cu poliția de ordine publică pakistaneză și au fluturat pancarte pe care scria, de exemplu: SUNT RAYMOND DAVIS, PUNEȚI-MĂ ÎN LIBERTATE, NU SUNT DECÂT UN ASASIN DE LA CIA.

Davis a devenit un fel de bau-bau în Pakistan, un asasin american care pândea, undeva în subconștientul unei națiuni profund nesigure pe ea. A devenit subiectul unor teorii ale conspirației absolut nebune, iar numele său a început să fie auzit în mod regulat la mitingurile anti-americane. După ce Agenția și-a redus ca dimensiuni operațiunile din Pakistan, un ziar pakistanez a mers până acolo, încât să vadă în retragerea armatei secrete americane din țară motivul pentru care se înregistrase o reducere a violenței de natură teroristă în Pakistan, în ultimele luni.

Într-o seară de vară fierbinte din anul următor, Hafiz Muhammad Saeed – şeful grupării Lashkar-e-Taiba şi motivul pentru care fuseseră trimişi Raymond Davis şi echipa lui la centrul CIA din Lahore iniţial – s-a urcat pe remorca unei platforme de camion şi le-a vorbit miilor de sprijinitori care-l ovaţionau, la o distanţă de cel mult un kilometru de clădirea parlamentului de la Islamabad. Recompensa de 10 milioane de dolari pusă de americani pe capul său încă mai era valabilă şi punea presiune pe finanţele grupării sale. Dar iată că el se afla în public, ziua în amiaza mare, şi biciuia mulţimea cu vorbele sale, aţâţându-i furia cu o lozincă: „Scăpaţi Pakistanul din sclavia Statelor Unite!" Mitingul era punctul culminant al unui marş între Lahore şi Islamabad, convocat de Saeed însuşi, ca o formă de protest împotriva imixtiunii americane în Pakistan. Cu o noapte înainte ca mărşăluitorii să ajungă în capitală, şase soldaţi pakistanezi fuseseră omorâţi de nişte pistolari care călăreau motociclete, nu departe de locul în care-şi petreceau noaptea participanţii la marş, ceea ce condusese la speculaţii potrivit cărora Saeed ordonase omorurile.

Dar acesta s-a jurat, în acea noapte, că nu el era vinovat de moartea soldaţilor[1]. Ucigaşii fuseseră străini, a zis el către mulţime, o grupare de asasini care veniseră cu misiunea secretă de a destabiliza Pakistanul şi de a-i subtiliza toate armele nucleare. Cu o înfloritură dramatică, a precizat că ştia perfect cine-i omorâse pe cei şase:

„Americanii au fost de vină!", a urlat el, fiind întâmpinat cu aprobări zgomotoase.

„Blackwater a fost!" – şi ovaţiile s-au făcut şi mai sonore.

Alegaţia pentru care a fost aplaudat cel mai tare şi-a păstrat-o pentru la urmă:

„A fost un alt Raymond Davis!"

---

[1] Autorul a luat parte la mitingul din iulie 2012 de la Islamabad.

Capitolul 15

Doctorul şi şeicul

„Nu vreau să fiu eu ambasadorul."
Şeful centrului CIA de la Islamabad

Doctorul Shakil Afridi lucra deja pentru CIA de mai bine de un an, când intermediarul său american i-a dat o serie nouă de instrucţiuni. Se întâmpla în ianuarie 2011, luna în care a fost arestat Raymond Davis, iar medicul pakistanez tocmai parcursese protocolul complicat, pe care-l pregătise Agenţia pentru el, ca să-şi întâlnească personal contactul american. Doi bărbaţi aveau să-l ia dintr-un loc anume desemnat – uneori, de la o benzinărie Shell, alteori dintr-o piaţă exterioară aglomerată –, să-i facă percheziţie corporală şi să-l pună să se întindă pe bancheta din spate a maşinii cu care veniseră, acoperit cu o pătură. În acea zi, maşina se învârtise în zigzag pe străzile Islamabadului, apoi se oprise şi Afridi coborâse. Acolo îl aştepta o americancă, pe care n-o cunoştea decât sub numele Sue[1], la volanul unui vehicul Toyota Land Cruiser.

[1] Cele mai multe amănunte despre întâlnirile doctorului Afridi cu intermediarii săi de la CIA provin din răspunsurile date de el însuşi unui grup de investigaţii pakistanez, care a cercetat rolul jucat de el în operaţiunea de prindere şi lichidare a lui Osama bin Laden. Alte amănunte au fost suplinite cu ajutorul unor oficialităţi americane, care au avut cunoştinţă despre munca doctorului pentru CIA, din 2008 până în 2011.

Sue i-a spus doctorului să se pregătească de lansarea unei campanii de vaccinare împotriva hepatitei-B a femeilor cu vârste cuprinse între 15 și 45 de ani. L-a instruit să înceapă din două orașe din Kașmir – Bagh și Muzaffarabad – și din regiunea Khyber Pakhtunkhwa, cu accent pe orașul-garnizoană pastoral Abbottabad. Campania trebuia să dureze șase luni, i-a spus ea, și să cuprindă trei faze. Doctorul Afridi a făcut niște calcule rapide privind costurile unei asemenea campanii, punând la socoteală și comisionul gras pe care-l includea întotdeauna, când își comunica prețul pentru câte o acțiune de-a celor de la CIA. Ar fi avut nevoie de 5,3 milioane de rupii, adică în jur de 55 de mii de dolari americani, a informat-o el pe Sue.

La vremea respectivă, doctorul Afridi ajunsese deja la relații cordiale cu americanii și era convins că Agenția nu s-ar fi tocmit la bani. Era exact ce căutau cu disperare americanii – un agent care se putea mișca prin orașele și satele din Pakistan cu mare ușurință, fără să le trezească bănuieli nici militanților islamiști, nici agenților spionajului pakistanez. Era spionul perfect, iar americani îi plăteau bani frumoși unuia ca el.

Sue era doar cea mai recentă dintr-o lungă serie de ofițeri de la CIA, care fuseseră desemnați să lucreze cu doctorul Afridi, începând cu anul 2009, când acesta, cu istoria lui controversată, fusese abordat pentru prima oară de americani. Pe atunci în vârstă de aproape 50 de ani, se ridicase de la o condiție umilă până la statutul de doctor principal în Teritoriul Khyber, din zonele tribale, chiar dacă era urmărit întruna de acuzații c-ar fi acceptat în mod curent atenții de la furnizorii de materiale medicale, c-ar fi comandat proceduri chirurgicale care nu erau necesare și c-ar fi vândut medicamentele de spital pe piața neagră[1].

[1] Aryn Baker, „The murky past of the Pakistani doctor who helped the CIA", în *Time*, 13 iunie 2012.

Puțini erau cei care se îndoiau că doctorul Afridi ar fi fost dedicat ameliorării condițiilor sanitare dintr-o regiune a lumii aflate printre cele mai sărace, dar era și o gură spartă, căruia îi plăcea să spună glume deocheate colegelor medici și cam prea grăbit să forțeze limitele eticii medicale, ca să câștige el niște bani în plus. Acuzațiile la adresa lui ajunseseră, până la urmă, la urechile lui Mangal Bagh, un fost șofer de autobuz devenit căpetenie războinică și traficant de droguri în Teritoriul Khyber, care conducea o grupare obscură, denumită Lashkar-e-Islam. Tartorul îl convocase pe doctor la el acasă și-i ceruse să-i plătească o amendă de un milion de rupii – aproximativ zece mii de dolari – pentru infracțiunile care i se puneau în seamă. Afridi refuzase, iar Bagh îl răpise și-l ținuse ostatic o săptămână, până când i se plătise.

Afridi lua parte la un simpozion medical în orașul Peshawar, în noiembrie 2009, când, potrivit unei relatări pe care a făcut-o ulterior anchetatorilor pakistanezi, fusese abordat de un bărbat care i se prezentase drept directorul de țară pentru Pakistan al instituției caritabile internaționale *Save the Children*. Pe numele său Michael McGrath, acesta se arătase pe loc interesat de activitatea doctorului Afridi, pe care-l invitase la Islamabad, ca să discute împreună la cină. Nu e clar dacă Afridi bănuise chiar de atunci c-ar fi existat și vreo motivație suplimentară a interesului declarat pentru munca sa, dar, odată ajuns în capitala Pakistanului, în ziua planificată, fusese invitat la cină acasă la McGrath, într-un cartier select al Islamabadului. Acolo, spunea el, întâlnise o femeie înaltă și blondă, în vârstă de aproape patruzeci de ani, pe care avea s-o descrie mai târziu având „un aer britanic". Femeia se prezentase cu numele Kate și devenise primul intermediar dintre doctorul Shakil Afridi și CIA.

„Salvați copiii" a negat că McGrath – sau vreunul dintre angajații lui – ar fi lucrat vreodată pentru CIA. Oficialitățile americane încă

mai dezbat dacă organizația „Salvați copiii" a fost vreodată utilizată pentru spionaj, afirmând că, dacă Agenția s-ar folosi de marile instituții caritabile internaționale pentru a-și recruta viitorii agenți, i-ar supune riscului de represalii pe toți lucrătorii din domeniul ajutorării. Și totuși, când un raport de investigație pakistanez asupra colaborării doctorului Afridi cu CIA și întâlnirii lui cu McGrath a fost făcut public în Pakistan, oficialitățile de la Islamabad au interzis imediat orice activitate a grupului caritabil pe teritoriul pakistanez[1].

Americanii, însă, nu au negat niciodată faptul că, pe la mijlocul deceniului trecut, din ce în ce mai mulți ofițeri au fost introduși de CIA în Pakistan sub acoperire, într-o serie de profesiuni care le-ar fi permis unor spioni să se miște liber prin țară. În timpul „șuvoiului" de ofițeri ai Agenției care au pătruns în țară în anii 2005 și 2006, când și Art Keller fusese staționat în zonele tribale, spionii americani se înghesuiau să intre în Pakistan, într-o căutare disperată de indicii despre locul unde se afla Osama bin Laden, exploatând la maximum regulile activității de spionaj internațional, acceptate în mod curent.

După dezvăluirile Comisiei Church din anii 1970, CIA și-a impus o politică de a nu recruta jurnaliști, clerici sau voluntari ai Corpului Păcii care să spioneze pentru ea, ceea ce până atunci se practicase în mod curent. Dar șefii cei mari ai Agenției au spus că regulile acestea inspirate de Church nu erau bătute-n cuie. Când a depus mărturie în fața Comisiei de control asupra activității informative a Senatului, în 1996, directorul Agenției, John Deutch, a spus că puteau exista cazuri de „amenințare extremă la adresa națiunii", în care CIA s-ar fi putut vedea obligată să renunțe la politica respectivă. În anumite condiții, a zis Deutch, „cred că este rezonabil să avem în vedere utilizarea în cunoștință de cauză a

[1] Declan Walsh, „Pakistan may be expelling aid group's foreign staff", în *The New York Times*, 6 septembrie 2012.

oricărei posibile surse de informare"[1]. CIA nu s-a sfiit niciodată să recruteze jurnaliști străini sau lucrători din domeniul ajutorării din alte țări, dar oficialitățile americane au înțeles de mult pericolele pe care le presupunea utilizarea de lucrători umanitari ca spioni. Chiar și așa, CIA s-a dedat la tot felul de activități în perioada ce a urmat atacurilor din 11 septembrie 2001 – de la torturarea unor deținuți cu înecuri simulate până la uciderea militanților suspecți, cu ajutorul dronelor înarmate –, folosindu-se de justificarea că operațiunile respective erau necesare pentru menținerea siguranței națiunii. Înmulțirea categoriilor de persoane care puteau fi recrutate pentru spionaj a fost o simplă tactică la care a recurs CIA în toiul unui război de lungă durată.

În cursul celor doi ani trecuți de la prima întâlnire dintre doctorul Afridi și femeia-ofițer de la CIA, înaltă și blondă, medicul pakistanez pusese pe picioare câteva campanii de sănătate publică – tot atâtea pretexte pentru colectarea de informații despre activitățile militante din zonele tribale. Campaniile de vaccinare erau considerate o bună activitate de fațadă pentru spionaj: informația legată de ADN putea fi culeasă de pe acele folosite pe copii și analizată pentru găsirea de indicii despre unde se aflau agenții organizației Al-Qaida, pentru care CIA deținea deja informația legată de ADN. În acea perioadă, doctorul Afridi a organizat șase campanii de vaccinare în Teritoriul Khyber, pentru care CIA îi plătise opt milioane de rupii[2]. Potrivit declarației sale, era trecut la fiecare câteva luni de la un intermediar la altul, de la „Kate" la „Toni", la „Sara" și, în cele din urmă, la „Sue", care primise cazul său în decembrie 2010. I se dăduseră un laptop și un transmițător securizat, prin care să comunice cu CIA, și era

[1] Declarația lui John Deutch este disponibilă la adresa: http://intellit.muskingum.edu/cia_folder/ciarelations_folder/ciareldcistmt.html.

[2] Din declarația doctorului Afridi, dată în fața grupului de investigații pakistanez.

prevenit asupra americanilor care încercau să ia legătura cu el, când transmițătorul scotea un piuit[1].

La o lună după ce se declanșase campania de vaccinare la Abbottabad, Sue i-a spus doctorului Afridi să-și concentreze activitățile pe cartierul protipendadei, Bilal Town, care era destul de aproape de sediul academiei militare numărul unu din Pakistan, echivalentă celei americane de la West Point. Programul de combatere a hepatitei-B se desfășura deja de o manieră neglijentă, ignorând protocoalele stabilite, care impun o strategie atentă, cartier cu cartier, pentru campaniile de vaccinare. Doctorul Afridi nici măcar nu achiziționase destule injecții, pentru a fi sigur că toată lumea din populația-țintă de femei cu vârste cuprinse între 15 și 45 de ani primeau injecțiile multiple cerute de procesul de vaccinare. Câteva oficialități locale refuzaseră chiar să coopereze cu el, invocând faptul că nu avea permisiunea să desfășoare activitatea de inoculare a vaccinului. Shaheena Mamraiz, o funcționară care lucra în domeniul sănătății publice la Abbottabad, a spus că fusese uimită de agresivitatea cu care dăduse Afridi buzna în biroul ei, în martie 2011, purtând un costum negru de om de afaceri și furnizându-i detaliile campaniei de vaccinare pe care o plănuia. Numai după ce fusese îndemnată de șeful ei acceptase să coopereze cu Afridi[2].

Bineînțeles, cine anume din zona orașului Abbottabad și împrejurimile sale urma să fie vaccinat nu conta pentru intermediarii de la CIA, care țineau legătura cu doctorul Afridi. În primăvara anului 2011, un grup restrâns de ofițeri din cadrul CTC de la Langley și din centrul CIA de la Islamabad erau interesați doar de cartierul Bilal Town, mai exact de complexul rezidențial

[1] *Ibidem.*

[2] Sami Yousafzai, „The Doctor's grim reward", *Newsweek*, 11 iunie 2012.

cu ziduri înalte de pe strada Pathan, pe care sateliții-spion americani îl supravegheau deja de luni întregi. Intermediarii de la CIA nu i-au spus doctorului Afridi nicio vorbă despre cine era persoana bănuită că s-ar fi ascuns în acea casă. Încă se mai specula intens dacă Osama bin Laden și anturajul său locuiau chiar acolo, iar oficialitățile americane sperau să poată rezolva dilema, pătrunzând în casă. Luându-și drept acoperire campania de vaccinare, CIA voia ca doctorul Afridi să-și introducă în acel complex de clădiri un om de-al său, care să obțină ceea ce nu reușiseră soldații și spionii americani după aproape un deceniu de căutări frenetice: dovada palpabilă a faptului că acolo se ascundea Osama bin Laden.

Dar nici Afridi, nici vreun membru al echipei sale nu a fost capabil să producă o asemenea dovadă. În ziua în care doctorul a vaccinat femeile care locuiau pe strada Pathan, singurele persoane care au refuzat vaccinările împotriva hepatitei-B au fost cele care locuiau în misterioasa reședință, cele care foarte rar se aventurau în afara zidurilor înalte și care-și ardeau gunoiul, fără să-l trimită la centrul de colectare. I s-a spus lui Afridi că doi frați din Waziristan, cărora le plăcea să trăiască retrași, numai ei și familiile lor, locuiau în casă și că pe bărbați nu-i interesa câtuși de puțin să-și cunoască vecinii. După alte investigații, o asistentă medicală din echipa lui Afridi a reușit să afle numărul de telefon celular al unuia dintre „frații" care locuiau în casă. A sunat la numărul acela de pe telefonul doctorului Afridi și a vorbit cu un bărbat care i-a spus că era plecat de acasă – să sune din nou mai pe seară[1].

Echipa de vaccinare nu a reușit să pătrundă în complex, iar doctorul Afridi a hotărât că, dacă insista, le-ar fi stârnit suspiciuni celor dinăuntru și i-ar fi determinat să-și modifice obiceiurile

[1] Din declarația doctorului Afridi, dată în fața grupului de investigații pakistanez.

sau chiar să fugă. Cum își terminase lucrul în Bilal Town, s-a dus cu seturile de vaccinare golite la Islamabad, unde-l aștepta Sue, cu mașina ei Toyota Land Cruiser, într-un loc dinainte stabilit. Doctorul i-a spus tot ce știa despre oamenii care locuiau în complexul de clădiri. El i-a înmânat seturile de vaccinare golite, iar ea – 5,3 milioane de rupii în bani-gheață.

De la o bază improvizată din estul Afganistanului, patru elicoptere americane și-au luat zborul, s-au îndreptat către est pe un cer fără lună și au adus câteva zeci de tineri înarmați până-n dinți să lupte într-o țară în care Statele Unite nu declaraseră niciun război. Grupul de soldați din trupele SEAL ale Marinei se pregătiseră pentru un schimb de focuri sângeros cu niște oameni de o loialitate feroce, care l-ar fi apărat pe Osama bin Laden – sau chiar cu militari pakistanezi. Un deceniu de operațiuni secrete americane pe teritoriul Pakistanului dereglaseră în așa hal relațiile dintre doi prezumtivi aliați, încât o bătălie înverșunată între soldați americani și pakistanezi în orășelul de protipendadă care era Abbottabad devenise un risc pe care militarii din trupele SEAL nu-l excludeau în momentul în care au coborât la sol, în interiorul complexului de clădiri în care se ascundea Osama bin Laden.

Existaseră semne rău-prevestitoare ale dezastrului, când elicopterele ajunseseră la destinație. Unul dintre ele fusese prins într-un vârtej de vânt și obligat să aterizeze forțat, după ce coada i se izbise de zidul complexului, un ghinion care amintea de misiunea eșuată din 1980, de salvare a ostaticilor americani din Iran. Dar, odată ce militarii din trupele SEAL au pătruns în casa de pe strada Pathan cu explozibili C-4 și s-au repezit pe scări în sus, Bin Laden și-a găsit sfârșitul rapid. Americanii l-au văzut pe șeful organizației Al-Qaida în capul scărilor de la etajul al doilea, trăgând cu ochiul din camera lui, iar unul dintre membrii

comandoului a tras şi l-a nimerit în partea dreaptă a feţei. A căzut pe spate în dormitor şi a rămas acolo, zvârcolindu-se pe podea, într-o baltă de sânge. Militarii din trupele SEAL au făcut fotografii cu cadavrul lui Osama bin Laden, apoi l-au introdus într-un sac de plastic pentru cadavre şi l-au coborât pe scări, iar de acolo, afară, în curte[1].

La nici patruzeci de minute după ce sosiseră elicopterele la Abbottabad, cea mai costisitoare şi mai exasperantă vânătoare a unui singur om din toată istoria s-a sfârşit. Militarii din trupele SEAL au distrus elicopterul doborât la pământ, ca să-i împiedice pe pakistanezi să ajungă la echipamentul de navigaţie strict secret dinăuntru, singură coada retezată a elicopterului supravieţuind distrugerii planificate. Apoi s-au îngrămădit în elicopterul *Blackhawk* funcţional şi într-unul marca *Chinook*, pe care-l aduseseră ca rezervă. Aparatele şi-au luat zborul înspre vest, s-au întors în Afganistan, ducându-l pe Bin Laden mort şi zeci de *hard diskuri*, telefoane celulare şi *stick*-uri de memorie, pe care le găsiseră prin tot complexul de clădiri.

Detaliile raidului întreprins după Bin Laden s-au scurs în Pakistan abia mai târziu în acea zi. Când s-a aflat, Asad Munir stătea şi se uita fascinat la televizorul din camera sa de zi. Era convins că povestea era mai complicată de-atât. Fostul şef al centrului ISI de la Peshawar, omul care vorbea reverenţios despre vremurile în care lucra cu CIA, la câteva luni după atacurile de la 11 septembrie 2001, era convins că Agenţia n-ar desfăşura niciodată o acţiune militară în mijlocul ţării sale, fără ajutorul soldaţilor sau al spionilor pakistanezi. „Cum ar putea?", îşi amintea el că se gândise atunci. „CIA nu are soldaţii ei."

Dar iată că, în acea noapte, CIA chiar avusese soldaţii ei.

---

[1] Mark Bisonnette (zis şi Mark Owen), *No Easy Day: The Firsthand Account of the Mission That Killed Osama Bin Laden*, Dutton, New York, 2012, p. 254.

În lunile dinainte ca misiunea să fie lansată, în timp ce sateliții-spion care-și ațintiseră obiectivul de sus, din spațiu, și făceau fotografii ale casei de pe strada Pathan, iar doctorul Afridi și echipa sa încercau să pătrundă în complexul de clădiri, oficialități ale armatei și spionajului americane au prezentat la Casa Albă câteva opțiuni de atac. Opțiunea considerată cea mai puțin riscantă, de a folosi un bombardier invizibil B-2, care să se strecoare pe lângă radarele pakistaneze și să facă una cu pământul tot complexul de clădiri, a fost eliminată, fiindcă nu i-ar fi adus Administrației Obama nicio dovadă concretă a faptului că Osama bin Laden fusese omorât în cursul operațiunii. Autoritățile pakistaneze ar fi delimitat zona cu cordoane și ar fi trecut molozul prin sită, iar Statele Unite n-ar fi aflat decât acele detalii pe care ar fi binevoit să le dezvăluie cei de la ISI.

Președintele Obama, în schimb, a optat pentru varianta mai riscantă, trimițându-i pe militarii din trupele SEAL în adâncime, pe teritoriul pakistanez, ca să-l ucidă pe Osama bin Laden. Pe lângă pericolele evidente ale unei asemenea operațiuni, oficialii se temeau să trimită trupe de sol americane atât de departe în Pakistan. Până atunci, singurele misiuni de luptă pe care militarii americani le desfășuraseră pe teritoriul Pakistanului fuseseră în zonele tribale. Avuseseră loc la câțiva kilometri de frontiera cu Afganistanul, permițând o retragere la fel de rapidă pe teritoriul afgan, dacă s-ar fi întâmplat să meargă ceva prost.

Mai era și întrebarea cu care se luptau liderii americani de ani de zile: ce autoritate ar fi putut invoca Statele Unite pentru a-și trimite trupele într-o țară cu care America nu se afla în război? Aceeași întrebare și-o pusese Donald Rumsfeld în zilele de după atacurile de la 11 septembrie 2001, uitându-se cu invidie la capacitatea agenției de spionaj de a purta război oriunde pe glob. În anii care trecuseră de atunci, juriștii și strategii smulseseră ușor-ușor

câte o fărâmă din peretele despărțitor, care separa munca soldaților de a spionilor. Rivalitățile dintre Pentagon și CIA, din prima parte a deceniului, provocaseră o destindere și o nouă calibrare a lucrurilor, în care militarii de la operațiuni speciale, aflați în misiuni de luptă sau de spionaj, erau transformați temporar în cadre ale Agenției.

Așa că, atunci când președintele Obama s-a pronunțat definitiv în legătură cu operațiunea de lichidare a lui Osama bin Laden, un deceniu întreg de evoluție a modului în care America își purta războaiele i-a oferit mai multe opțiuni decât avuseseră la dispoziție predecesorii săi în funcția de președinte al Statelor Unite. Urma să fie o misiune militară americană, desfășurată de echipe din trupele SEAL ale Marinei Militare. Dar întreaga echipă trebuia să fie transfigurată pentru acea misiune – pusă sub autoritatea Titlului 50, prin care revenea CIA autoritatea de a lansa operațiuni sub acoperire. Președintele Barack Obama l-a numit pe directorul Agenției, Leon Panetta, la conducerea întregii operațiuni.

Din momentul în care au decolat elicopterele *Blackhawk* de la baza din Jalalabad, din Afganistan, până în minutele tensionate în care militarii din trupele SEAL și-au croit drum pe scările întunecate ale casei de pe strada Pathan și apoi până în momentele finale, când elicopterele s-au ridicat de la pământ, ducând cu ele trupul neînsuflețit al lui Osama bin Laden, Panetta le-a retransmis date ale misiunii, actualizate continuu, oficialităților Administrației Obama, care se înghesuiau în Camera de Criză de la Casa Albă, privindu-le pe monitor. Membru democrat al Congresului – și liberal – din partea statului California, om care aflase doar cu puțin timp înaintea sosirii sale la Langley că o mare parte din treaba lui de șef al Agenției urma să fie împărțitul de sentințe de condamnare la moarte pentru dușmanii Americii de oriunde în lume, Leon Panetta deținea mecanismul de control al

mașinii de ucis. Pe măsură ce operațiunea se desfășura, el își ținea o mână în buzunar, pipăind cu degetele un șirag de mătănii[1].

Tensiunea sufocantă din Camera de Criză de la Casa Albă s-a mai risipit numai după ce toți militarii din trupele SEAL se urcaseră în elicoptere și părăsiseră spațiul aerian al Pakistanului, fără să se angajeze în vreo confruntare cu forțele aeriene pakistaneze. Dar de unde plecaseră ei, la Abbottabad, carcasa unuia dintre elicopterele *Blackhawk* încă mai ardea și mai multe cadavre zăceau pe podeaua casei în care soldații își făcuseră treaba lor violentă.

Cineva trebuia să le explice pakistanezilor ceea ce tocmai se văzuse pe monitor desfășurându-se.

Povara i-a revenit amiralului Mike Mullen, președintele Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore, care fusese un fel de „repară-tot" al relațiilor dintre Statele Unite și Pakistan, pe măsură ce acestea se împotmoliseră criză după criză. Fiul unui agent de presă de la Hollywood, care de tânăr cunoscuse valoarea cultivării de relații personale, Mullen își crease niște raporturi apropiate cu generalul Kayani – fostul șef al spionajului pakistanez de la ISI, devenit șef al armatei –, în timpul unor cine fără număr și fără capăt la reședința lui Kayani de la Islamabad. Cei doi discutau până târziu în noapte despre securitatea precară a Pakistanului într-o regiune dominată de India, China și Rusia, gazda fumând țigară după țigară, chiar și în timp ce avea în față câte un fel de mâncare. Mullen își omorâse timpul, în zborurile către Islamabad, citind *Freedom at Midnight*[2], o carte clasică, din 1975, despre independența Indiei față de Imperiul Britanic și separarea dintre India și Pakistan. După cum a observat un membru al echipei

[1] Dintr-un interviu acordat de Leon Panetta ziarului *The New York Times*, nepublicat.

[2] Larry Collins, Dominique Lapierre, *Freedom at Midnight*, HarperCollins Publishers, 1975 (n. tr.).

care-l însoțea pe Mullen în călătorie, cei doi generali chiar și arătau la fel, văzuți din spate – cam aceeași înălțime, aceeași culoare a părului, aceeași uniformă kaki ușor șifonată, același pas greoi –, singurul lucru care-i deosebea fiind fumul de țigară care-i învăluia capul generalului pakistanez.

De la un telefon din afara Camerei de Criză de la Casa Albă, Mullen l-a sunat pe Kayani și l-a informat de ceea ce se întâmplase cu puțin timp înainte.

Kayani știa deja elementele de bază. Cu câteva ore mai devreme, primise un telefon de la unul dintre aghiotanții săi, care-i spusese că un elicopter se prăbușise în Abbottabad. Primul lui gând fusese că Pakistanul fusese atacat de India și le ordonase imediat comandanților săi din forțele aeriene să arunce în luptă avioane F-16, ca să respingă invazia[1]. Dar grijile inițiale față de un atac indian s-au risipit curând și, până să fie sunat de Mullen, Kayani știa deja că americanii lansaseră un raid în țara sa.

În acea convorbire telefonică tensionată, Mullen a zis că soldații americani intraseră în complexul de clădiri din Abbottabad și-l uciseseră pe Osama bin Laden. Rămăsese la fața locului un elicopter american, care fusese doborât la pământ[2]. Apoi, Mullen a ridicat o chestiune pe care oficialitățile americane o tot dezbătuseră, de când fusese confirmată moartea lui Bin Laden: președintele Obama trebuia să facă o declarație publică în acea noapte sau să aștepte ziua următoare? La Islamabad, însă, era deja zi, iar generalul Kayani i-a spus lui Mullen că președintele ar fi trebuit să facă un anunț cât de curând posibil – fie și numai ca să explice de ce ardea un elicopter american în centrul Pakistanului.

---

[1] Peter Bergen, *Manhunt: The Ten-Year Search for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown, New York, 2012, p. 235.

[2] Detaliile convorbirii telefonice dintre Mullen și Kayani provin de la doi oficiali americani, care aveau cunoștință direct despre ce se aflase din acea discuție.

După alte câteva minute, discuția s-a încheiat și ambii generali au pus receptoarele înapoi în furcă.

Kayani, a cărui funcție de șef al forțelor armate pakistaneze îl făcea să fie cea mai puternică figură politică din țară, se confrunta cu cea mai gravă criză a carierei sale îndelungate. În câteva zile, generalii de vârf ai Pakistanului aveau să-l jupoaie de viu, pentru că permisese ca Statele Unite să încalce suveranitatea Pakistanului, dar, pe durata convorbirii telefonice, păstrase un ton conciliant, fiindcă Osama bin Laden tocmai fusese omorât, la nici un kilometru depărtare de prima academie militară a țării sale. Dacă s-ar fi răstit la Mullen chiar în acea noapte, se gândise Kayani, probabil că le-ar fi alimentat americanilor bănuielile că autoritățile pakistaneze într-adevăr găzduiau teroriști, ceea ce ar fi condus la o ruptură permanentă a relațiilor dintre Statele Unite și Pakistan. Ca ofițer mândru, care atinsese apogeul carierei sale militare, Kayani se confrunta cu o alegere deloc plăcută. Risca să pară fie complice la ascunderea lui Osama bin Laden, fie incompetent, fiindcă nu fusese capabil să-l împiedice pe omul cel mai vânat de pe suprafața planetei să se refugieze în interiorul țării sale. Generalul Kayani a optat pentru a doua variantă.

Adevărul este că până și ultimele zvâcniri ale relațiilor productive dintre Statele Unite și Pakistan se stinseseră, în cea mai mare parte, în momentul în care Osama bin Laden a fost ucis. Episodul Raymond Davis înveninase relația dintre Leon Panetta și șeful de la ISI, generalul Pasha, iar oficialitățile și așa puține din Administrația Obama care mai țineau ridicat steagul bunelor oficii dintre Washington și Islamabad se răreau din ce în ce mai mult. Ambasadorul Cameron Munter trimitea rapoarte zilnice la Washington despre impactul negativ al campaniei de atacuri cu drone înarmate, iar amiralul Mullen era, în linii mari, de acord cu Munter: CIA părea să ducă un război într-un vid, nepăsătoare

la ramificațiile pe care le puteau avea, în relațiile Americii cu autoritățile pakistaneze, atacurile cu drone.

CIA căpătase aprobare de la Casa Albă să desfășoare atacuri cu rachete în Pakistan, chiar și atunci când strategii Agenției nu erau siguri pe cine anume omorau. În baza regulilor pentru așa-numitele lovituri cu semnătură termică, deciziile de a lansa rachetele de pe drone puteau fi luate chiar dacă numai în funcție de unele tipare de activități considerate suspecte. O dată în plus, ștacheta fusese coborâtă, când venea vorba de activități cu impact fatal.

De exemplu, dacă se observa că un grup de tineri „bărbați de vârsta serviciului militar" intrau și ieșeau dintr-o tabără suspectată de a pregăti militanți și dacă se considera că ei purtau arme, aceștia puteau trece drept ținte legitime. Oficialitățile americane admit că e destul de dificil să evaluezi vârsta unei persoane de la câteva sute de metri înălțime, plus că, în zonele tribale pakistaneze, un „bărbat de vârsta serviciului militar" poate avea și numai 15 sau 16 ani[1]. Folosindu-se de asemenea definiții vagi, pentru a determina cine era „combatant" și, prin urmare, o țintă legitimă, oficialii Administrației Obama și-au îngăduit să pretindă că loviturile de drone din Pakistan nu omorâseră civili. Era un fel de jonglerie logică: într-o zonă recunoscută pentru activitățile militante, orice bărbat de vârsta serviciului militar era considerat a face parte din categoria luptătorilor inamici. De aceea, oricine era omorât în cursul unui atac cu drone, în acea zonă, era categorisit drept combatant, cu excepția cazului în care apăreau informații explicite, post-mortem, care dovedeau că persoana fusese nevinovată.

Primejdiile unei asemenea abordări au fost scoase la iveală pe 17 martie 2011, la doar două zile după eliberarea din închisoare a lui Raymond Davis, după tot aranjamentul cu „banii de sânge", și

[1] Regulile care guvernau „loviturile cu semnătură termică" ale Agenției i-au fost descrise autorului de patru oficiali guvernamentali americani.

scoaterea lui urgentă din Pakistan. Dronele de la CIA s-au năpustit asupra unei reuniuni a consiliului tribal din satul Datta Khel, din Waziristanul de Nord, omorând zeci de bărbați. Ambasadorul Munter și unii funcționari de la Pentagon au considerat că momentul planificării atacului fusese unul dezastruos, iar unii oficiali americani au bănuit că lovitura masivă fusese o răbufnire de mânie din partea celor de la CIA pentru episodul Davis. Munter s-a gândit că șeful de la ISI, generalul Pasha, își pusese reputația în pericol, ca să ajute la rezolvarea cazului Raymond Davis și că lovitura din satul Datta Khel putea fi văzută ca un șut în boașe deliberat. Lucru și mai important, însă, mulți oficiali americani au considerat că atacul dronelor fusese unul organizat de mântuială și că muriseră zeci de oameni, care n-ar fi trebuit să moară.

Alte oficialități americane au luat apărarea Agenției, spunând că reuniunea tribală era, de fapt, o întâlnire a militanților cu stagii vechi și, prin urmare, o țintă legitimă. Dar atacul cu drone a dezlănțuit o reacție furioasă în Pakistan. Generalul Kayani a făcut o declarație publică rară, spunând că operațiunea fusese dusă la îndeplinire „cu un total dispreț față de viața omului", iar protestele de stradă din Lahore, Karachi și Peshawar au forțat închiderea temporară a consulatelor americane din orașele respective.

Munter nu era împotriva programului de atacuri cu dronele, dar credea că Agenția se comporta fără discernământ și că poziția lui de ambasador devenise nesustenabilă. Relațiile dintre el și șeful centrului CIA de la Islamabad, și așa încordate din cauza neînțelegerilor pe care le avuseseră în rezolvarea cazului Raymond Davis, au degenerat și mai tare, când Munter a cerut să fie înștiințat de CIA înaintea fiecărei lansări de rachete și să i se dea șansa de a contramanda orice asemenea operațiune[1]. În timpul unei înfruntări cu strigăte între cei doi, Munter a încercat să

[1] Dintr-un interviu al autorului cu doi oficiali guvernamentali americani.

se asigure că șeful de centru știa cine era șeful acolo și tot ce-a obținut a fost că i s-a reamintit cine deținea cu adevărat puterea în Pakistan: „Nu dumneata ești ambasadorul!", s-a răstit Munter. „Aveți dreptate, și nici nu vreau să fiu eu ambasadorul!", i-a replicat șeful centrului CIA.

Această luptă pentru teritoriu s-a răspândit până la Washington, iar la o lună după lichidarea lui Bin Laden, consilierii de rang înalt ai președintelui Obama au pornit o bătălie pe față, într-o reuniune a Consiliului pentru Securitate Națională, legată de cine era cu adevărat șeful în Pakistan. Munter, care a luat parte la respectiva reuniune, din iunie 2011, prin intermediul unei videoconferințe securizate prin satelit, a început să argumenteze că el însuși ar fi trebuit să aibă drept de veto în cazurile specifice de atacuri cu drone. Utilizând o terminologie din fotbalul european, el a spus că trebuie să i se dea un „cartonaș roșu", cu care să anuleze loviturile preconizate.

Leon Panetta l-a întrerupt pe ambasador la jumătatea frazei, spunându-i că Agenția fusese autorizată să facă exact ce dorea în Pakistan. Nu avea nevoie de acordul lui pentru absolut nimic. „Nu lucrez pentru dumneavoastră", i-ar fi spus Panetta lui Munter, după cum relatau mai multe persoane care au luat parte la reuniune.

Dar Secretarul de Stat Hillary Clinton i-a luat apărarea lui Munter. S-a întors către Panetta și i-a spus că nu avea dreptate să pornească de la premisa că putea să-l dea la o parte pe ambasador și să lanseze atacuri în contra voinței lui. „Ba nu, Hillary – i-a întors-o Panetta –, dimpotrivă, tu ești cea care greșește, și încă rău de tot."[1]

S-a lăsat o liniște uimită și consilierul pentru securitate națională Tom Donilon a încercat să reia frâiele reuniunii, reducând la tăcere

[1] Detaliile certei de la reuniunea Consiliului pentru Securitate Națională provin de la doi participanți la întâlnire.

sfada celorlalți consilieri. În săptămânile de după această întâlnire, Donilon a reușit să obțină un fel de compromis: lui Munter i se recunoștea dreptul de a ridica obiecții față de fiecare atac de dronă luat individual, în schimb CIA putea să-și susțină poziția la Casa Albă și să obțină aprobare pentru atacuri chiar și în ciuda obiecțiilor ambasadorului. Lui Munter i s-a acordat, în cel mai bun caz, un „cartonaș galben". CIA lui Obama câștigase încă o bătălie.

În lunile următoare, Munter și-a dat seama că era tot mai marginalizat. Chiar și amiralul Mullen, care din toată Administrația fusese pe vremuri unul dintre cei mai remarcabili susținători ai menținerii unor relații cât de cât funcționale cu Islamabadul, căpătase o viziune mai sumbră despre Pakistan, după raidul de lichidare a lui Osama bin Laden. Nu numai că Mullen avea bănuielile lui că era cineva, la nivel foarte înalt, din armata sau din spionajul pakistanez, care-l ținuse ascuns pe Bin Laden, dar i se adusese la cunoștință și o informație uimitoare: spionii americani dețineau interceptări de convorbiri telefonice, care păreau să demonstreze că asasinarea lui Syed Saleem Shahzad, un jurnalist pakistanez care făcuse o investigație despre legăturile dintre ISI și grupările militante pakistaneze, fusese dusă la îndeplinire de spionii propriei sale țări. Shahzad fusese omorât în bătaie și aruncat într-un canal de irigații, undeva la o sută treizeci de kilometri sud de Islamabad. Potrivit unor declarații clasificate ale agenților de spionaj americane, lichidarea fusese ordonată de la cel mai înalt nivel al ISI pakistanez, de către însuși generalul Ahmad Shuja Pasha.

Nu mult după aceea, un pont primit separat avertiza că două camioane suspecte cu îngrășăminte călătoreau pe rutele de aprovizionare folosite de NATO, ca să ajungă din Pakistan în Afganistan. Pontul era vag și vorbea numai despre faptul c-ar fi putut fi folosite cele două camioane ca bombe și transferate în Afganistan pentru un

eventual atac împotriva unei baze militare americane[1]. Oficialități militare din Afganistan ale Statelor Unite i-au telefonat generalului Kayani în Pakistan și l-au alertat, iar acesta a promis că respectivele camioane aveau să fie oprite înainte să ajungă la granița pakistanezo-afgană.

Dar pakistanezii n-au acționat în niciun fel. Camioanele au staționat în Waziristanul de Nord timp de două luni, timp în care agenții rețelei Haqqani le-au transformat în mașini-capcană cu bombe suficient de puternice pentru a ucide sute de oameni. Informațiile americanilor despre locul unde erau ținute camioanele s-au dovedit confuze, dar amiralul Mullen era convins că, dată fiind istoria contactelor dintre cei de la ISI și membrii rețelei Haqqani, spionii pakistanezi erau capabili să pună capăt oricărui atac. La data de 9 septembrie 2011, camioanele se îndreptau deja spre Afganistan, iar comandantul-șef al trupelor americane din regiune, generalul John Allen, aflat într-o deplasare la Islamabad, l-a îndemnat pe generalul Kayani să le oprească. Kayani i-a spus lui Allen că urma „să dea un telefon", ca să prevină un atac iminent, ceea ce era de natură să provoace unele ridicări din sprâncene, pentru că părea să indice o relație deosebit de strânsă dintre membrii rețelei Haqqani și structurile de securitate ale Pakistanului[2].

Ulterior, în ajunul celei de-a zecea comemorări a raidurilor împotriva turnurilor gemene de la World Trade Center și Pentagonului, unul dintre camioane a parcat lângă zidul exterior al unei baze militare a Statelor Unite din provincia Wardak, din estul Afganistanului. Șoferul a detonat bombele dinăuntrul vehiculului și explozia a făcut o breșă în zidul bazei. Peste șaptezeci de pușcași marini americani din interiorul bazei au fost răniți, iar

[1] Dintr-un interviu al autorului cu doi oficiali americani.

[2] Declan Walsh, „US bomb warning to Pakistan ignored", în *The Guardian*, 22 septembrie 2011.

șrapnelul a ucis o fetiță afgană de opt ani, care stătea și privea de la o depărtare de aproape un kilometru[1].

Atentatul l-a înfuriat pe Mullen și l-a convins că generalul Kayani nu era sincer interesat să pună capăt legăturilor dintre militarii săi și grupările islamiste, precum rețeaua Haqqani. Alte oficialități americane erau deja convinse de acest lucru de mai mulți ani, dar Mullen crezuse despre Kayani că era un general pakistanez dintr-un alt aluat, un om care vedea în legăturile dintre ISI și talibani sau rețeaua Haqqani, sau gruparea Lashkar-e-Taiba, nimic altceva decât un pact sinucigaș. Atacul cu bombă din provincia Wardak a fost o dovadă, pentru Mullen, că Pakistanul se deda unui joc ticălos și ucigaș.

La câteva zile după explozia de la baza militară – și îndată după ce rețeaua Haqqani a lansat un alt atac nerușinat, acum împotriva complexului de clădiri al ambasadei americane de la Kabul –, amiralul Mullen a urcat Colina Capitoliului, pentru a face ultima sa declarație în fața Congresului Statelor Unite, ca președinte al Comitetului Reunit al Șefilor de State-Majore. Până la urmă, a transmis un mesaj fără menajamente, pe care funcționarii de la Departamentul de Stat au încercat – n-au reușit – să-l mai înmoaie, în cele câteva ore înainte ca Mullen să apară în fața Comisiei Senatului pentru Forțele Armate.

Spionii pakistanezi țineau frâiele insurgenței de pe teritoriul Afganistanului, le-a spus Mullen membrilor comisiei din Congres, și se murdăriseră pe mâini cu sângele militarilor americani și al civililor afgani omorâți: „Rețeaua Haqqani – a zis el – acționează ca un veritabil braț înarmat al ISI pakistanez".

Chiar și după un deceniu tumultuos de relații dintre Statele Unite și Pakistan, nicio oficialitate americană de la vârf nu lansase vreodată o acuzație atât de directă în public. Afirmația cântărea cu

[1] Ray Rivera și Sangar Rahimi, „Deadly truck bomb hits NATO outpost in Afghanistan", în *The New York Times*, 11 septembrie 2011.

atât mai greu, cu cât fusese făcută de amiralul Michael Mullen, pe care oficialităţile pakistaneze îl considerau unul dintre puţinii aliaţi care le mai rămăseseră la Washington. Generalii din Pakistan au rămas uimiţi de comentariile lui Mullen şi niciunul dintre ei mai tare decât vechiul său prieten, generalul Ashfaq Parvez Kayani.

Relaţia dintre ei era de domeniul trecutului. Cei doi nu şi-au mai vorbit după declaraţia lui Mullen – fiecare se simţea trădat de celălalt.

La câteva zile după lichidarea lui Osama bin Laden, doctorul Shakil Afridi a primit un apel urgent de la Sue, intermediara din relaţia sa cu CIA[1]. Consecinţele operaţiunii americanilor încă mai tulburau apele în Pakistan, iar Afridi nu mai auzise de nimeni de la CIA, de când militarii din trupele SEAL ale Marinei Militare luaseră cu asalt casa din Abbottabad. Pe măsură ce detaliile operaţiunii erau făcute publice, Afridi a înţeles, în fine, de ce fusese la Abbottabad, de ce i se ceruse de la CIA să-şi concentreze activitatea pe cartierul Bilal Town şi de ce stârnise atât de mult interes acea casă de pe strada Pathan. Sue i-a spus doctorului Afridi să vină de îndată la Islamabad – într-unul din locurile lor obişnuite de întâlnire.

Nu mai e sigur pentru tine să stai în Pakistan, l-a informat Sue pe doctor, când s-au întâlnit. Cei de la ISI porniseră deja la vânătoare, să găsească pe oricine i-ar fi putut ajuta pe americani să-l depisteze pe Osama bin Laden, şi era numai o chestiune de timp ca lucrurile făcute de el pentru CIA să iasă la iveală. I-a spus că trebuie să se urce într-un autobuz şi să se îndrepte spre vest, să treacă frontiera în Afganistan. I-a dat un număr de telefon şi l-a

[1] Din declaraţia doctorului Afridi, dată în faţa grupului de investigaţii pakistanez. Afirmaţiile sale au fost confirmate independent de un oficial american, care avea cunoştinţă directă despre contactele lui Afridi cu CIA, după raidul de la Abbottabad.

instruit să sune la numărul respectiv, după ce ajungea la stația de autobuze din Kabul. Odată ajuns acolo, avea să primească instrucțiuni suplimentare.

Afridi, însă, nu s-a dus. Doctorul a presupus că, de vreme ce Agenția nu-i spusese nicio vorbă despre faptul c-ar fi fost implicat în vânătoarea lui Osama bin Laden, era în siguranță în propria-i țară și nu avea cum să fie prins în plasa pe care o întinseseră serviciile de spionaj pakistaneze, după raidul de la Abbottabad. A fost o teribilă eroare de calcul din partea lui. Până la finele lui mai, doctorul Afridi fusese arestat de ISI și băgat la închisoare.

După ani întregi de relații tumultuoase între CIA și Direcția ISI a Pakistanului, după cazurile de ipocrizie a fiecărei părți față de cealaltă și după învinuirile reciproce ivite după ce un prestator de la CIA ucisese doi oameni în Lahore și astfel trăsese larg draperiile după care se ascundea noul front al războiului secret al Americii în Pakistan, cazul doctorului Shakil Afridi a demonstrat cât de mult se degradaseră lucrurile pentru Statele Unite și Pakistan. ISI arestase o sursă-cheie a celor de la CIA, un om care jucase un rol important în efortul de depistare a celui mai căutat dintre toți teroriștii lumii, și-l aruncase într-o temniță din Peshawar.

Desigur, nicio țară nu-și privește cu ochi buni cetățeanul pe care-l prinde lucrând pentru un serviciu de spionaj străin. Dar, lucru de-a dreptul bizar, doctorul Afridi nu a fost acuzat de trădare sau de spionaj, nici măcar n-a fost condamnat după legea pakistaneză. În loc de asta, s-a trezit în fața unui tribunal din Peshawar, pentru încălcarea unei legislații obscure din epoca dominației britanice – Reglementarea Infracțiunilor de Frontieră –, după care sunt guvernate zonele tribale din Pakistan. Afridi se alăturase unei „conspirații menite să poarte război împotriva statului", a stabilit curtea, din cauza legăturilor sale cu Lashkar-e-Islam, gruparea militantă condusă de șoferul de autobuz transformat în traficant de droguri, care-l răpise în anul 2008.

Pentru că le oferise tratamente medicale luptătorilor lui Bagh şi fiindcă arătase ceea ce tribunalul a descris drept „iubirea lui pentru Mangal Bagh", doctorul Afridi a fost condamnat la 33 de ani de închisoare[1].

Când a fost pronunţată sentinţa, gruparea Lashkar-e-Islam a emis un comunicat public, în care nega vehement orice legături cu „omul acesta neruşinat". Afridi nu era câtuşi de puţin vreun apropiat al grupării, din cauza obiceiului său de a-şi taxa exagerat de mult pacienţii[2].

[1] Din documentele tribunalului, incluse într-un memorandum întocmit de un agent politic adjunct din Teritoriul Khyber, pentru comisarul-şef al poliţiei, JIT, Ramura specială, Peshawar. Documentele au fost obţinute de autor.

[2] Agenţia France Press, „Lashkar-i-Islami denies links with Shakil Afridi", 31 mai 2012.

Capitolul 16

Foc din cer

„Totul e de-a-ndoaselea."
W. George Jameson

Într-o dimineaţă de la sfârşitul verii anului 2012, cu câteva zile înainte să preia conducerea Agenţiei Centrale de Informaţii, generalul David Petraeus i-a făcut o vizită lui Michael Hayden, al treilea şi ultimul director al CIA din timpul Administraţiei Bush. Cei doi urcaseră treptele ierarhiei militare în aceeaşi perioadă, însă fiecare alesese un alt drum, şi nu fuseseră deloc apropiaţi. Hayden fusese un expert în spionajul militar şi condusese Agenţia ultrasecretă de Securitate Naţională, timp de câţiva ani, înainte să preia postul de la Langley. Petraeus îşi construise cariera în unităţi combatante, conducând războaiele din Irak şi Afganistan şi devenind şeful Centrului de Comandă al Statelor Unite. Ajunsese unul dintre cei mai lăudaţi şi lăudabili generali americani.

Cei doi generali au luat împreună un mic-dejun cordial acasă la Hayden, care i-a dat sfaturi lui Petraeus despre cum se cerea tratată dinamica tribală de la Langley. După cum ştia deja Hayden, ofiţerii operativi şi analiştii puteau fi foarte devotaţi, dar ţâfnoşi, nu salutau corespunzător şi dovedeau, câteodată, prea puţină toleranţă pentru superiorii ierarhici. Când micul-dejun era în toi, discuţia a devenit serioasă şi Hayden i-a lansat un avertisment lui Petraeus.

CIA se schimbase, poate chiar definitiv, a spus el, şi exista pericolul real să se transforme într-o variantă mai mică şi mai secretoasă a Pentagonului.

„Niciodată nu a semănat CIA mai mult cu OSS", a zis Hayden, referindu-se la clica de asasini din umbră a lui William Donovan. După un deceniu de război secret, vânătoarea de oameni şi operaţiunile de lichidare dirijată mistuiau Agenţia şi, dacă lucrurile o ţineau tot aşa, se putea foarte bine ca într-o bună zi ea să nu mai fie capabilă să-şi îndeplinească misiunea considerată a fi primară – aceea de a spiona. „CIA nu este OSS", a continuat Hayden. „Este serviciul de colectare de informaţii al naţiunii, la nivel global. Şi trebuie să-ţi impui, ca pe o disciplină, să-ţi organizezi timpul în aşa fel, încât să mai faci şi altceva decât contraterorism."[1]

De bună seamă că Hayden însuşi făcuse mai mult decât îi cerea funcţia pentru accelerarea unei asemenea transformări. O agenţie de spionaj care, de la 11 septembrie 2001, fusese deplânsă ca fiind plină de ifose şi temătoare să-şi asume riscuri, trecuse, sub privirile atente a patru directori succesivi, la o frenezie a omorurilor. În acea lungă vară fierbinte din Pakistan, din lunile ce au urmat lichidării lui Osama bin Laden, CIA omorâse un şir de agenţi ai organizaţiei Al-Qaida, printre care şi pe Atiyah Abd al-Rahman, care fusese omul de legătură al lui Bin Laden cu lumea exterioară, câtă vreme se ascunsese în Abbottabad. La Washington, unii îl comparau pe preşedintele Obama cu Michael Corleone în minutele finale din seria *Naşul*, când le ordona locotenenţilor săi, cu sânge rece, să-i elimine duşmanii, într-o răbufnire de violenţă bine calculată.

Cu 35 de ani mai devreme, după ce detaliile toxice ale eforturilor depuse de CIA pentru a ucide lideri străini au scăpat în

[1] Dintr-un interviu luat de autor unei foste înalte oficialităţi americane.

opinia publică, președintele Gerald Ford a ordonat interzicerea asasinatelor, despre care a sperat că avea să-i împiedice pe viitorii președinți ai Statelor Unite să se lase prea devreme seduși de operațiunile secrete. Dar în deceniul scurs de la teribilele atacuri de la 11 septembrie 2001, legiuni de juriști din aparatul guvernamental american concepuseră memorandumuri cu opinii detaliate care susțineau că operațiunile de lichidare cu adresă, desfășurate de CIA și de JSOC cu mult în afara zonelor de război declarate, de fapt, nu încălcau interdicția stabilită de președintele Ford pentru asasinări. La fel cum juriștii din Administrația președintelui Bush redefiniseră tortura în așa fel, încât interogatoriile în care CIA și militarii foloseau metode extreme să fie permise, tot așa și cei din Administrația președintelui Obama le dăduseră agenților de spionaj americane libertate de acțiune în privința operațiunilor de lichidare extinse.

Unul dintre aceștia era Harold Koh, care venise la Washington de la Yale Law School, unde fusese decan. Fusese și un critic aspru al Administrației Bush, de pe poziții de stânga, pentru războiul dus de aceasta împotriva terorii, și descrisese metodele de interogare de la CIA – inclusiv mimarea înecului – ca fiind o tortură ilegală. Dar, când a intrat în aparatul guvernamental ca prim-jurist al Departamentului de Stat, și-a petrecut ore întregi periind volume de informații secrete, pentru a putea emite judecăți despre cine și de ce trebuia să trăiască sau să moară. În discursuri, a venit cu o apărare tenace a operațiunilor de lichidare dirijată ale Administrației Obama, afirmând că la vreme de război guvernul american nu avea nicio obligație să le ofere suspecților un tratament legal normal, înainte de a-i trece pe o listă a morții.

Totuși, în momentele de reflecție publică, a vorbit despre povara psihologică pe care o presupunea să-ți petreci atâta timp citind biografiile unor tineri despre care Statele Unite își puneau problema dacă să-i omoare sau nu. „Ca decan al Yale Law School,

am stat multe ore să parcurg CV-urile unor tineri de douăzeci de ani, studenți abia trecuți de această vârstă, încercând să-mi imaginez care dintre ei se cuvenea să fie declarați admiși", spunea el în timpul unui asemenea discurs. „Acum, stau cam tot atâta timp să studiez CV-urile unor teroriști cam de aceeași vârstă. Să citesc despre cum au fost recrutați. Care le-a fost prima misiune. A doua misiune. De multe ori, le cunosc originile tot atât de profund, cum îmi cunoșteam studenții."[1]

În toiul valului de atacuri cu drone, președintele Obama a ordonat o remaniere a echipei sale de siguranță națională. Rezultatul a fost un fel de notă de coloratură la finalul unui deceniu pe parcursul căruia munca soldaților și cea a spionilor deveniseră în mare măsură imposibil de deosebit între ele. Leon Panetta, care, în calitate de director, făcuse agenția de spionaj să semene îndeaproape cu sectorul militar, a preluat conducerea Pentagonului. Generalul cu patru stele Petraeus, care semnase în 2009 ordine secrete de extindere a operațiunilor de spionaj militar peste tot în Orientul Mijlociu, avea să conducă Agenția.

În răstimpul de un și două luni, cât a stat la Langley, înainte să-și dea o demisie umilitoare din cauza unei aventuri extraconjugale cu biografa sa, Petraeus a impus un ritm accelerat pentru tendințele despre care-l avertizase Hayden. A făcut presiuni asupra Casei Albe, ca să obțină bani cu care să extindă flotila de drone de la CIA, și le-a spus membrilor Congresului că, în mandatul său, CIA desfășura mai multe operațiuni sub acoperire decât în oricare alt moment al istoriei sale. După numai câteva săptămâni de la sosirea sa la Langley, generalul ordonase chiar ceva ce, până atunci, nici un alt director al Agenției nu mai făcuse: lichidarea dirijată a unui cetățean american.

[1] Harold Koh, alocuțiune în fața Comisiei Permanente a Asociației Barourilor Americane pentru Legislație și Siguranță Națională, decembrie 2011.

*

La vremea când Petraeus a preluat conducerea la CIA, un predicator cu niște ochelari care-i făceau o mutră de bufniță, cu o barbă neagră stufoasă și un mesaj plin de ură ajunsese în vârful listei negre americane – lista coordonată din biroul de la subsol al lui John Brennan, consilierul pentru contraterorism de la Casa Albă. După moartea lui Osama bin Laden și în timp ce campania de represalii dusă cu ajutorul loviturilor de drone subția rândurile organizației Al-Qaida din Pakistan, oficialitățile din contraterorism de la Washington au început să-și îndrepte atenția mai mult către amenințările care veneau din Yemen și dinspre Al-Qaida din Peninsula Arabică. Asta presupunea vânarea și lichidarea lui Anwar al-Awlaki.

Al-Awlaki urmase o cale neobișnuită, până când fusese desemnat inamic al Statelor Unite. Născut în statul american New Mexico în 1971, își petrecuse primii ani din viață în Statele Unite, în timp ce tatăl său, Nasser al-Awlaki, un yemenit de frunte, care avea să devină ministrul Agriculturii în guvernarea președintelui Saleh, studia economia agrară la New Mexico State University. Nasser își mutase familia înapoi în Yemen după șapte ani, iar Anwar trăise acolo până când se întorsese în Statele Unite, la începutul anilor 1990, ca să urmeze colegiul.

La Colorado State University, Anwar fusese ales președinte al Asociației Studenților Musulmani, dar era nemulțumit de varianta rigid-conservatoare de Islam – cu interdicții legate de practicarea sexului și de consumul de alcool –, pe care o practicau o parte dintre studenții cu care era coleg. Rămăsese în Colorado după absolvire și, spre marea nefericire a tatălui său, începuse să predice la o moschee din Fort Collins. Nasser și-ar fi dorit ca fiul să-și aleagă o profesiune mai profitabilă, dar, după câțiva ani, Anwar se mutase la San Diego, în calitate de imam al unei moschei de la periferia orașului.

Vederile sale deveniseră din ce în ce mai conservatoare, Anwar ajungând să predice despre nevoia de a duce o viață de puritate. În schimb, în viața personală, i se mai întâmpla să-și încalce propriile învățăminte, fiind ridicat în repetate rânduri de poliția din San Diego pentru acostare de prostituate[1]. Mai semnificativ, însă, este că FBI trecuse în 1999 la investigarea legăturilor dintre Al-Awlaki și suspecții de islamism din zona metropolei San Diego, bănuielile agenților izvorând, fie și parțial, din munca pe care el o presta pentru o mică firmă caritabilă islamistă. Avea contacte chiar și cu doi dintre cei care aveau să deturneze avioanele folosite în atacurile de la 11 septembrie 2001, Khalid al-Mihdhar și Nawaf al-Hazmi – ambii se rugau la moscheea lui Anwar și participau la conferințele ținute de cleric[2].

Dar cercetările întreprinse de FBI în privința tuturor activităților sale nu descoperiseră nimic de natură penală, și, până să se ajungă la escaladarea teroristă din 2001, Al-Awlaki se mutase în Virginia de Nord, unde predica la o mare moschee din suburbiile capitalei americane, Washington, D.C. Predicile sale erau pline de trimiteri la cultura pop și la istoria americană, așa că nu trecuse mult până ca el să ajungă să guste celebritatea mediatică, mai mulți reporteri apelând la el să explice noțiunile de bază ale Islamului pentru cititorii ziarelor americane. Anwar al-Awlaki era considerat chiar o voce a moderației și participase la o conversație *online* despre Ramadan, organizată de ziarul *The Washington Post*, și la un mic-dejun de rugăciune, desfășurat la Pentagon. „Am venit aici să construim, nu să distrugem", spusese el într-o predică, numindu-se pe sine și pe alți imami din America „puntea de legătură între americani și cei un miliard de musulmani din toată lumea"[3].

[1] Scott Shane și Souad Mekhennet, „From condemning terror to preaching jihad", în *The New York Times*, 8 mai 2010.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*.

Dar mesajul său avea să devină mai sumbru, în scurtă vreme. După descinderile poliției în 2002 la mai multe instituții caritabile musulmane și la o serie de instituții deținute de musulmani, Al-Awlaki s-a dezlănțuit în public, afirmând că războiul Administrației Bush împotriva terorismului se transformase într-un război împotriva musulmanilor. Nu mult după aceea, se mutase la Londra, unde-i fascinase pe tinerii musulmani care asistau la predicile sale pline de patimă și pe cei care-i ascultau conferințele înregistrate pe CD-uri, vândute la set, ambalate într-o cutie. Totuși, chiar dacă reputația îi sporea, nu reușise până la urmă să se întrețină în Marea Britanie și în 2004 se întorsese în Yemen, unde se folosea de *chat rooms* de pe internet și chiar de YouTube, pentru a-și transmite predicile peste tot în lume[1].

Faptul că și le ținea în limba engleză îi limita influența în lumea musulmană, însă retorica sa virulent anti-americană îi îndemna să acționeze pe câțiva dintre cei ce-l susțineau. Unul dintre aceștia era Umar Farouk Abdulmutallab, tânărul student nigerian care avea să încerce în ziua de Crăciun 2009 să detoneze, într-un avion care se pregătea să aterizeze la Detroit, o bombă pe care și-o ascunsese în chiloți. Cu câteva luni înainte, Abdulmutallab scrisese o lucrare despre motivele pentru care voia să contribuie la jihad și i-o trimisese lui Anwar al-Awlaki[2]. Pe măsură ce puneau cap la cap detaliile atentatului eșuat din ziua de Crăciun, anchetatorii americani începuseră să înțeleagă mai bine rolul jucat de Al-Awlaki în Al-Qaida din Peninsula Arabică. Americanul în vârstă de 38 de ani, care nu de mult vorbea despre cum era el însuși o „punte" între America și lumea musulmană, ajunsese nu doar un profet al erei digitale pentru cei care căutau inspirație, era

[1] Scott Shane și Souad Mekhennet, „From condemning terror to preaching jihad", în *The New York Times*, 8 mai 2010.

[2] Gregory D. Johnsen, *The Last Refuge: Yemen, Al-Qaeda, and America's War in Arabia*, W.W. Norton & Company, New York, 2012, p. 257.

şi un traficant de ură pe Internet: îşi dublase vorbele cu fapte şi începuse să ajute gruparea jihadistă să pună la cale un val de teroare împotriva Statelor Unite.

John Brennan, care păstra legături strânse cu oficialii din spionajul saudit şi trecuse deja la orchestrarea unei mari părţi a războiului clandestin al Americii din biroul său de la Casa Albă, credea că Al-Awlaki era principalul responsabil de mutaţia ivită în strategia organizaţiei afiliate, desprinse din Al-Qaida. Chiar dacă trecuse la o gândire globală, acţionase doar local, concentrându-şi atacurile pe ţinte de pe teritoriul Arabiei Saudite. Dar, când Osama bin Laden şi adepţii săi din Pakistan ajunseseră sub asediu, Al-Qaida din Peninsula Arabică realizase că avea ocazia să-şi asume rolul de torţionar al Americii. Brennan credea că Al-Awlaki era cel care împingea gruparea din ce în ce mai mult în această direcţie[1].

Poate că era, poate că nu era cazul, dar oficialităţile Consiliului pentru Securitate Naţională au introdus în dezbatere o chestiune ieşită din comun: dacă să autorizeze lichidarea în secret a lui Anwar al-Awlaki, un cetăţean american, fără să-l mai captureze şi să-l aducă în faţa justiţiei. Harold Koh şi alţi jurişti guvernamentali s-au pus pe studiat informaţia primară despre rolul jucat de Al-Awlaki în gruparea militantă yemenită, iar după câteva luni de la tentativa eşuată a lui Abdulmutallab de a distruge avionul de linie, Oficiul de Consultanţă Juridică al Departamentului de Stat produsese un memorandum cu statut clasificat, prin care aproba, spre uzul Administraţiei Obama, uciderea clericului american renegat. De vreme ce Al-Awlaki deţinea un post de conducere în organizaţia Al-Qaida din Peninsula Arabică (AQAP) şi declarase război Statelor Unite, el nu se mai bucura de dreptul constituţional de a i se intenta un proces drept.

[1] Gregory D. Johnsen, *The Last Refuge: Yemen, Al-Qaeda, and America's War in Arabia*, W.W. Norton & Company, New York, 2012, p. 262.

Chiar şi aşa, Statele Unite habar nu aveau de nici cea mai vagă informaţie despre locul în care se ascundeau Al-Awlaki şi alţi agenţi de frunte ai grupării AQAP. JSOC începuse abia de curând să-şi întețească eforturile de a culege informaţii din Yemen, iar Administraţia Obama depindea cvasitotal de spionii pe care-i plantaseră peste tot prin ţară preşedintele yemenit Ali Abdullah Saleh şi serviciul de spionaj din Arabia Saudită. Iar după atacul american eşuat, din mai 2010, care a ucis din greşeală un viceguvernator din Yemen, Saleh impusese restricţii şi mai dure asupra tuturor activităţilor americane din ţara sa, obligând războiul clandestin să se oprească, fie şi cu scrâşnet de frâne.

Puţin câte puţin, însă, omul-forte din Yemen începuse să piardă teren. Preşedintele Saleh se menţinuse la putere câteva decenii, manipulând cu mână de maestru diferitele facţiuni din ţara sa şi asmuţindu-le adeseori pe unele împotriva celorlalte, într-o manieră pe care un oficial al Administraţiei Bush o descrisese ca fiind „un dans în groapa cu şerpi"[1]. Dar, la începutul lui 2011, şi Yemenul fusese cuprins de revoltele de stradă, care se întindeau de-a lungul şi de-a latul întregii lumi arabe, iar un guvern care înainte abia putuse controla teritorial propria capitală de-acum nu mai reuşea să menţină ordinea nici măcar acolo. Apoi, în timpul unui atac asupra palatului prezidenţial, din iunie, un snop de rachete lovise încăperile unde se ascundea preşedintele Saleh şi-l trântiseră la podea. Suferise sângerări intracraniene, iar focurile declanşate de proiectile îi provocaseră arsuri pe 40% din suprafaţa corpului. Gărzile de corp ale lui Saleh îşi urcaseră şeful rănit într-un zbor de urgenţă către Arabia Saudită, unde petrecuse ore

[1] „US intelligence on Arab unrest draws criticism" („Spionajul Statelor Unite despre tulburările arabe atrage critici"), *Associated Press*, 6 februarie 2011.

întregi în operație[1]. Supraviețuise, dar zilele lui de președinție se sfârșiseră. Ali Abdullah Saleh nu mai era prin preajmă ca să dicteze ce puteau și ce nu puteau face Statele Unite în țara lui.

CIA și JSOC utilizaseră anul de pauză în războiul purtat de Statele Unite în Yemen, după moartea viceguvernatorului Jaber al-Shabwani, ca să dezvolte o rețea de spionaj uman și una de ascultare electronică de jur-împrejurul Yemenului. La sediul Agenției pentru Securitate Națională, de la Fort Meade, Maryland, fusese suplimentat numărul analiștilor desemnați să monitorizeze telefoanele celulare din Yemen și să penetreze rețelele de calculatoare, în speranța de a intercepta poșta electronică[2]. În plus, în cea mai mare liniște, CIA începuse să construiască o bază de drone în deșertul sudic al Arabiei Saudite, care să servească drept nucleu al vânătorii împotriva oricui ținea de Al-Qaida în Yemen. Arabia Saudită dăduse CIA permisiunea de a construi baza, cu condiția ca rolul jucat de regatul saudit să fie ținut ascuns. După cum spunea un oficial american implicat în luarea deciziei de a construi o bază acolo: „Saudiții nu voiau să li se vadă fața în această operațiune".

Până când fusese gata baza pregătită de CIA, JSOC își continuase războiul în Yemen. În mai 2011, Pentagonul trimitea deja drone înarmate peste această țară, lansate din Etiopia și de la Camp Lemonnier, din Djibouti, fosta bază a Legiunii Străine Franceze, care văzuse multe la viața ei și din care un grup restrâns de pușcași marini americani și militari din trupele de operațiuni speciale operau încă din 2002. Bâzâitul dronelor devenise un zgomot obișnuit în anumite porțiuni deșertice îndepărtate ale Yemenului și un joc de-a șoarecele și pisica fusese pus pe picioare între jihadiști și mașinăriile zburătoare ucigașe.

---

[1] „Yemen: Saleh «gravely wounded» in rocket attack" („Yemen. Saleh «grav rănit» într-un atac cu rachetă"), *BBC News*, 7 iunie 2011.

[2] Dintr-un interviu luat de autor unei oficialități de vârf de la Pentagon și unui funcționar pensionat din contraterorismul american.

După ce petrecuse două săptămâni în compania liderilor grupării AQAP, un jurnalist yemenit descrisese procedurile de securitate pe care aceştia le utilizau pentru a evita să fie loviţi din aer. Dacă se apropia un avion de luptă yemenit, stăteau la locurile lor, pentru că, după cum îi spuseseră militanţii reporterului, „avioanele yemenite nu-şi nimeresc niciodată ţintele". În schimb, dacă o dronă americană începea să bâzâie pe deasupra capetelor tuturor, făceau exact opusul – îşi închideau telefoanele mobile, se urcau în camioane şi se puneau în mişcare, pentru că dronele „nu pot să bombardeze ţintele în mişcare"[1]. Jihadiştii înţeleseseră care era una dintre slăbiciunile dronelor, problemă care apărea în cazul avioanelor ghidate prin satelit. De vreme ce piloţii dronelor erau despărţiţi de avioanele lor de distanţe care ajungeau şi la câteva mii de kilometri, ceea ce vedeau ei pe monitoare, în Statele Unite, era decalat uneori cu câteva secunde faţă de ce privea ochiul electronic al dronei. Această problemă, denumită latenţă, îi punea deja de mai mulţi ani în dificultate pe ofiţerii de la CIA şi Pentagon, care trebuiau să găsească ţintele şi să-şi dea seama încotro să trimită rachetele de pe drone, ceea ce explică unele dintre victimele civile şi ţintele ratate din războaiele cu drone.

Faptul că se găsea într-un camion aflat în mişcare i-a permis lui Anwar al-Awlaki să evite moartea, în mai 2011, la doar câteva zile după raidul executat în Pakistan de comandoul care-l ucisese pe Osama bin Laden. O sursă umană care spiona pentru americani a furnizat informaţia că Al-Awlaki se afla într-un camion care circula în provincia Shabwa, iar echipa JSOC a trimis drone şi avioane de luptă *Harrier* ale Marinei în zonă. Dar prima rachetă americană a ratat camionul lui Al-Awlaki, iar apoi, cum norii s-au înmulţit şi le-au blocat avioanelor perspectiva, fugarul a reuşit să

[1] Grupul Informativ SITE, „Yemeni journalist documents experiences with the AQAP in Abyan" („Jurnalist yemenit îşi documentează experienţele trăite alături de AQAP în Abyan"), 21 octombrie 2011.

sară într-un alt camion şi s-o ia în direcţia opusă. Avioanele americane au continuat urmărirea primului camion şi o nouă lovitură de rachetă a ucis doi agenţi locali ai grupării Al-Qaida, care se aflau, totuşi, în vehicul. Al-Awlaki s-a refugiat într-o peşteră. Potrivit istoricului Gregory Johnsen, expert în Yemen, acesta le-a povestit prietenilor săi mai târziu că incidentul „mi-a întărit convingerea că nicio fiinţă omenească nu moare, până când nu şi-a consumat existenţa şi timpul care i-a fost dat"[1].

La Casa Albă, preşedintele Obama şi John Brennan se simţeau din ce în ce mai frustraţi de faptul că JSOC îi rata întruna pe Al-Awlaki şi pe alţi lideri de frunte ai jihadiştilor. De când Obama extinsese activităţile clandestine americane din Yemen, în urmă cu un an şi jumătate, niciun singur lider important al organizaţiei AQAP nu fusese ucis şi mai multe atacuri fuseseră desfăşurate pe baza unei informaţii deficitare. Fuseseră ucişi mai mulţi civili, decât şefi de-ai militanţilor. Trimiterea dronelor înarmate până deasupra Yemenului reprezenta o îmbunătăţire faţă de rachetele de croazieră, dar guvernul de la Djibouti refuza să le permită Statelor Unite să lanseze misiuni ucigaşe de la Camp Lemonnier, fără acordul său prealabil. Şefii de la JSOC tunau şi fulgerau împotriva restricţiilor.

CIA, în schimb, opera fără asemenea restricţii, iar în luna septembrie 2011 baza de drone pe care şi-o construise în deşertul saudit era finalizată şi gata de folosire. David Petraeus, care între timp devenise directorul Agenţiei, a ordonat ca o parte a flotilelor de avioane *Predator* şi *Reaper* pe care CIA le avea în Pakistan să fie transferate în Arabia Saudită. Toate agenţiile de spionaj şi-au repoziţionat sateliţii şi reconfigurat bazele de date astfel încât să le permită dronelor să comunice cu piloţii lor, aflaţi acasă, în Statele Unite, şi au întreprins şi alte lucrări tehnologice necesare deschiderii unui nou front în războiul cu drone.

---

[1] Gregory D. Johnsen, *The Last Refuge: Yemen, Al-Qaeda, and America's War in Arabia*, W.W. Norton & Company, New York, 2012, p. 276.

Iar CIA mai avea ceva, în afară de avioanele-spion parcate în apropiere de graniţa cu Yemenul: în interiorul grupării AQAP avea o sursă care începuse să-i furnizeze în mod regulat informaţii despre mişcările organizaţiei. Agenţia deţinea deja informaţii despre cum era structurată aceasta şi reuşise să primească avertismente prealabile despre publicaţia pe care o deţinea pe Internet – *Inspire* –, de fiecare dată înaintea publicării. AQAP se folosea de această revistă, scrisă în englezeşte, ca să se facă mai bine cunoscută şi să-i incite pe viitorii jihadişti din Statele Unite sau Marea Britanie să declanşeze războiul sfânt aproape de casele lor. Maiorul Nidal Hassan – un psihiatru militar care omorâse 13 oameni într-o bază militară aglomerată de la Fort Hood, Texas, în noiembrie 2009 – citea în mod curent revista *Inspire*. La fel şi Faisal Shahzad, un tânăr analist financiar, care locuia în Connecticut şi care, şapte luni mai târziu, avea să detoneze o furgonetă plină cu explozibili în plină piaţă Times din New York. Un articol publicat de *Inspire*, scris de editorul americano-pakistanez al publicaţiei, Samir Khan, se intitula „Cum să faci o bombă în bucătăria mamei tale".

De fiecare dată când aflau că se pregătea publicarea unui număr nou din *Inspire*, oficialii din jurul lui Obama dezbăteau dacă să saboteze revista, înainte să ajungă pe Internet, sau dacă să insereze în ea mesaje care i-ar fi putut pune în poziţii stânjenitoare pe cei de la AQAP şi care ar fi tras alarma în interiorul grupării că în rândurile ei va fi pătruns vreo cârtiţă saudită sau americană. Dar tot ei au decis că nu era cazul, în parte fiindcă se temeau că oricine ar fi fost suspectat de colaborare cu inamicul risca să fie executat[1]. Şi mai exista un motiv. De vreme ce *Inspire* se citea *on-line* în Statele Unite, orice tentativă făcută de CIA de

[1] Dintr-un interviu al autorului cu un oficial din prezent şi cu doi foşti oficiali americani care au cunoştinţă despre cum a procedat CIA cu informaţiile primite în avans despre publicaţia *Inspire*.

a-i manipula conținutul putea fi considerată o încălcare a legilor care împiedicau Agenția să desfășoare operațiuni de propagandă împotriva cetățenilor americani. Aceleași temeri împinseseră Agenția să renunțe la misiunile sale propagandistice încă de la apariția Internetului, americanii putând să stea cu laptopurile pe genunchi și să citească informații care fuseseră scrise la mii de kilometri depărtare. Vidul creat astfel permisese ca Pentagonul – și oameni precum Michael Furlong – să umple golul, folosind un tip nou de război informațional, croit special pentru era digitală.

Impresionați de recordul de lichidări dirijate, pe care CIA le obținuse în Pakistan, oficialii de la Casa Albă au mutat vânarea lui Anwar al-Awlaki de la Pentagon la CIA. Pe 30 septembrie, o flotilă de drone americane și-a luat zborul de la baza din Arabia Saudită, a trecut frontiera în Yemen și a început să urmărească un grup de bărbați care se deplasau într-un convoi prin provincia Al-Jawf, o întindere deșertică din apropierea frontierei cu Arabia Saudită, renumită pe vremuri pentru creșterea de cai arabi. Bărbații se opriseră să-și ia micul-dejun, când, potrivit martorilor, au zărit dronele și s-au repezit înapoi în mașini. Dar dronele își fixaseră deja țintele, așa încât a urmat o simfonie a distrugerii, atent orchestrată. Două avioane-spion *Predator* și-au ațintit laserele asupra vehiculelor – o tactică de îmbunătățire a preciziei loviturilor de rachete –, iar o dronă *Reaper* a lansat rachete care și-au nimerit în plin țintele. Toți cei care călătoreau în convoi au fost uciși, inclusiv cetățenii americani Anwar al-Awlaki și Samir Khan, un propagandist de-a dreptul diabolic, forța motrice din spatele publicației *Inspire*.

Cu două săptămâni mai devreme, Abdulrahman al-Awlaki – fiul slăbănog de 16 ani al imamului, născut la Denver – se strecurase afară din locuința familiei de la Sana'a pe fereastra bucătăriei. Era singura casă pe care o cunoștea, de când se mutase în Yemen, copil

fiind – asta, după ce tatăl său devenise celebru în Statele Unite și Marea Britanie, grație predicilor sale înflăcărate. În anii care trecuseră de atunci, tatăl, Anwar al-Awlaki, devenise omul cel mai vânat de Administrația Obama și fugise din Sana'a către o relativă siguranță în provinciile îndepărtate ale Yemenului, dar Abdulrahman dusese – în linii mari – în continuare viața unui adolescent obișnuit. Intrase la liceu, dovedindu-se interesat de sporturi și muzică, și își accesa regulat pagina de Facebook.

La mijlocul lui septembrie 2011, decisese că trebuia neapărat să-și găsească tatăl, indiferent unde s-ar fi ascuns acesta. Înainte să fugă de-acasă, le lăsase rudelor un bilet în care scrisese: „Îmi pare rău că plec. Mă duc să-mi găsesc tatăl"[1].

Ajunsese în provincia Shabwa, într-o regiune a Yemenului unde se credea să s-ar fi ascuns Anwar al-Awlaki și unde avioanele și dronele americane îl rataseră foarte puțin cu o lună înainte. Abdulrahman, însă, nu știa că tatăl său fugise deja din Shabwa în provincia Al-Jawf. Băiatul hoinărise de colo-colo, fără să prea știe ce avea de făcut în continuare. Pe urmă, auzise veștile despre atacul cu rachetă care-i ucisese tatăl și-și sunase familia de la Sana'a. Le spusese că venea înapoi acasă.

Dar nu se întorsese imediat la Sana'a. Pe 14 octombrie, la două săptămâni după ce dronele trimise de CIA îi omorâseră tatăl, Abdulrahman al-Awlaki stătea cu niște prieteni la un restaurant în aer liber de lângă Azzan, un oraș din provincia Shabwa[2]. De la distanță, mai întâi foarte încet, se auzise zgomotul acela devenit deja familiar, ca un bâzâit. Apoi, rachetele sfâșiaseră aerul și loviseră direct acel restaurant. În câteva secunde, vreo zece trupuri

[1] Dintr-un interviu al autorului cu Jameel Jaffer și Hinei Shamsi, avocații familiei Al-Awlaki.

[2] Spicuiri din dosarul Tribunalului Districtual al Statelor Unite pentru Districtul Columbia, în cazul Nasser al-Awlaki *et al. vs.* Leon C. Panetta *et al.*, p. 13.

zăceau împrăştiate în praful drumului. Unul dintre ele era şi Abdulrahman al-Awlaki. La câteva ore după ce se anunţase moartea lui, pagina de Facebook a băiatului fusese deja transformată în obiect comemorativ.

De atunci şi până acum, oficialităţile americane s-au ferit să discute în public despre acea operaţiune, dar în particular se recunoaşte că adolescentul Al-Awlaki a fost omorât din greşeală. Numele lui nu figura pe nicio listă a morţii. Atacul dronelor îl avea drept ţintă pe Ibrahim al-Banna, un lider egiptean al grupării AQAP. Oficialităţile americane fuseseră informate că Al-Banna mânca pe terasa restaurantului, în momentul în care fuseseră lansate rachetele, dar informaţia s-a dovedit a fi greşită. Al-Banna nu era nici măcar în apropiere de locul distrus de rachete. Abdulrahman al-Awlaki se aflase în locul nepotrivit la ora nepotrivită.

Deşi acest atac rămâne clasificat, mai multe oficialităţi americane au declarat că dronele care-l omorâseră pe băiat nu fuseseră acţionate, precum cele care-l omorâseră pe tatăl lui, de către CIA. În schimb, Abdulrahman al-Awlaki căzuse victimă unui program paralel de exploatare a dronelor, desfăşurat de JSOC şi care continuase chiar şi după ce CIA se alăturase vânătorii de oameni din Yemen. CIA şi Pentagonul se întâlniseră pe câmpurile de luptă ale uneia dintre cele mai sărace şi mai pustii ţări din lume, desfăşurând concomitent două programe distincte de utilizare a dronelor de luptă. Agenţia avea propria listă de ţinte, iar JSOC pe a sa. Ambele erau prezente în Yemen şi-şi îndeplineau misiunile aproape identice. La zece ani după ce Donald Rumsfeld încercase pentru prima oară să le smulgă spionilor americani controlul asupra noului tip de război, Pentagonul şi CIA lansau acelaşi tip de misiuni secrete, în aceeaşi ţară de la capătul pământului.

La două luni după ce fiul şi nepotul său fuseseră ucişi, doctorul Nasser al-Awlaki le-a deplâns moartea, într-un elogiu pe

care l-a postat pe YouTube. Timp de aproape şapte minute, doctorul Al-Awlaki a vorbit într-o engleză clară, apăsată. Musulmanii loiali trebuiau să menţină viu mesajul fiului său Anwar, a spus el, şi să-l răspândească la toţi cei care nu fuseseră încă marcaţi de vorbele fostului predicator. A cerut, pe un ton sumbru şi fără să ofere alte amănunte, ca „sângele lui Anwar să nu fi fost vărsat în zadar"[1].

Doctorul Al-Awlaki a descris America drept „un stat care a înnebunit", obsedat de o strategie a omorurilor în cele mai ascunse cotloane ale lumii. Atacurile deveniseră în aşa măsură o rutină, a spus el, încât loviturile care-i omorâseră fiul şi nepotul trecuseră aproape neobservate în Statele Unite. Acest lucru era oarecum adevărat. În ziua în care fusese omorât Anwar al-Awlaki, preşedintele Obama pomenise pe scurt, într-un discurs, despre moartea lui, numind-o „încă un jalon semnificativ în efortul mai amplu de a înfrânge Al-Qaida şi organizaţiile ei afiliate". Dar, până a doua zi, uciderea predicatorului instigator – un cetăţean american a cărui moarte fusese autorizată printr-un memorandum secret de la Departamentul de Justiţie – nu a mai fost nici măcar menţionată în jurnalele de ştiri nocturne ale agenţiilor mediatice. După două săptămâni, practic, nimeni n-a mai luat în seamă uciderea lui Abdulrahman al-Awlaki, slăbănogul adolescent american.

Atacurile dronelor au rămas cu statut secret, cel puţin la nivel oficial. Administraţia Obama s-a îndreptat către justiţie, pentru a bloca pretenţiile de publicare a documentelor legate de dronele pe care le lansau CIA şi JSOC şi a memorandumurilor legale secrete pe care se bazau operaţiunile. La sfârşitul lunii septembrie 2012, un complet de trei judecători s-a instalat în faţa

[1] Mesajul video al lui Nasser al-Awlaki poate fi văzut la adresa: www.youtube.com/watch?v=9GHP5Rf7dbE.

unui perete de marmură verde, dintr-o sală de tribunal din Washington, şi a dat ascultare pledoariilor, într-un caz adus în faţa justiţiei de Uniunea Libertăţilor Civile Americane, care cerea să-i fie predate documentele de la CIA care lămureau programul de lichidări dirijate. Un jurist, reprezentant al Agenţiei, a refuzat să recunoască faptul că aceasta din urmă ar fi avut orice legătură cu dronele, chiar şi sub interogatoriul în contradictoriu al judecătorilor sceptici, care l-au chestionat despre declaraţiile publice ale fostului director de la CIA, Leon Panetta. La un moment dat, Panetta făcuse o glumă, într-o discuţie cu câţiva militari americani staţionaţi la Napoli, în Italia, şi spusese că, deşi avusese, ca Secretar al Apărării, „al naibii de mult mai multe arme la îndemână... decât la CIA..., avioanele *Predator* [nu fuseseră] chiar atât de rele".

La un moment dat, în timpul procedurilor judiciare, judecătorul Merrick Garland, exasperat, a subliniat absurditatea poziţiei pe care o adopta CIA, de vreme ce atât preşedintele Obama, cât şi consilierul pentru contraterorism al Casei Albe, John Brennan, vorbiseră deschis, în public, despre drone. „Dacă Agenţia este împăratul – i-a spus el juristului de la CIA –, dumneavoastră cereţi să spună că împăratul are haine pe el, deşi mai-marii împăratului spun că nu are."[1]

Dar, cu toată secretoşenia, războiul purtat cu drone a devenit o instituţie în sine, ceea ce face ca misiunile pe care le organizează CIA şi Pentagonul să se întreacă mai departe între ele, pe măsură

[1] Trimitere la un basm de Hans-Christian Andersen (1805–1875), publicat pentru prima oară în 1837, sub titlul *Hainele cele noi ale împăratului*, în care doi ţesători îi promit împăratului un set nou de haine, pe care nu le va putea vedea nimeni, dintre cei proşti, incompetenţi sau nepotriviţi pentru posturile pe care le ocupă. Niciun supus nu îndrăzneşte să-i spună împăratului că e gol, ca să nu pară prost, incompetent sau nepotrivit postului pe care-l ocupă. Numai un copil inocent cutează să strige: „Bine, dar împăratul e gol-puşcă!" (n. tr.).

ce respectivele două agenții se luptă să primească și mai multe resurse pentru ducerea războiului secret. Uneori, precum în Yemen, ele organizează operațiuni cu drone, operațiuni care sunt paralele și în competiție unele cu altele. Alteori, își împart lumea largă și fiecare preia controlul asupra unei părți a războiului dus prin telecomandă – CIA în Pakistan, de exemplu, și Pentagonul în Libia, dar amândouă ducând același tip de război cu drone.

În iulie 2004, Comisia Congresului pentru cercetarea evenimentelor de la 11 septembrie 2001 a decis că era cazul ca funcțiunile paramilitare pe care și le asuma CIA să înceteze. Nu avea sens, a conchis Comisia, ca Pentagonul și CIA deopotrivă să se ocupe cu purtatul de războaie clandestine. „Indiferent dacă prețul plătit se măsoară în bani sau în oameni – afirma raportul final făcut public de Comisie –, Statele Unite nu-și pot permite să întrețină două instituții diferite pentru a desfășura operațiuni militare secrete, pentru a manevra în secret și de la distanță rachete și pentru a pregăti în secret forțe militare sau paramilitare străine."

Administrația Bush a respins această recomandare, iar în perioada care a trecut de atunci, Statele Unite au evoluat în direcția diametral opusă. CIA și Pentagonul își dispută cu gelozie diferitele părți care compun războiul din umbră – o bază de drone în Arabia Saudită, o fostă bază a Legiunii Străine Franceze în Djibouti și alte avanposturi îndepărtate – și nu sunt dispuse câtuși de puțin să lase din mână frâiele, de vreme ce politicienii văd în operațiunile de lichidare dirijată viitorul războiului purtat de americani. Între timp, Pentagonul își continuă implicarea în spionajul bazat pe factorul uman. Agenția de Informații a Departamentului Apărării speră să poată alcătui o nouă rețea de spioni sub acoperire, formată din sute de oameni, pentru misiuni de spionaj în Africa, Orientul Mijlociu și Asia. „Totul e de-a-ndoaselea", spunea W. George Jameson, un jurist care și-a petrecut 33 de ani din viață lucrând pentru CIA. „Avem o agenție de spionaj, care

întreține un război, și o structură militară care încearcă să adune informații de pe teren."[1]

De-a lungul întregului sezon extenuant al alegerilor prezidențiale din 2012, președintele Obama a făcut frecvent aluzie la lichidările dirijate, ca fiind un semn al durității sale, vorbind cu o lăudăroșenie care amintea de președintele Bush în primele zile de după atacurile de la 11 septembrie 2001. Odată, un reporter i-a cerut să comenteze acuzațiile contracandidaților republicani, care afirmau că politica sa externă se limita la o strategie împăciuitoare. „Întrebați-i pe Osama bin Laden și pe 22 din cei 30 de lideri ai organizației Al-Qaida, care au fost eliminați de pe câmpul de luptă, dacă mă interesează o politică de împăciuire sau nu", a replicat Obama. „Sau cui o mai fi rămas pe-acolo, puneți-i această întrebare."[2]

Cu toate diferendele politice dintre ei, din timpul campaniei prezidențiale din 2012, Obama și guvernatorul Mitt Romney au depășit orice dezacord când s-a pus problema omorurilor dirijate, Romney spunând că, dacă avea să fie ales președinte, ar fi dus mai departe campania loviturilor lansate de pe drone, pe care Obama o amplificase atât de tare. Temându-se de o asemenea perspectivă, oficialitățile Administrației Obama s-au grăbit, în ultimele săptămâni dinainte de alegeri, să introducă reguli clare, pentru eventualitatea că nu s-ar mai fi aflat la butoanele războaielor cu drone, după vot. Strădania de a codifica procedurile omorurilor dirijate a scos la iveală faptul că operațiunile secrete erau și rămâneau rezultatul unui efort *ad-hoc*. La întrebările fundamentale – cine putea fi omorât, unde anume putea fi omorât și când putea fi omorât –, încă nu se răspunsese. Presiunea de a le găsi răspunsuri s-a mai atenuat pe 6 noiembrie 2012, când un vot

[1] Comentariile lui Jameson au fost făcute într-o sesiune deschisă în cadrul unei conferințe a Asociației Barourilor Americane.

[2] Din conferința de presă a președintelui Barack Obama, 8 decembrie 2011.

decisiv i-a asigurat președintelui Obama rămânerea în funcție pentru încă patru ani. Eforturile de a veni cu clarificări în cazul războaielor secrete au trecut pe planul al doilea[1].

O națiune sleită de războaiele lungi, sângeroase și costisitoare din Irak și Afganistan părea să fie prea puțin preocupată, la finalul primului mandat al președintelui Obama, de faptul că Administrația intensificase războiul clandestin. Ba chiar din contră. Potrivit unui sondaj de opinie organizat de Amy Zegart de la Universitatea Stanford, țara devenise, cu asupra de măsură, din ce în ce mai militantă în tot ce ținea de contraterorism. O majoritate comodă – 69% din respondenți – au declarat că sprijineau acțiunea guvernului american de a-i asasina în secret pe teroriști[2].

Lichidările dirijate făcuseră din CIA o agenție indispensabilă Administrației Obama și chiar îmbunătățiseră imaginea pe care aceasta o avea în ochii publicului, în alte chestiuni. Potrivit aceluiași sondaj de opinie, tot 69% din respondenți s-au declarat încrezători că agențiile de spionaj americane dețineau informații precise despre ce se întâmpla în țări precum Iranul și Coreea de Nord. Asta însemna cu peste douăzeci de puncte procentuale în plus față de constatările unui sondaj de opinie similar din 2005, când CIA fusese taxată pentru evaluările greșite cu privire la programele de înarmare ale Irakului. Un lucru interesant: sondajul de opinie din 2012 a fost făcut la doar câteva luni după decesul dictatorului nord-coreean Kim Jong-il – iar agenții de la CIA nu aflaseră de moartea lui decât după ce fusese anunțată, cu câteva zile întârziere, la televiziunea din Coreea de Nord[3].

---

[1] Scott Shane, „Election spurred a move to codify US drone policy", în *The New York Times*, 24 noiembrie 2012.

[2] Sondajul de opinie comandat de Amy Zegart a fost efectuat de organizația YouGov. Autorul îi rămâne recunoscător profesoarei Zegart, pentru că i-a înlesnit accesul la datele sondajului.

[3] Mark Landler și Choe Sang-Hun, „In Kim Jong-Il death, an extensive intelligence failure", în *The New York Times*, 19 decembrie 2011.

Totuşi, încetul cu încetul, riscurile şi costurile de oportunitate ale unei agenţii de spionaj cu muşchii încordaţi devin evidente. După ce a fost luată pe nepregătite în primele săptămâni ale Primăverii Arabe, CIA şi-a redistribuit zeci de ofiţeri operativi şi analişti, pentru a studia ce se întâmpla în Orientul Mijlociu şi în Africa de Nord. Şi, o dată în plus, Administraţia Obama şi-a pus nădejdea în ofiţerii Agenţiei, care să joace rol de soldaţi, mai degrabă decât de spioni. Când revoluţia din Libia s-a transformat într-un război civil în toată regula, CIA şi-a trimis agenţii paramilitari şi prestatorii privaţi în acea ţară africană să stabilească legături cu grupările rebele şi să facă în aşa fel încât tonele de mitraliere şi piese de artilerie antiaeriană care ajungeau în Libia să fie canalizate către liderii potriviţi ai unor asemenea grupări. Preşedintele Obama a insistat ca niciun militar din trupele terestre americane să nu fie implicat în războiul de răsturnare de la putere a lui Gaddafi, bazându-se, în schimb, pe formula în care Administraţia sa căpătase încredere: drone, ofiţeri clandestini şi o mulţime de prestatori, care fuseseră împuterniciţi să se folosească de rebelii din Libia ca de o armată intermediară.

Dar CIA nu deţinea decât foarte puţine informaţii reale despre grupările rebele şi unii dintre aceşti rebeli, pe care Statele Unite îi cultivau în Libia, s-au întors împotriva celor care-i finanţau.

Imediat după ora 10 seara, în ziua de 11 septembrie 2012, la o mică bază pe care CIA o avea în Libia, s-a primit un apel telefonic disperat din partea complexului de clădiri diplomatice americane, situat la mai puţin de doi kilometri depărtare, într-o altă secţiune a oraşului-port Benghazi, de la ţărmul Mării Mediterane, din estul Libiei, unde-şi stabilise un cap de pod guvernul american, după căderea lui Muammar Gaddafi de la putere. Complexul diplomatic se afla sub tiruri de arme, a zis funcţionarul de la Departamentul de Stat, care vorbea de la celălalt capăt al firului, iar atacanţii, înarmaţi cu pistoale-mitralieră AK-47, începuseră

deja să se strecoare înăuntru, pe poarta principală[1]. Aceştia aduseseră cu ei bidoane cu benzină şi dăduseră foc uneia dintre clădirile complexului.

Agenţii de la baza deţinută de CIA, care veniseră la Benghazi ca să încerce să prevină ca tot arsenalul de aruncătoare de grenade al lui Gaddafi să ajungă în mâinile grupărilor militante, care se desprinseseră de rebelii aflaţi acum la conducerea Libiei, şi-au luat armele şi s-au îndreptat, cu două maşini, către complexul de clădiri diplomatice. Nu reuşiseră să convingă o grupare de luptători libieni înarmaţi să li se alăture în efortul de salvare, iar când au sosit la destinaţie focul făcea deja ravagii. J. Christopher Stevens, ambasadorul american în Libia, era prins ca într-o capcană, într-una dintre clădiri. Plafonul se prăbuşise, iar echipa de la CIA nu a reuşit să ajungă până la Stevens, care s-a sufocat de la fumul gros. Rotindu-se pe deasupra capetelor tuturor, o dronă militară, care fusese desprinsă dintr-o altă misiune, transmitea imagini cu lupta de stingere a incendiului la cartierul-general din Germania al Comandamentului Statelor Unite pentru Africa. Dar avionul-spion *Predator* nu era înarmat şi, deci, nu avea cu ce să-i ajute pe americanii dinăuntru, depăşiţi numeric rău de tot.

Nemaiputând să-şi menţină poziţiile, agenţii de la CIA şi ofiţerii răspunzători cu securitatea de la Departamentul de Stat au evacuat complexul de clădiri diplomatice şi au plecat cu maşinile către baza deţinută de CIA în apropiere. Dar nici nu ajunseseră bine acolo, că baza însăşi a devenit ţinta unui baraj de foc tras cu pistoale-mitralieră AK-47 şi cu aruncătoare de grenade antitanc. Abia la ora 5 dimineaţa, o echipă de întăriri americane a sosit de

[1] Descrierea atacului de la Benghazi provine mai ales dintr-o cronologie detaliată conţinută în raportul de investigaţie al Comisiei de Revizuire a Responsabilităţilor din cadrul Departamentului de Stat. Alte amănunte provin din interviurile luate de autor mai multor oficialităţi americane.

la Tripoli și s-a alăturat forțelor Agenției, pe acoperișul bazei. La momentul respectiv, atacatorii se pregăteau să lanseze un alt atac și obuze de mortiere au început să explodeze chiar pe acoperiș. Agenții de la CIA, Tyrone Woods și Glen Doherty, amândoi foști luptători în trupele SEAL ale Marinei, au fost uciși. Până în zori, americanii evacuaseră și baza și se îndreptau cu mașinile către aeroport, avionul-spion *Predator* stând cu ochiul său electronic ațintit spre convoi din cer. Tot personalul american, împreună cu trupurile celor patru victime ucise în timpul asaltului, au ajuns cu avionul la Tripoli. Operațiunile de la Benghazi ale Statelor Unite, unde CIA își stabilise principala bază de culegere de informații din Libia, au fost oprite.

Atacul fusese de natură să orbească, efectiv, CIA pe întregul teritoriu al Libiei. Dat fiind felul în care timp de un deceniu Agenția pivotase către operațiunile paramilitare, există o preocupare în rândurile spionilor, atât din prezent, cât și din trecut, că Agenția riscă să fie la fel de oarbă și în alte locuri, chiar dacă din alte motive. Societatea închisă care este CIA s-a schimbat fundamental și generația nouă de ofițeri este acum pregătită pentru război. La fel cum, în urmă cu o generație, Ross Newland și colegii săi din clasa de pregătire fuseseră învățați că agenția de spionaj trebuie să se ferească de omoruri cu orice preț, mulți ofițeri de la CIA, care au devenit membri ai Agenției după 11 septembrie 2001, nu au cunoscut nimic altceva, decât vânătoarea și uciderea de oameni. Această nouă generație a simțit în mai mare măsură fiorul adrenalinei scurgându-i-se prin vene în primele linii ale fronturilor, decât munca răbdătoare, „blândă", pe care o presupun strângerea de informații și spionajul. Aceasta din urmă poate fi anostă, chiar plictisitoare, după cum s-a exprimat un fost ofițer din vârful ierarhiei CIA: „Cum să-i mai ții pe oamenii ăștia la fermă, după ce-au zărit luminile strălucitoare ale orașului?"

Unii oficiali cu experienţă de la CIA vorbesc plini de mândrie despre cum a decimat organizaţia Al-Qaida loviturile de drone din Pakistan, forţându-i pe tot mai puţinii adepţi ai lui Osama bin Laden să-şi găsească noi ascunzători – în Yemen, sau Africa de Nord, sau Somalia, sau în cine ştie ce alt loc neguvernat de pe pământ. Mulţi cred că programul dronelor constituie cea mai eficientă operaţiune acoperită din istoria Agenţiei.

Dar în anii de omoruri de după 2001, unii dintre cei care erau de faţă la crearea programului de drone al Agenţiei – şi care s-au bucurat când acesteia i s-au dat puteri de viaţă şi de moarte, după atacurile de la 11 septembrie 2001 – deveniseră profund ambivalenţi. Ross Newland preţuieşte şi acum o armă care le permite Statelor Unite să poarte război, fără să arunce un covor de bombe peste teritoriile inamice sau să expedieze fără discernământ obuze de artilerie către sate izolate din Pakistan, dar crede că Agenţia trebuia să renunţe cu ani în urmă la flotilele sale de avioane-spion *Predator* şi *Reaper*. Atracţia pe care o presupune uciderea oamenilor prin telecomandă, spunea el, este asemănătoare cu atracţia produsă de aşa-numita iarbă a mâţelor asupra felinelor, însă dronele au făcut din CIA personajul negativ în ţări precum Pakistanul, unde Agenţia ar fi trebuit să cultive relaţii optime, scopul ei fiind acela de strângere a informaţiilor. Programul avioanelor *Predator*, spunea Ross Newland, „sfârşeşte prin a fi o povară pentru CIA. Pur şi simplu, nu poate fi vorba de o misiune de spionaj"[1].

Richard Blee a jucat un rol încă şi mai important în zorii erei dronelor. Ca şef al centrului „Alec" al CIA, adică unitatea din interiorul CTC, care avea misiunea specifică de a-l găsi pe Osama bin Laden, Blee se număra printre cei câţiva fanatici ai contraterorismului, enervaţi de restricţiile impuse Agenţiei de spionaj în anii premergători atacurilor de la 11 septembrie 2001. Împreună

[1] Dintr-un interviu luat de autor lui Ross Newland.

cu şeful său, J. Cofer Black, Blee făcea presiuni să obţină pentru CIA permisiunea letală de a-i ucide pe Osama bin Laden şi locotenenţii săi. În vara lui 2001, stătuse în mijlocul deşertului Mojave şi urmărise cum rachetele lansate de pe un avion *Predator* distrugeau o copie fidelă a taberei de antrenament a lui Bin Laden de la Fermele Tarnak. După doar câteva săptămâni, pe 11 septembrie, urmărea îndurerat moartea mai multor mii de oameni, întrebându-se dacă el şi colegii săi ar fi putut insista mai tare pentru a preveni acele atacuri. Ţine şi acum pe biroul său o bucată de zidărie din copia distrusă a Fermelor Tarnak.

Blee a plecat de la CIA şi, în anii care au trecut de când s-a pensionat, a fost împovărat de dubii în privinţa oportunităţii programului de lichidări dirijate. Pe măsură ce ştacheta desfăşurării de acţiuni mortale a scăzut, iar Agenţiei i s-a dat permisiunea să lanseze rachete în Pakistan, când spionii americani habar n-aveau măcar pe cine ucideau – aşa-numitele lovituri cu semnătură termică –, el devenea din ce în ce mai consternat. Ceea ce fusese iniţial conceput ca un instrument pe care Statele Unite să-l poată folosi selectiv, ajunsese de-acum folosit abuziv. Blee se gândea: „La început, de dragul conştiinţelor noastre, ne doream să ştim pe cine omoram, înainte ca oricine să apese pe trăgaci. Acum îi transformăm pe oameni în torţe unde vrei şi unde nu vrei".

Pistoanele maşinăriei de ucis, adăuga el, operează fără absolut nicio fricţiune. „Fiecare lovitură de dronă este o execuţie", spunea Blee. „Şi, dacă tot e vorba să fie pronunţate sentinţe de condamnare la moarte, ar trebui să existe o anumită responsabilitate publică şi o anumită dezbatere publică despre toată povestea." Apoi, după o scurtă pauză, a mai zis: „Şi ar trebui să fie o dezbatere pe care americanii s-o înţeleagă".

La o depărtare de aproape un ceas de mers cu maşina dinspre Las Vegas, după ce au dispărut casele de stuc din suburbiile

orașului și peisajul nu mai oferă nimic altceva în afară de tufe joase de creozot și arbori ai lui Joshua țepoși (yucca), autostrada coteşte spre vest și coboară într-o vale. Un grup de clădiri scunde, vopsite bej, se iveşte la orizont și, deasupra lor, un avion de mici dimensiuni, cu aer de insectă, zboară la joasă înălțime, descriind cercuri pe cer. Se ridică peste mai multe coline, pe partea dreaptă a autostrăzii, coteşte spre stânga și aterizează pe o pistă desenată pe nisipul deşertului.

Orașul Indian Springs, din statul Nevada, altitudine 952 de metri, poate fi văzut în trei minute, dacă-l traversezi cu mașina. Este mai degrabă o înșiruire de parcări de rulote și locuințe mobile, deservite de două benzinării, un motel și un centru comercial „Mătușa Moe". Un panou înălțat deasupra oficiului poștal anunță cele mai apropiate facilități înșirate pe drum: DENNY'S, SUBWAY, MOTEL 6 – O ORĂ DE MERS. Micul cazinou în care Curt Hawes și echipa lui au luat acel mic-dejun de celebrare, în februarie 2001, după ce făcuseră istorie, lansând cea dintâi rachetă de pe un avion *Predator*, se mai află și acum la marginea orașului. Dar, la fel ca mai tot orașul Indian Springs, și el e mai mult gol: grație unei șosele de centură noi, nu mai constituie un loc de oprire pentru turiștii care se îndreaptă spre Valea Morții dinspre Las Vegas[1].

Orașul singuratic nu s-a bucurat de niciunul dintre beneficiile progresului robust care se desfășoară dincolo de autostradă, în spatele kilometrilor de garduri metalice și turnuri de pază, din care soldați înarmați îi împiedică pe curioși să intre. La mijlocul deceniului trecut, Aerodromul Auxiliar al Forțelor Aeriene de la Indian Springs a fost redenumit Baza Creech a Forțelor Aeriene și baza dărăpănată, bătută de vânturi, în care au bâjbâit cei dintâi piloți ai testelor cu avioane-spion *Predator*, făcând pașii

[1] Autorul își exprimă recunoștința față de Timothy Pratt, pentru relatările sale de la Indian Springs, Nevada.

de început pe drumul unui nou tip de război, şi-a început marea transformare în zona zero a operaţiunilor americane de răspândit moartea peste mări şi ţări. Întinzându-se pe 930 de hectare de deşert, Baza Creech este acum atât de aglomerată, încât Forţele Aeriene speră să-i extindă suprafaţa, cumpărând terenuri de la firmele locale, iniţiativă care ar putea transforma oraşul Indian Springs în şi mai mare măsură într-o comunitate-fantomă.

Atât Pentagonul, cât şi CIA desfăşoară misiuni cu drone dirijate de la Baza Creech, iar personalul militar şi prestatorii civili implicaţi în programul atacurilor cu drone încă mai fac naveta între bază şi suburbiile oraşului Las Vegas, achitându-se de schimburile zilnice din containere lungi, de culoarea nisipului, aliniate în şiruri şi rânduri perfecte. Uneori, îndeplinesc misiuni de antrenament, pilotându-şi avioanele *Predator* şi *Reaper* în apropierea bazei, şlefuindu-şi abilităţile ucigaşe prin urmărirea maşinilor şi a camioanelor civile care trec pe drumurile lăturalnice. În cea mai mare parte a timpului, însă, piloţii participă la câte un război purtat la mii de kilometri depărtare, în Afganistan, Pakistan, Yemen şi pe marile întinderi pustii ale Africii de Nord. În săptămânile de după atacul din septembrie 2012 asupra complexului de clădiri diplomatice americane din Libia, cerurile de deasupra oraşului Benghazi s-au umplut de bâzâiturile dronelor americane, trimise în regiune să-i urmărească pe cei vinovaţi de atac.

La marginea bazei din Nevada, barierele de ciment roşu spălăcit poartă un mesaj mândru:

B.F.A. CREECH – CASA VÂNĂTORILOR.

Epilog

Un spion în Lumea Tihnită[1]

„Încoace vin toate afacerile."
Dewey Clarridge

Dewey Clarridge a căzut. La un an după ce Pentagonul i-a închis operațiunea de spionaj privat, Clarridge s-a împiedicat în casa lui de lângă San Diego și și-a rupt mai multe oase. Accidentul l-a băgat în spital, unde a fost și mai țâfnos ca de obicei, și l-a forțat să se mute pe Coasta de Est, ca să fie mai aproape de familie. Fostul ofițer de la CIA, în vârstă de 79 de ani – întemeietorul CTC al Agenției, una dintre principalele oi negre ale scandalului Iran-Contra și omul care se lăudase că venise cu ideea minării porturilor din Nicaragua în timp ce bea niște gin –, s-a mutat în Lumea Tihnită.

Și-a închiriat un apartament într-unul din blocurile-turn care dominau campusul înverzit al Lumii Tihnite, un sat pentru pensionari situat la 40 de kilometri de Washington, D.C., care încerca să recruteze membri ai generației *baby-boom* și își făcea reclamă auto-intitulându-se „Destinația generației fără vârstă". Ca yankeu republican care se născuse în timpul Marii Crize Economice, Clarridge nu era nici pe departe un membru al generației

[1] *Leisure World*, denumire dată mai multor comunități pentru vârstnici. Aici, este vorba de cea din statul Maryland (n. tr.).

respective și disprețuia, în general, o mare parte din ceea ce ajunsese ea să reprezinte.

M-am dus cu mașina să-l întâlnesc în iunie 2012, nefiind sigur la ce fel de primire ar fi trebuit să mă aștept. Scrisesem o mulțime de lucruri despre Clarridge și despre multe dintre ele știam că nu-i plăcuseră. Dar m-a întâmpinat călduros, când am tras în fața restaurantului italian al complexului rezidențial rezervat pensionarilor ca el, unde Clarridge părea să fie singurul client și-și alesese o masă de la care să se bucure de soarele după-amiezii târzii. Era îmbrăcat cu o cămașă de culoarea somonului, cu nasturele de sus desfăcut, ca să-i permită lanțului de aur pe care-l purta la gât să arunce și el o privire afară. Purta încălțări de sport și șosete albe și, cum-necum, era mai bronzat decât fusese pe vremea când locuia la San Diego. Mi-a spus că se adaptase noilor împrejurimi, dar mi s-a și plâns că pisicile lui nu erau deloc mulțumite. „Toată lumea de-aici are câini. Câini de-ăia mici."

Era oarecum ironic să-l vezi pe Clarridge locuind la doar câțiva kilometri depărtare de CIA, o agenție pe care o disprețuia, în linii mari, dar nu părea să simtă lipsa Californiei, nici nu se plângea de faptul că se mutase înapoi pe Coasta de Est. „Încoace vin toate afacerile", mi-a spus.

Prin „afaceri", se referea la tot ce ținea de afacerile din domeniul spionajului privat. Și avea dreptate. Ieșind cu mașina din Washington, către satul de pensionari din suburbiile exterioare, trecusem printre turnurile sclipitoare de beton și sticlă și parcurile din ce în ce mai întinse de clădiri de birouri din Virginia de Nord, care în ultimul deceniu răsăriseră aproape din nimic. Industriile de apărare și de strângere de informații ale Americii, cândva răspândite peste tot prin țară, inclusiv în California de Sud și în Vestul Mijlociu, se consolidaseră încetul cu încetul și se mutaseră în zona mai largă a Washingtonului. Companiile optaseră pentru apropierea de ceea ce ele numeau „clientul" – CIA,

Pentagonul, Agenția de Securitate Națională și alte servicii care se ocupă cu spionajul. Furnizorii guvernamentali, mai mari sau mai mici, formează acum un inel în jurul capitalei federale, ca o armată care ar ține sub asediu o cetate medievală.

Afacerile private din domeniul militar și din cel al spionajului se aflau într-o creștere explozivă. La nivelul anului 2012, terenul de luptă global întinsese armata secretă americană până dincolo de capacitățile ei firești. CIA și alte servicii de strângere de informații își externalizaseră unele dintre cele mai importante misiuni către prestatori particulari, care erau angajați pentru misiuni de spionaj și pentru analizarea datelor culese. Erau angajați să sprijine operațiunile cu drone desfășurate de CIA – de la statul în centre de control subterane din Nevada până la încărcarea bombelor și rachetelor pe drone, la diverse baze clandestine din Afganistan și Pakistan.

Jeffrey Smith, fost consilier general în cadrul Agenției, devenit acum partener la o prestigioasă firmă de avocatură din Washington, reprezintă unele dintre companiile care au câștigat contracte secrete pentru activități militare sau de spionaj. Este uimitor, mi-a spus el, să vezi în ce măsură a externalizat guvernul american funcțiile de bază ale muncii de spionaj, către prestatori particulari – mulți dintre aceștia fiind companii conduse de foști ofițeri de la CIA sau din trupele de operațiuni speciale –, care promit să se descurce mai bine decât angajații guvernamentali. Erik Prince a vândut firma Blackwater USA și s-a mutat în Emiratele Arabe Unite, dar alte firme i-au luat locul acesteia, care, iată, reușesc să se descurce mult mai bine decât ea, când vine vorba să nu apară pe paginile întâi ale ziarelor, așa cum apărea Blackwater USA. Pe măsură ce modul american de a purta război a renunțat la încleștările dintre coloanele de tancuri, la zonele de război declarate, și s-a mutat mai degrabă în umbră, o întreagă industrie artizanală s-a materializat dintr-odată, devenind o parte indispensabilă a unui nou complex militaro-informațional.

Uneori, Smith se zbârlește în fața prezentării obsesiv-negative a prestatorilor particulari, deși vede și potențialul de risc, dacă necesitățile misiunii ajung într-o situație conflictuală cu imperativul companiei de a obține profit: „Există o inevitabilă tensiune în legătură cu loialitatea prestatorului – către cine se îndreaptă ea. Către drapel? Sau, cumva, către termenul-limită?", spunea el.

Pe la mijlocul anului 2012, Michele Ballarin încă se mai străduia din greu să câștige un alt contract guvernamental pe termen lung, pentru ceea ce făcea ea în Africa, și văzuse anumite oportunități în haosul care se răspândea prin toată partea de nord a continentului. După ce islamiștii radicali puseseră stăpânire pe o vastă întindere de deșert în Maliul de nord și după ce devenise clar că Washingtonul depunea iarăși eforturi de a obține informații despre o țară pe care o ignorase multă vreme, Ballarin mi-a spus că stabilise contacte cu grupări de tuaregi rebeli din partea de est a statului Mali și punea la cale un plan de alungare a islamiștilor din acea țară africană. În mai multe amănunte, n-a intrat.

Planurile ei, însă, nu se limitau la continentul african. Ballarin căuta persoane interesate să investească într-un proiect nou, de a construi o flotă de avioane amfibie, construite după modelul original Grumman G-21 „Gâscă", despre care ea credea că militarii americani le-ar fi putut folosi pentru debarcarea de trupe în locuri izolate și care nu aveau aerodromuri funcționale. Ba chiar, prospecta după oportunități de afaceri în Cuba, din care s-ar fi putut îmbogăți după moartea lui Fidel Castro și după ce comunismul din țara insulară ar fi devenit de domeniul trecutului.

În acea zi de vară din 2012, părea foarte puțin probabil ca Dewey Clarridge să-și mai fi cufunde vreodată cana în izvorul de bani guvernamentali, care se scurgeau către furnizorii particulari de informații. Operațiunea lui comună cu Michael Furlong se sfârșise lamentabil, iar Furlong fusese trimis mai degrabă forțat la pensie. Clarridge era și atunci furios pe felul în care se terminase

întregul episod. În opinia lui, fusese încă un exemplu de cum își apărau birocrații de la Washington mica lor parcelă, pe seama soldaților de pe câmpul de luptă, care aveau nevoie cu disperare de informațiile pe care le-ar fi putut furniza el, fie și numai ca să nu se mai bazeze pe CIA. Dar mi-a spus că era hotărât să nu se retragă de tot din joc. A zis că mai avea încă rețeaua lui de informatori din Afganistan și Pakistan, dintre care unii puteau fi păstrați activi chiar și cu un buget ridicol de mic. Dacă Washingtonul n-avea destulă minte să se folosească de oamenii lui, mi-a spus, poate că vreun alt guvern prieten, mai luminat, era și mai interesat.

Apoi și-a aprins o țigară de foi și a devenit filosofic: „Cred că s-a terminat cu Tratatul din Westfalia". Vorbea despre acordurile de pace din secolul al XVII-lea, din Europa, care puseseră capăt Războiului de Treizeci de Ani, adică unor lupte sângeroase care duraseră trei decenii, între împărați și regi care se folosiseră uneori de mercenari în bătăliile majore, pe post de carne de tun. Tratatul din Westfalia, după cum au căzut de acord mulți istorici, a condus la nașterea națiunilor moderne, a unor armate permanente și a unor identități naționale. „Statele-națiuni nu mai dețin monopolul asupra forței militare", a zis Clarridge. Corporațiile și interesele particulare reprezentau viitorul, în războaiele duse de America. „Uitați-vă doar la propriul nostru sistem. Singurul lucru care n-a fost încă externalizat este amărâtul ăla care apasă pe trăgaci."

Era un moment rar acela în care Dewey Clarridge subestima cu adevărat o situație de fapt. De mai multe ori, după atacurile de la 11 septembrie 2001, Statele Unite merseseră până acolo, încât externalizaseră chiar și apăsatul pe trăgaci. Indiferent că era vorba despre Erik Prince, Enrique Prado și firma Blackwater USA, angajați de CIA să vâneze teroriști, sau de vreo gorilă precum Raymond Davis, care se fâțâia cu mașina pe străzile din Lahore, având un pistol semi-automat Glock în torpedou, sau de

soldații particulari care se fereau de obuzele de mortiere în timpul unei încrucișări de focuri de o noapte întreagă, pe acoperișul unei baze pe care CIA și-o făcuse la Benghazi, primii ani haotici ai războiului din umbră al Americii demonstraseră că Statele Unite erau dispuse la subîntinderea către firme private a funcției de bază a guvernului – protejarea statului.

Se făcuse târziu, însă, și m-am ridicat să plec. Dewey Clarridge a preferat să rămână și să-și termine țigara de foi. Ne-am strâns mâinile, iar eu m-am îndreptat spre mașină. Pornind de pe loc, am aruncat o ultimă privire către Clarridge, care stătea singur la o masă din restaurantul pustiu al unui cămin de bătrâni. Un fuior subțire de fum de țigară se ridica în bucle către cerul deja întunecat.

Mulțumiri

Scrierea unei cărți presupune să iei sute de decizii, iar în cazul unei prime cărți, e greu de știut câte sunt bune. Sunt extraordinar de norocos, fiindcă una din primele decizii pe care le-am luat a fost dintre cele mai bune – l-am angajat pe Adam Ahmad să-mi fie asistent de cercetare. De la prima noastră întâlnire, la o cafea la Chicago, unde el tocmai își termina un masterat, mi-a fost clar că Adam era strălucit, curios și dedicat. Mi-a dovedit apoi că era în toate aceste feluri și încă în multe altele. A fost o parte absolut integrantă a cărții, în toate fazele ei de elaborare. Adam a studiat documente, a scris fișe, a organizat notele explicative și, în mai multe cazuri, a reușit să dea de urma unui vorbitor de limbă urdu, care să ne traducă documente și înregistrări pe care nici eu, nici el nu le înțelegeam. Când am ajuns la Woodrow Wilson International Center for Scholars, Jessica Schulberg s-a implicat în proiect și ne-a oferit un ajutor în cercetare la fel de valoros precum cel oferit de Adam. Jessica este interesată în mod deosebit de Africa, iar capacitatea ei de a dezgropa informații despre Somalia și Africa de Nord a fost de-a dreptul de admirat. Este o gânditoare profundă și posedă o înțelepciune cu mult mai presus de vârsta ei. În cursul scrierii acestei cărți, am putut să pun preț nu numai pe îndrumările pe care mi le-au dat Adam și Jessica, dar și pe prietenia lor. Amândoi au înaintea lor cariere îndelungate și strălucite, indiferent de ce căi vor alege.

A fost un mare noroc pentru mine că am putut petrece un an şi trei luni la Centrul Wilson, cea mai bună instituţie de cercetare din Washington. Centrul mi-a oferit un cămin profesional, nişte colegi fascinanţi şi încurajatori, plus acces la o vastă bibliotecă de care se ocupă un colectiv de primă mână. Le sunt recunoscător lui Jane Harman şi Michael van Dusen, pentru că m-au acceptat pe post de Cercetător de Politici Publice şi pentru că se află la conducerea unei instituţii atât de minunate. Mulţumiri cu totul speciale îi adresez lui Robert Litvak, pentru faptul că mi-a fost o sursă constantă de inspiraţie şi umor, cât am trecut prin procesul chinuitor al scrierii primei variante a cărţii.

Este o mare onoare pentru mine să fiu reporter al ziarului *The New York Times* şi le sunt recunoscător lui Jill Abramson, Dean Baquet şi David Leonhardt, pentru că mi-au îngăduit să-mi iau concediu de la ziar, pentru a putea lucra la proiectul de faţă. Când îmi era şef la Washington, Dean m-a încurajat să cercetez aspectele până atunci neexplorate ale războaielor secrete – să scriu poveştile pe care alţi autori nu le scriau. Câteva dintre chestiunile despre care am scris în ziar în acea perioadă sunt abordate mai profund în această carte. Prietenii şi colegii mei Helene Cooper, Scott Shane şi Eric Schmitt m-au încurajat şi ghidat de-a lungul întregului proces al elaborării, iar Scott şi Eric şi-au asumat o bună parte a muncii suplimentare, câtă vreme eu am fost în concediu pentru scrierea cărţii. Nici n-am cuvinte să le mulţumesc îndeajuns. Pe lângă aceştia trei, echipa de siguranţă naţională de la birourile din Washington ale ziarului este o sumă de reporteri dintre cei mai buni – şi oameni dintre cei mai simpatici –, pe care-i poţi găsi în orice colţişor din lumea jurnalistică. Mulţumirile mele speciale se îndreaptă către Peter Baker, Elisabeth Bumiller, Michael Gordon, Bill Hamilton, Mark Landler, Eric Lichtblau, Eric Lipton, Steve Myers, Jim Risen, Davis Sanger,

Charlie Savage şi Thom Shanker. Sunt mai mult decât norocos pentru faptul că lucrez cu ei şi cu tot restul biroului de la Washington. Le mulţumesc şi lui Phil Taubman şi Douglas Jehl, doi foşti şefi de la ziar, cu multă experienţă în munca de reporter din domeniul spionajului, care m-au ajutat din plin, când am început să mă ocup de acest domeniu nou pentru mine.

Cartea de faţă n-ar fi apărut niciodată fără Scott Moyers care, în ipostaza sa anterioară, de agent literar, m-a îndemnat să dezvolt subiectele despre care scriam în articolele mele din *The New York Times*. Pe urmă, după ce Scott a devenit redactor al ediţiei The Penguin Press, am avut norocul ca el să-mi fie redactor de carte. Văzând tabloul de ansamblu, el m-a îndemnat să scriu cât mai cuprinzător cu putinţă despre natura în schimbare a războiului dus de americani şi a impactului acestuia. Apreciez timpul pe care mi l-a dedicat, pentru a fi sigur că activitatea reportericească înglobată în cartea mea era cea corectă, mai ales că a contribuit şi el cu o mână sigură în procesul de corectare. Mi-a dovedit că este posibilă corectura desăvârşită a unei cărţi, chiar şi sub presiunea strânsă a termenelor. Îi mulţumesc şi Annei Godoff, preşedinta consiliului de administraţie şi redactoarea-şefă de la The Penguin Press, pentru c-a îmboldit acest proiect şi a luat toate măsurile pentru publicarea cărţii într-un ritm rapid, într-o vreme în care chestiunile acestea necesită infinit mai multă discuţie publică. Mally Anderson, de la The Penguin Press, a făcut posibil ca diversele porţiuni ale cărţii să fie definitivate la termene, şi-i sunt foarte recunoscător pentru că m-a ghidat, răbdătoare, prin tot acel proces atât de misterios de pregătire a cărţii. A fost plăcut să-i aud vocea calmă de la celălalt capăt al firului.

Rebecca Corbett, o prietenă şi redactoare de la *The New York Times*, probabil că nici nu ştie cu cât este mai bună această carte,

ca rezultat al îndemnurilor, răbdării şi cunoştinţelor ei. Rebecca s-a aplecat peste mai multe variante ale cărţii, împingându-mă de la spate să insist mai mult pe partea de relatare şi să mă explic mai bine în scriitură. Are un ochi priceput pentru detalii şi pentru a face ca personajele să capete viaţă. Prânzurile pe care le-am luat împreună la restaurantul The Bottom Line nu numai că m-au ajutat să-mi organizez partea de relatare, dar m-au ajutat enorm în construirea naraţiunii din carte. Discuţiile au fost mult mai bune decât mâncarea.

Agentul meu literar, Andrew Wylie, a fost un confident pentru mine încă de la primele faze, când am scris propunerea pentru această carte, şi-i sunt recunoscător că m-a primit să-i fiu client. Este un profesionist adevărat şi mi-a dat sfaturi deosebit de înţelepte într-o zi exasperantă petrecută la New York, în care a trebuit să mă decid în favoarea unui editor. Mi-a spus că trebuie să merg pe mâna instinctului meu: „Nu-ţi mai face atâtea griji. Viaţa-i prea scurtă". Avea dreptate.

Colegul meu de la *The New York Times*, Declan Walsh, corespondentul ziarului la Islamabad, a fost atât de amabil încât să mă găzduiască la el, în perioada în care am stat în Pakistan. Pe lângă faptul că este un reporter fantastic şi o sursă de uriaşă înţelepciune în materie de ceea ce ar putea fi cea mai complicată ţară din lume, Declan are indubitabil cea mai bună casă de oaspeţi din Pakistan. Le mulţumesc tuturor de la biroul din Islamabad al ziarului, pentru că au avut grijă ca voiajul meu de gazetar în Pakistan să fie atât de productiv.

Le sunt foarte îndatorat colegilor mei care se ocupă de problemele de siguranţă naţională pentru alte organizaţii mediatice. Munca pe care o fac ei, de a scoate la lumină cotloanele întunecate ale domeniului, a fost de un imens folos cărţii de faţă. Le adresez mulţumiri speciale următorilor: Greg Millar, Joby Warrick, Peter Finn, Julie

Tate şi Dana Priest – de la *The Washington Post*; Adam Goldman, Matt Apuzzo şi Kimberly Dozier – de la *Associated Press*; şi Siobhan Gorman, Julian Barnes şi Adam Entous – de la *The Wall Street Journal*. Cu toţii ne aflăm într-o competiţie feroce între noi şi ne înjurăm unii pe alţii, când suntem forţaţi să ne măsurăm cu articolul unui concurent la ora 10 seara. Dar, în ultimă instanţă, suntem cu toţii de aceeaşi parte a baricadei.

Cât de îndatorat sunt familiei mele nici măcar nu pot să socotesc. Părinţii mei, Joseph şi Jeanne Mazzetti, m-au învăţat să fiu curios şi umil. Dar, înainte de toate, m-au învăţat să fiu onest, şi sper că ei sunt la fel de mândri de mine, pe cât sunt eu de ei. Surorile mele, Elise şi Kate, sunt cele mai bune două prietene pe care le poate avea cineva, iar ele, împreună cu soţii lor, Sudeep şi Chris, constituie pentru mine modele de urmat, prin felul în care-şi trăiesc vieţile şi se îngrijesc de familiile lor.

O singură persoană a contribuit cel mai mult la cartea de faţă, în afară de mine, şi anume Lindsay, minunata mea soţie. De la prima noastră discuţie despre posibilitatea ca eu să scriu o carte, pe care am purtat-o în timp ce ne plimbam în parcul newyorkez Riverside, Lindsay m-a sprijinit fără ezitare. A citit şi corectat variante ale cărţii, mi-a oferit sugestii, mi-a suportat insomniile şi mi-a furnizat încurajări în momentele în care aveam impresia că-mi asumam prea mult, faţă de cât puteam duce. Nicidecum n-aş fi putut realiza proiectul fără ea, aşa c-o iubesc foarte mult.

Şi lui Max îi mulţumesc – fiului meu. Max a venit pe lume când eu mă aflam în stagiile incipiente ale proiectului şi mi-a schimbat viaţa în moduri pe care abia încep să le înţeleg. Aştept cu nerăbdare să fie suficient de mare, cât să poată citi cartea mea. Păstrez amintiri minunate despre dimineţile pe care ni le-am petrecut împreună în primele luni şi zâmbetele cu care mă întâmpina, când mă-ntorceam acasă, după câte o zi mai mult decât

frustrantă, în care scrisesem la carte. M-au ajutat să văd lucrurile din perspectiva corectă. Există o mulțime de durere și suferință în lume, dar aceeași lume este un loc mult mai bun, de când are și Max un loc în ea.

Notă despre surse

Este o mare provocare să scrii o relatare despre un război în plină desfăşurare, care, cel puţin oficial, rămâne secret. Cartea de faţă este rezultatul a sute de interviuri luate în Statele Unite şi în alte părţi, atât în anii cât am fost reporter de securitate naţională, cât şi în perioada cât mi-am luat concediu de scriere a cărţii de la ziarul *The New York Times*. Am încercat, cât de mult cu putinţă, să-i conving pe oamenii cărora le-am luat interviu să vorbească oficial, iar cei care au fost de acord sunt citaţi cu numele lor, atât în corpul cărţii, cât şi în notele explicative. Am luat şi o mulţime de interviuri despre „fundamentele" chestiunii, în care le-am îngăduit surselor mele să vorbească anonim, în schimbul relatărilor personale despre operaţiunile militare şi de spionaj americane, dintre care de departe cele mai multe rămân clasificate. Deşi acest lucru este departe de a fi unul ideal, cred că este un rău necesar şi acceptabil, pentru a garanta că surse de încredere se simt libere să vorbească pe şleau.

Folosirea de surse anonime este întotdeauna riscantă, iar ca reporter de securitate naţională am învăţat că unele surse sunt de mult mai mare încredere decât altele. Pentru această carte, m-am bazat din greu pe oameni pe ale căror informaţii am ajuns, de-a lungul anilor, să pun bază. În măsura în care am putut, am utilizat notele explicative pentru a da mai multe explicaţii despre cine a furnizat cutare informaţie, chiar dacă nu le-am citat numele

respectivelor persoane. În câteva situații, de obicei fiindcă materialul era deosebit de sensibil, am prezentat informații la care nu am atașat note explicative. În asemenea cazuri, m-am asigurat că puteam să verific din surse multiple informația primită. Când am relatat discuții dintre două sau mai multe persoane, am încadrat dialogurile în ghilimele, numai atunci când am fost încredințat că sursele mi-au furnizat o aducere-aminte precisă a conversațiilor purtate.

Am încercat, pe cât de mult am putut, să folosesc material din surse puse la dispoziția publicului și documente guvernamentale declasificate. În acest sens, am fost ajutat de mai multe organizații. Arhiva Siguranței Naționale de la George Washington University lucrează neobosită pentru a determina guvernul să declasifice documente, în baza Legii Accesului Liber la Informație, și le sunt enorm de recunoscător arhivarilor de acolo pentru eforturile lor. Grupul Informativ SITE este cea mai bună resursă pentru monitorizarea scrierilor și a declarațiilor publice ale grupărilor militante din Pakistan, Somalia, Yemen și din alte țări, drept care am preluat intens din rezultatele muncii grupului SITE. O mare parte din documentele guvernului Statelor Unite, citate în această carte, au fost făcute publice pentru prima oară de organizația WikiLeaks, în lupta ei împotriva secretomaniei. Baza de date creată de WikiLeaks a devenit o resursă importantă pentru jurnaliștii și istoricii care caută să înțeleagă mai bine funcționarea internă a structurilor guvernamentale americane.

Le sunt profund îndatorat multor oameni din mai multe țări, care și-au făcut timp – în total, ore fără număr – să-mi acorde mie interviuri. Mi-au încredințat poveștile lor, așa încât această carte este și a lor, în aceeași măsură în care este a mea.

MARK MAZZETTI
Washington, D.C.
Decembrie 2012

Bibliografie

Cărți

Bergen, Peter L., *Manhunt: The Ten-Year Search `for Bin Laden – from 9/11 to Abbottabad*, Crown, New York, 2012.

Bergen, Peter L., *The Longest War: The Enduring Conflict Between America and Al-Qaeda*, Free Press, New York, 2011.

Bisonnette, Mark (Mark Owen), *No Easy Day: The Firsthand Account of the Mission That Killed Osama Bin Laden*, Dutton, New York, 2012.

Boucek, Christopher, Ottaway, Marina, *Yemen on the Brink*, Fundația Carnegie pentru Pace Internațională, Washington, D.C., 2010.

Bowden, Mark, *Guests of the Ayatollah: The Iran Hostage Crisis: The First Battle in America's War with Militant Islam*, Grove Press, New York, 2006.

Churchill, Winston, *The Story of the Malakand Field Force: An Episode of Frontier War*, W.W. Norton, New York, 1989.

Clarke, Richard, *Against All Enemies: Inside America's War on Terror*, Simon & Schuster, New York, 2004.

Clarridge, Duane R., Diehl, Digby, *A Spy for All Seasons: My Life in the CIA*, Scribner, New York, 1997.

Coll, Steve, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, Penguin Books, New York, 2004.

Crumpton, Henry A., *The Art of Intelligence: Lessons from a Life in the CIA's Clandestine Service*, Penguin Press, New York, 2012.

Emerson, Steven, *Secret Warriors: Inside the Covert Military Operations of the Reagan Era*, Putnam, New York, 1988.

Gardner, Richard N., *Mission Italy: On the Front Lines of the Cold War*, Rowman & Littlefield Publishers, New York, 2005.

Graham, Bradley, *By His Own Rules: The Ambitions, Successes, and Ultimate Failures of Donald Rumsfeld*, Public Affairs, New York, 2009.

Gunaratna, Rohan, Iqbal, Khuram, *Pakistan: Terrorism Ground Zero*, Reaktion Books, London, 2011.

Hull, Edmund J., *High Value Target: Countering Al-Qaeda in Yemen*, Potomac Books, Washington, D.C., 2011.

Hussain, Zahid, *Frontline Pakistan: The Struggle with Militant Islam*, Columbia University Press, New York, 2008.

Hussain, Zahid, *The Scorpion's Tail: The Relentless Rise of Islamic Militants in Pakistan and How It Threatens America*, Free Press, New York, 2010.

Johnsen, Gregory D., *The Last Refuge: Yemen, Al-Qaeda, and America's War in Arabia*, W. W. Norton & Company, New York, 2012.

Jones, Seth, *Hunting in the Shadows: The Pursuit of Al-Qaida since 9/11*, W.W. Norton & Company, New York, 2012.

Kean, Thomas *et al.*, *The 9/11 Commission Report*, Tipografia Guvernului Statelor Unite ale Americii, Washington, D.C., 2004.

Klaidman, Daniel, *Kill or Capture: The War on Terror and the Soul of the Obama Presidency*, Houghton Mifflin Harcourt, New York, 2012.

Martin, Matt J., Sasser, Charles W., *Predator: The Remote-Control Air War over Iraq and Afghanistan: A Pilot's Story*, Zenith Press, Minneapolis, 2010.

Mayer, Jane, *The Dark Side: The Inside Story of How the War on Terror Turned into a War on American Ideals*, Doubleday, New York, 2008.

Musharraf, Pervez, *In the Line of Fire: A Memoir*, Simon & Schuster, New York, 2006.

Naftali, Timothy, *Blind Spot: The Secret History of American Counterterrorism*, Basic Books, New York, 2005.

Nawaz, Shuja, *Crossed Swords: Pakistan, Its Army, and the Wars Within*, Oxford University Press, 2008.

New York, *Obama's Wars* (*Războaiele lui Obama*), Simon & Schuster, New York, 2010.

Norris, Pat, *Watching Earth from Space: How Surveillance Helps Us and Harms Us*, Praxis, New York, 2010.

Persico, Joseph, *Casey: The Lives and Secrets of William J. Casey: From the OSS to the CIA*, Penguin, New York, 1995.

Pillar, Paul R., *Intelligence and U.S. Foreign Policy: Iraq, 9/11, and Misguided Reform*, Columbia University Press, New York, 2011.

Priest, Dana, Arkin, William M., *Top Secret America: The Rise of the New American Security State*, Little, Brown and Company, New York, 2011.

Ranelagh, John, *The Agency: The Rise and Decline of the CIA*, Simon & Schuster, New York, 1986.

Rashid, Ahmed, *Descent into Chaos: The U.S. and the Disaster in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia*, Viking, New York, 2008.

Rashid, Ahmed, *Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*, Yale University Press, Londra, 2001.

Riedel, Bruce, *Deadly Embrace: Pakistan, America, and the Future of the Global Jihad*, Brookings, Washington, D.C., 2011.

Rodriquez Jr., Jose A., Harlow, Bill, *Hard Measures: How Aggressive CIA Actions After 9/11 Saved American Lives*, Threshold Editions, New York, 2012.

Rohde, David, Mulvihill, Kristen, *A Rope and a Prayer: A Kidnapping from Two Sides* (*O funie şi o rugăciune. O răpire văzută din două perspective*), Viking, New York, 2010.

Rumsfeld, Donald, *Known and Unknown: A Memoir*, Sentinel, New York, 2011.

Sanger, David E., *Confront and Conceal: Obama's Secret Wars and Surprising Use of American Power*, Crown, New York, 2012.

Sanger, David E., *The Inheritance: The World Obama Confronts and the Challenges to American Power*, Crown, New York, 2009.

Scarborough, Rowan, *Rumsfeld's War: The Untold Story of America's Anti-Terrorist Commander*, Regnery, New York, 2004.

Schmidt, John R., *The Unraveling: Pakistan in the Age of Jihad*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2011.

Schmitt, Eric, Shanker, Thom, *Counterstrike: The Untold Story of America's Secret Campaign Against Al-Qaeda*, Times Books, New York, 2011.

Shultz, Richard, *The Secret War Against Hanoi: The Untold Story of Spies, Saboteurs, and Covert Warriors in North Vietnam*, HarperCollins, New York, 1999.

Singer, Peter W., *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*, Penguin Books, New York, 2009.

Smith, Michael, *Killer Elite: The Inside Story of America's Most Secret Special Operations Team*, St. Martin's Press, New York, 2007.

Snider, L. Britt, *The Agency and the Hill: CIA's Relationship with Congress, 1946-2004*, Centrul pentru Studierea Spionajului/ CreateSpace, Washington, D.C., 2008.

Tenet, George, *At the Center of the Storm: My Years at the CIA*, HarperCollins, New York, 2007.

Waller, Douglas, *Wild Bill Donovan: The Spymaster Who Created the OSS and Modern American Espionage*, Free Press, New York, 2011.

Warner, Tim, *Legacy of Ashes: The History of the CIA*, Anchor, Maine, 2008.

Warrick, Joby, *The Triple Agent: The Al-Qaeda Mole Who Infiltrated the CIA*, Vintage Books, New York, 2011.

Weiner, Tim, *Legacy of Ashes: The History of the CIA*, Anchor Books, New York, 2007.

Woodward, Bob, *Bush at War* (*Bush în război*), Simon & Schuster, New York, 2002.

Woodward, Bob, *Veil: The Secret Wars of the CIA, 1981-1987*, Simon & Schuster, New York, 1987.

Wright, Lawrence, *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11*, Random House, New York, 2006.

ARTICOLE DIN ZIARE ŞI REVISTE

Ahtishamul, Haq, „Raymond Davis case: Wife of man killed commits suicide", în *The Express Tribune*, 7 februarie 2011.

Baker, Aryn, „The murky past of the Pakistani doctor who helped the CIA", în *Time*, 13 iunie 2012.

Bamford, James, „He's in the backseat!", în *The Atlantic*, aprilie 2006.

Best Jr., Richard A., „Covert action: Legislative background and possible policy questions", în *Congressional Research Service*, 27 decembrie 2011.

Bruton, Bronwyn, „Somalia: A new approach", în *Council on Foreign Relations*, Raportul Special nr. 52 al Consiliului, martie 2010, p. 7.

Burnett, Sara, „Charges upgraded against ex-CIA contractor in parking-spot dispute", în *The Denver Post*, 4 octombrie 2011.

Burns, John F., „Adding demands: Afghan leaders show little willingness to give up Bin Laden", în *The New York Times*, 19 septembrie 2001.

Chesney, Robert, „Military-intelligence convergence and the Law of the Title 10/Title 50 debate", în *Journal of National Security Law and Policy*, 2012.

Ciralsky, Adam, „Tycoon, contractor, soldier, spy", în *Vanity Fair*, ianuarie 2010.

Fair, Christine C., Jones, Seth, „Pakistan's war within", în *Survival*, 51, nr. 6 (decembrie 2009 – ianuarie 2010).

Gall, Carlotta, Mazzetti, Mark, „Hushed deal frees CIA contractor in Pakistan", în *The New York Times*, 16 martie 2011.

Gamerman, Ellen, „To know if you're anybody, check the list: In Washington, the snobby old *Green Book* is relished as a throwbackto less-tacky times", în *The Baltimore Sun*, 22 octombrie 1997.

Gordon, Michael R., Mazzetti, Mark, „US used base in Ethiopia to hunt Al Qaeda", în *The New York Times*, 23 februarie 2007.

Heimann, Joseph, Silverberg, Daniel, „An ever-expanding war: Legal aspects of online strategic communications", în *Parameters*, Vara 2009.

Hersh, Seymour H., „Who's in charge here?", în *The New York Times*, 22 noiembrie 1987.

Johnston, David, Mazzetti, Mark, „A window into CIA's embrace of secret jails", în *The New York Times*, 12 august 2009.

Khan, Muhammad I., „New Muhammad Wazir", în *The Herald*, 16 septembrie 2005.

Khattak, Iqbal, „I did not surrender to the military", în *Friday Times*, 30 aprilie – 6 mai 2004.

Kibbe, Jennifer D., „The rise of the shadow warriors", în *Foreign Affairs*, martie–aprilie 2004.

Lamb, Christina, „Bin laden hunt in Pakistant is pointless", în *London Sunday Times*, 23 ianuarie 2005.

Landler, Mark, Sang-Hun, Choe, „In Kim Jong-Il death, an extensive intelligence failure", în *The New York Times*, 19 decembrie 2011.

Latif, Amir, „Pakistan's most wanted", în *Islam Online*, 29 ianuarie 2005.

Mayer, Jane, „The Predator war", în *The New Yorker*, 26 octombrie 2009.

Mazzetti, Mark *et al.*, „American held in Pakistan worked with CIA", în *The New York Times*, 21 februarie 2011.

Mazzetti, Mark, „Coalition deaths in Afghanistan hit a record high", în *The New York Times*, 2 iulie 2008.

Mazzetti, Mark, „Efforts by CIA fail in Somalia, officials charge", în *The New York Times*, 8 iunie 2006.

Mazzetti, Mark, Rohde, David, „Amid US policy disputes, Qaeda grows in Pakistan", în *The New York Times*, 30 iunie 2008.

McChrystal, Stanley A., „It takes a network", în *Foreign Policy*, martie–aprilie 2011.

Miller, Greg, „At CIA, a convert to Islam leads the terrorist hunt", în *The Washington Post*, 24 martie 2012.

Myers, Lisa, „US posts wrong photo of 'al-Qaida operative'", *MSNBC*, 26 ianuarie 2006.

Pelton, Robert Young, „Erik Prince, an American commando in exile", în *Men's Journal*, noiembrie 2010.

Pham, Peter J., „Somali instability still poses threat, even after successful strike on Nabhan", în *World Defense Review*, 17 septembrie 2009.

Priest, Dana şi Ann Scott Tyson, „Bin Laden trail «stone cold»", în *The Washington Post*, 10 septembrie 2006.

Priest, Dana, Arkin, William M., „Top secret America: A look at the military's Joint Special Operations Command", în *The Washington Post*, 2 septembrie 2011.

Qadir, Shaukat, „Understanding the insurgency in FATA", disponibil la http://shaukatqadir.info/pdfs/FATA.pdf.

Richelson, Jeffrey T., „Task Force 157: The US Navy's Secret Intelligence Service, 1966-77", în *Intelligence and National Security*, 11, nr. 1 (ianuarie 1996).

Richelson, Jeffrey T., „Truth conquers all chains: The U.S. Army intelligence support activity, 1981–1989", în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 12, nr. 2 (1999).

Risen, James, „David H. Blee, 83, CIA spy who revised defector policy", în *The New York Times*, 17 august 2000.

Rivera, Ray, Rahimi, Sangar, „Deadly truck bomb hits NATO outpost in Afghanistan", în *The New York Times*, 11 septembrie 2011.

Roggio, Bill, „Al-Qaida jailbreak in Yemen", în *Long War Journal*, 8 februarie 2006.

Shah, Pir Zubair, „US strike is said to kill al-Qaeda figure în Pakistan", în *The New York Times*, 17 octombrie 2008.

Shahzad, Syed Saleem, „The legacy of Nek Muhammad", în *Asia Times Online*, 20 iulie 2004.

Shane, Scott, „Election spurred a move to codify US drone policy", în *The New York Times*, 24 noiembrie 2012.

Shane, Scott, Mazzetti, Mark, Worth, Robert, „Secret assault on terrorism widens on two continents", în *The New York Times*, 14 august 2010.

Shane, Scott, Mekhennet, Souad, „From condemning terror to preaching jihad", în *The New York Times*, 8 mai 2010.

Shapiro, T. Rees, „Nestor Sanchez, 83: CIA official led Latin America division", în *The Washington Post*, 26 ianuarie 2011.

Shinn, David H., „Al Qaeda in East Africa and the Horn", în *The Journal of Conflict Studies*, 27, nr. 1/2007.

Simpson, Edgar, „Candidates promise to liven last days before election", în *The Charleston Gazette*, 26 octombrie 1986.

Slackman, Michael, „Would-be killer linked to al Qaeda, Saudis say", în *The New York Times*, 28 august 2009.

Teague, Matthew, „Black ops and blood money", în *Men's Journal*, 1 iunie 2011.

Walsh, Declan, „Pakistan may be expelling aid group's foreign staff", în *The New York Times*, 6 septembrie 2012.

Walsh, Declan, „US bomb warning to Pakistan ignored", în *The Guardian*, 22 septembrie 2011.

Watts, Clint, Shapiro, Jacob, Brown, Vahid, „Al-Qa'ida's (mis)adventures in the Horn of Africa", Centrul de Combatere a Terorismului „Proiectul Armonia" de la Westpoint, 2 iulie 2007, pp. 19–21.

Wazir, Dilawar K., „Top militant vows to continue jihad", în *Dawn*, 26 aprilie 2004.

Whittle, Richard, „Predator's big safari", Institutul Mitchell pentru Studierea Forței Aeriene, Documentul 7 (august 2011).

Wise, David, „A not so secret mission", în *Los Angeles Times*, 26 august 2007.

Worth, Robert, „Is Yemen the next Afghanistan?", în *The New York Times*, 6 iulie 2010.

Yousafzai, Sami, „The Doctor's grim reward", în *Newsweek*, 11 iunie 2012.

Zelikow, Philip, „Codes of conduct for a twilight war", în *Houston Law Review*, aprilie 2012.

Index

Abbas, Abu 80
Abdulmutallab, Umar Farouk 301, 387, 388
Abizaid, John 180, 197, 198
Abu Nidal (organizația) 85
Abu Salim (închisoarea) 328
Addington, David 27
Adkins, Jim 79
Afganistan *passim*
AfPax Insider (proiectul) 250, 253, 254, 256
Afrah, Mohamed Qanyare 183
Afridi, Shakil 17, 358–364, 367, 378–380
Ahlu Suna Waljama (ASWJ) 9, 324
Ahmed, Abdullahi Yusuf 191, 195
Ahmed, Ibrahim Saeed (Abu Ahmed al-Kuwaiti) 221, 348
Ahmed, Mahmud 17, 46, 49–51, 54–57
Ahmed, Sharif Sheikh 322
Ahmed, Shirwa 202
Alec (Centrul – unitatea de vânare a lui Osama bin Laden) 15, 126, 216, 405
Al Jazeera 237, 300
Allen, Charles E. 15, 122, 124–128, 135
Allen, John 376
al-Qaida *passim*
al-Shabaab 18, 186, 190, 195, 197, 200, 202, 308, 311–313, 316–319, 322–325
al-Shabwani, Jaber 303, 390
Andrews, Robert 16, 93–98, 107, 108, 111, 177, 235
Angleton, James 127, 203
Archangel 308
Armitage, Richard 46, 50, 51, 56
Ashby, Turner 193

al-Asiri, Abdullah 276, 278, 279, 280
al-Asiri, Ibrahim 18, 278, 301
Amira v. Ballarin, Michele
Aurakzai, Ali Jan 17, 60–62, 226
Aweys, Hasan Dahir 18, 185, 186, 190
al-Awlaki, Abdulrahman 18, 394, 396, 397
al-Awlaki, Anwar 18, 385, 385–389, 391, 392, 394, 395
al-Awlaki, Nasser 395, 396
al-Banna, Ibrahim 396
Ayro, Aden Hashi Farah 18, 186, 200

Bagh, Mangal 360, 380
Bajaur (provincie) 155, 157, 158, 177, 178, 180, 211, 343
Ballarin, Michele 18, 191–196, 307–312, 314, 319–326, 412
Baradar, Abdul Ghani 347
Beirut (bombardarea ambasadei americane) 80, 211
Benghazi 333, 402– 404, 408, 414
Bennett, John 346
Bergdahl, Bowe 263–265
Berger, Sandy 123, 127, 129
Biden, Joe 296
bin al-Shibh, Ramzi 65
bin Laden, Osama *passim*
bin Nayef, Muhammad 276, 277, 282, 297, 301
Black, J. Cofer 15, 30, 31, 33, 34, 35, 55, 56, 126, 165, 406
Blackstar 308, 311, 312
Blackwater USA 8, 16, 20, 35, 165–168, 310, 314, 331, 332, 357, 411, 413
Blair, Dennis C. 15, 89–91, 289–293, 304, 305
Blee, Richard 15, 126, 127, 345, 405, 406
Boykin, William 113
Branch, Austin 255
Brennan, John 6, 17, 24, 280, 281–282, 284, 299, 385, 388, 392, 398
Bush, George H.W. *passim*
Bush, George W. 28, 29, 48, 57, 79, 85

Calland, Albert 178
Cambone, Stephen 16, 112, 113–115, 156, 173, 177
Campbell, John 136
Card, Andrew 171
Carlucci, Frank 92, 104, 105, 107
Carter, Jimmy 67, 285
Cartwright, James 296

Casey, William J. 15, 75–84, 106, 286
Castro, Fidel 37, 70, 72, 142, 412
Ceaușescu, Elena 86
Ceaușescu, Nicolae 86
Chalabi, Ahmed 260
Chamberlin, Wendy 27, 54
Cheney, Dick 27, 29, 32, 94, 112, 163, 164, 167, 172, 206, 283, 284
Church, Frank 67, 70–72, 122, 162, 346, 361
Churchill, Winston 25, 60
Clarke, Richard 17, 123–129
Clarridge, Duane R. (Dewey) 17, 75–80, 84, 85, 88, 90, 101,105, 106, 259–268, 273, 274–275, 314, 409–414
Clinton, Bill 37, 87–90, 123, 124, 127, 129, 285, 286, 288, 289
Clinton, Hillary 308, 317, 320, 330, 374
Colby, William 71
Contras (gherilele) 24, 77–79, 164
Crumpton, Hank 56, 127, 129, 164, 168, 169, 190

Damadola (sat) 180, 181
Darkazanli, Mamoun 28
Datta Khel (sat) 373
Davis, Perry 309–311, 319, 321, 323, 325
Davis, Raymond 15, 17, 20–22, 331–334, 336, 338–341, 348, 351–357, 371–373, 413
Dearlove, Richard 25, 26
Deininger, Bill 320
Deutch, John 35, 88, 89, 91, 288, 361, 362
Djibouti (baza de drone) 121, 188, 322, 390, 392
Doherty, Glen 404
Donilon, Tom 293, 374
Donovan, William J. 69, 70, 85, 261, 262
Downing, Wayne 173, 175, 176, 260
Durrani, Assad 58

Ehsan ul-Haq 17, 49, 57– 60, 147, 151
Eikenberry, Karl 252
Eldridge, Bill 239
Emmanuel, Rahm 288, 289

Faheem, Shumaila 351
Farina, Chris 195, 196
Feith, Douglas J. 111
Fernandez, Joe 78, 79
Flynn, Michael 258

Ford, Gerald 40, 70, 71, 81, 94, 106, 122, 383
Franks, Tommy 97
Frazer, Jendayi 190
Furlong, Michael 16, 232–251, 254–259, 264–273, 298, 394, 412

Gaddafi, Muammar 47, 328, 402, 403
Garland, Merrick 398
Gates, Robert 16, 251, 258, 292, 293, 344, 345
Gnehm, Edward W. 116
Goldwater, Barry 70
Golful Porcilor (operaţiune) 260, 285
Gorbaciov, Mihail Sergheievici 152
Gordon, John 127
Göring, Hermann 70
Goss, Porter 15, 50, 115, 116, 155–158, 170, 171, 180, 186, 215, 219, 288, 328
Grenier, Robert 15, 55, 56, 59, 61, 62, 216
Gritz, James 102–104
Guantánamo 37, 43, 45, 64, 207, 283, 284, 298

Habib, Khalid 224, 229
Hadley, Stephen 170
Hamas (organizaţia) 135
Haqqani, Husain 294, 337, 352
Haqqani, Jalaluddin 17, 54, 59, 65, 68, 252
Haqqani (reţeaua) 222–228, 251, 256, 262, 265, 376, 377
al-Harethi, Qaed Salim Sinan 118–121, 138
Harward, Robert 43, 44, 345
Hassan, Nidal 393
Hawes, Curt 126, 130, 132–134, 407
Hayden, Michael 15, 219, 220, 312, 328, 345, 381, 382, 384
al-Hazmi, Nawaf 386
Helms, Richard 82
Hezbollah (organizaţia) 80, 85
Holbrooke, Richard 277, 278, 282
Holland, Charles 96, 97
Holmes, Robert 255, 267
Hull, Edmund 120, 297
Hussain, Safdar 143
Hussain, Zahid 140, 144, 149
Hussein, Saddam 91, 113, 127, 157, 206, 260

Indyk, Martin 135
Iran-Contra (scandalul) 24, 33, 35, 79, 80, 85, 86, 104, 109, 124, 162, 259, 275, 409

Jameson, W. George 381, 399
al Jaza'iri, Adil Hadi 64
Johnsen, Gregory 387, 388, 392
Jones, James 291, 293
Jordan, Eason 252–254, 257, 258–259, 264

Kappes, Stephen 16, 282, 288, 290, 292, 294, 345
Karimov, Islam 128
Karzai, Ahmed Wali 43, 268, 269
Karzai, Hamid 39, 214, 215, 274
Kayani, Ashfaq Parvez 17, 150–154, 224, 342, 369, 370–371, 373, 376–378
Keller, Art 16, 203–217, 221, 222, 224–229, 252, 294, 342, 361
Kennedy, John F. 40, 69, 285
Khan, Abdul Kadeer 28, 169
Khan, Bakhptur 180
Khan, Ismail 257
Khan, Samir 393, 394
Kim Jong-il 401
King, Jerry 102–107
Klinghoffer, Leon 80
Koh, Harold 383, 384, 388
Kot Lakhpat (închisoarea) 331
Koussa, Moussa 328
Koziol, John 249
Krongard, Alvin 135
al-Kuwaiti, Abu Ahmed 221, 348

Libby, I. Lewis 27
al-Libi, Abu Faraj 156, 180
Luitingh, Lafras 315
Lumumba, Patrice 70

McChrystal, Stanley 16, 156, 157, 173, 174, 177, 258, 268
McGrath, Mike 360, 361
McKiernan, David 250, 251, 252–254, 257, 258, 264
McLaughlin, John 135
McMahon, John 81
McNamara, Robert 40
McNeill, Dan 252
McPherson, John L. 310
McRaven, William 16, 298, 299, 315–319
Maes, Jeff 355
Mamraiz, Shaheena 363
al-Masri, Abu Khabab 212, 229
Massoud, Ahmad Shah 127, 141
Meadows, Richard 99
Mehsud, Baitullah 17, 206, 207–208, 294–296
Meyer, Edward 100, 101, 106
MI5 219, 220, 221

MI6 25, 26, 64
al-Mihdhar, Khalid 386
Mike (ofiţer sub acoperire) 16, 216, 233, 282
Mikolashek, Paul 43, 44
Mogadishu (Bătălia pentru) 186–191, 195–200, 202
Mohammed, Khalid Sheikh 65, 149, 159, 221
Mubarak, Hosni 328, 329
Mukhabarat 47
Mullen, Mike 16, 252, 369, 370–371, 375–378
Muller, Scott 161
Munir, Asad 17, 62–65, 107, 146, 147, 222, 342, 366
Munter, Cameron 17, 339, 340, 352–354, 356, 371–374
Murray, Patrick 171
Musharraf, Pervez 27, 50–57, 60, 61, 140–151, 178, 223, 226–228, 294, 316, 335, 344
Myers, Richard 92, 98, 119

Nabhan, Saleh Ali Saleh 18, 314, 318, 319
al-Nashiri, Abd al-Rahim 159, 169
Negroponte, John D. 198
Nek, Muhammad Wazir 17, 18, 140–150, 158, 163, 206, 207, 294, 343
Newland, Ross 16, 26, 67, 68, 71–80, 86–88, 122, 123, 136–138, 309, 404, 405
Nixon, Richard 112, 233, 285
Noriega, Manuel 104
North, Oliver 77–81, 95, 275

Obama, Barack 22, 24, 85, 258, 277–308, 313–318, 327, 339–341, 345, 367–375, 382–384, 392, 393, 397–402
Obrman, Jan 238, 240, 243, 246, 257, 266
O'Connell, Thomas 17, 94, 111–115
Ohrizko, Volodimir 308
Omar, Haji 221
Omar, Mohammed 274, 347

Pack, Richard 267
Panetta, Leon 16, 17, 179, 286–296, 305, 327, 341, 350, 352, 368, 369, 371, 374, 384, 398
Pasha, Ahmad Shuja 340, 341, 346, 353, 354, 371, 373, 375
Patek, Umar 179
Patterson, Anne 339
Pavitt, James 16, 31, 32, 34, 35, 124, 127, 128, 134
Pelton, Robert Young 252–258, 264, 265, 314

Pentagon *passim*
Perot, H. Ross 102
Petraeus, David 16, 269–271, 276, 297, 300–303, 381, 384, 385, 392
Powell, Colin 57, 85
Prado, Enrique 16, 28, 29, 36, 155, 163, 164–170, 310, 413
Prince, Erik 164–168, 310, 314, 315, 332, 411, 413
Putin, Vladimir Vladimirovici 248

Qeybdii, Abdi Hasan Awale 183

Raghal, Abu 201
al-Rahman, Atiyah Abd 330, 382
Rauf, Rashid 219, 220
Reagan, Ronald 24, 73–81, 85, 86, 100, 101, 192, 286, 321, 326
Rice, Condoleezza 249
Rizzo, John 159, 283, 284, 287
Rodriguez, Jose 16, 28–30, 34–37, 159, 160, 163, 164, 167, 169, 170, 183, 190, 215, 216, 220
Rohde, David 62, 226, 227, 262
România 65, 86
Romney, Mitt 400
Rowe, Leslie 189
Rumsfeld, Donald 17, 39–42, 48, 56, 92–98, 106–108, 110–119, 155–157, 172, 173–177, 199, 234, 255, 270, 290, 344, 367, 396

Saeed, Hafiz Muhammad 18, 331, 336, 356, 357
Saleh, Ali Abdullah 18, 119, 276, 278, 316, 389
Sanchez, Nestor 72–75
Shultz, George 85
Shultz, Richard H., Jr. 69, 95, 230, 235
Schwarzenberg, Karel 249
Shahzad, Faisal 393
Shahzad, Syed Saleem 375
Sharif, Nawaz 61, 334
Shelton, Hugh 124
Simpson, Natasha 82
Smith, Jeffrey 411, 412
Stevens, J. Christopher 403
Stowe, Harriet Beecher 105
Sultan, Shaukat 150

Taylor, Mike 262
Tenet, George 16, 30, 32, 33, 36, 41, 42, 55, 97, 98, 119,

124, 126, 128, 134–136, 162, 163, 281
Thor, Brad 275
Truman, Harry 68, 261, 262
Turco, Fred 82, 85
Turner, Stansfield 68, 98, 104, 106, 287

Vickers, Michael G. 175

Weinberger, Caspar 104, 260
Wilson, Charlie 125
Wisner, Frank 230
Wolfowitz, Paul 138
Woods, Tyrone 404
Woodward, Bob 31, 285, 292, 345
Woolsey, R. James, Jr. 87–89, 125

Yeager, Chuck 132

Zardari, Asif Ali 223, 334, 344
al-Zarqawi, Abu Musab 173–175
al-Zawahiri, Ayman 143, 148, 156, 157, 180
Zegart, Amy 401
Zia-ul-Haq, Muhammad 57, 335
Zinni, Anthony 260
Zorick, Michael 189
Zubaydah, Abu 159, 169

Cuprins

Prefață de Mihai Răzvan Ungureanu 5
Notă asupra ediției 11
Personajele principale 15

Prolog – *Războiul de dincolo* 19
Capitolul 1 – *Permisiunea de-a ucide* 27
Capitolul 2 – *Un mariaj între spioni* 46
Capitolul 3 – *Asasini din umbră* 67
Capitolul 4 – *Spionii lui Rumsfeld* 92
Capitolul 5 – *Păsăroiul furios* 118
Capitolul 6 – *Un paștun adevărat* 140
Capitolul 7 – *Convergență* 155
Capitolul 8 – *Un război purtat prin intermediar* 182
Capitolul 9 – *Baza* 203
Capitolul 10 – *Jocuri fără frontiere* 230
Capitolul 11 – *Întoarcerea Șefului cel mare* 250
Capitolul 12 – *Tăișul bisturiului* 276
Capitolul 13 – *Bătălia pentru Africa* 306
Capitolul 14 – *Demascarea* 331
Capitolul 15 – *Doctorul și șeicul* 358
Capitolul 16 – *Foc din cer* 381

Epilog – *Un spion în Lumea Tihnită* 409

Mulțumiri 415
Notă despre surse 421
Bibliografie 423
Index 433

Cea mai importantă schimbare din istoria militară a Americii în ultimele două decenii a fost implicarea în Afganistan, Irak și în teritorii în care marile armate nu își pot desfășura forțele. SUA și-au anihilat dușmanii cu ajutorul dronelor și al trupelor antrenate pentru operațiuni speciale, al ucigașilor plătiți și al rețelelor de spionaj. Și, ca să-și atingă scopul, au colaborat cu dictatori imprevizibili și servicii secrete îndoielnice.

Mark Mazzetti prezintă cazurile unor personaje uimitoare: un ofițer al CIA infiltrat în zona triburilor pakistaneze, un funcționar al Pentagonului care pune la cale o rețea de spionaj neobișnuită, o celebritate din statul Virginia angajată de Pentagon pentru a strânge informații despre militanții din Somalia sau un agent tocmit de CIA, arestat și închis în Lahore, Pakistan, pentru crimă.

Cartea este axată pe activitatea CIA și a armatei americane, două instituții rivale, aflate într-o competiție pentru supremație. Lupta lor va influența securitatea națională a SUA în anii ce vor urma.

„Evident, cititorul român are în fața ochilor o carte curajoasă. În subsidiar, efortul autorului ar trebui înțeles ca răspuns la întrebarea următoare: există vreo limită de acțiune ce ar trebui respectată când securitatea națională este în pericol? Sau, în același sens: cât rău poți face sau crea pentru a evita un rău mai mare?"

MIHAI RĂZVAN UNGUREANU

„O relatare încântătoare, incisivă, uneori tragicomică."

The New York Times Book Review

Carte recomandată de

Historia

Partener media

Radio România Cultural

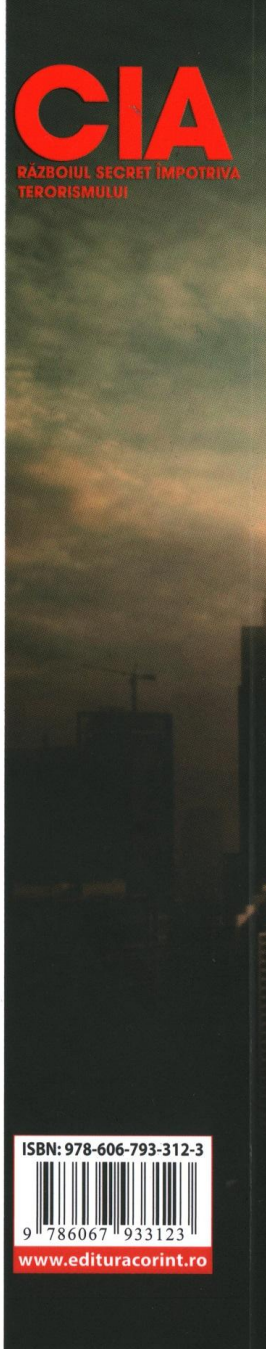

ISBN: 978-606-793-312-3

www.edituracorint.ro